DICHTWERKEN

VAN

M^R. HIERONYMUS VAN ALPHEN.

III.

LIEDEREN EN GEZANGEN VOOR DE OPENBARE GODSDIENST. — AANSPRAAK AAN DE LEDEN DES OECONOMISCHEN TAKS. — ECHTZANG. — AAN DEN VERDEDIGER VAN DE WILLEMSTAD. — OP DEN 8^EN MAART 1793. — UIT DE KLEINE BIJDRAGEN TOT BEVORDERING VAN WETENSCHAP EN DEUGD. — UIT DEN CHRISTELIJKEN SPECTATOR. — TER GEDACHTENIS. — PROEVE VAN STICHTELIJKE MENGELPOEZIJ (*EERSTE ONTWERP*). — VERSPREIDE GEDICHTEN.

Gedrukt bij A. Zweesaardt,
te *Amsterdam*.

DICHTWERKEN

VAN

Mr. HIERONYMUS VAN ALPHEN;

VOLLEDIG VERZAMELD EN MET

EEN LEVENSBERIGT VAN DEN DICHTER VERRIJKT

DOOR

Mr. J. I. D. NEPVEU.

Derde Deel.

TE UTRECHT, BIJ
J. G. VAN TERVEEN EN ZOON,
1839.

VOORREDE

VOOR

HET DERDE DEEL.

Tegenspoeden van verschillenden aard hebben de uitgave van dit derde deel langer vertraagd dan ik gewenscht had, en ik vraag dus de talrijke inteekenaren om verschooning, dat zij zoolang het laatste gedeelte dezer verzameling hebben moeten verbeiden. Ik wanhoop echter te minder, de gevraagde toegevendheid te zullen erlangen, wanneer men verneemt, dat de gemelde vertraging niet dan gunstige resultaten heeft gehad; terwijl daardoor toch de uitgave nog vollediger geworden is, dan ik mij van den beginne af had voorgesteld, en het LEVENSBERIGT *met vele bijzonderheden vermeerderd is, welke ik, ware dit deel in het vorige jaar reeds verschenen, niet, althans hier ter plaatse niet, zoude hebben kunnen mededeelen.*

Even als vroeger heb ik ook, in de rangschikking der dichtwerken in dit deel, wederom zooveel mogelijk de jaren der uitgave gevolgd, omtrent welk door mij aangenomen beginsel, ik de lezers nader verwijs naar hetgene deswegens, in de voorredenen voor het eerste en tweede deel, breedvoeriger gezegd

is. Uit den bundel, PROEVE VAN LIEDEREN EN GEZANGEN VOOR DE OPENBARE GODSDIENST, *zijn er, zoo als velen niet onbekend is, eenige in de* Evangelische Gezangen, *bij de Nederlandsche hervormde kerk in gebruik, opgenomen en, zoo ik mij niet vergis, ook in de Gezang-bundels van andere Protestantsche gemeenten van ons Vaderland. In het* Levensberigt *kunnen de lezers daaromtrent meer vernemen. De dichterlijke* AANSPRAAK AAN DE LEDEN DES OECONOMISCHEN TAKS *was, zelfs in Utrecht, zeldzaam geworden, schoon niet geheel onbekend, daar het stuk, door een herdruk in de* Mnemosyne, *voor eenige jaren reeds* (*) *aan de vergetelheid was onttrokken. De* ECHTZANG, *een overheerlijk dichtstuk, zooals een Lofredenaar te regt zegt, vol van hartelijk, maar ook van Christelijk gevoel, is nooit dan voor de vrienden van den schrijver verkrijgbaar gesteld geweest, en zal dus voorzeker hier zeer welkom zijn. Ik heb voor dit stukje, op boekverkoopingen, meermalen aanzienlijke prijzen zien besteden. De stukjes* AAN DEN STANDVASTIGEN, MENSCHLIEVENDEN EN ONVERWONNEN VERDEDIGER VAN DE WILLEMSTAD, *en* OP DEN 8^en^ MAART 1793, *zijn mij door den heer* D. F. VAN ALPHEN, *ter opname toegezonden, en ik heb van dezelve te meer een dankbaar gebruik gemaakt, daar mij gebleken was, dat sommigen zekere* Dichtgedachten op de tegenwoordige omstandigheden des tijds, den Nederlander toegezongen door een' liefhebber des Vaderlands, *en waarin toevallig ook*

(*) *XII* (2) *Dordr.* 1823; bl. 328—334.

ook stukjes op de standvastige verdediging der Willemstad *en* op de maand Maart 1793 *voorkomen, aan* VAN ALPHEN *toeschreven, welke dwaling echter nu, door de welwillende mededeeling van 's dichters waardigen zoon, natuurlijk vervalt. Wat betreft de gedichten uit de* KLEINE BIJDRAGEN TOT BEVORDERING VAN WETENSCHAP EN DEUGD, *en uit den* CHRISTELIJKEN SPECTATOR *overgenomen, houde men nopens sommige derzelven weder in het oog, wat omtrent stukken, ingeweven in het proza, en naauw verbonden met hetzelve, in de voorrede van het tweede deel gezegd is. De bundel* TER GEDACHTENIS, *is van alle verspreide stukken des dichters wel het meest bekend gebleven; terwijl daarvan steeds exemplaren in den handel verkrijgbaar zijn gebleven. Bij welke treurige omstandigheden deze schoone gedichten gemaakt zijn, kan nader in het* Levensberigt *gezien worden. De hierop volgende* PROEVE VAN STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ, *bevat het* eerste ontwerp *van zulk eene verzameling, door* VAN ALPHEN *met zijnen academie-vriend* P. L. VAN DE KASTEELE *vervaardigd, en in het begin (zoo als uit de voorrede bl.* 291 *van dit deel blijkt) slechts aan eenige weinige bijzondere, gemeenzame en godvreezende vrienden, medegedeeld. In dit eerste ontwerp bevinden zich, behalve eene* toewijding aan allen, die Jezus Christus in onverderfelijkheid liefhebben, ACHTTIEN *gedichten, welke later in de* STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ *niet meer opgenomen zijn. Deze geheele bundel was zoo uiterst zeldzaam geworden, dat zelfs bij vele familiën, waar men denzelven te regt zou verwacht hebben,*

geen exemplaar meer voorhanden is, en zij, die zich met het leven en de letterkundige verdiensten van VAN ALPHEN *het meeste hebben bezig gehouden, geene blijken geven, van gemelde verzameling kennis te dragen. Alleen wordt van dit eerste ontwerp gewag gemaakt in de belangrijke* Lofrede op Mr. HIERONYMUS VAN ALPHEN (*), *en hetgeen daar ter plaatse in eene noot gezegd wordt, is te merkwaardig, dan dat ik zulks hier met stilzwijgen zou willen voorbijgaan. «De proeve, (zoo lees ik daar), blijft steeds merkwaardig, wegens de onderscheiding der bijzondere gedichten met de letters* M *of* S. *Men wil, dat dit beteekent* meester (*in de regten*) *en* student, *en dus de eerste soort van* VAN ALPHEN, *de tweede van* VAN DE KASTEELE *zijn, die toen* (1771) *nog niet gepromoveerd was.» Doch, wordt er verder bijgevoegd,* Mr. J. C. VAN DE KASTEELE, *waardige zoon, (thans ook reeds overleden) van wijlen* P. L., *getuigt mij stellig, dat het omgekeerde plaats heeft, en dat de gedichten met* M *geteekend van zijnen vader, die met* S *daarentegen van* VAN ALPHEN *zijn.» — Mijne hoop dus, in de voorrede van het eerste deel uitgedrukt, van bij de aanbieding dezer* eerste PROEVE VAN STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ, *eenige nadere bijzonderheden mede te deelen, waaruit niet onwaarschijnlijk met eenige zekerheid blijken zou, wie voor de eigenlijke makers van* sommige *gedichten der* STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ *te houden zijn, is dus in rook vervlogen, en*

(*) Mnemosyne *II* (3) *Rott.* 1831, bl. 14 *en* 15.

en ik twijfel niet zonder reden, of het wel immer mogelijk zal zijn, den sluijer van dit geheim af te ligten. Zooveel echter is zeker, dat, even als van de geheele STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ, *ook van deze* PROEVE, *een groot gedeelte aan* VAN ALPHEN *moet worden toegekend, terwijl sommige gedichten door beide dichters, blijkens de onderteekening* M S *of* S M, *gezamenlijk vervaardigd zijn, en ik meen derhalve met grond te mogen veronderstellen, dat deze* negentien, *waarschijnelijk aan bijna alle inteekenaren geheel onbekende verzen, in dit deel voorkomende, algemeen ten hoogste welkom zullen zijn.*

De fabel getiteld: DE DICHTER EN DE NACHTEGAAL, *vindt men in de* tweede Proeve van Oudheid-, Taal- en Dichtkunde, *door het genootschap* DULCES ANTE OMNIA MUSAE *uitgegeven* (*), *van welk gezelschap* VAN ALPHEN *met* MEINARD TIJDEMAN, NIKOLAAS HINLOPEN, GIJSBERT BONNET, *en zoo vele andere achtingwaardige geleerden en dichters* (†), *lid was. Het stukje* SELINDE *werd mij medegedeeld door den heer en* Mr. H. J. KOENEN, *te Amsterdam. Deze warme bewonderaar van* VAN ALPHEN *had hetzelve ontvangen van zijnen vriend, den heer* M. J. CHEVALLIER, *die het wederom had uit de papieren van wijlen zijn' waardigen vader, den Waalschen predikant,* PETRUS CHEVALLIER, *in der tijd mede een boezemvriend des vromen dichters, aan welken hij, voor zijn geestelijke bestaan, groote ver-*

(*) *Utr.* 1772, bl. 330—331.

(†) *Zie* J. CLARISSE, *Over* H. VAN ALPHEN, *als dichter en kinderdichter*, bl. 8.

verpligtingen had. Stellige bewijzen voor de echtheid van dit stukje, hetwelk geloof ik reeds vroeger door den heer KOENEN *in den* Olijftak *geplaatst is, zijn er wel is waar niet voorhanden, maar, naar alles wat mij daaromtrent is medegedeeld, heb ik niet geaarzeld, hetzelve ook hier op te nemen, als moetende met alle waarschijnlijkheid aan* VAN ALPHEN *worden toegeschreven. Het versje* IN HET ALBUM VAN Mr. J. P. KLEIJN, *en het bijschrift* ONDER DE BEELDTENIS VAN DEN UTRECHTSCHEN HOOGLEERAAR C. SEGAAR, *waren mij geheel onbekend, en ik ontving beide stukjes van den heer* BODEL NIJENHUIS, *toen het derde deel, wat den dichterlijken inhoud betreft, geheel afgedrukt was; gelukkig echter nog tijds genoeg, om ze aan de bezitters dezer volledige uitgave niet te onthouden. Eenige verzen, achter Dissertatiën van goede vrienden, en waaronder een in de Latijnsche taal, besluiten eindelijk deze verzameling. — Ik moet hier ter plaatse, tot mijn leedwezen, aanmerken, dat de uitgave nog vollediger had kunnen zijn, dan thans het geval is. Er bestaan namelijk, zoo als waarschijnlijk aan velen niet onbekend is, nog twee kindergedichtjes van* VAN ALPHEN, *waarvan het eene reeds voor het eerste stukje der* Gedichten voor kinderen *bestemd was, doch welke beide, later door den dichter afgekeurd, nooit door hem in het publiek gebragt zijn. Toen echter de hoogleeraar* CLARISSE *zijne voorlezing* OVER H. VAN ALPHEN, als Kinderdichter, *in druk deed uitkomen, gaf hem de heer* D. F. VAN ALPHEN *te Leijden, vergunning tot mededeeling der bedoelde*

stuk-

stukjes, getiteld: Zamenspraak tusschen Hendrik en Jakob *en* de snoepende hond, (*eene vertelling.*) — *De voorlezing van den hoogleeraar, eerst geplaatst in den* Fakkel *voor* 1832, *werd later, met aanzienlijke vermeerderingen in de aanteekeningen verrijkt, door de boekhandelaars* VAN DER MEER *en* VERBRUGGEN *te Rotterdam, afzonderlijk uitgegeven* (*). *Bij de onvolledige en hoogst gebrekkige* wetten en verordeningen nopens den boekhandel en de drukpers in Nederland, *kwam het den heer* VAN TERVEEN (*mij minder*) *twijfelachtig voor, of hij het regt zoude bezitten, zonder zich aan nadruk schuldig te maken, de twee gemelde kindergedichtjes in deze uitgave op te nemen; en daar soliede boekhandelaars gaarne elkanders eigendom, ook dikwerf langer dan noodig is, eerbiedigen, en niet dagelijks uitrekenen, wanneer fondswerken al dan niet* domaine public *geworden zijn, zoo wendde de heer* VAN TERVEEN *zich tot bovengemelde Rotterdamsche boekhandelaren, met vriendelijk verzoek, hem te vergunnen de bedoelde stukjes in zijne volledige uitgave, welke toch het debiet van des hoogleeraars verhandeling in het minste niet kan benadeelen, te mogen overnemen, terwijl hij tevens te kennen gaf, bij gunstig antwoord, bereid te zijn tot eenige vriendschappelijke opoffering. Het antwoord echter was ongunstig. Althans men verlangde veel meer dan vriendschappelijke opoffering, en de uitgever kon niet besluiten,*

aan

(*) *Onder den titel van:* Over HIERONYMUS VAN ALPHEN, als dichter en kinderdichter, *twee voorlezingen door* J. CLARISSE. Rott. 1836.

aan hooger eischen toe te geven, en zoodoende de kosten zijner onderneming aanzienlijk te vermeerderen. Bij de gezegde, mijns inziens schier onbruikbare wetten en bepalingen nopens het zoogenaamde kopijregt in ons vaderland, kon ik den heer VAN TERVEEN *moeijelijk aanraden, eene groote schade te wagen, door zich het (mijns inziens niet twijfelachtige) regt toe te kennen, zijne uitgave met de twee meergemelde kindergedichtjes te verrijken. In dezen stand van zaken wendde ik mij tot den heer* VAN ALPHEN *te Leijden, ten einde van Z. E. D. te vernemen, of hij, door de vergunning tot mededeeling aan den hoogleeraar* CLARISSE, *wel bedoeld kon hebben, een uitsluitend regt van eigendom van zijns vaders werk, aan de heeren* VAN DER MEER *en* VERBRUGGEN *te verzekeren, tevens met vriendelijke bede, om door zijne tusschenkomst de zaak welligt in het gelijk gebragt te zien. Ik vond mij hiertoe te meer opgewekt, daar de hoogleeraar* CLARISSE, *in de bovengemelde voorlezingen* (*) *gezegd had, «dat de heer* VAN ALPHEN, *wel verre van te vreezen, dat de mededeeling eenige schaduw zou kunnen werpen op zijns vaders geheel eenige verdiensten, met hem van oordeel was, dat deszelfs roem in allen opzigte, als dichter niet alleen, en bijzonder als kinderdichter, maar ook als mensch, als man, als zelfbeheerscher, daardoor rijzen moest.» — Deze stap echter was mede vruchteloos. De heer* VAN ALPHEN *verklaarde zich stellig tegen de opname der twee stuk-*

(*) *Bl.* 123, *in het naschrift.*

stukjes, en ik zag mij dus den eenigen nu nog overgebleven weg, tot slaging mijner pogingen, ten eenemale afgesneden. Ik heb over deze omstandigheid daarom meer in het breede uitgeweid, omdat ik niet mogt verondersteld worden, van het bestaan dier stukjes onbewust te zijn, en meer nog, omdat ik gaarne wilde toonen, alles aangewend te hebben, om mijn eenmaal aangenomen beginsel, van eene volledige *uitgave te geven* (*), *zooveel mogelijk getrouw te zijn gebleven.*

Men heeft mij van verschillende kanten, na de verschijning van het eerste deel, een aantal vragen gedaan, meestal betrekking hebbende tot opheldering van eenige minder duidelijke uitdrukkingen, welke vooral in de STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ *voorkomen. Ik heb echter altoos geantwoord,* (*en doe zulks nog*) *dat mijn doel niet was, de dichtwerken van* VAN ALPHEN *te commentarieren, aan welken arbeid, zoo zij al noodig of nuttig mogt geoordeeld worden, ik mij zelfs niet eens gaarne wagen zou.* «*Er is ééne klip,* (*dus lees ik in een geacht tijdschrift*) (†), *tegen welke wij vooral onze jeugdige dichters meenen te moeten waarschuwen; het is: tegen het overbrengen van Bijbelsche spreekwijzen in geestelijke liederen. Aan dit euvel toch, hinken zelfs de besten van* VAN ALPHEN. *Hij heeft, als zoo vele zijner tijdgenooten, niet ingezien, dat de overdragtelijke uitdrukkingen der Oosterlingen aan onze Wes-*

(*) *Zie voorrede van het eerste deel.*

(†) De Gids, *tweede jaargang*, bl. 560.

Westersche taal misstonden, ja dat deze te vaak den spotlust opwekten, om niet zorgvuldig te worden vermeden.» *Deze woorden behelzen het antwoord op meest alle vragen, namenlijk: men zoeke de uitlegging, van wat men niet begrijpt, in den Bijbel. Zoo b. v. vraagt in de* Tweespraak tusschen Immanuel en eene afgedwaalde ziel (*), IMMANUEL:

«*Ben ik dan u gelijk, heb ik mijn trouw verbroken?*»

En het antwoord is:

«*Ik brak die eerst*, door aan mijn eigen net te rooken.»

Op zich zelve, ik erken het, is het eene zonderlinge en schier onverstaanbare uitdrukking; aan zijn eigen net te rooken; *en echter was deze dichterlijke spreekwijze bij den Oosterling in gebruik, wanneer hij wilde aanduiden: zich zelf, zijne eigen magt, zijn eigen overleg als een afgod te beschouwen, dien hij dient; geen' God boven zich te kennen, om geenen anderen God zich te bekreunen* (†). — *Men heeft mij ook nog gevraagd, wat de letters J. D. D. D. te kennen geven, welke boven het stukje* wat moeten wij doen? (§) *gevonden worden?* — *Reeds vóór de uitgave van het eerste deel, was ook mijne aandacht reeds op deze letters gevallen, en had ik alle moeite aangewend, om er den sleutel van te ontdekken; doch geheel vruchteloos. Niemand kon*

(*) *Eerste deel dezer uitgave*, bl. 99.

(†) *Zie* HABAKUK I. *vs.* 16, (*in verband ook met vs.* 15,) *en de* volledige aanteekeningen *van den hoogl.* VAN DER PALM, *II. bl.* 414.

(§) *Eerste deel dezer uitgave*, bl. 365.

kon mij eenige opheldering geven. Onder de meest waarschijnlijke gissingen echter, welke men gemaakt heeft, behoort, dat deze letters zouden beteekenen: In Deze Donkere Dagen. *En zeker, wanneer men bedenkt, dat het stukje* wat moeten wij doen? *in de eerste drukken der* STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ niet *voorkomt, maar eerst in eene der latere uitgaven, toen het er voor ons Vaderland zeer donker uitzag, daarbij is gevoegd, zoo wordt deze uitlegging niet onaannemelijk, schoon de vraag nog altoos blijft, wat den dichter alsdan bewogen hebbe, eene verkorting te bezigen, van welke het doelmatige niet ingezien wordt, en welke niet algemeen aangenomen is. — Het portret, bij dit deel gevoegd, is vervaardigd naar hetgene* HIERONYMUS VAN ALPHEN *voorstelt, als Raad en Thesaurier-generaal van de Unie, en hetwelk in der tijd de algemeene goedkeuring heeft weggedragen. Over de gelijkenis kan ik niet oordeelen, maar als staalgravure doet zij, mijns inziens, den heer* TETAR VAN ELVEN *eer aan. — Voor het* facsimile *van het handschrift des dichters heeft tot model gestrekt een eigenhandig versje van den overledenen, hetwelk mij door den heer* VAN ALPHEN *te Leijden goedgunstig is afgestaan, met verzoek, de familienamen, welke het onnoodig was te behouden, niet te vermelden. De heer* ABRAHAMS, *steendrukker alhier, heeft het met veel zorg op steen gebragt, en de hand van den dichter is met volkomen juistheid bewaard gebleven. — Sedert de verschijning van het tweede deel heb ik, tot mijn leedwezen, eenige, waaronder zinstorende, drukfouten ontdekt. In een lijstje hierachter zal men de-*

dezelve, met die mij in dit deel zijn voorgekomen, hersteld vinden. Ik vraag voor al deze fouten, en voor die nog mogten ontdekt worden, nederig om verschooning, en wil alleen tot mijne gedeeltelijke regtvaardiging aanmerken, dat de verwijdering der drukpers, eene volkomen naauwkeurigheid in vele opzigten onmogelijk maakt. — Zoo als de lezers uit het bij dit deel gevoegde prospectus zien zullen, zijn de uitgevers nu eindelijk in alle voorbereidende maatregelen, ter uitgave eener volledige verzameling van VAN ALPHEN'S proza-werken *gelukkig geslaagd. Wanneer zij het dienaangaande zoo algemeen geuite verlangen nagaan, zoo is het niet twijfelachtig, of de deelneming aan deze nieuwe onderneming zal wederom de gunstigste resultaten opleveren. Ik verwacht dan ook, dat zij zich in de belangstelling onzer landgenooten niet bedrogen zullen vinden, terwijl het mij tevens niet weinig streelen zal, ook tot deze eerste volledige verzameling, mijne hulp te verleenen.*

UTRECHT,
April 1839.

J. I. D. N.

Mr HIERONYMUS VAN ALPHEN.

Aan myn lieve Nigt

. . . . . .

en de gedagtenisvol van haar overleden broeder

. . . . . .

Daar 't mijen van een egt en teder broederhart,
U grieft in stil gepeins, of tranen jaagt in de ogen;
Daar zeg ik: Treur vry uit! ja hy verdient die smart
Wat u er in uw jeugd, voor U, met hem verlogen!
Gedweltig, deugdzaam, ~~zed~~ zacht, heftig, ~~ongt~~ blij van aart,
Aan U gehegt!.. wie kan zulk eene wond generen?...
Een menschenmond, die niets voor zondaars heeft gespaard;
Kan, wil, geloof zyn mond! <u>uw oudste broeder</u> wezen!

HET LEVEN

VAN

Mr. HIERONYMUS VAN ALPHEN,

VOLGENS ECHTE BRONNEN GESCHETST.

**

Integer vitae, scelerisque purus.
HORAT. Carm. I. 22.

. . . *Schuldloos in bedrijf, opregt in wandel.* . . .
P. VAN WINTER, NSZ.,
(HORAT. *Lierz.* I. 22. bl. 43).

HET LEVEN

VAN

Mr. HIERONYMUS VAN ALPHEN.

VOLGENS ECHTE BRONNEN GESCHETST.

Toen ik, tijdens het plan ter uitgave eener volledige verzameling van Mr. HIERONYMUS VAN ALPHEN's *dichtwerken* tot rijpheid was gekomen, op mij nam dezelve, zoo als het prospectus van inteekening luidde, met een *Levensberigt van den dichter* te verrijken; toen, ik wil het gaarne bekennen, had ik de moeijelijkheden nog weinig doordacht, in welke ik mij later, wanneer het uur ter nakoming mijner belofte meer en meer naderde en eindelijk geslagen was, zoo menigvuldig gewikkeld zag.

Wel was het mij bekend, dat er reeds eenige bepaalde Levensberigten omtrent den edelen afgestorvenen voorhanden waren (*); wel wist ik, dat in de schoo-

(*) Zoo als daar zijn, onder anderen, *Levensschets van* H. V. ALPHEN *door* J. W. TE WATER, Hoogl. te Leijden (vóór de *Nagelatene Schriften van* H. V. A., Utr. 1813); de korte maar naauwkeurige bijzonderheden omtrent VAN ALPHEN's leven en schriften, door den waardigen Hoogleeraar J. CLARISSE medegedeeld in de *Bibliotheek van Theol. Letterk.* III. 633 en v. (1805), op geleide namelijk, zoo als de schrijver elders verklaart, van JOH. LUDW. EWALD, in deszelfs *Christl.*

schoone, maar helaas! te weinig algemeen bekende Lofredenen op VAN ALPHEN, vele allerbelangrijkste bijzonderheden nopens 's mans leven en karakter vervat waren (*); wel was ik eindelijk niet onbewust, dat in een aantal geschriften van velerlei aard, door eenige van des Dichters ontelbare bewonderaars en hoogschatters, veel wetenswaardigs omtrent hem was aangeteekend (†); en ik kon mij dus gemakkelijk, ook op mij de bekende regels van den Franschen dichter toepassende:

«*A peu d'esprit, que le bon-homme avait,*
L'esprit d'autrui par complément servait;

. . . . . .

Il compilait, compilait, compilait (§),»

van

Monatschrift II. 89. u. s. w. (1804). Aan EWALD waren de dáár vermelde berigten medegedeeld door den Eerw. JO. MATTH. JORISSEN, omtrent wiens naauwe vriendschapsbetrekking met VAN ALPHEN in het vervolg nader zal blijken.

(*) Ik bedoel hier de *Proeve eener Lofrede op* Mr. H. V. A. door J. VAN HARDERWIJK, BZ.; de veel rijkere in behandeling, en voor mijn doel veel belangrijkere en met vele aanteekeningen voorziene *Lofrede op* Mr. H. V. A., door den Hooggeleerden Mr. H. W. TIJDEMAN, en deszelfs waardigen schoonzoon Mr. J. T. BODEL NIJENHUIS gezamenlijk bewerkt; beide stukken te vinden in het 1e en 2e deel der (*derde*) *Mnemosyne* (19e en 20e deel der geheele verzameling) Rott. 1830 en 1831; en vooral ook de aanteekeningen van den Hoogl. J. CLARISSE op Z. H.Gl. bekende *Voorlezingen over* H. V. A. *als dichter en kinderdichter*, Rott. 1835, (vroeger opgenomen in de *Fakkel* van 1831 en 1832).

(†) Welke geschriften ik hier op het oog heb, zal later meermalen blijken.

(§) Deze regels, van welke, naar ik meen, VOLTAIRE de autheur is, vormen het zoogenaamde *motto* van het algemeen verspreide Fransche tijdschrift: *Le Voleur.*

van den beginne af aan met het denkbeeld getroost hebben, hoe weinig moeite het inderdaad zoude kosten, om aan den eigenlijken letter mijner belofte te beantwoorden, en een voldoend levensberigt aan de voorgenomene uitgave toe te voegen.

Naar mate echter de deelen elkander opvolgden, en ik telkens meer en meer overtuigd werd, met welk een vurig verlangen en warme belangstelling de zoo talrijke (*) inteekenaren het door mij te geven Leven van den dichter te gemoet zagen; in diezelfde mate nam mijne vrees toe, dat het zoo reikhalzende publiek zich eenmaal bitter bedrogen zou vinden, en ook mij welligt niet zonder reden zou toeroepen:

«*Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus* (†)!»

Het verregaande misbruik, hetwelk daarentegen, vooral onze Fransche naburen van het uitgeven van zoogenaamde *Mémoires, Souvenirs, Biographies*, enz. gemaakt hebben en nog dagelijks maken, welke voortbrengsels, hoeveel belangrijks en dikwerf waarschijnelijks zij soms ook bevatten, echter meestal, in plaats van echte gedenkschriften, niets dan een schandelijk zamenraapsel zijn, van de met de meeste schaamteloosheid verminkte of opgesierde gebeurtenissen en onzeke-

(*) Bijna duizend.

(†) HORAT. *De arte poët.* 139. Deze regel is door A. PELS dus overgebragt:

«. . . . . *De bergen gaan kwansuis*
Met angst in arbeid; maar wat baren zij? een muis!»
HORAT. *Dichtk.* bl. 11.

kere anekdoten (*); dit misbruik had ook mij te veel walging veroorzaakt, dan dat ik zelfs eenigzins een' dergelijken weg zou hebben willen bewandelen, en alzoo twijfelachtige gevolgtrekkingen en aanvullingen dáár opdisschen, waar men billijkerwijze slechts waarheid kon verlangen.

Mij schoot dus niets over, zoo ik bij al het bestaande, nog iets minder algemeen bekends of geheel nieuws wilde geven, dan mijne toevlugt te nemen tot het onderzoek, of welligt nog levende familie-, vriendschaps- of dienstbetrekkingen over veel duisters eenig meer licht verspreiden of sommige geheel ongekende bijzonderheden zouden kunnen mededeelen (†). In hoeverre ik nu, hetzij in het gepaste schikken of groeperen (zoo als de Franschen zeggen), het zij in het zoo even vermelde onderzoek, gerekend moge worden gelukkig ge-

(*) De lezer herinnere zich, onder anderen, met welk eene ergerlijke kwakzalverij, b. v. de *Mémoires du Cardinal Dubois; De la comtesse Dubarry; de Louis XVIII*, enz. zijn uitgegeven; en laatstelijk de zoogenaamde *Souvenirs de la Marquise de Créquy*, tegen welke een vriend der waarheid het zelfs noodig geoordeeld heeft, om als ware het *L'ombre de la Marquise de Créquy* (Paris 1835, 8°) te voorschijn te roepen, ten einde openlijk de op haar' naam uitgegevene gedenkschriften te logenstraffen.

(†) Behalve de door mij hier bedoelde betrekkingen, wier achtenswaardige namen hier te noemen onnoodig, en van allen mij zelfs, om gegronde redenen, niet geoorloofd zou zijn, wil ik geenszins verzwijgen, vele der wetenswaardigste en minst bekende bijzonderheden aan de onvermoeide en met zorg verzamelde nasporingen van mijn' hooggeschatten vriend, Mr. J. T. BODEL NIJENHUIS, te danken te hebben, aan wiens dienstvaardige bereidwilligheid ik gaarne ter dezer plaatse eene openlijke hulde toebreng.

geslaagd te zijn, zal uit de hier na te volgen bladen blijken; terwijl ik echter mijne goedgunstige lezers ernstig verzoek, immer indachtig te willen zijn, dat ik slechts eene levensschets en meer niet, bestemd voor de tegenwoordige uitgave, heb willen geven; daar ik mij voorbehoud om later, wanneer ik met alle geschriften van VAN ALPHEN meer bijzonder bekend zal zijn geworden, ook bepaalder over zijne groote verdiensten als staatsman en schrijver te handelen (*). Men neme dus deze schets nu voor wat zij in waarheid is; terwijl het mij bovendien niet weinig leed zoude doen, wanneer de meening ontstaan mogt, dat ik, door deze proeve, bepaald als autheur had willen optreden (†).

«VAN ALPHEN,» zegt de Hoogleeraar TE WATER (§), «behoefde zijnen roem niet te ontleenen van zijn geslacht, dat anders eeuwen lang, ook in Nederland en binnen deze stad (Leijden), in groot aanzien geweest is. Eigen verdiensten maakten hem genoeg beroemd.» — Wij leven in een' tijd, in welken het denkbeeld, dat geboorte niets, eigene verdiensten daarentegen alles zijn,

(*) Bij de voorgenomene volledige uitgave van VAN ALPHEN'S *Prozawerken*, van welke de uitgevers mij insgelijks de eer aangedaan hebben, aan mij de bezorging toe te vertrouwen, heb ik beloofd om, als ware het als een vervolg dezer schets, eene verhandeling te zullen geven *Over* VAN ALPHEN'S *verdiensten als Staatsman en Schrijver.*

(†) Ik zeg dit vooral daarom, dewijl, op verzoek van de uitgevers, van dezen mijnen nederigen arbeid, eenige overdrukken in gr. 8°, zijn opgelegd en afzonderlijk verkrijgbaar gesteld.

(§) Bladz. 10 van de bovenvermelde *Levensschets.*

zijn, sterk veld heeft gewonnen, en de magtspreuk van den Franschen Dichter:

«*Qui sert bien son pays, n'a pas besoin d'ayeux* (*),»

door velen als beginsel gehuldigd, en als gedragslijn aangenomen, maar vaak ook verkeerd en met niet weinig zelfverheffing wordt toegepast. Voor sommigen echter, (en onder dezen schaar ik mij mede) die meenen, dat afkomst en geboorte nog wel eenige wezenlijkheid bezitten, wanneer voorouders deugdzaam en achtenswaardig geweest zijn (†), is alle begoocheling daaromtrent nog niet vervlogen, en hen streelt het vaak, ofschoon zij erkennen, dat wapenschilden noch eeretitels op zich zelve, maar verdiensten alleen den mensch wezenlijke waarde schenken en veredelen, met een' zekeren trots op voorvaderlijke verdiensten te kunnen wijzen; een' trots dan vooral natuurlijk, ja geoorloofd, indien men zelf toont het edele voetspoor zijner voorzaten te willen drukken. Het moet dus geenszins verwondering baren, wanneer dezelfde schrijver er dadelijk bijvoegt: «dit neemt evenwel geenszins weg, dat het hem (VAN ALPHEN) tot genoegen verstrekte, gesproten te

(*) Of, zoo men liever wil, met VOLTAIRE:

Les hommes sont égaux; ce n'est pas la naissance,
Mais la seule vertu, qui fait leur différence.

(†) In de *Proeve eener Lofrede* van J. VAN HARDERWIJK Rz., uit welke ik hier ter plaatse eenige denkbeelden overgenomen heb, wordt te regt gezegd: «dat HIERONYMUS VAN ALPHEN in dezen een dubbel erfgoed heeft mogen bezitten,» zoo als dan ook nader omstandiger zal blijken.

te zijn uit een geslacht, aan welks afstammelingen het Nederlandsche gemeenebest in het staatkundige en godsdienstige niet weinig verpligt is.»

«*De roem uws vaders, en 't geen hij roemwaardigs heeft,*
Komt u niet toe, tenzij gij als uw vader leeft;»

zegt een lang vergeten Vaderlandsch Dichter (*), en dit was ook de spreuk van VAN ALPHEN, aan welke hij zijn geheele leven door getrouw is gebleven, schoon hij zeker niet minder instemde met Frankrijks grooten hekeldichter (†), waar deze zijn' edelen beschermer dus toezingt:

«*La noblesse, Dangeau, n'est pas une chimère;*
Quand sous l'étroite loi d'une vertu sévère,
Un homme issu d'un sang, fécond en demi-Dieux,
Suit, comme toi, la trace où marchoient ses ayeux (§).»

Ik zou in navolging van allen, die, volgens mijn weten, over VAN ALPHEN in hunne schriften gehandeld hebben, ook hier mogelijk kunnen volstaan, met de lezers, die begeerig mogten zijn, omtrent het geslacht van

(*) SALOMON VAN RUSTINGH, in zijne *Volgeestige Werken*, II. (D'EYGENSCHAP DER DEUGHDEN, 94.)

(†) BOILEAU, *Satire* V. (A M. le Marquis de Dangean).

(§) Hoe VAN ALPHEN overigens over den *adel* dacht, kan onder anderen blijken uit een zijner laatste opstellen, wel is waar niet uitgegeven, maar waarvan *Fragmenten* verschenen zijn in de *Nagelatene Schriften*, alwaar de schrijver zijne gedachten zegt over het nadeelige van den *erfelijken adel*, en bij die gelegenheid zijn' wensch uit, dat de omwenteling der tijden, hoezeer dan ook derzelver strekking veel kwaads medebrenge, den *erfadel* eenmaal zal opheffen.

van onzen dichter iets naders te vernemen, eenvoudig te verwijzen naar de allerlezenswaardigste berigten dienaangaande in het *Vaderlandsch Woordenboek* van KOK aangeteekend (*). Het kwam mij echter niet ongepast voor, hoewel beknopt, het een en ander nopens den oorsprong van dat geslacht hier te vermelden, en daarbij tevens niet stilzwijgend een paar van deszelfs afstammelingen voorbij te gaan, die vóór HIERONYMUS in ons vaderland gebloeid hebben.

Dat het geslacht (†) van VAN ALPHEN in oude tijden, zoo in Braband en Gelderland, als wel inzonderheid in Holland bekend is geweest, bewijzen niet alleen de oude geschiedboeken en kronijken, maar ook de originele charters en brieven, door de Hertogen en Graven dier landen uitgegeven, en in derzelver staatsregisters geregistreerd, in dewelke men verscheidene heeren van dit geslacht ontmoet (§). Het is mede zeker, dat dit geslacht, even als eenige andere Hollandsche familien, zijnen oorsprong verschuldigd is aan den zeer aanzienlijken stam van VAN CRALINGEN, en dat wel uit een' jongeren zoon van dat huis, hetwelk reeds bij de eerste Hollandsche Graven in groote achting was. De naamsverandering nu werd het eerst bewerkstelligd door den heer DIRK VAN CRALINGEN, die zijn'

(*) *Tweede* druk namelijk, I. 696—715.

(†) Zie KOK, ter aangehaalde plaatse.

(§) Onder de hier bedoelde schriften zie men vooral: *Batavia illustrata*, door SIMON VAN LEEUWEN. — *Oude Chronijck en Historiën van Holland*, door WILLEM VAN GOUTHOEVEN. — *Beschrijving van de heerlijkheid en het dorp Alphen*, door PIETER PLEMPER, enz.

zijn' eigen naam latende, dien van VAN ALPHEN aannam, naar de hem te beurt gevallene goederen, op dezelfde wijze als zulks te voren reeds door andere jongere zonen uit hetzelfde huis geschied was; welke DIRK aldus het hoofd werd van den stam en het geslacht van VAN ALPHEN (*). Men vindt, naar aanleiding van vele historie-schrijvers, oude charters en 's lands registers, verscheidene nakomelingen omstandig vermeld, die van het vorige aanzien van dit aloude geslacht ten duidelijkste getuigen. Het valt natuurlijk niet in mijn plan van beknoptheid, de verschillende lotgevallen dier afstammelingen hier te vermelden. Ik bepaal mij alleen tot eenige mededeeling omtrent hem, die door zijn vertrek uit het vaderland, de eerste aanleiding heeft gegeven, dat zoo vele telgen dier familie zich gedurende de 16e, 17e en 18e eeuw, in Duitschland hebben opgehouden (†).

DIRK VAN ALPHEN (dus vind ik vermeld), tweede zoon van DANIËL VAN ALPHEN (§) en ADELHEIDE VAN SWIE-

(*) PLEMPER dwaalt dus, wanneer hij (bl. 145) zegt, dat HUGO VAN CRALINGEN, ridder, anno 1230, baljuw van Holland, de stamheer van het geslacht van VAN ALPHEN, geweest is. HUGO was de oudere broeder van DIRK, beide zonen van DIRK VAN CRALINGEN en AGNES VAN NAALDWIJK. Zie KOK, ter aangeh. pl.

(†) Onder anderen in de nieuwe stad Hanau, dewelke in het laatst der 16e eeuw, door verscheidene van de aanzienlijkste Nederlandsche kooplieden, werd gesticht.

(§) Een der 56 Hollandsche Edelen, die op den 21sten Julij 1468, den hertog KAREL van Bourgondië, als graaf van Holland, nevens de gedeputeerden der Hollandsche en Westfriesche steden, in 's Gravenhage ontvangen en gehuldigd hebben.

SWIETHEN, was de opregte en getrouwe boezemvriend van den in de landshistorie zoo bekenden REINOUT VAN BREDERODE (*). VAN ALPHEN, waarschijnlijk even als zijn vriend, der Hoeksgezinde partij sterk toegedaan, werd dien ten gevolge, toen de binnenlandsche onlusten na Hertog KAREL's dood bij Nancy, in ons vaderland weêr op nieuw hevig uitbarstten, in het jaar 1477 te Vianen met eenige andere Edelen gevangen genomen, en gehouden tot zijn' dood toe, welke eerst eenige jaren daarna plaats had. Door deze en andere akelige gebeurtenissen dier yerwarde tijden, werden verscheidene Hollandsche familiën, en onder anderen ook die van VAN ALPHEN, verstrooid en tot een' minderen stand gebragt. DANIËL VAN ALPHEN, de eenige zoon van laatstgemelden DIRK, week zoo wel ter zake van het gevangen-nemen en houden zijns vaders, als om verdere bittere vervolgingen, waaraan toen sommige familiën waren blootgesteld, te ontgaan, na diens overlijden uit Holland, en zette zich te Keulen met der woon neder (†). Hier nu en elders in Duitschland, en later weêr in ons vaderland hebben DANIËLS nakomelingen zich door het drijven van handel en het bekleeden van aanzienlijke en gewigtige posten in verschillende betrekkingen voortdurend

(*) Bekend vooral in de Utrechtsche geschiedenis. Hij was op het laatst van zijn leven, tot zijn' dood toe (16 Oct. 1473), de geliefde gunsteling van KAREL *den Stouten*.

(†) Dit was eenige jaren na 1477. Zijne vrouw, MARGARETHA SIMONSDOCHTER VAN ZIJL, was reeds vóór zijn vertrek uit Holland gestorven.

rend gunstig onderscheiden (*). «In het bijzonder echter,» zegt Professor TE WATER, «kon HIERONYMUS roem dragen op zijnen grootvader, den wijdvermaarden Utrechtschen Hoogleeraar HIERONYMUS SIMONS VAN ALPHEN, wiens schoon voorbeeld hij zich steeds ter navolging stelde (†).» Deze brave man, welke driemalen getrouwd geweest is, en zijne drie vrouwen allen overleefd heeft, liet bij zijn overlijden (in 1742) uit zijn tweede huwelijk met MARTINA JANSDOCHTER BILER, twee zoonen na, HIERONYMUS en JOHAN, welke laatste, gebo-

(*) Met namen: DANIEL's kleinzoon, PIETER SIMONSZOON VAN ALPHEN (1576), groot koopman te Antwerpen, over wiens merkwaardige en eervolle loopbaan, eenige berigten te vinden zijn in des Hoogl. DRAKENBORGH's *Oratio funebris in obitum celeb. et pl. vener.* HIERON. SIMONS. VAN ALPHEN, S. S. Th. D. et in Ac. Traj. Prof. ord. (25 Febr. 1743): — WILLEM VAN ALPHEN, Secretaris van den Hove van Holland (tot 1684), alsmede zamensteller en uitgever van het bekende en nog zeer geachte *Formulierboek*, genaamd *Papegay*, Utr. 1720: — De beroemde Leijdsche burgemeester DANIEL VAN ALPHEN (gestorven in 1733). DANIEL VAN ALPHEN (gest. in 1797), bekend als de kundige voortzetter van FRANS VAN MIERIS, *Beschrijving van Leijden:* — Mr. JOHAN VAN ALPHEN (broeder van den Leijdschen burgemeester DANIEL), die bereids in 1681 de zoo beroemde regtskundige werken van zijn' schoonvader, Mr. PIETER BORT, heeft uitgegeven; en velen anderen nog, welke hier allen niet kunnen vermeld worden.

(†) Deze en zijn broeder HENDRIK zijn de laatsten geweest, die den naam van SIMONS, door hun' overgrootvader, (den grooten koopman te Antwerpen, die zich gewoonlijk slechts PIETER SIMONS liet noemen, en even als later zijn zoon CORNELIS den geslachtnaam van VAN ALPHEN achterliet), aangenomen en gevoerd, ook nog gebruikt hebben, zijnde de naam van SIMONS, door dezer beider broeders nakomelingen, geheel en nog weggelaten. Men zie over VAN ALPHEN's grootvader, in het breede, bij KOK, ter aangeh. pl.

boren den 24en Maart 1710, raad in de vroedschap en schepen der stad Gouda, de vader werd van onzen HIERONYMUS, van wiens leven ik eene schets zal trachten te geven. — De echtgenoot van JOHAN, welke zijne volle nicht was, genaamd WILHELMINA LUCIA VAN ALPHEN (*), baarde hem drie zonen, van welke alleen de oudste, onze HIERONYMUS namelijk, geboren te Gouda den 8en Augustus 1746 (†), eenen zekeren leeftijd heeft mogen bereiken, terwijl zijne twee jongere broeders (§), beide reeds in hunne vroege jeugd zijn overleden. «Het geluk,» zoo lezen wij in de *Lofrede* (**), «om door vader of grootvader in zijne jeugd, tot alle nuttige, goddelijke en menschelijke wetenschappen opgeleid te worden, mogt hij niet genieten. Zijn bovenvermelde grootvader, ruim zeven en twintig jaren lang Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Utrecht, was reeds omtrent vier jaren vóór zijne geboorte overleden, en zijn vader stierf, toen hij den ouderdom van vier jaren nog niet bereikt had (††). Hij had echter het geluk van eene brave, teedere en godvruchtige moeder langer en althans tot op

(*) Dochter van DANIEL JANSZOON VAN ALPHEN en MARIA MAGTILDA SELHOFF.

(†) In JO. MATTH. JORISSEN'S *Errinnerungen an* H. V. A., *im Haag* 1803. 4°., wordt het jaar 1747 als dat zijner geboorte opgegeven, doch zulks is blijkbaar eene vergissing, terwijl alle andere schrijvers, als ook het artikel bij KOK, eenstemmig het jaar 1746 opgeven.

(§) DANIEL en MATTHAEUS CORNELIS.

(**) Van Prof. H. W. TIJDEMAN en Mr. J. T. BODEL NIJENHUIS.

(††) 17 Januarij 1750.

op zijn' mannelijken leeftijd te behouden.» — «Heden,» (d. Aug. 17..), dus zegt hij van zich zelven (*), «is de jaardag mijner geboorte! Voor... en veertig jaren bragt mij mijne lieve, en nu reeds zalige moeder, met smarten en gevaar ter wereld. Velen was mijne intrede in dit tranendal tot blijdschap; en voor sommigen werd ik een voorwerp van hun dagelijksch gebed. Mijn hart gevoelt nog dankbaarheid voor dit schoonste blijk hunner liefde tot mij, hoewel ik ze hun thans niet betuigen kan, want zij zijn reeds in de ruste ingegaan. . . . . .»

«In mijne kindschheid (dus gaat hij verder voort) was ik (sedert mijn derde jaar geheugt mij) het voorwerp van de zorg en liefkozing mijner ouders en naastbestaanden; en ik genoot, door de ruime bedeeling der Voorzienigheid, gevoegd bij gezondheid en beveiliging, vele aangenaamheden des levens; zoodat ik mij zelf niet herinneren kan, vóór mijn zevende jaar eenig aanhoudend verdriet gehad te hebben. Al vroeg vaderloos, bleef ik aan de zorg van eene teedere moeder, gedurende mijne kindschheid, aanbevolen, en die zorg was mij, door den zegen van den Almagtigen genoeg. Dikwijls herinner ik mij die brave, die waardige vrouw. Ik beminde haar teeder en hartelijk. Zij vreesde God in stilheid en nederigheid; had weinig op met zich zelf; had kleine gedachten van hare verdiensten, maar kleefde den Heere aan, tot

(*) *Fragmenten van E(en) C(hristen) W(ijsgeer)*, in de *Mengelingen in proza en poëzij*, 2e (en 3e) druk, bl. 160 en volg.

tot dat zij, in mijnen arm, hare ziel overgaf in de handen van haren Verlosser, uit welke ik haar niet terugwensch (*).»

Van de kindsche jaren van VAN ALPHEN is mij overigens weinig of niets bekend geworden. Hoewel hij zelf niet verder verklaart, welke omstandigheid aanleiding gegeven hebbe tot eenig aanhoudend verdriet, als waarvan door hem in de zoo even aangehaalde plaats uit de *Fragmenten van* E. C. W. gewag wordt gemaakt, zoo is het echter waarschijnlijk, dat hij daarmede het verlies van zijnen jongeren broeder DANIËL zal bedoeld hebben, die op zijn vijfde jaar, en dus omtrent den tijd dat HIERONYMUS een' zevenjarigen leeftijd bereikt had, overleden is. Twaalf jaren oud, trof hem een nieuw verlies door den dood van zijn' eenigen oom, van vaderszijde, HIERONYMUS genaamd, toenmaals (†) predikant te Amsterdam, en een' verdienstelijk godsdienstig schrijver (§). Hij was aan dezen bloedverwant, die eenige jaren voor zijn' dood met zware ziekten en ongemakken bezocht was geworden, en tot zijn sterven voortdurend gekwijnd heeft, met de teederste genegenheid gehecht en wijdde, naar mij verzekerd is, op lateren leeftijd nog menigen stillen traan

(*) Wanneer dit sterfgeval plaats had, zal nader blijken.

(†) 20 April 1758.

(§) «Hij heeft ons (dus lezen wij bij KOK, t. a. pl. bl. 707), behalve eene Latijnsche verhandeling: *de terra Chadrach et Damasco*, nagelaten zijne uitgebreide en weldoorwrochte *Verklaringen van het XXIV en XXV hoofdstuk des Euangeliums van Matthaeus*, in dewelke 's mans oordeelkundige geleerdheid allezins doorstraalt.

traan aan 's mans onbevlekte nagedachtenis. In het tiende jaar harer weduwschap (*), hertrouwde zijne moeder met Mr. THOMAS ADRIAAN BODDENS, uit een oud en aanzienlijk geslacht gesproten (†), een braaf en edel man, die in Utrecht in eervolle betrekkingen geplaatst was, en aan welken stiefvader VAN ALPHEN, zoo als later blijken zal, eene bijzondere achting en liefde toedroeg. Zestien dagen na deze verbindtenis, verloor deze achtenswaardige vrouw haar' vader DANIËL JANSZOON VAN ALPHEN (§), en werd het vrolijke bruidskleed tegen een treurig rouwgewaad verwisseld. HIERONYMUS was dus bijna veertien jaren oud, toen hij schier te gelijk, dat zijne moeder hem een' tweeden vader schonk, den eenigsten grootvader verloor, welken hij immer gekend heeft. — Na zich zeer goed en ijverig voorbereid te hebben, werd hij, zestien jaren oud, in het jaar 1762, student aan de hoogeschool te Utrecht, in welke stad hij, na zijns vaders dood, zijne eerste en volgende opvoeding had ontvangen (**). De juiste tijd van VAN ALPHENS komst aan de Academie wordt eigenlijk nergens opgegeven, en het blijkt zelfs stellig, dat hij eerst in 1766, en wel de eerste in dat Academiejaar (dus tegen April), als student is ingeschreven. Het is echter

(*) 2 Maart 1760, in de Fransche kerk te Utrecht.

(†) 18 Maart 1760. Hij was toenmaals Commies ter Secretarij van Holland, te 's Hage.

(§) De familie van BODDENS behoorde tot de aanzienlijkste van Utrecht; zie *Lofrede* op H. V. A., t. a. pl. bl. 11 in de noot. In KOK, 7e d. bl. 633, wordt het geslacht van BODDENS als adelijk vermeld, afkomstig uit Vlaanderen, en waarvan zich nog eenige afstammelingen in Amsterdam bevinden.

(**) CLARISSE, 1e *Voorl.* bl. 6.

ter van den anderen kant zeker, dat hij in 1766 reeds vier jaren aan de hoogeschool vertoefd had. Achter het bekende werkje namelijk, van den doopsgezinden predikant MARTEN SCHAGEN, getiteld: *Gedachtenis van Utreehts Academievreugde, enz. op den* VIII—XII *Julij* MDCCLXVI is eene *naamlijst* gevoegd *van de Heeren studenten der Hoogeschool van Utrecht, welke deel gehad hebben in het pligtschuldig Eerbewijs aan Zijne Hoogheid* WILLEM V, *bij deszelfs komst, verblijf en vertrek te dier stede* (*). In deze lijst nu, door den schrijver uit berigten en opgaven van studenten zelven opgemaakt, is achter derzelver namen en voornamen, faculteit en geboorteplaats, ook het getal jaren gevoegd, van elks aanwezen aan de Hoogeschool, en uit gemelde lijst blijkt mij, dat VAN ALPHEN toenmaals reeds vier jaren student geweest was. Om regt te begrijpen, welke de reden kan zijn, dat van zijne inschrijving als student eerst stellig in 1766 blijkt, dient men zich te herinneren, dat wat thans de jaarlijksche *recensie* heet, in vroeger tijd, niettegenstaande zulks, met vele andere formaliteiten, in de wetten en statuten van de Academie van den 15 Maart 1644, stellig was voorgeschreven, meestal verwaarloosd werd, en de bepalingen daaromtrent vóór het jaar 1795 nimmer voldoende gehandhaafd zijn geweest (†). Zoo als bekend is, werden er toen geene zoogenaamde propadeutische *examina*, veel minder die in de mathesis vereischt, en men achtte dus waarschijnlijk

een

(*) Bl. 95 van het bedoelde werk.

(†) Zie HERINGA, *Adnotata ad orationem de auditorio Ac. Rheno-Tr.* pag. 193.

een wettig bewijs van student te zijn niet streng noodzakelijk, vóór dat men bepaald een graad in het eene of andere vak verlangde, en van daar komt het dan, dat ook VAN ALPHEN denkelijk eerst zal ingeschreven zijn, toen hij zich meer bijzonder aan de regtsgeleerde studiën ging wijden. — «In Utrecht,» zegt Professor CLARISSE (*), «eene van de drie voornaamste zetels der geleerdheid in ons Vaderland, kon het hem noch aan het beste onderwijs, noch aan de middelen ter regeling van hart en zeden ontbreken. De leerscholen der Hoogleeraren, ambtgenooten zijns grootvaders, stonden voor hem open, en hij bezocht ze met ijver en belangstelling, om in de letterkunde, geschiedkunde, wijsgeerte, Godgeleerdheid en regtsgeleerdheid vorderingen te maken, welke het onderwijs zijner leermeesters eere konden aandoen.»

Onder dezen telde hij in de geschiedenis en letteren, waarin hij later zulk eene groote bedrevenheid toonde, PETRUS WESSELING (†), JOANNES FREDERICUS REITZ en CRISTOPHORUS SAXE (§); en in de regtsgeleerdheid FREDERICUS GODEFRIDUS HOUCK, CHRISTIANUS HENRICUS TROTZ, JOHANNES GERARDUS CHRISTIANUS RÜCKER, en eindelijk zijnen jeugdigen en sedert bestendigen vriend, MEINARDUS TIJDEMAN, die in 1766 (**) uit

(*) 1e *Voorl.* bl. 6.

(†) Overleden 9 Nov. 1764. Dus dezen slechts voor een' korten tijd.

(§) Het komt mij niet waarschijnlijk voor, dat de jeugdige RIJKLOF, MICHAËL VAN GOENS, sedert 29 Sept. 1766, buitengewoon Hoogleeraar in de Geschiedenis, Oudheidkunde, enz., ook nog bepaaldelijk tot de leermeesters van VAN ALPHEN zal behoord hebben, terwijl, zoo als boven gezegd is, deze in hetzelfde jaar als Jurist is ingeschreven.

(**) 22 September.

uit Harderwijk naar Utrecht was beroepen. Onder voorzitting van dezen wakkeren geleerde verdedigde hij weldra (*), ter voorbereiding tot den post van pleitbezorger, eene door hem zelf opgestelde verhandeling *Over de* (zoogenaamde) *scheiding van tafel en bed* (†). Deze verhandeling, zoo als ik daar aanvoerde, door hem zelven opgesteld (§) getuigde van groote zucht naar grondig onderzoek en van buitengewone regtskennis in iemand, die pas ruim een jaar de regtsgeleerdheid beoefend had.

Zoowel door zijn' betoonden ijver in studiën van verschillenden aard als door zijn' omgang, genoot VAN ALPHEN aan de Academie voortdurend eene welverdiende en algemeene achting. «De gunstigste aanleg,» zegt een zijner lofredenaars (**), «gepaard aan een juist oordeel, bevorderde de pogingen van den verdienstelijken jongeling, die de regtsgeleerde loopbaan gekozen hebbende, in dezelve den lof van al de Hoogleeraren ontving, welke den jeugdigen VAN ALPHEN als een' kweekeling vereerden, die zich weldra als den wijsgee-

(*) 2 Junij 1767.

(†) Dissertatio juridica moralis *de eo, quod justum est circa tori et mensae separationem, quam publico sistit examini* H. V. A. . . . AUCTOR. Achter deze dissertatie bevinden zich verzen van P. N. ARNINIUS, J. BOTH. HENDRIKSEN en P. L. VAN DE KASTEELE.

(§) Deze omstandigheid verdient wel eenige bijzondere vermelding. Immers was het toenmaals niet vreemd, dat studenten door Hoogleeraren gestelde verhandelingen of slechts stellingen openlijk verdedigden, en waren voorbeelden als door VAN ALPHEN gegeven, niet talrijk. In het Academiejaar 1766—1767 vind ik er nog slechts één dergelijk in het juridische vak vermeld, namelijk van JOACHIMUS VAN VLIET, (*praeside* SAXIO).

(**) J. VAN HARDERWIJK, Rz. *Mnemosyne.* (3) I. bl. 131.

geerigen zielkundigen, als den voortreffelijken regtskenner, en als den waren vereerder van kunsten en wetenschappen zoude doen kennen.» Bovendien gaven zijne familiebetrekkingen hem toegang tot de beste huizen, waar een godsdienstige zin en fijne toon, degelijke braafheid, aan ware wellevendheid gepaard, heerschten. Hier ontbrak hem derhalve niets van dat alles, waardoor zijn verstand verrijkt, zijn vernuft opgescherpt, zijn smaak gezuiverd, zijn hart gevormd, zijn gevoel verfijnd, zijne zeden veredeld, zijne manieren aangenaam en bevallig konden worden (*). Onder zijne bijzondere vrienden telde hij PIETER NICOLAAS ARNTZENIUS (†), JAN BOTH HENDRIKSEN (§), PIETER LEONARD VAN DE KASTEELE (**), GILLIS ALEWIJN (††), JO-

(*) CLARISSE, 1e *Voorl.* bl. 7.

(†) In 1764 student geworden. — Later practiserend Advokaat en Secretaris van het Diemermeer te Amsterdam. Hij was een niet onverdienstelijk dichter en schrijver, (zie W. GEIJSBEEK, *Woordenb.* I. bl. 157 en volg.), en is in 1799 te Amsterdam overleden. — Zijn zoon was de ook als dichter bekende R. H. ARNTZENIUS, in 1824, als Lid van de tweede kamer der Staten-Generaal, overleden.

(§) In 1763 student geworden. Later (1787—1796) Raadsheer in den Hove Provinciaal van Utrecht; en weder van 1802—1811 in dezelfde betrekking werkzaam. Hij werd in 1817 Curator der Hoogeschool te Utrecht, en stierf den 28 Augustus van dat jaar, in den ouderdom van ruim 73 jaren.

(**) Deze was student geworden in 1763, een jaar na VAN ALPHEN. Hij werd later Pensionaris te Haarlem (tot 1787). — Lid van de Municipaliteit (1795). — Burger-representant (1801). — Raad ter finantie (1802). Ook onder LODEWIJK was hij nog een onmisbaar staatsdienaar, die echter na de inlijving bij Frankrijk, de herrijzing der republiek niet mogt beleven, maar als Curator der Leijdsche Hoogeschool, d. 7 April 1810 overleed.

(††) In 1762 student geworden. — Hij was in 1773 Schepen te Amsterdam, en is, zoo ik meen, jong gestorven.

JOHANNES BERND BICKER, HZ. (*) en meer anderen, die later in de maatschappij verschillende eervolle betrekkingen bekleed, en op onderscheidene wijze het vaderland gediend hebben. Vele bijzonderheden omtrent VAN ALPHENS Academische loopbaan en verrigtingen heb ik niet kunnen vernemen. Er is echter eene omstandigheid, uit welke de hoogachting, door hem aan de Hoogeschool genoten, ten duidelijkste blijkt, en welke alzoo niet onvermeld, of met stilzwijgen, voorbij gegaan mag worden.

Het is bekend, dat de stedelijke regering en burgerij van Utrecht, en niet minder de Verzorgers, Hoogleeraren en Studenten der Hoogeschool, in den aanvang van het jaar 1766, bijzondere toerustingen maakten om den jongen Vorst WILLEM V, die op den 8en Maart 1766 meerderjarig worden, en van zijne hooge waardigheden als Erfstadhouder een plegtig bezit zou nemen, bij zijne inhuldiging op eene statelijke wijze te begroeten. Zoo als het bij zulke gelegenheden gewoonlijk gaat, werd er uit de studenten eene zoogenaamde commissie gekozen, bestaande uit een tiental bestuurders, belast met het vormen van een plan ter feestviering en verdere regeling van alle zaken betrekkelijk dezelve. Aan dit tiental werden kort daarop, op voorstel der commissie zelve, acht medehelpers toegevoegd. Het baarde mij in den beginne eenige verwon-

(*) In 1760 student geworden. — Later (tot 1787) Schepen en Raad der stad Amsterdam. — Lid der nationale vergadering (1796). — Nationaal Procureur of Syndicus bij het Nationaal geregtshof (1801). — Lid van het Staatsbewind (1803). — Ridder van het legioen van eer, (1804) enz.

wondering, onder geene der achttien namen, dien van VAN ALPHEN aan te treffen, terwijl hij toch zoozeer aan de Academie gezien en geacht was. Maar verder lezende, bleek het mij alras, dat voor hem eene veel grootere eer was weggelegd. Hij werd namelijk de *algemeene medehelper* der commissie, in welke veelomvattende hoedanigheid hij, zoo als uit het bovenvermelde werkje van SCHAGEN (*) nader kan gezien worden, de grootste diensten aan de commissie bewees, haar met raad en daad bijstond, en tevens het voor hem zoo streelende voorregt genoot, veel in de onmiddelijke nabijheid van den jeugdigen Vorst te kunnen verkeeren, en dezen, wien hij, met velen, eene ongeveinsde liefde en achting toedroeg, en in wien hij, als een regtschapen vaderlander, een' getrouw' en onvermoeid' voorstander van vrijheid en welvaart te gemoet zag, zijnen grooten eerbied te mogen bewijzen.

Het jaar 1766 was nog in een ander opzigt merkwaardig voor VAN ALPHEN. Bij de oprigting namelijk der sedert zoo beroemde en bloeijende Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leijden, werd hij, die toen Candidaat in de Regten geworden was, in hare eerste Vergadering, gehouden den 18 Julij 1766, tot haar medelid benoemd, met 17 andere meer bejaarde Geleerden onzes Vaderlands, waaronder hij de éénige student was (†). Hij mogt dus ook het zijne toebrengen aan

(*) *Gedachtenis van Utrechts Academievreugde*, bijzonder bl. 20, 33, 67, 69, 70, 75, 89, 95 en 101.

(†) Werken der Maatschappij. I. Leijd. 1772. *Naamlijst*, bl. 4, en hare gedrukte *Handelingen* van d. j. 1766.

aan de eerste werkzaamheden dier belangrijke inrigting door welke hij, zoo als blijken zal, later met zilver bekroond werd. Ik vind ook in dit zelfde jaar de twee eerste mij bekende proeven van zijn dichterlijk talent, in twee verzen namelijk achter de dissertatiën van zijne bovengenoemde vrienden G. ALEWIJN (*) en J. B. BICKER (†). Kort na het verdedigen der bovenvermelde verhandeling (§) vertrok hij, tot voortzetting zijner studiën, naar Leijden, en werd aldaar den 6en Julij 1767 als student ingeschreven (**). Hier (††) genoot hij het regtsgeleerde onderwijs van de Hoogleeraren J. C. RÜCKER, F. W. PESTEL en B. VOORDA, en besteedde hij onder anderen zijn' tijd tot het bewerken zijner Inaugurele dissertatie *Over den ouden Regtsgeleerden* JAVOLENUS PRISCUS (†), welke hij, ter gelegenheid

(*) 16 Mei.

(†) 14 Julij. Dit is in de Latijnsche taal. Beide zijn in het derde deel der volledige uitgave aan de vergetelheid onttrokken. Dit Latijnsche vers is het eenige, hetwelk mij van VAN ALPHEN bekend is, en het komt dus eenigzins vreemd voor, dat hij als *Latijnsch dichter* vermeld wordt in J. G. MEUSEL'S *Hist. Litt. Bibliogr. Mag.* 7 u. 8 st. 1794. s. 324. In geene der vaderlandsche geschriften, waarin over hem gesproken wordt, noch in de bekende bekroonde Prijsverhandeling van den Hoogleeraar PEERLKAMP wordt hij dan ook als zoodanig vermeld.

(§) Zie noot (†) bl. XXXVI.

(**) Hij had, bevorens hij te Leijden zijne kamers huurde, een toertje gemaakt door *Nijmegen*, *Cleef*, *Elten*, enz., eene heele reis voor dien tijd.

(††) Hij woonde te Leijden bij den juwelier M. LEEMAN op de Breestraat, schuins over de Papengracht.

(§§) De titel was eigenlijk *Specilegia de* JAVOLENO PRISCO, *Jureconsulto, et specimen observationum ad quaedam ejusdem fragmenta in pandectis obvia.* Tot het bewerken van dit stuk had hij, zoo als uit de *praefatio* blijkt, inzage gehad van de handschriften van den

heid van zijne bevordering tot Leeraar in de beide regten, het volgende jaar, te Utrecht teruggekeerd, aldaar in het openbaar verdedigde (*).

Aanleiding tot het kiezen van een dergelijk onderwerp, kreeg hij welligt door het voorbeeld zijns leermeesters, M. TIJDEMAN, die mede het leven van een' Romeinsch Jurist behandeld had (†). Beide deze stukken gaven blijken van echt geleerde studie, welke echter, gelijk te regt is aangemerkt (§), derzelver opstellers voor het bezige werkdadige leven niet ongeschikt maakte. Deze twee dissertatiën genoten de eer van, als vrucht en toonbeeld van verdienstelijken letterarbeid, in Duitschland, door de bezorging van den geleerden G. OELRICHS, in zijne verzameling van uitstekende Academische verhandelingen opgenomen en algemeen gemaakt te worden (**). Ik kan hier nog bijvoegen, dat de laatste dissertatie van VAN ALPHEN, in de aanteekeningen, deswegen in de Archieven der Utrechtsche Hoogeschool voorhanden, met bijzondere onderscheiding vermeld staat (††); eene opmerkenswaardige omstandigheid in een'

grooten BIJNKERSHOEK, bewaard in de Academische bibliotheek te Leijden, tot welken schat men hem volgaarne toegang had verleend.

(*) 1 Nov. 1768. WITSEN GEIJSBEEK in zijn (zoogenaamd) *Biographisch, Anthologisch en Critisch woordenboek der Nederl. dichters.* D. I. bl. 16, dwaalt dus, wanneer hij Leijden opgeeft. Dezelfde dwaling komt voor in de *Dictionnaire hist. et bibl. des écrivains, etc., nés dans le royaume des P. B.* T. I. p. 55. Br. 1829.

(†) *De* L. ULPIO MARCELLO.

(§) *Lofrede*, bl. 14.

(**) In Thesauro novo Diss. Belg. Vol. III. P. I. Zie *Lofrede* ter aangeh. pl.

(††) Ik vind bij de vermelding van zijne promotie duidelijk aange-

een' tijd, toen men nog geen denkbeeld had van eene onderscheiding door zoogenaamde graden, eene vordering van later tijd, welker gemis men toenmaals niet gevoelde. Alleen drie jaren daarna (*) vind ik, bij de bevordering van P. L. VAN DE KASTEELE, eene dergelijke loffelijke vermelding opgeteekend, terwijl overigens de promotiën altoos eenvoudig, zonder de minste bijvoeging geboekt werden. Een vers achter de dissertatie van zijn' vriend, P. N. ARNTZENIUS (†), is de eenige dichtvrucht, welke mij, als in dat jaar vervaardigd van hem bekend is geworden. Kort na zijne promotie, en in hetzelfde jaar nog, vestigde hij zich te Utrecht als Advokaat voor den Hove Provinciaal (§).

Merkwaardig was het nu volgende twaalfjarige tijdperk, gedurende hetwelk hij als een ijverig en werkzaam advokaat de praktijk heeft uitgeoefend, en tevens niet minder blijken heeft gegeven van zijne voortdurende zucht voor letterkundige en Godsdienstige wetenschap-

teekend: *Postquam publice et mascule elegantem dissertationem . . . defenderat.* Deze dissertatie was, even als zijne eerste verhandeling, en met dezelfde bewoordingen, opgedragen aan Mr. TH. ADR. BODDENS, *vitrico honoratissimo, cura et consiliis patri, omni amore, pietate et obsequio, colendo, venerando,* uit welke regels de eerbied en liefde blijken, waarmede hij aan zijn' stiefvader gehecht was; alsmede aan zijne twee ooms, van moeders zijde, JAN DANIEL en WILLEM BERNARD VAN ALPHEN, over wie straks nader blijken zal.

(*) 13 Dec. 1771. De bijvoeging luidt dus: «*Ob strenue et publice propugnatum Specimen Acad. exhib. Miscellanea juridica.*»

(†) 1 Oct. 1768. Mede in het derde deel der volledige uitgave afgedrukt.

(§) *Lofrede*, bl. 14. — *Sticht. Alm.* v. 1770. bl. 65.

schappen. In den aanvang van het jaar 1771, wanneer zijn toenmalige boezemvriend VAN DE KASTEELE de hoogeschool nog niet verlaten had, gaf hij met dezen de eerste blijken, zoo wel van het verlangen, hetwelk hem zijn geheele leven door bleef bezielen, om aan al zijne landgenooten ook in geschrifte nuttig te wezen, als vooral van zijne eerste (*) stappen op den vaderlandschen zangberg (†). Er verscheen namelijk van hen het *eerste ontwerp* der naderhand zoo bekende *Stichtelijke Mengelpoëzij*. Dit werkje, *Proeve van Stichtelijke Mengelpoëzij* geheten, bevatte een bundeltje dichtstukjes, door hen aan godsdienstige lezers tot vermaak en stichting aangeboden. Door hunne namen te verzwijgen en deze hunne eerstelingen niet in het openbaar te doen verschijnen, wenschten zij onbekend te blijven, om alzoo het oordeel van kundigen over hunne uitspanningen te vernemen, en met vrijere berispingen hun voordeel te doen. Zij hadden dus sommige gedichten, in het begin, alleen aan eenige weinige bijzondere vrienden medegedeeld; doch weldra bragt de gunstige opname dier weinigen hunne verzen onder het oog van velen, en zij, die in het eerst voor allen bijna onbekend waren, konden zich eindelijk niet meer vleijen verborgen te zijn. Met vreugde vernamen zij ook, dat velen door hunne dichtoefeningen gesticht en vermaakt waren. Zij werden alzoo bemoedigd om verder voort te gaan, en lust en ijver vol-

(*) Als men ten minste de dissertatie-verzen, van welke boven gesproken is, niet mede rekent.

(†) *Lofrede*, bl. 14.

voltooiden ras, wat soms nog aan de kunst ontbrak (*). Zoo doende nu ontstond deze *Eerste proeve* van *Stichtelijke Mengelpoëzij*, van welke de autheurs echter slechts een klein aantal afdruksels deden vervaardigen, om aan dezen en genen hunner goede vrienden mede te deelen (†), tot welk laatste besluit zij, blijkens hunne eigene woorden (§), door een onvoorzien geval aanleiding kregen. Het is moeijelijk na te gaan, welke omstandigheden hier door de dichters bedoeld worden. Men heeft mij echter van zeer goeder hand verzekerd, dat eene gevaarlijke ziekte, waardoor hun gemeenschappelijke Academievriend J. BOTH HENDRIKSEN eenigen tijd te voren bezocht was geworden, en waaruit hij gelukkig weder hersteld was, een' diepen indruk op de Godsdienstige gemoedsgesteldheid der beide jongelingen gehad heeft, en het is niet onwaarschijnlijk, dat het ziekbed en het herstel van hun' vriend bijzondere aanleiding gegeven hebbe tot dankbaarheid en ootmoedige uitboezemingen. In de *Levensschets van wijlen* Mr. JAN BOTH HENDRIKSEN (**), vind ik hieromtrent nog het volgende vermeld, te merkwaardig dan dat ik zulks met stilzwijgen zou willen voorbijgaan. «In den loop zijner stu-

(*) Zie *Voorrede* van het gemelde eerste ontwerp, bl. I en II; in het derde deel der volledige uitgave, bl. 291 en 292.

(†) Zie *Voorberigt* der STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ; in de volledige uitgave. D. I. bl. XXI.

(§) Hoe zeldzaam deze proeve naderhand geworden is, en omtrent de letters M. S., met welke de gedichten geteekend zijn, vergelijke men de Voorredenen van het eerste en derde deel der volledige uitgave.

(**) *Letterbode*, voor 1817.

studiën, (dus staat er,) kwam hij (BOTH HENDRIKSEN) in bijzondere vriendschappelijke betrekking met twee voortreffelijke tijdgenooten, HIERONYMUS VAN ALPHEN en PIETER LEONARD VAN DE KASTEELE. Malkanderen helpende en aanmoedigende, tot het met smaak en ijver voortzetten van hunne letteroefeningen, gelijk zij zamen werkzame leden waren van het Genootschap *Dulces ante omnia Musae*, werd evenwel dit drietal voortreffelijke jongelingen eerlang, door eenen heiliger band van eenstemmig godsdienstig gevoel, naauwer verbonden. Daartoe gaf aanleiding het levensgevaar, waarin BOTH HENDRIKSEN werd gebragt, door eene hevige kinderziekte. Deze ziekte werd, door Gods genade, het middel, om hem over zijne voorbereiding voor het volgende leven, met meer gezetten ernst te doen denken, en zijn hart te vervullen met de levendigste belangneming in Jezus Christus, den Zaligmaker van zondaren, aan wiens dienst hij zich, van nu af, met eene onberouwelijke keuze verbond. Toen hij bij zijne herstelling, wegens het gevaar der besmetting, zijnen vriend VAN ALPHEN nog niet ontmoeten mogt, schreef hij aan denzelven eenen uitvoerigen brief, in welken hij de gevoelens van zijn hart openleide, en betuigde niets vuriger te wenschen, dan de voortzetting der bestaande vriendschap, welke hij hoopte, dat door Godsdienstige banden naauwer toegehaald, en heilrijker voor beiden worden mogt. VAN ALPHEN antwoordde, met verrukking van blijdschap, dat hij dezelfde gezindheid had, en God dankte voor de weldaad naar ligchaam en geest, aan zijnen vriend bewezen. Met hem stemde ook van ganscher harte VAN DE KASTEELE in.

Van

Van nu af wijdden zij ook een gedeelte van hunnen tijd aan Godgeleerde onderzoekingen, en genoten daartoe eene gunstige leiding in de lessen en den omgang van den eerwaardigen Professor BONNET. Het voorbeeld van hunnen godvruchtigen wandel, gepaard met ijverige letteroefeningen, maakte ten dien tijde eenen zeer gunstigen indruk op een aantal van de toen studerende jongelingen aan de Utrechtsche Academie.»

De gunstige opname der gemelde dichtstukjes ging hunne verwachting ver te boven, en zij zagen zich dus in het volgende jaar (1772) gedrongen, hunnen arbeid meer algemeen te maken, ten einde de vruchten hunner jonge jaren van een meer uitgebreid nut te doen zijn.

Twee bundels of stukjes verschenen dus in het laatstgemelde jaar, wederom met den titel van *Proeve van Stichtelijke Mengelpoëzij*, doch nu algemeen verkrijgbaar (*), en met uitlating van een groot gedeelte der gedichten, welke vroeger in het *eerste ontwerp* opgenomen waren (†). — Het is hier de plaats niet, om te onderzoeken, wat de reden kan geweest zijn, dat de beide vrienden niet hebben kunnen besluiten, het eerste stukje geheel onveranderd te laten uitkomen. Ik hoop later gelegenheid te hebben over deze omstandigheid breeder uit te wijden en mijne gedachten daarover te zeggen (§).

Op den 13 April van dit zelfde jaar (1772) werd

VAN

(*) Te Utrecht bij de Weduwe J. VAN TERVEEN EN ZOON, sedert in 1782 door een derde stukje gevolgd en in één deel uitgegeven.

(†) Zie de *Voorrede* van het derde deel der volledige uitgave, bl. VII-IX.

(§) Verg. noot (*) op bl. XXIII.

VAN ALPHEN, nu bijna zesentwintig jaren oud, in het huwelijk vereenigd met de voortreffelijke JOHANNA MARIA VAN GOENS, zuster van den bekenden, vroeg ontwikkelden geleerde en Utrechtschen Hoogleeraar van dien naam (*). De inzegening geschiedde in de Domkerk, door den Hoogleeraar JAKOB ALBERT VOS (†), den getrouwen en waardigen huisvriend der familiën BODDENS en VAN GOENS. VAN ALPHEN was aan deze vrouw met de teederste liefde gehecht, en de korte jaren, welke hij zich in haar bezit heeft mogen verheugen, behoorden tot de gelukkigste zijns levens. De weinige nog in leven zijnde vrienden en vriendinnen, die haar gekend hebben, herinneren zich nog het reine huwelijksgeluk, door het jonge paar genoten, en hetwelk zij weinig dachten, dat zoo spoedig verstoord zoude worden. In het eerste jaar na hun huwelijk (1773), baarde de jeugdige vrouw haren echtgenoot een' zoon, die de namen ontving van JOHAN THOMAS WILLEM, en over wiens treurig uiteinde, in een' bloeijenden leeftijd, ik later zal moeten spreken. Behalve de geboorte van een' tweeden zoon, den nog levenden DANIEL FRANÇOIS, een' onzer waardigste volksvertegenwoordigers, was het volgende jaar (1774) voor VAN ALPHEN merkwaar-

(*) RIJKLOF MICHAËL VAN GOENS, geboren te Utrecht in 1748, werd op zijn 18e jaar (29 Sept. 1766), aldaar buitengewoon Hoogleeraar in de Geschiedenis, Oudheidkunde, enz., enz. Hij nam den 6 Mei 1776 zijn ontslag en werd veertien dagen later Lid van de Vroedschap derzelve stad. Later heeft hij, ten gevolge der binnenlandsche onlusten, het vaderland verlaten en is buiten 's lands overleden.

(†) Geboren te Utrecht 1723. Hij werd Hoogleeraar in 1769 en stierf in 1795, na één jaar emeritus geweest te zijn.

waardig wegens de goedkeuring, hem ten deele gevallen door het opnemen in de Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde van zijne verhandeling, *Over den eed der Utrechtsche bisschoppen*, genaamd *den eed met zeven stolen* (*), waardoor hij op nieuw een bewijs gaf van zijne bedrevenheid in de oude geschiedenis zijns vaderlands, welker studie hij steeds op hoogen prijs bleef stellen. Het naastvolgende jaar (1775) zag een werk van hem in het licht verschijnen, hetwelk, zoo als ik met regt vind aangemerkt (†), zijn verstand en hart gelijkelijk eer aandeed. De titel van hetzelve was: *Eenige leerstukken van de protestantsche Godsdienst verdedigd* (§), in welk werk, goedgekeurd door de Theologische faculteit der Utrechtsche hoogeschool (**), hij, schoon geen Godgeleerde, met veel talent vooral het punt van de zaligheid der Heidenen tegen de *Nieuwe apologie voor Socrates* van den Duitschen geleerde EBERHARD behandelde. Eene zware ziekte hem onder het opstellen overgekomen, bezigheden, en de trage voortgang der drukpers, waren oorzaak, dat dit werk later het licht zag, dan hij zelf gewenscht had (††). Den 28 Junij van hetzelfde jaar verloor hij een' zijner ooms, van moeders zijde, JAN DANIEL VAN ALPHEN, toenmaals klerk ter finantie van Holland,

(*) Werken der Maatschappij. 4°. D. II. bl. 183 en volg.

(†) *Lofrede*, bl. 16.

(§) Utrecht bij J. VAN TERVEEN, 1775.

(**) Den 9 Junij 1775. De faculteit was toenmaals zamengesteld uit de Hoogleeraren G. M. ELSNERUS, F. BURMAN, G. BONNET, J. A. VOS en S. RAU.

(††) De vertaling van EBERHARD's *Apologie* was in 1773 reeds in het licht verschenen.

land, en te 's Hage woonachtig, een' man, wien hij eene bijzondere en welverdiende hoogachting toedroeg. Maar een nog erger slag moest hem kort daar op treffen. Den 13 Augustus verloor hij zijne teederbeminde, godvruchtige vrouw, in den bloei hares levens. Zij was zwak van gestel en had reeds lang gekwijnd, toen ten laatste de geboorte van een' derden zoon (HIERONYMUS) een einde aan haar leven maakte. Groot, zeer groot was de smart van den diepgetroffen echtgenoot en vader, die tegelijk reden tot vreugde en droefheid had, schoon deze laatste natuurlijk wel het zwaarste woog. Hij verschafte in die dagen van kommer zijn' boezem lucht, door het vervaardigen van drie dichtstukjes, welke van de grootheid van zijn verlies getuigen, en waaronder zijne *Aandoeningen bij het graf van zijne beminde Echtgenoote.* (*Klaagzang*) het voornaamste en grootste deel uitmaakten. Hij liet deze stukjes eerst alleen voor zijne vrienden drukken, doch stond weldra het verzoek van zijnen boekverkooper (VAN TERVEEN) toe, om er eenigen te mogen overdrukken, waardoor zij onder meer oogen kwamen, dan hij zich had voorgesteld, en de aanhoudende navraag naar dezelve weldra veroorzaakten, dat er geene meer voorhanden waren (*). Voor velen waren deze bladen een aangenaam geschenk geweest, en ieder ander, die het geluk der echtelingen minder van nabij gekend had, betoonde niettemin in VAN ALPHEN's treffend verlies de mees-

(*) Zij werden, zoo als straks nader blijken zal, twee jaren later, vermeerderd met vijf gedichten, enz., enz., herdrukt en in het licht gegeven.

meeste deelneming, en wenschte te vernemen, welke gevoelens een' bedroefd' en onderworpen Christen bij zulk eene gelegenheid bezield hadden. Jammer, dat 's mans regtmatige smart nog verbitterd moest worden, door den aanstoot en de hieruit gevolgde oordeelvellingen, waartoe sommige regels uit den gemelden *klaagzang* aanleiding gaven. Hoe gelaten hij dit alles opnam, en hoe bescheiden hij zijne denkwijze later verdedigde, kan in het Voorberigt zijner GEDICHTEN EN OVERDENKINGEN, door hem in het begin van het jaar 1777 uitgegeven, en waarin de *klaagzang* weêr was opgenomen (*), in het breede gezien worden. De twee schoone verhandelingen, *Overdenking over eenen vroegtijdigen dood*, en *Gedachten over de beste wijze van aan zalig gestorven vrienden te denken*, waren mede ten gevolge van den dood zijner vrouw aan zijne pen ontvloeid, en hebben voortdurend menigeen tot troost verstrekt (†).

In hetzelfde jaar (1777), verscheen er van VAN ALPHEN eene belangrijke vertaling in het licht, namelijk van de beroemde *Verhandeling* van den Duitschen geleerde en wijsgeer THOMAS ABTT *Over de verdienste* (d. i. van den redelijken mensch en burger (§). Hij

(*) Te Utrecht, bij J. VAN TERVEEN. Zie tweede deel der Volledige uitgave, bl. 6 en volg.

(†) Deze bundel is tot tweemalen herdrukt geweest.

(§) Te Utrecht, bij G. T. VAN PADDENBURG, 8°. De naam van VAN ALPHEN, als vertaler, wordt op den titel en in het werk zelf niet vermeld; doch het is niettemin onbetwistbaar zeker, dat men deze overbrenging aan niemand anders dan aan hem verschuldigd is. De Hoogleeraar TE WATER (in de *Levensschets van* H. V. A. voor de *Nag.*

Hij werd tot het vertalen van dit werk aangespoord door de vruchtelooze pogingen van vele loonvertalers, (eene plaag, waarmede men toenmaals, even als nu, niet weinig gekweld werd), om de gemelde verhandeling in onze taal over te gieten. En zeker behoorde er iets meer toe, om zich van dezen arbeid gelukkig te kwijten, dan tot andere schriften, welke nog meer eene mishandeling dulden kunnen; althans in zoover, dat men daarin de gebreken zoo ligt niet bespeurt. Maar in een werk, gelijk dat van ABBT, in hetwelk een meer of min gedwongen en kunstige stijl gevoegd is bij eene diepe wijze van denken; waarin wijsgeerige nasporingen zijn, en eene geheel eigenaardige manier van voorstellen heerscht, zouden die gebreken, welke men in zoovele dagelijksche vertalingen opmerkt, nog grooter in getal geweest zijn, en daarenboven eene volkomene onverstaanbaarheid naar zich gesleept hebben (*). VAN ALPHEN deed dus zijnen landgenooten een wezenlijk geschenk met dezen zijnen welgeslaagden arbeid, welke nog zeer verdient gelezen te worden, en waaruit menigeen veel nut en genoegen zou kunnen trekken (†).

In het begin van het volgende jaar (1778) zagen van

schriften, bl. XVI verwisselt THOMAS ABBT met den bekenden Franschen Abt THOMAS, en schrijft dus de verhandeling *Over de verdienste* verkeerdelijk aan laatstgemelden toe.

(*) Zie de *Voorrede* van den vertaler.

(†) VAN ALPHEN was met dit stuk bijzonder ingenomen, gelijk vooral blijkt uit de belangrijke *Voorrede* voor hetzelve, welke hij eindigt met den wensch, dat de grondbeginselen, in deze verhandeling vastgesteld, door zijne landgenooten in hunne handelingen mogten worden overgebragt.

van hem de twee eerste stukjes der sedert zoo beroemde en te regt onnavolgbaar geachte *Kleine gedichten voor kinderen* (*) het licht, welke eerste proeven zoo gelukkig slaagden, en aanstonds zooveel bijval verwierven, dat zij later (†), nog door een derde stukje van dezelfde soort gevolgd werden, en vervolgens in een bundeltje vereenigd (§), voortdurend en tot den huidigen dag een' ontzettenden aftrek, onder alle rangen en standen der maatschappij, gehad hebben. Aanleiding tot het opstellen dezer stukjes, kreeg VAN ALPHEN, gelijk hij zich uitdrukt (**), door dat hij zelf kinderen had (††), die toen zijn grootst, ja eenig vermaak waren. Bovendien had men aan zulke gedichtjes in onze taal gebrek, en wilde hij gaarne voor anderen nuttig zijn. Talloos zijn de loftuitingen, welke men van alle kanten aan deze stukjes heeft toegezwaaid (§§), en een dier gelukkige kinderen, welke zulke versjes aan hunnen vader ontlokten, de eenig overgeblevene der drie lievelingen, voor wie de teederhartige vader zoo heerlijk gezongen had, heeft dezen daarvoor, op rijperen leeftijd, eene regtmatige hulde van zijnen kinderlijken eerbied, toegebragt, en ook daardoor getoond een

(*) Te Utr. bij J. VAN TERVEEN, kl. 8°.

(†) In 1782.

(§) Voor het eerst in 1787, te Utrecht, bij J. VAN TERVEEN.

(**) In het *Voorberigt* voor het eerste stukje.

(††) Zijn oudste zoontje was toen vijf jaren oud (1778).

(§§) Zie onder anderen *Nieuwe bijdragen ter bev. van het onderw. en de opv.*, Leijden Aug. 1827. bl. 772 en v. (Beschouwing van de *Kl. ged. voor kind.* enz. door Ds H. H. DONKER CURTIUS) en Aug. 1826. bl. 799. Verg. 1827. bl. 134—140. Van de *Voorlezing* van Profr. CLARISSE *over* V. A., *als kinderdichter*, is boven reeds melding gemaakt.

een waardig zoon te zijn, van een' waardigen vader (*).

Het overbrengen echter of omwerken van Hoogduitsche geschriften, schijnt hem toenmaals bijzonder bezig gehouden te hebben. Een nieuw bewijs hiervan was zijne omarbeiding van RIEDEL's *Theorie der schoone kunsten en wetenschappen*, van welk destijds veel gerucht makend werk hij het *eerste* deel in dit jaar uitgaf (†). De bezorging van dit belangrijk Aesthetisch geschrift berokkende VAN ALPHEN wederom de bitterste onaangenaamheden. Een allerhatelijkst boekje, onder anderen, verscheen daar tegen te Rotterdam (§), getiteld: *Vrijmoedige aanmerkingen enz., briefsgewijze medegedeeld door* D. E., van welk schimpschrift de schrijver onbekend bleef, en tot heden toe onbekend gebleven is. Dat VAN ALPHEN's werk aanstoot gaf, was niet te verwonderen. Het tijdperk, waarin hij RIEDEL's *Theorie* op onze vaderlandsche letterkunde toepaste, staat in de geschiedenis onzer poëzij ongunstig aangeschreven. Sedert lang reeds

(*) Zie de *Voorrede* voor het 2e deel der volledige uitgave, alwaar omtrent deze omstandigheid, en in het algemeen omtrent de *kindergedichtjes*, vele bijzonderheden vermeld staan.

(†) De titel was eigenlijk: *Theorie*, enz. *grootendeels overgenomen uit het Hoogd. van* F. J. RIEDEL, *en met bijvoegsels, aantekeeningen en eene inleiding vermeerderd door* Mr H. V. A. Utr. gr. 8o. Deze inleiding vooral is zeer belangrijk, dewijl de vertaler het publiek daarin voorbereidt tot het lezen van eene soort van geschriften, waaraan het, over het geheel genomen, ongewoon, en waartegen het, zooals hij dus tevens veronderstelde, mogelijk ingenomen zoude zijn.

(§) 1779. 8o.

reeds was de Nederlandsche dichtkunst door onmatige bewondering en slaafsche navolging van vreemden (vooral der Franschen) van hare vroegere stoutheid en oorspronkelijkheid vervallen, en had zij zich, gedurende een groot gedeelte der achttiende eeuw, meer door netheid en beschaafdheid, dan door de hoogere en wezenlijke eigenschappen der poëzij aanbevolen (*). Het land was vervuld met allerhande soorten van genootschappen, maatschappijen en gezelschappen, waarin, op eenige bekende eervolle uitzonderingen na, het beginsel, dat de natuur en niet kunst den dichter vormt, veelal weinig gold, en waarin een aantal bekrompen geniën eene veilige schuilplaats zochten en vonden. Velen meenden nu door VAN ALPHEN in hunne geliefkoosde kringen op hun zeer getrapt te zijn en beschuldigden hem van gebrek aan vaderlandsliefde en dolle vooringenomenheid met vreemde, vooral met Duitsche vernuften. Hij daarentegen dacht, dat men zijne liefde voor het vaderland het beste toont, door hetzelve op eene bescheidene en geoorloofde wijze zijne gebreken aan te wijzen; maar als zoovele anderen vóór en na hem, vond hij zijne oogmerken in een verkeerd daglicht geplaatst, zijne pogingen gedwarsboomd, zijne bedoelingen bitter miskend. Hij had het ijs gebroken en een groot werk, eene lang gewenschte omwenteling op den Nederlandschen zangberg begonnen; medestanders, maar ook tegenwerking aangetroffen, en weldra moest hij ondervinden, dat niet alles honig was, wat op dien berg gezameld werd. De bijen van den Helicon hebben,

(*) Zie SIEGENBEEK. Bekn. Gesch. der Ned. Letterk. bl. 282.

ben, zoowel als die van onze lagere gewesten, scherpe angels, en zijn bovendien ruim zoo gevaarlijk, wanneer men ze in hunne, niet al te vreedzame, korven stoort. Een' geheelen zwerm van beleedigde kunstenaars en kunstregters, wier geëerbiedigde afgoden door hem waren aangetast, had hij zich op den hals gehaald. Maar hij, die moeds genoeg bezat, zich tegen heerschende gebreken aan te kanten, stoorde zich geenszins aan het gonzen van eenige dier stekende bijen, welke, gelijk hij zelf zegt (*), of in het maken, of in het vreedzaam lekken van hunnen honig gestoord, aan het vliegen geraakt waren; derzelver angels en gesnor maakten hem nimmer vervaard. Hij had ze gewacht, en zich overvloedig met geduld gewapend. Van daar, dat hij alle hatelijke beoordeelingen en aantijgingen onbeäntwoord liet, en zijnen arbeid met moed bleef voortzetten (†). Heusch en beleefd daarentegen was de pennestrijd, waartoe de uitgave der *Theorie* aanleiding gaf met zijnen geleerden, edelen stadgenoot W. E. DE PERPONCHER, met wien hij overigens als Christenwijsgeer, dichter, staatsman en schrijver, zoovele punten van overeenkomst had, waardoor zij elkaâr wederzijds de grootste achting toedroegen. Kort na de verschijning van het eerste deel der *Theorie*, liet DE PERPONCHER een stukje in antwoord daartegen drukken, getiteld: *Brief aan den heer* Mr. H. V. A., *ter gelegenheid zijner Theorie, enz.* (§). VAN ALPHEN las dezen brief, met gretigheid en smaak, en

(*) *Theorie*, 2e D. *Antw. op den brief, enz.* bl. III.

(†) In het begin van 1780, verscheen het tweede deel der *Theorie*.

(§) Te Utrecht, bij JOHANNES VAN KASTEEL. 8o.

en hij verblijdde zich, dat men op zulk eene wijze een begin maakte (*) met zijne *Théorie* te beoordeelen. De schrijver van den brief had zich niet genoemd (†), maar VAN ALPHEN vermoedde ras, wie de autheur was, en werd daarin door DE PERPONCHER's eigene gulle bekentenis bevestigd; en zulks was hem te aangenamer, vermits zij daardoor aanleiding kregen, om over deze en gene stukken met elkander te spreken. Daar echter het publiek niets had aan hunne bijzondere gesprekken, en eene nadere behandeling der opgegevene bedenkingen voor hetzelve van eenig belang kon zijn, besloot VAN ALPHEN een antwoord op dien brief voor het tweede deel der *Theorie* te plaatsen, terwijl DE PERPONCHER toestemde, bij die gelegenheid met name genoemd te worden (§). Dit antwoord werd in het volgende jaar (1780) gevolgd, door een' *Tweeden brief van*

(*) Dit was dus waarschijnelijk vóór het verschijnen der bovengenoemde *Vrijmoedige aanmerkingen*, enz.

(†) WITSEN GEIJSBEEK begaat in zijn bovengenoemd *Woordenboek* twee groote dwalingen. Vooreerst schrijft hij, in het artikel BELLAMY, (I. bl. 252) aan dezen den brief toe, van welken DE PERPONCHER de schrijver was; en ten anderen zegt hij, in het artikel VAN ALPHEN, dat de uitgave der *Theorie* aanleiding gaf tot eene briefwisseling tusschen dezen en DE P., *Over het schoone*, welke in 1783 in het licht verscheen. Het zal echter zoo straks blijken, dat deze laatste briefwisseling slechts van verre een gevolg was van de uitgave der *Theorie*, en mede reeds in 1780 begonnen is, doch waarschijnelijk nimmer is voortgezet. WITSEN GEIJSBEEK verwart mogelijk BELLAMY's aanval tegen de *Mengelingen in proza en poëzij* (waarover straks) met de stukjes tegen de *Theorie*.

(§) Zie *Antwoord op den brief van den Hoogwelgeb. Heer* DE PERPONCHER, enz. bl. I en II. (*Theorie* 2e Deel).

van DE PERPONCHER (*), behelzende eenige bedenkingen op hetzelve, welke laatste aanmerkingen, het echter niet blijkt, dat door VAN ALPHEN immer wederlegd zijn (†). Ik heb mij bij de geschiedenis der omarbeiding van RIEDEL'S *Theorie*, en de twisten, waartoe dezelve aanleiding gaf, misschien reeds te lang bezig gehouden, en ben zelfs eenigzins te ver vooruitgeloopen. Ik zie mij dus genoodzaakt een' kleinen terugtred te doen, en het leven van den dichter, weder met het jaar 1778 op te vatten. In September van dat jaar, bevond hij zich, als afgevaardigde wegens het Departement Utrecht, op de beroemde eerste vergadering van den Oeconomischen Tak, welke in 1777 (§) door en bij de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem was opgerigt (**). Hij was met Mr. HENDRIK HERMAN VAN DEN HEUVEL (††), den eersten planter van dien tak genoemd, omdat hij het plan tot oprigting het eerst ontworpen had,

(*) Te Utrecht, bij de Wed. J. VAN SCHOONHOVEN; gr. 8°.

(†) In hetzelfde jaar 1780, verscheen van DE PERPONCHER nog een *Eerste brief aan den Heer* H. V. A., *eenige bedenkingen over den aard van het* SCHOONE *behelzende*; te Utr., bij de Wed. J. VAN SCHOONHOVEN. Schoon er vóór het *gewone* titelblad van dit stukje nog een zoogenaamde *valsche titel* geplaatst is, waarop gedrukt staat: *Briefwisseling tusschen de Heeren* W. E. DE P. en H. V. A. *Over het schoone*, zoo komt het mij echter zeer twijfelachtig voor, of deze briefwisseling wel immer vervolgd is geworden. Ik heb ten minste nergens eenig antwoord van V. A. op den laatstgemelden *eersten* brief, noch een vervolg op dezen van DE P. kunnen opsporen. Zie over de aanleiding tot den *Brief over het schoone*, het slot van den *Tweeden brief*, enz.

(§) Zie *Vervolg op* WAGENAAR, I. bl. 327 en v.

(**) Zie hetzelfde werk, I. bl. 154—162.

(††) Griffier van het Hof van Justitie te Utrecht.

had, een der eerste opgekomene leden (*), en ik zal straks gelegenheid hebben, van zijne bijzondere belangstelling in de vaderlandslievende werkzaamheid van dat Genootschap en dien Tak, breeder te gewagen. Heel in het begin van het jaar 1779, bij het naderen van het tweede eeuwfeest der Unie van Utrecht (29 Januarij), verscheen van hem een kleine bundel *Nederlandsche gezangen* (†), gedicht in een' trant, nog weinig of niet door hem beöefend, en van welke soort men zich beklaagt, dat hij geene verdere vruchten geleverd heeft. Hij beschouwde dezen arbeid, tot welken hij, bij het vooruitzigt van den eerlang te beleven gedenkdag, eenen inwendigen aandrang gevoeld had (§), slechts als eene proeve, welke hij, als eenen nieuwen weg ingeslagen hebbende, liever vooruit zond, opdat het publiek uitspraak zoude doen, of de dichter voort mogt gaan, dan of het beter voor hem ware zijn begonnen werk te laten steken. De stukjes maakten een' buitengewonen opgang, en getuigden, zoowel van zijne groote vaderlandsliefde, als in het bijzonder van zijne gehechtheid aan het doorluchtige stamhuis van Oranje (**), eene gehechtheid, welke VAN ALPHEN nimmer verzaakt heeft, en hem tot zijn' dood toe immer is bijgebleven. Vreemd is

(*) *Lofrede*, bl. 21.

(†) Te Amsterdam, bij JOHANNES ALLART.

(§) Zie het *Voorberigt* voor de *Ned. gezangen;* bl. 65 van de volledige uitgave.

(**) Eene schoone opdragt in verzen, *Aan* WILLEM V, is aan het begin van dezen bundel geplaatst; en op den titel prijkt het borstbeeld van den grooten WILLEM *den Zwijger*, door den nazaat nog immer met aandoening als de *vader des vaderlands* vereerd.

is het, dat bij den bijval, welken deze bundel genoot, hij zich niet aangemoedigd heeft gevonden, verder op dezelfde wijze voort te gaan, waartoe de kort hierna gevoerde Engelsche oorlog, onder anderen, gelegenheid genoeg aanbood; en hij bovendien zelf verklaard had, dat hij zich zoude verheugen, en het zich tot eene groote eer rekenen, wanneer deze weinige gedichten zooveel genoegen gaven, dat hij zich gedrongen gevoelen mogt, zijn vaderlandsch hart in meer gezangen uit te boezemen, en gelijk hij met WILLEM DEN EERSTEN begonnen was, met WILLEM DEN VIJFDEN zijne gezangen te eindigen (*). Maar het was diezelfde noodlottige Engelsche oorlog, welke maar al te ras de bron werd van allerlei verdenking, hoon en laster tegen den braven Stadhouder, en aanleiding gaf, om de Natie, door den haat tegen Engeland in de armen te werpen van Frankrijk. Hierom heeft VAN ALPHEN denkelijk gemeend te moeten zwijgen (†).

Op het laatst van dit jaar (1779) werd hij, te midden van zijn nuttig en werkzaam leven, door een hevig verlies getroffen. Mevrouw BODDENS bezweek den 14en December in de armen van haren teederliefhebbenden zoon (§), en werd door dezen en haren waardigen tweeden echtgenoot diep betreurd. Mogelijk is het bij die gelegenheid geweest, dat VAN ALPHEN de schoone rijmelooze verzen, zijne moeder betreffende, dichtte, welke hij eens onder papieren, die verscheurd

(*) Zie het *Voorberigt* voor de *Ned. gezangen*, bl. 72 der voll. uitg.

(†) *Lofrede*, bl. 22.

(§) Verg. bl. XXXII van deze Levensschets.

scheurd zouden worden, teruggevonden, en in zijn dagboek bewaard had (*). Hoe Christelijk zijn troost was en hoe bemoedigend zijne hoop, leeren de regels, welke aan het slot dier rijmelooze verzen gevonden worden, alwaar hij uitroept:

«Nu ligt ze in 't graf; zij stierf in mijnen arm!
Ik sloot hare oogen toe; ik was gerust
En dacht: geen nood, zij hoort mijn' Jezus toe:
Zacht zij uw rust! haast zien we elkander weêr.»

In het volgende jaar (1780) liet hij eene ruim elf jaren met vrucht en ijver uitgeoefende praktijk varen, en werden zijne verdiensten beloond door de vereerende aanstelling tot Procureur-Generaal, bij den Edelen Hove Provinciaal 's lands van Utrecht (†), en zulks in plaats van Mr VALENTIJN JAN BLONDEEL (§). Hij bekleedde dezen gewigtigen post gedurende acht jaren, en wel gedurende de moeijelijkste tijden van tweedragt en onrust (**), met ernst en waardigheid, maar tevens met eene gematigdheid en onpartijdigheid, welke hem de algemeene achting verwierven, of liever de reeds te voren genotene behouden en steeds vermeerderen deed (††). Het

(*) Zij komen voor in de *Fragmenten uit het dagboek van* E. C. W. Zie MENGEL. IN PROZA EN POËZIJ, bl. 164 en 165 en in de volledige uitgave, II. bl. 351 en 352.

(†) Zie *Stichtsche Alm.* voor 1781, bl. 63. Hij woonde destijds op de nieuwe gracht naast de gasthuispoort.

(§) De bekende autheur der *Beschrijving der stad Utrecht.* Te Utr. 1757. 8°.

(**) 1780—1788.

(††) *Lofrede*, bl. 22. Ik heb in de archieven van het oude Utr. Hof vele belangrijke advijzen en memoriën omtrent gewigtige regts-

Het zal straks nader blijken, waarom hij later voor deze eervolle bediening bedankte, en zich een' veel minder voordeeliger' post, in eene andere plaats, liet welgevallen.

Den 5en April van het volgende jaar 1781, hield hij eene dichtmatige *Aanspraak aan de leden des oeconomischen taks, departement Utrecht*, en zulks bij gelegenheid van de uitdeeling der prijzen op het spinnen, en hij gaf alzoo een vernieuwde blijk zijner belangstelling in deze maatschappelijke inrigting (*).

Het was op den 8en Mei daaraanvolgende, dat VAN ALPHEN zich andermaal in den echt begaf, namelijk met jonkvrouwe CATHARINA GEERTRUID VAN VALKENBURG, uit een aanzienlijk Haarlemsch geslacht gesproten (†), met hetwelk zijne familie ook vermaagschapt was. Hij vervaardigde bij die gelegenheid een heerlijk dichtstuk, slechts voor zijne vrienden verkrijgbaar gesteld, een dichtstuk, gelijk ik met regt vind aangemerkt, vol van hartelijk maar ook van Christelijk gevoel (§). — Het huwelijk werd te Haarlem voltrokken, en, aan het vreugdemaal gezeten, verraste de dichter zijne jonge echtgenoote, haren vader (**), magen en vrienden met dit schoone bruiloftslied:

Tot

zaken gezien, welke gedurende deze jaren door VAN ALPHEN in zijne betrekking zijn opgesteld.

(*) Zie verder de *voorrede* van het derde deel der volledige uitg.

(†) *Lofrede*, bl. 22.

(§) *Lofrede*, bl. 22 en 23.

(**) Burgemeester te Haarlem.

Tot lof van haar, die toen aan zijne zij gezeten,
Door elk een sieraad van haar stamhuis werd geheeten (*).

Het is algemeen bekend, dat zij, die, gelijk hij in denzelfden zang zegt, uit duizend hem beviel, de schoone was, ter wier eere hij de tien *Gedichten voor Elize* vervaardigde, welke hij later, zooals straks blijken zal, aan het hoofd van eenen nieuwen bundel plaatste. Van daar, dat hij haar in den *Echtzang* toezingt:

't Ontbreekt mij aan geen stof; 'k heb ook geen beter: neen!
Ik zong wel eens van u, maar dan voor u alleen (†).

In het volgende jaar (1782) werd, zooals vroeger reeds gezegd is (§), de *Stichtelijke mengelpoëzij* met een derde stukje vermeerderd, in hetwelk een vers voorkomt *op de overwinning door de Nederlandsche vloot op die der Engelschen behaald* (den 5en Aug. 1781); een bewijs, dat VAN ALPHEN toenmaals nog niet geheel ontmoedigd was, iets in den trant der *Nederlandsche gezangen* te dichten. Het zal later blijken, dat er zelfs in de bangste tijden, waarin ons vaderland verkeerd heeft, gelegenheden waren, welke zijn' lust, om aan het vaderland zijn cither te wijden, soms nog konden opwekken. Ik vind overigens, in dit jaar, behalve de uitgave van het *derde* gedeelte der *Gedichten voor kinderen*, slechts twee dichtstukjes van zijne hand, schoon het niet waarschijnelijk is, dat het de

(*) Bl. 3. *Volledige uitgave*, derde Deel, bl. 199.
(†) Bl. 4. *Voll. uitg.* III. 200.
(§) Zie bl. XLVI in de noot.

de eenige zijn, welke in hetzelve door hem vervaardigd werden. Het eene stukje is eene Fabel, getiteld: *De dichter en de nachtegaal* (*), welke met zijne voorletters (H. V. A.) geteekend, voorkomt in de *Tweede proeve van oudheid- taal- en dicht-kunde door het genootschap* DULCES ANTE OMNIA MUSAE (†). Het tweede door mij bedoelde stukje is een versje in het album van J. P. KLEIJN, vervaardigd korten tijd na de bevordering van dezen jongeling (§), die zich later als dichter niet ongunstig bekend maakte, en voortdurend bewijzen gaf den wijzen raad van zijn' vriend en begunstiger, op hoogen prijs te stellen (**).

VAN

(*) De toepassing op deze fabel schreef hij dus:

De eenvoudige natuur heeft dikwijls 't hart geraakt,
Terwijl de kunst alleen een' slechten dichter maakt.

Welligt heeft hij dus dit stukje vervaardigd, onder den indruk der aanvallen omtrent de *Theorie*.

(†) Van dit genootschap, reeds in 1759 door eenige Utrechtsche studenten opgerigt, en met hetwelk in 1777 een tweede dichtlievende kring: *Vlijt kweekt kunst* genaamd, zich vereenigd had, was VAN ALPHEN reeds vroegtijdig lid, en zulks mede, toen hij nog aan de hoogeschool vertoefde. Zie verder de *voorrede* voor het derde deel der volledige uitg. bl. IX. In deze voorrede en op bl. 337 van hetzelfde deel staat verkeerdelijk het jaar 1772 vermeld in plaats van 1782, als wanneer de *tweede proeve* van het genootschap in het licht kwam. Te Utr. bij A. VAN PADDENBURG. 8°.

(§) J. P. KLEIJN, was den 6en September 1782 te Utrecht gepromoveerd (*de divortio*). In het stukje hier bedoeld, komen zinsneden voor, welke op deze gebeurtenis schijnen te doelen. Het versje, vroeger reeds geplaatst in de *Mnemosyne* VII (XVII) bl. 340, is opgenomen in het *derde* deel der volledige uitgave bl. 340*a*.

(**) KLEIJN, in 1805 als raadsheer overleden, droeg in 1792 zijnen door hem en zijne echtgenoote, vrouwe A. KLEIJN, geb. OCKERSE, ver-

VAN ALPHEN vermeerderde ook dit jaar de vaderlandsche letterkunde, door de uitgave zijner *Dichtkundige verhandelingen* (*). Reeds bij het verschijnen van het eerste deel der *Theorie* had hij zijn voornemen aangekondigd, om bij dezelve eenige dichtkundige verhandelingen te voegen, welke, ofschoon een afzonderlijk werk uitmakende, echter als bijlagen tot het werk van RIEDEL zouden kunnen worden aangemerkt (†). Vermenigvuldigde bezigheden en ligchaamsongesteldheid veroorzaakten, dat het grootste deel dezer verhandelingen meer dan twee jaren afgedrukt moest blijven liggen, eer dezelve het licht konden zien. Zij waren echter minder in getal (§) dan de schrijver gedacht had, hetwelk hem intusschen niet terug hield, dezelve uit te geven, terwijl hij geen meester genoeg van zijn' tijd was, om vooruit te zien, of dit getal binnen kort zou kunnen worden vermeerderd, al ware het dat de Voorzienigheid hem leven en gezondheid verleende (**). Hij had als ware het een voorgevoel van de beletselen, welke de voltooijing van zijn plan zouden in den weg staan; want nimmer is het vervolg in het licht verschenen, en het

vaardigden bundel *Gedichten* (te Utr. bij G. T. VAN PADDENBURG, kl. 8°) aan VAN ALPHEN op, die toenmaals tot andere betrekkingen geroepen, echter des zomers op het bevallig *Oudwijk*, nabij Utrecht, woonachtig was, en hem aldaar liefderijk wetten der wijsheid voorschreef. (Zie de opdragt bl. IV.)

(*) Te Utrecht, bij G. T. VAN PADDENBURG, gr. 8°.

(†) Zie het voorberigt der *Theorie*.

(§) Namelijk slechts twee: *Inleidende verhandeling over de middelen ter verbetering der Nederlandsche poëzij* en *Verh. over het aangeborene in de poëzij*.

(**) Zie het berigt vóór de *Dichtk. verhandelingen*.

het blijkt mede nergens, dat hij zijnen arbeid voor zich zelven zou hebben voortgezet.

Hetzelfde jaar (1782) werd voor VAN ALPHEN weder door een sterfgeval in zijne familie gekenmerkt, het overlijden namelijk van zijn' tweeden en laatsten oom van moeders zijde, WILLEM BERNARD of BAREND VAN ALPHEN, Colonel van de infanterie in dienst der Republiek, en Raad in den hoogen Krijgsraad der Vereenigde Nederlanden (*). Bij dezen braven man had HIERONYMUS menigmalen genoegelijke dagen doorgebragt, wanneer zijne bezigheden hem naar 's Gravenhage riepen, of hij in deze residentie eenige dagen van uitspanning ging genieten. —

In het volgende jaar 1783 verscheen het *eerste* deel zijner *Mengelingen in proza en poëzij* (†). Behalve de tien *Gedichten voor Elize*, waarvan boven gesproken is (§), behelsde deze bundel de drie beroemde Cantaten, *De Doggersbank*, *De Starrenhemel* (**) *en De hoop der Zaligheid*; van welke soort van

(*) Hij was gehuwd met PETRONELLA MONTAUBAN, en stierf kinderloos den 26 Junij, in 's Gravenhage.

(†) Te Utrecht, bij de wed. J. VAN TERVEEN EN ZOON, kl. 8°. Het *tweede* deel is nooit uitgegeven, maar wel tweemalen een herdruk van het eerste, met eenige veranderingen en vermeerderingen, zooals nader blijken zal.

(§) Bl. LXII.

(**) Deze vooral heeft ten allen tijde eene algemeene bewondering genoten. Er bestaat eene verdienstelijke vertaling van dit stuk in het Fransch door den bekenden overbrenger van VAN ALPHENS kindergedichten, AUGUSTE CLAVAREAU (*Le Ciel étoilé*. Utr. chez VAN TERVEEN, 1835. 12°). Het oorspronkelijke is echter in deze vertaling meer nog verloren gegaan, dan in die der *Gedichten voor kinderen*.

*****

van poëzij VAN ALPHEN de schepper in Nederland was; en hij kan gezegd worden dat vak op eene hoogte gebragt te hebben, welke mogelijk nog niemand na hem bereikt heeft (*). *De aanmerkingen bij gelegenheid der voorgaande cantaten* (†) bewijzen duidelijk dat hij den aard en den vorm dezer soort van Godsdienstige zangstukken goed bestudeerd had, en allezins berekend was, om den smaak voor zoogenaamde *Oratorium's* in ons vaderland op te wekken. Hij had dan ook het genoegen, dezelve weldra op muzijk gebragt te zien (§), en menigwerf verdienstelijk te hooren uitvoeren.

Behalve nog eene *toegift* van eenige versjes, bevatte dit deel geene poëzij meer dan de bovenvermelde; doch vindt men in hetzelve de een' zoo geheel oorspronkelijken geest ademende, *Fragmenten* uit het dagboek van E. C. W., welke letters, volgens het algemeene gevoelen, *Een Christen Wijsgeer* beteekenen moeten, aan welken titel zij dan ook gezegd kunnen worden volkomen te beantwoorden. VAN ALPHEN noemt dit dagboek eene verzamelplaats van invallende gedachten, overdenkingen, ontmoetingen, gesprekken, verkregen kundigheden, enz. geene levensbeschrijving, maar losse anecdoten (**); hij had er bij kunnen voegen, betrekkelijk den schrijver

(*) *Lofrede*, bl. 24. Vergelijk de *eerste* voorlezing van Profr. CLARISSE, bl. 26 en v.

(†) Tweede deel der voll. uitg. bl. 289—326.

(§) Door den nu zeer hoog bejaarden Utrechtschen organist en muzijkmeester F. NIEUWENHUIJZEN, die aan meer andere gedichten van VAN ALPHEN zijne krachten gewijd heeft.

(**) Zie *Een* N. B. *voor den lezer*, vóór de *Fragmenten*.

ver zelven, want hij schetste daarin veelal zijne eigene gewaarwordingen en gevoelens, gelijk, onder anderen, blijkt uit het fragment, hetwelk boven, betrekkelijk zijne kindschhied en zijne moeder door mij is aangehaald (*). Hij droeg deze *Mengelingen* op aan zijne vrouw, blijkens de twee volgende regels voor dezelve geplaatst:

Deez' bundel zij aan U, mijne egâ, toegewijd!
U, die mijn reisgenoot, de lust mijns levens zijt.

De uitgave van dit werk, vooral de *Gedichten voor Elize*, alsook de Inleiding, welke aan dezelve vooruitging, waarin de dichter zijne denkbeelden omtrent de vereeniging van liefde en Godsdienst in de zoogenaamde Erotische poëzij vrij omstandig ontwikkeld had, berokkenden hem wederom de grievendste onaangenaamheden. Het was namelijk de jeugdige JACOB BELLAMY, die het waagde tegen dezen bundel op te treden, door de uitgave van eenen kritischen brief, zonder aanduiding van schrijver, plaats of drukker uitgegeven. Dit stukje, hetwelk weinig buiten Utrecht bekend is geworden, (†) was getiteld: *Aan den Heer en Mr H. VAN ALPHEN over de onlangs uitgekomene Mengelingen in proza en poëzy door* L. D. E. D. (§). BELLAMY verweet daarin den schrijver, eene slaafsche navolging en ge-

(*) Zie bl. XXXI en XXXII.

(†) Men heeft mij wel eens verhaald, dat het in der tijd opgehaald zoude geweest zijn. Wat hiervan zij, weet ik niet te bepalen. Het stukje is hoogst zeldzaam, en mij is niemand bekend, die het ooit gezien heeft. Verg. *Bibl. van Theol. Lett.* III. 1. (1805) bl. 635.

(§) L(iefhebber) D(er) E(dele) D(ichtkunst.)

gebrek aan oorspronkelijkheid, en trachtte aan te toonen, dat gedichten, die liefde en Godsdienst vereenigd bezingen, geenszins nieuw of in dien tijd vreemd waren. Hij betoogde, dat *Elize's geboorte* eene parodie was van zijn stukje: *Mijn geboortedag* (*) genaamd, en haalde in het algemeen VAN ALPHEN over zijne Godsdienstig-Erotische dichtstukjes scherpelijk en hevig door, in welk laatste opzigt deze stap van den jeugdigen dichter, de geheele of gedeeltelijke gegroundheid der aanmerkingen daargelaten, zeker ten hoogste te betreuren en af te keuren is. — «Weldra echter,» zeggen de schrijvers der *Gedenkzuil op het graf van* J. BELLAMY (†), «werd de ware autheur bekend, en het griefde den in theorie en beoefening der kunst reeds grijs geworden en met zooveel roem overdekten VAN ALPHEN, door een jong mensch van verdienstelijke talenten, ja, maar nog weinig bevoegd, om openlijk den meestertoon tegen hem te voeren, op een' zoo beslissenden toon gerecenseerd te worden. Het publiek, hoezeer alle ware kunstkenners, wat de zaak betreft, zich aan BELLAMY's zijde schaarden (§) — heeft ook toen en steeds dezen al te fieren stap des jongelings gewraakt; ja wij kunnen op de beste gronden verzekeren, dat hij zelf, ofschoon

(*) Zie *Gezangen mijner jeugd*, bl. 54—58.

(†) W. A. OCKERSE en zijne zuster Mevrouw A. KLEIJN (weduwe van Mr. J. P. KLEIJN) Haarl. 1822. bl. 101 en v.

(§) Het is hier de plaats niet om te onderzoeken, of dit laatste aangevoerde al dan niet met de waarheid overeenkomt. De voortdurende achting, welke de *Mengelingen in proza en poëzij*, ook om de *Gedichten voor Elize*, genoten hebben, zouden wel eens het tegendeel kunnen bewijzen, en althans deze uitspraak twijfelachtig kunnen maken.

schoon in den beginne trotsch op eene onderneming, die hem als kunstregter en dichter nieuwen roem verschafte, naderhand veel berouw heeft gevoeld over den hekelenden toon, waarin deze brief was opgesteld. Menigwerf beklaagde hij zich daarover in den kring zijner vrienden, en zeide dan: «het is eene van die dwaasheden, hoedanig ieder mensch in zijn' levensloop zal weten aan te wijzen, en over welke men dan eerst spijt gevoelt, wanneer het te laat is.» — Wij werpen dan ook den sluijer der vergetelheid over deze miskleurige bladzijde van zijn levensboek, en vereeren nog de gematigdheid van den waarlijk grooten, en als hervormer van den nationalen goeden smaak in het vak van Theorie, Dichtkunst en Fraaije letteren zeer verdienstelijken man, die, hoezeer ook met roem bekleed, den dartelen aanval van dezen jongeling nimmer heeft willen beantwoorden» —

In het jaar 1784 vind ik nergens iets bijzonders of merkwaardigs omtrent VAN ALPHEN, betrekkelijk zijn leven of schriften opgeteekend. — In het volgende jaar (1785) werd hij door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leijden met zilver bekroond, wegens zijne verhandeling, *Over de kenmerken van het ware en valsche vernuft, als ook over de behoedmiddelen tegen het laatste* (*); dit stuk wordt te regt gezegd ruime blijken te dragen, zoowel van geleerdheid, als van goeden smaak (†).

De

(*) *Werken der Maatsch.* VII, 163—300. Leijd. 1788. De gouden medaille werd aan het Latijnsche antwoord van den Zurichschen Hoogleeraar J. J. HOTTINGER toegewezen.

(†) *Lofrede*, bl. 26.

De Godgeleerdheid behoorde, zooals bereids vroeger meermalen gebleken is (*), steeds onder de door VAN ALPHEN meest geliefkoosde wetenschappen, en maakte voortdurend het voorwerp uit zijner ernstigste onderzoekingen en beschouwing. Geen wonder dus, dat de zucht voor het welzijn van de jonge harten, vooral zijner in jaren toenemende drie zonen uit het eerste huwelijk, die nu den ouderdom bereikt hadden, of weldra zouden bereiken, waarin zij, om tot de genieting van het H. Avondmaal te worden toegelaten, in het openbaar rekenschap zouden moeten geven van hun geloof, en bepalen, in welk genootschap van Christenen zij zich zouden verkiezen te begeven (†); geen wonder, zeg ik, dat deze zucht hem drong hun de redenen op te geven, waarom hij niet alleen het Christelijk geloof omhelsde, maar in het bijzonder, het stelsel der Gereformeerde kerk boven alle andere verkieselijk achtte. Van daar dat hij in het jaar 1786 besloot, tot leiddraad van huisselijk onderwijs, een werk op te stellen, waarin hij met zijne kinderen in het grondigste onderzoek trad, omtrent de voornaamste punten van Christelijk en Hervormd geloof niet alleen, maar hen ook vooral waarschuwde geene boeken te lezen, tegen deugd, Godsdienst en Christelijke leer geschreven, vóór dat zij vaste beginsels en genoegzame kundigheden verkregen zouden hebben, om over de waarheid of valschheid der tegenwerpingen te kunnen oordee-

(*) Profr. CLARISSE zegt met waarheid: (*Bibl. van Theol. Letterk.* III. 1. (1805) bl. 638.) « VAN ALPHEN was zoo groot een theologant, als vele theologanten van professie niet zijn. »

(†) *Inleiding* voor het zoo aanstonds te melden werk. bl. 1.

deelen. Maar de schrijver wilde niet slechts in zijn' huiselijken kring nut stichten, maar hij besloot deze, zijne Godsdienstige onderwijzing door den druk gemeen te maken, ten gevolge waarvan hij in hetzelfde jaar de zoo te regt geachte *Gronden mijner geloofsbelijdenis, opengelegd voor mijne kinderen* (*), in het licht gaf, een werk, hetwelk nog onlangs (†) tot een voorbeeld werd gesteld van een leesboek voor jongelieden, waarin de gronden hunner geloofsbelijdenis naar de behoefte van den tijd bevestigd en verdedigd worden (§). «De reden,» dus zegt de schrijver zelf (**), «waarom ik zelf iets over het zamenstel der Christelijke gereformeerde leer, tot onderwijs mijner kinderen, heb opgesteld, mij niet vergenoegende met hetgeen er reeds geschreven was, is deze: dat de systemata van onze Gereformeerde leer, die mij bekend zijn, en welker waarde ik daarom, over het algemeen, niet wil beoordeelen, mij, tot mijn oogmerk, of te omslagtig of te kort, of te droog theologisch, of te weinig beredeneerd, of te afgetrokken en subtiel, of niet genoeg naar den hedendaagschen trant geschikt voorkwamen, enz.» — Men ziet hieruit, dat VAN ALPHEN met de Christelijke leerboekjes van zijn' tijd niet hoog liep, en niet schroomde zich over het gebrekkige derzelven openlijk te beklagen. Waren de latere voortreffelijke voortbrengsels van BRINK, EGELING en meer anderen toen bekend geweest, hij zoude ze-

(*) Te Utr. bij de wed. J. VAN TERVEEN. Gr. 8°.

(†) Door het Haagsche Genootschap tot verdediging der Christelijke Godsdienst, in deszelfs Programma voor 1837.

(§) Het werk werd door V. A. uitgegeven *naar kerkenordening.*

(**) *Voorberigt* van het gemelde werk.

zeker zulk een oordeel niet geveld hebben, maar aan laatstgemelden zeker eene welverdiende hulde toegezwaaid hebben.

In het volgende jaar 1787 leverde VAN ALPHEN een bewijs zijner staatkundige geleerdheid en werkzaamheid, in een weldoorwrocht stuk van een geheel anderen aard, dan zijne vroegere Aesthetische en Godsdienstige geschriften, en hetwelk tevens de duidelijkste blijken draagt, zoowel van zijne duurzaame gehechtheid aan de echte gronden der toenmalige staatsinrigting, (of zoogenaamde Oude constitutie), als niet minder van zijne diepe kennis van het oude staatsregt en de geschiedenis van zijn Vaderland. — Gelijk bekend is, heerschte er in Utrecht in het midden van 1786 de grootste verdeeldheid. In de stad was de Raad (4 Augustus) voor het grootste gedeelte door de heerschende (Patriotsche) partij afgezet, en daarom hadden de Staten, begrijpende, dat hunne vergaderingen de behoorlijke vrijheid om te beraadslagen en te handelen in de hoofdstad misten, dezelve (30 Augustus) naar Amersfoort verlegd. Hier echter verscheen niemand noch van Utrecht noch van Montfoort en Rhenen, alwaar men die zoogenaamde *Amersfoortsche Staten* als onwettig aanmerkte, zoo zelfs dat men eerlang een ander Staatsligchaam opwierp, hetwelk te Utrecht vergaderde, en, even als het andere, Afgevaardigden ter Algemeene vergadering naar 's Gravenhage zond (*). In dezen stand van zaken had het Hun Ed. Mog. be-

(*) Zie VAN KAMPEN, *Verkorte gesch. der. Ned.* bl. 302 en v. *De staatk. partijen in Noord-Nederland*, bl. 279.

behaagd (*), drie Heeren (†) te verzoeken en te committeren, om na te gaan «op welk eene wijze gevoegelijkst zouden behooren gerescontreerd te worden de sustenuen, welke inzonderheid bij de stad Utrecht, wegens derzelver alsnu gesusineerde souvereiniteit, als anders, sedert eenigen tijd verspreid en publiek gemaakt waren, ten einde bij Hun Ed. Mog. deswegens aan de Heeren Staten zoude kunnen worden geadviseerd.» — Door deze resolutie verzochten de Amersfoortsche Staten niets minder dan eene uitvoerige ontwikkeling van een voornaam gedeelte der staatkundige gesteldheid der Provincie, en de Heeren gecommitteerden zagen dus natuurlijk naar iemand om, die hun in dezen van dienst zoude kunnen zijn; weldra gelukte het hun in de behandeling van dit belangrijke onderwerp eene krachtige hulp te erlangen, en alzoo spoedig in staat te geraken, om aan bovengemelde resolutie op eene allezins voldoende wijze te kunnen beantwoorden, zoo dat zij reeds op den 2 Februarij 1787, in de vergadering der Heeren ordⁿ Gedeputeerden een *Rapport* uitbragten, *dienende ten betooge van de souvereiniteit der Heeren Staten over de stad, steden en landen van Utrecht* (§). Dit stuk nu is, gelijk ik vermeld vind (**), van goederhand ge-

(*) Bij resolutie van 1 December 1786.

(†) Namelijk de heeren VAN WESTRENEN *van Sterkenburg*, VAN LIJNDEN *van Lunenburg* en METHORST (in wiens plaats vervolgens de heer KOLFF gesurrogeerd werd.)

(§) Te Amersfoort, bij J. ALTHEER, adjunct-drukker van de Ed. Mog. H. St. 's lands van Utrecht. (gr. 8°, 203 bladz.)

(**) *Lofrede*, bl. 27.

gebleken (buiten eenige weinige aanteekeningen door den geleerden Mr CORNELIS ANTHONY VAN WACHENDORFF daar bij gevoegd) geheel door VAN ALPHEN, ten dienste der bovenvermelde gecommitteerden vervaardigd te zijn, en wel, hetgeen de bewondering over des schrijvers geleerdheid en werkzaamheid nog vermeerderen moet, in een' tijd van naauwelijks zes weken (*), te midden van vele drukke bezigheden en bemoeijingen van een' anderen aard. — Een tweede gewigtig punt van VAN ALPHENS bedrijf als staatman, omtrent dezen tijd, wordt, voor zoo ver ik weet, nergens vermeld. Na de herstelling te Utrecht van het wettige gezag, in September 1787, maakte de overwinnende partij, uit allerhande bestanddeelen zamengesteld, een verkeerd gebruik van de behaalde zegepraal. Elk wilde zijnen bijzonderen wrok koelen, en in Utrecht vooral waren de uitbanningen en regtsvorderingen zeer gestreng. In plaats van vergeving beoogde men niets dan vervolging; men droomde slechts van wraak en vernietiging, en wilde van geene verzoening hooren. Het was toen, dat VAN ALPHEN, ijverig Oranje-gezind, maar zulks ter goeder trouw en met edele bedoelingen, en die alle maatregelen van wraakneming diep verfoeide, gelijk straks nader zal blijken, in October van hetzelfde jaar (1787) een breedvoerig stuk of *Advijs* aan den Prins aanbood, *tot sistering van alle vervolgingen, om de liefde der overwonnenen te winnen* enz. Hij werd echter, zegt men, overstemd door VAN DE SPIEGEL

(*) Wanneer men namelijk den waarschijnlijken tijd voor resumtie en overschrijven er afrekent.

GEL (*) en anderen; zoodat zijne raadgevingen vruchteloos waren, welke, zoo zij gevolgd geworden waren, den edelen Prins en het geheele land denkelijk voor veel leeds en ramps zouden bewaard hebben (†).

VAN ALPHEN schreef ook nog in dit jaar (of misschien wel reeds vroeger), naar aanleiding eener door TEYLERS Godgeleerd Genootschap te Haarlem uitgeschrevene prijsvraag, eene *Verhandeling over de voortreffelijkheid der burgerlijke wetgeving van* MOZES, *boven die van* LYCURGUS *en* SOLON, een stuk, waarin, onder anderen, zijne groote ervarenis in de schriften der ouden, overal duidelijk doorstraalt. Het antwoord werd, tegen twee mededingers, die de zilveren eereprijs verwierven, met goud bekroond, en bekleedt eene der eerste plaatsen onder de belangrijke werken van het Genootschap (§).

In stede van te ondervinden, dat de vervolgingen, niet zoo zeer door de Oranje-partij ingespannen, als door

(*) Toenmaals sedert kort tot de moeijelijke ambtsbetrekking van Raadpensionaris benoemd. De kundige schrijver der *Staatkundige partijen in N. Nederland* (bl. 284) is van meening, dat de groote VAN DE SPIEGEL eene staatkunde van verzoening wel toegedaan was. Het door mij hier bijgebragte doet zulks echter betwijfelen.

(†) Het bestaan van een dergelijk *Advijs* van V. A. werd, na de verschijning der meergemelde *Lofrede*, aan een' der schrijvers van dezelve medegedeeld door wijlen Mr. JACOB SCHELTEMA, die het stuk in 1806, bij twee advijzen van VAN DE SPIEGEL, in Nov. 1787 en Aug. 1789 gegeven, zelf gezien had. Het zal nu misschien moeijelijk op te sporen zijn.

(§) Zie Werken van TEIJLERS Godg. Gen. D. IX. bl. 1—285. De bekrooning had eigenlijk eerst plaats in 1789, toen VAN ALPHEN reeds van verblijfplaats veranderd was.

door de Regenten en Aristocraten, die zich na de *gezegende omwenteling* aan de zijde van den Prins, tegen de volkspartij geschaard hadden, een einde namen, zag VAN ALPHEN, gelijk reeds gezegd is, zijne bedoelingen en pogingen tot verzoening miskend, en werd hij hoe langer hoe meer bitter teleurgesteld. Zijne betrekking van Procureur-Generaal werd hem nu dagelijks moeijelijker en onaangenamer, terwijl hem de reactiën, waartoe de overwinnende partij door haar aandrijven immer meer aanleiding gaf, zeer tegen de borst stuitten, en de grootste smart veroorzaakten. Eindelijk verkoos hij de geregtelijke nasporingen (*chicaneries*) voor zijn persoon geenszins meer te helpen uit voeren, en werd hij er op bedacht, om te verzoeken, van zijne eervolle bediening ontslagen te mogen worden. Zoo was het gesteld in den aanvang van het jaar 1789, toen den 17 Maart de Raad en Pensionaris van Leiden, Mr. W. C. BOERS, zijn ambt nederlegde, en VAN ALPHEN reeds den 30 derzelfde maand tot zijn' opvolger benoemd werd. (*) Hij aarselde geen oogenblik, wegens de bovenvermelde redenen, deze minder voordeelige betrekking aan te nemen (†), schoon hij met smart eene stad verliet, waar hij zijne jeugd doorgebragt, zijne opvoeding genoten, en zoovele jaren de burgermaatschappij gediend had (§), eene

(*) Mss. Excerpt. Nott. van den Raad der stad Leijden, 1788—1795.

(†) Hij aanvaardde zijne nieuwe gewigtige betrekking den 24 April, na den gewonen eed te hebben afgelegd. Zie *N. Ned. Jaarb.* D. 24. bl. 540.

(§) In de betrekking van Procureur-Generaal werd hij opgevolgd door Mr. NICOLAAS CORNELIS VAN GLEEFF.

eene stad, waar uit zijne talrijke vrienden hem met tranen in de oogen zagen vertrekken (*). —

Gedurende de weinige jaren, dat VAN ALPHEN, ten gevolge zijner nieuwe betrekking, te Leijden woonachtig was, veroorloofden hem menigvuldige bezigheden naauwelijks, iets in het licht te geven, zoodat men in de jaren 1789—1792 geene nieuwe lettervrucht van hem aantreft. In het begin (†) van het jaar 1791 verloor hij zijn' schoonvader DANIEL FRANÇOIS VAN GOENS, naar wien zijn tweede zoon genoemd was. In het volgende jaar (1792) mogt hij het geluk genieten zijn' oudsten zoon JOHAN THOMAS WILLEM, een jongeling van nog geen twintig jaren, den graad van meester in de Regten te Leijden te zien verkrijgen (§). De treurige omstandigheden, waarin het Vaderland in het 1793 verkeerde, gaf aan VAN ALPHEN aanleiding tot het vervaardigen van eenige gelegenheidsstukjes, welke hij meestal zonder vermelding van zijn' naam verspreiden of alleen voor zijne vrienden drukken liet. In den aanvang, onder anderen, van dit jaar vond hij zich opgewekt tot het schrijven van eene (namelooze) *Missive aan den Generaal* DUMOURIEZ, *bij gelegenheid van deszelfs zoogenaamde Proclamatie* (**). Het stukje is gedagteekend *uit ons bidvertrek*, 23 Februarij

(*) Hij woonde destijds in de lange-nieuwstraat, op den hoek van de zuilestraat, in het huis thans bewoond door den heer DE WILDE.

(†) 6 Februarij.

(§) Deze promoveerde namelijk op een *Specimen*, *sistens selecta quaedam juris publici et privati.* 20 October.

(**) Zie *Bibl. voor Theol. Lett.* III. 1. 634.

arij 1793 (*). — De hardnekkige verdediging der Willemstad, mede in Februarij van dit jaar, door den braven VAN BOETSELAER, stemde VAN ALPHENS lier tot het dichten van eenige krachtige verzen *Aan den standvastigen, menschlievenden en onverwonnen verdediger der Willemstad;* en korte dagen daarna zong hij den Stadhouder eenige welgemeende wenschen toe, ter gelegenheid des geboortedags van dezen ongelukkigen vorst (†). — Het vierde stukje, heette: *Een woord op zijn' tijd, bij gelegenheid van den aanstaanden Dank-, Vast- en Bede-dag* (§), welk toenmaals, volgens aloude loffelijke gewoonte, nog jaarlijks op algemeen gezag gevierd werd, en in welke plegtige verootmoediging voor het Opperwezen VAN ALPHEN steeds het grootste belang stelde, en het ijverigste deel nam.

Boven het reeds vermelde zag ook hetzelfde jaar, in plaats van een tweede deel, eene veel veranderde en vermeerderde uitgave der *Mengelingen in proza en poëzij* in het licht verschijnen (**), terwijl de be-

(*) Het eenige exemplaar, mij van hetzelve bekend, is mij ten gebruike verstrekt door den heer BODEL NIJENHUIS (5½ bl. 8°).

(†) Het stukje was getiteld: *Op den* 8 *Maart* 1793. *Aan* WILLEM DEN VIJFDEN. Verg. de *Voorrede* van het derde deel der volledige uitgave, bl. VI en VII.

(§) Zie *Bibl. v. Th. L.* III. 1. bl. 637. Ik weet op het oogenblik niemand, die dit zeldzame stukje in bezit heeft.

(**) De voornaamste verandering in deze tweede uitgave gr. 8°, is de uitlating der *Vergelijking tusschen* VOLTAIRE *en* ROUSSEAU en eene aanzienlijke vermeerdering der *Fragmenten uit het dagboek van* E. C. W., als ook eindelijk de bijvoeging van *Twaalf kleine zangstukjes*, welke reeds het jaar te voren afzonderlijk, met muzijk van

bedroevende staatkundige gesteldheid van het Vaderland, hem tevens noopte tot de uitgave van een werk, getiteld: *De ware volksverlichting, met opzigt tot Godsdienst en staatkunde, beschouwd in haren aard, oojmerken, grenzen, bronnen en gevolgen* (*), een stuk van hetwelk de eerste oplage binnen acht dagen werd uitverkocht, en een onmiddelijke herdruk alzoo noodzakelijk werd. Jammer, dat VAN ALPHEN aan zijn plan om dezen arbeid, waarvan slechts het *eerste* gedeelte gedrukt werd, gedurende den zomer voort te zetten, geen gevolg heeft gegeven, of misschien heeft kunnen geven, daar de hooge staatspost, met welken hij reeds in Junij (†) van hetzelfde jaar (1793) bekleed werd, waarschijnelijk het niet voltooijen van dit werk heeft te weeg gebragt. De waardigheid van *Raad en Thesaurier-Generaal der Vereenigde Nederlanden* (§) (of *van de Unie*, gelijk men toen zeide,) waartoe hij de eer genoot van geroepen te worden, maakte hem den Mi-

F. NIEUWENHUIJZEN, waren uitgekomen. Eene derde uitgave verscheen in 1802. gr. 8°. (onveranderd.)

(*) Te Utr. bij de wed. J. VAN TERVEEN. Gr. 8°.

(†) Hij verzocht en verkreeg zijn ontslag te Leijden den 6 Junij. (Mss. Excerpt. Nott. van den Raad der stad Leijden 1788—1795) en werd opgevolgd door den heer Mr. F. W. BOERS, oud-Advokaat van de Oost-Indische Compagnie dezer landen. Zie *N. Ned. Jaarb.* D. 28. bl. 1061.

(§) Den 7 Junij legde hij als zoodanig den eed af, ter Vergadering van de Algemeene Staten en werd hij vervolgens ter Vergadering van de Ed. Mog. Heeren Raden van Staten ingeleid door den Baron D. W. VAN LIJNDEN, die in H. H. M. Vergadering zitting had wegens de Provincie Zeeland. (Zie *N. Ned. Jaarb.* D. 28. bl. 966.) Hij werd tot deze gewigtige bediening benoemd in plaats van den Secretaris van den Raad van State, MOLLERUS, die voor dezelve bedankt had.

Minister van Finantiën van den Raad van State, wiens werkzaamheden gingen over de Generaliteits-landen, over de Algemeene geldmiddelen der Republiek en het bezorgen der geldmiddelen bepaaldelijk ook voor den oorlog; eene taak, toen dubbel gewigtig en moeijelijk, wegens den krijg, waarin het vaderland toen reeds met het revolutionnaire Frankrijk gewikkeld was (*).

Naar 's Gravenhage met der woon vertrokken, aanvaardde hij zijnen nieuwen post met lust en ijver, en wendde al zijne krachten aan, om het Vaderland en den Stadhouder, wiens vertrouwen hij in eene ruime mate genieten mogt, van nut en dienst te wezen. Wij hebben, zeggen zijne Lofredenaars (†), aan deze zijne betrekkingen nog een uitmuntend geschrift te danken, zijn proefstuk van Christelijk-staatkundige welsprekendheid, namelijk de *Inleiding tot de* (zoogenaamde) *generale petitie en staat van oorlog, voor den jare* 1794, door den toenmaligen Prins Erfstadhouder aan het hoofd van den Raad van State *en corps* voorgedragen, ter Vergadering van de Staten-generaal op den 27 December 1793 (§); van welke aanspraak VAN AL-

(*) *Lofrede*, bl. 30. Over den Raad van State en deszelfs Thesaurier-generaalschap en Secretariaat, vindt men eene uitvoerige schets in de *Lofrede op* SIMON VAN SLINGELANDT, *door den Hoogleeraar* SIEGENBEEK (*Werken van de Maatsch. d. Ned. Lett.* III. 1 bl. 24 en v.)

(†) *Lofrede*, bl. 30 en v.

(§ WILLEM V. werd bij deze gelegenheid vergezeld door den Heer Erfprins van Oranje en Nassau, thans onzen geëerbiedigden Koning. Zie *Nieuwe Ned. Jaarboeken.* D. 28. 2e st. bl. 1900 en v., alwaar het geheele stuk, oorspronkelijk groot 20 bladzijden in folio, in deszelfs geheel is afgedrukt. Volgens mondelinge mededeeling van Prof.

ALPHEN niet slechts blijkbaar uit den stijl, maar ook volgens het getuigenis van nog levende staatsmannen van dien tijd, de steller is. Men vindt in dit stuk eene beschouwing van den toenmaligen staat des vaderlands, — wanneer wel in het voorjaar (1793) de onverhoedsche en gevaarlijke aanval der Fransche legers onder DUMOURIEZ gelukkig afgeweerd geworden, maar het Gemeenebest niettemin ingewikkeld was gebleven in den gevaarlijken en weldra noodlottigen oorlog met de toenmalige Fransche Republiek; — eene beschouwing namelijk, van de verschillende stelsels der Fransche omwenteling, geschilderd uit het oogpunt onzer toenmalige regering, en aan den anderen kant, van de beginselen dezer regering, zoo als dezelve in het najaar van 1787, en wat het financiëele aanging, eerst sedert 1792, op nieuw gevestigd had geschenen. Maar dit deftige stuk van staatkundige welsprekendheid, uit het hart van den Christen-Staatsman gevloeid, was nog niet, gelijk men vroeger dacht (*), «de zwanenzang der Oude constitutie.» — De slooping van het Nederlandsche Staatsgebouw, hetwelk reeds in het begin van het jaar 1795 instortte, was ééne maand vroeger wel vooruit te zien, en vooral door een' man als VAN ALPHEN, die zoovele bewijzen van diepe inzigten in het staatkundige had gegeven; en het was dus ook wel te veronderstellen, dat daardoor het inbrengen eener nieuwe Algemeene Petitie in December 1794 verijdeld zou

CLARISSE is deze eerste *Inleiding*, enz. in het Fransch, Hoogduitsch, Engelsch, zoo niet nog verder, vertaald.

(*) *Lofrede*, bl. 31.

******

zou zijn geworden, zoo niet in de *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken voor Januarij* 1795 (*) vermeld stond, dat den 30en December (1794) de *Petitie en Staat van Oorlog* voor het jaar 1795, door den Raad van Staten *en corps*, den Prins Erfstadhouder aan het hoofd hebbende, met de gewone plegtigheden ter vergadering van H. H. Mogenden was overgebragt. — De Inleiding zelve echter wordt daarbij niet gevonden, en het is waarschijnlijk, dat de gesteldheid van den tijd, waarin toenmaals gemelde Jaarboeken geredigeerd en gedrukt werden, aanleiding gegeven hebbe, om eene dergelijke Petitie niet op te nemen. Het gelukte echter der belangstelling en onvermoeide nasporingen van den Hoogleeraar H. W. TIJDEMAN, na vrij wat zoekens, het verlorene stuk op het zoo rijke en tevens zoo goed ingerigte Rijks-Archief te 's Hage terug te vinden, en, toen Z. H. Gl. er oogenblikkelijk den stijl en toon van de latere geschriften van den Christen-Staatsman in herkend had, eene naauwkeurige kopij van hetzelve te verkrijgen, en alzoo in staat gesteld te worden, dit merkwaardige voortbrengsel openlijk mede te deelen, aan welk voornemen Z. H. Gl. dan ook niet in gebreke bleef weldra gevolg te geven (†).

Na de omwenteling van 1795 trad VAN ALPHEN van het staatstooneel af. Een ander bestuur te dienen dan het eenige, hetwelk hij ooit voor wettig gehouden en aangekleefd had — namelijk het Stadhouderlijk bewind en de Oude regeringsvorm of constitutie, was hem onmo-

(*) D. 30. bl. 45.

(†) De beide Petitien zijn te vinden in het 2e deel der (derde) *Mnemosyne* bl. 91—138.

mogelijk. Hij kon zijne beginselen niet verzaken, en de zegepraal der zoogenaamde vrijheid maakte dus een einde aan zijne staatkundige loopbaan. Kort voor den aanvang van dit jaar had hem, te midden zijner vele beslommeringen, nog een groot verlies getroffen, het overlijden namelijk van zijn' jongsten zoon HIERONYMUS, die den 8 November (1794) van deze wereld geroepen werd, in den bloeijenden leeftijd van even negentien jaren. Groot was zijne smart over het verlies van dezen jongeling, vooral ook, daar de smartelijke herinneringen aan den dood zijner tederbeminde eerste vrouw, door dit sterfgeval, met vernieuwde kracht in zijn diep geschokt gemoed oprezen (*). — Maar deed de treurige omkeering van zaken hem zijne staatkundige loopbaan staken, zoo werd daarentegen, de letterkundige, nu hij geheel ambteloos was, door hem des te ijveriger en werkzamer bewandeld, alsook vooral dienstbaar gemaakt aan den opbouw van het *Ryk van waarheid en deugd*, zooals hij zich gaarne plagt uit te drukken (†).

Geheel in zijn' huisselijken kring terug gekeerd, smaakte hij in het gezelschap zijner vrouw en kinderen (§) eene aangename rust, schoon hij niet zoo zeer om

(*) Men zal zich herinneren, dat deze HIERONYMUS de onschuldige oorzaak was van den dood zijner moeder, eene omstandigheid, welke VAN ALPHEN, hoe zeer hij ook aan zijne tweede vrouw gehecht was, immer met weêmoed herdacht.

(†) *Lofrede*, bl. 32.

(§) Zijn oudste zoon, JOAN THOMAS WILLEM, en een zoon bij zijne tweede vrouw, MATTHAEUS WILLEM (geb. in 1785). Zijne dochter WILHELMINA CHRISTINA PAULINA werd eerst in 1796 geboren. — Zijn tweede zoon DANIEL FRANCOIS was destijds uitlandig.

Hoewel VAN ALPHEN, zooals gezegd is, geheel ambteloos leefde, en zich met de velerhande twisten van allerlei aard niet inliet, zoo maakten de toestand van het vaderland en de voortgang der omwenteling echter voortdurende de voorwerpen uit zijner oplettende beschouwing en groote belangstelling (*). Weldra zelfs vond hij zich genoodzaakt de pen op te vatten, en gaf hij, hoewel zonder zich te noemen, een klein geschrift uit betrekkelijk zeker Godsdienstig-staatkundig vraagstuk, hetwelk toen in ons vaderland de gemoederen hevig in beweging bragt. De Gereformeerde kerk was, gelijk bekend is, onder de voormalige inrigtigting der Republiek steeds uitsluitend bevoorregt geweest, bijzonder ook door de bezoldiging harer leeraars uit de openbare fondsen. Na het vernietigen echter der Oude constitutie won het denkbeeld van de onbestaanbaarheid eener heerschende en bevoorregte kerk met de nieuwe orde van zaken, meer en meer veld, vooral daar meest allen, die tot andere gezindheden behoorden, ijverig deel in de omwenteling genomen hadden, en

(*) Een bewijs hiervan gaf hij, onder anderen, aan Mr. JACOBUS SCHELTEMA, die in een' brief aan een' der schrijvers der *Lofrede*, het volgende getuigenis van hem aflegt: «Ik heb den man (v. A.) ook van eene zeer gunstige zijde leeren kennen. Van de kindschheid af, stelde ik er belang in, hem te leeren kennen; en derhalve was mij in 1795 en 1796 de gelegenheid welkom, om aan hem, namens den Heer A. S. ABBEMA, verzoeken te doen, wanneer er inlichtingen noodig waren van den gewezen Thesaurier-generaal. Bij hem ontmoetten wij alle heuschheid en dienstvaardigheid tot inlichting . . . . . Ik heb aan v. A. in Februarij 1797 een exemplaar gezonden, van mijn *Rapport over de Generaliteitskas*, de geschiedenis van dezelve bevattende, en zijne goedkeuring, enz. was mij vooral zeer aangenaam.»

en dus voorstanders waren van het nieuwe bewind. De aanval was begonnen (*) door den Leijdschen Remonstrantschen predikant, den beroemden CORNELIS ROGGE, die een veel geruchtmakend werkje, getiteld: *De Godsdienst afgezonderd van den Staat*, in het begin van dit jaar (1796) had uitgegeven. Deze zaak nu ging VAN ALPHEN als Christelijk-hervormd burger en staatsman uitermate ter harte, daar volgens zijne wijze van denken Godsdienst en staatkunde, en dus ook de bloei der Gereformeerde kerk en die van den ouden echten Nederlandschen Staat, onafscheidelijk zamen verbonden waren. Hij zweeg echter in den beginne, in afwachting, dat anderen als bestrijders der nieuwe theorie zouden optreden, gelijk zulks dan ook weldra in twee stukjes geschiedde. Maar nu gaf de ambtgenoot van VAN ROGGE, de later als schrander staatsman bekende BERNARD VAN REES, een boekje in het licht (†), hetwelk, hoe schoon ook ingekleed, een' niet minder gevaarlijken aanslag tegen het bestaan en de inrigting der Gereformeerde kerk inhield. Nu kon VAN ALPHEN niet langer zwijgen, nu men van rondsom zulk een' luiden kreet ophief tegen het Gereformeerde kerkgenootschap en derzelver leeraars, bijna, alsof aan dezen alleen de rampen des vaderlands toegeschreven moesten worden, en alsof derzelver onderdrukking het eenigste middel ware, om het zuchtend en zinkend va-

(*) *Lofrede*, bl. 33.

(†) Getiteld: Proeve van betoog, dat het den Gereformeerden mogelijk en raadzaam zij, om hunne leeraars zelven te salariëren en in de verdere kosten hunner openbare Godsdienstoefeningen te voorzien, door *E(en) V(riend) V(an) G(odsdienst)*.

Hoewel VAN ALPHEN, zooals gezegd is, geheel ambteloos leefde, en zich met de velerhande twisten van allerlei aard niet inliet, zoo maakten de toestand van het vaderland en de voortgang der omwenteling echter voortdurende de voorwerpen uit zijner oplettende beschouwing en groote belangstelling (*). Weldra zelfs vond hij zich genoodzaakt de pen op te vatten, en gaf hij, hoewel zonder zich te noemen, een klein geschrift uit betrekkelijk zeker Godsdienstig-staatkundig vraagstuk, hetwelk toen in ons vaderland de gemoederen hevig in beweging bragt. De Gereformeerde kerk was, gelijk bekend is, onder de voormalige inrigtigting der Republiek steeds uitsluitend bevoorregt geweest, bijzonder ook door de bezoldiging harer leeraars uit de openbare fondsen. Na het vernietigen echter der Oude constitutie won het denkbeeld van de onbestaanbaarheid eener heerschende en bevoorregte kerk met de nieuwe orde van zaken, meer en meer veld, vooral daar meest allen, die tot andere gezindheden behoorden, ijverig deel in de omwenteling genomen hadden, en

(*) Een bewijs hiervan gaf hij, onder anderen, aan Mr. JACOBUS SCHELTEMA, die in een' brief aan een' der schrijvers der *Lofrede*, het volgende getuigenis van hem aflegt: « Ik heb den man (V. A.) ook van eene zeer gunstige zijde leeren kennen. Van de kindschheid af, stelde ik er belang in, hem te leeren kennen; en derhalve was mij in 1795 en 1796 de gelegenheid welkom, om aan hem, namens den Heer A. S. ABBEMA, verzoeken te doen, wanneer er inlichtingen noodig waren van den gewezen Thesaurier-generaal. Bij hem ontmoetten wij alle heuschheid en dienstvaardigheid tot inlichting . . . . . Ik heb aan V. A. in Februarij 1797 een exemplaar gezonden, van mijn *Rapport over de Generaliteitskas*, de geschiedenis van dezelve bevattende, en zijne goedkeuring, enz. was mij vooral zeer aangenaam.»

vaderland te redden. Hij stelde dus een mannelijk, maar bezadigd (*), stukje tegen het *Betoog* van VAN REES op, genaamd: *De rechten der Gereformeerde gemeenten en derzelver leeraars, op de kerkelijke en geestelijke goederen van hun bezeten, verdedigd door een' vriend van Godsdienst en Vaderland, tegen het Betoog, enz., door* E. V. V. G., welk geschrift hij weldra door den druk gemeen maakte (†).

In de eerste helft van het volgende jaar 1797 begaf zich, tot zijne grootste blijdschap, zijn oudste zoon in het huwelijk (§), eene gebeurtenis, welke den beminnenden vader met hoop en vreugde vervulde, daar hij toen weinig denken kon, dat hem dientengevolge spoedig nieuwe beproevingen en smarten te wachten stonden. — Behalve het kleine Godsdienstige verhaal *Selinde* (**) is mij geen gedicht of geschrift van hem, als in dit jaar vervaardigd, bekend geworden.

In het volgende jaar 1798 besloot hij voortaan des zomers voor een' meer geruimen tijd het stadsgewoel te ontvlieden, en begaf zich derhalve met zijn huisgezin naar eene buitenplaats, *Oostbroek* genaamd, en gelegen aan den Loosduinschen weg, op een' korten afstand van 's Gravenhage. Omtrent het midden van dit jaar (††) schonk zijne schoondochter hem een' kleinzoon, die den

(*) *Lofrede*, bl. 33.

(†) Te Utr. bij de Wed. J. VAN TERVEEN. gr. 8°. (43 bl.) Het stukje is zeer zeldzaam geworden.

(§) De naam der jonkvrouw was AGATHA TAUW.

(**) Medegedeeld in het *derde* deel der volledige uitgave, bl. 339 en 340. Verg. de Voorrede voor hetzelfde deel, bl. IX en X.

(††) In Augustus.

den in zijne familie, en door hem zoo beroemden, naam van HIERONYMUS ontving, maar, gelijk straks blijken zal, niet bestemd was aan denzelven nieuwen luister bij te zetten.

Gedurende deze meer geregelde rust had VAN ALPHEN nu ook meer gelegenheid, op middelen bedacht te zijn, om zijn tijd voortdurend, voor zooveel zulks iemand, in geene openbare betrekkingen hoegenaamd meer werkzaam mogelijk was, ten algemeenen nutte te blijven aanwenden. Gelijk zoo even vermeld is, was de toestand der Gereformeerde kerk in die tijden van omwenteling op omwenteling lang niet gunstig. Het was dus geen wonder, dat weldra meer bepaaldelijk maatregelen in ons vaderland werden genomen, om dienaangaande verbeteringen te erlangen, en zich te wapenen tegen aanvallen en bestrijdingen van verschillenden aard, welke de kerk toenmaals te verduren had. De hagchelijke omstandigheden der kerk werden bovendien niet weinig vermeerderd door het gevreesde gemis van een genoegzaam aantal leeraren, die door verre weg het grootste gedeelte der bijzondere gemeenten onmogelijk meer bekostigd zouden kunnen worden, als haar zoowel de bezoldiging van wege den Staat als de kerkelijke goederen en fondsen werden onttrokken. Er vormden zich dus in het jaar 1799, door de bemoeijingen van eenige gematigde en Christelijke Staatslieden en andere bijzondere personen, eenige Commissiën tot instandhouding en bevordering der openbare Gereformeerde Godsdienst. De centrale bijeenkomsten dier commissiën, tot het beramen en ten uitvoer leggen van gemeenschappelijke maatregelen en ter bereiking van het gewenschte

doel,

doel, werden te 's Gravenhage gehouden, en VAN ALPHEN onderscheidde zich weldra als een der ijverigste en werkzaamste der gecommitteerden (*). Onderscheidene uitgewerkte en krachtige adressen en memoriën aan de toenmalige Hooge Magten ingeleverd (†), waren de vruchten dier pogingen, welke, wel is waar, niet dadelijk met een' gewenschten uitslag bekroond werden, maar zeker veel hebben medegewerkt om latere, meer bezadigde staatsinrigtingen tot gematigde beginselen van eenparige billijkheid te zien overgaan (§). Eenige afzonderlijke kerkelijke commissiën en nieuwe vergaderde kerkelijke fondsen in vele gemeenten van ons vaderland zijn de blijvende vruchten dier toenmalige loffelijke werkzaamheden (**).

In hetzelfde jaar, of op het laatst van het vorige, begon VAN ALPHEN, zonder bijvoeging van zijn' naam, met de uitgave van den *Christelijken spectator*, welk belangrijk werk door hem van tijd tot tijd in twaalf ach-

(*) *Lofrede*, bl. 34. Nevens hem waren hierin voornamelijk werkzaam: A. C. DE MALNOË; D. R. WIJCKERHELD BISDOM; J. C. VAN DER KEMP; J. A. VAN DER SPIJK; S. B. JANTZON; H. VAN STRALEN, JR.; en meer anderen, allen brave en kundige mannen.

(†) De stukken hiertoe betrekkelijk, zijn in 1800 en 1801 in zes kleine deeltjes, te zamen 380 bladzijden groot, te 's Hage bij THIERRY EN MENSING gr. 8° in het licht gekomen. Eenige der voornaamste *Aanspraken* en *Vertoogen* daarin voortkomende, zijn uit de pen van VAN ALPHEN gevloeid, en nog overwaardig met aandacht en dankbaarheid gelezen te worden. Zie TE WATER *Levensschets* van V. A., bl. XV.

(§) Door namelijk in de behoeften van de openbare eeredienst der verschillende Christelijke Gezindheden, van 's landswege, te voorzien.

(**) *Lofrede*, bl. 15.

achtereenvolgende blaadjes verspreid werd (*). Door zijnen naam te verzwijgen, meende hij in die dagen het meeste nut met deze echt Christelijk-wijsgeerige vertoogen te kunnen stichten (†).

Het volgende jaar 1800 werd voor VAN ALPHEN door eene noodlottige en treffende omstandigheid gekenmerkt, in verband staande met verliezen, welke zijn teeder vaderhart reeds in de twee jongst verloopene jaren sterk geschokt hadden, en welke ik, daar het mij gepast voorkwam, die door VAN ALPHEN zelven te laten verhalen, opzettelijk vroeger met stilzwijgen ben voorbijgegaan. — «Er zijn nu drie jaren ruim verloopen (§),» dus spreekt hij van deze treurige gebeurtenissen, «sedert mijn oudste zoon zich tot mijne blijdschap in het huwelijk begaf (**). Zijn gelukkige echt werd vervolgens gezegend met eene mannelijke spruit (††), en hij genoot met zijne lieve gezellinne het goede, ten dage van dezen hunnen voorspoed. Dan ras ging de vreugde dezer jeugdige, en met elkander zeer vergenoegde echtelingen in droefheid over. Sedert November 1798 werd mijn zoon hevig door eene borstziekte aangetast, en men begon al spoedig te vreezen, dat hij voor het geweld dezer krankheid zoude moeten bukken. Gedurende zijnen gevaarlijken en verzwakkenden toestand, werd hun

(*) Naderhand tot tweemalen in één boekdeel herdrukt, te 's Gravenhage bij THIERRY EN MENSING. gr. 8°.

(†) *Lofrede*, bl. 35.

(§) 28 Julij 1800.

(**) Zie boven, bl. LXXXVII.

(††) Zie boven, bl. LXXXVIII.

hun lief en eenig kind uit hunne armen, in April 1799, weggerukt; en de vader zelf volgde het op den 4en Julij, in den ouderdom van ruim zesentwintig jaren. Bij zijne lieve eenentwintigjarige weduwe, zelve zwak, mitsgaders door zorg en arbeid boven hare krachten gekrenkt, vertoonde zich kort na den dood van haren onvergetelijken geliefden, de teekens van dezelfde kwaal. Hare droefheid en hartzeer, zoo geweldig en diepgaande, als onverzettelijk, ondermijnden dagelijks hare krachten; en benamen aan de middelen ter genezing, daarenboven grootendeels, zoo niet geheel, hunne kracht. Het gevolg was dan ook, dat deze waardige vrouw, na veel strijd en lijden, bezweken is, op den 2en Junij dezes jaars» (1800). — Dit droevig tijdperk van zijn leven had natuurlijk velerlei gewaarwordingen en zeer onderscheidene aandoeningen in zijn' geest voortgebragt. « Ik ondervond, zegt hij verder, gedurende dezen tijd, bij herhaling, dat licht en duisternis, voorspoed en tegenspoed, elkander hier beneden vervangen, als ook, hoe onze niet ongegronde en geöorloofde verwachtingen dikwijls teleur gesteld worden; ja, in één woord, hoe het uitnemendste op aarde moeite en verdriet is . . . .» (*). Het kon niet minder, of zijn overstelpt gemoed zocht zich ook bij deze smartelijke gelegenheden lucht te verschaffen, en hij bragt dus vele dier verschillende aandoeningen en gewaarwordingen, ook tot onderrigt en troost voor zijne lijdenden, op het papier, en herdacht

(*) *Ter gedachtenis*, bl. 259 en v. in het *derde* deel der volledige uitgave.

dacht in treffende verzen en in een vertoog, getiteld: *Iets over Jezus Christus, als geneesmeester voor kranken*, allen onder den algemeenen titel van *Ter gedachtenis* verzameld, het voornaamste voorgevallene in de laatste drie jaren zijns levens. Groot, zeer groot, was de deelneming zijner vrienden en bekenden in zijn treurig lot en algemeen waren zij begeerig naar wat hij daaromtrent had opgesteld. VAN ALPHEN besloot dus deze voortbrengsels, oorspronkelijk niet voor het publiek bestemd, te laten drukken, en gaf tevens vergunning dezelve voor allen, die zich dezelve mogten willen aanschaffen, verkrijgbaar te stellen (*). Dit heerlijk bundeltje heeft sedert voortdurend menig bedrukt en verbrijzeld hart tot troost en opbeuring verstrekt, en men ziet uit hetzelve, hoe ook in de hartverscheurendste lotgevallen VAN ALPHEN, als een door lijden gelouterd, als een praktisch Christen-Wijsgeer, bij herhaling uitblonk (†).

Zijne werkzame pen nam echter nog geene rust. In onvermoeide pogingen om Christelijk nuttig te wezen zocht en vond hij de beste afleiding voor zijne zware verliezen. In het volgende jaar 1801 gaf hij, wederom zonder zich te noemen, schoon het op elke bladzijde bleek, wie de schrijver was, het groote en belangrijke stuk uit, hetwelk den titel draagt van: *Predikt het Euangelium allen creaturen! Eene staatsmaxime in het rijk van waarheid en deugd; uit de pa-*

(*) Te 's Hage, bij THIERRY EN MENSING. gr. 8°. Meermalen herdrukt en opgenomen in de volledige uitgave, III. bl. 259—285.

(†) *Lofrede*, bl. 35.

papieren van den Christelijken spectator (*). Reeds in het negende nummer van het werk, onder laatstgemelden titel verschenen, had hij aanleiding gegeven tot het vermoeden, dat al zijn voorraad, na het voltooijen van hetzelve, niet uitgeput was, en hij later op nieuw het een en ander zoude mededeelen; en nu bleek het werkelijk, dat, sedert de uitgave dier vertoogen, de Christelijke spectator niet werkeloos geweest was, maar nieuwe opmerkingen over reeds behandelde of andere onderwerpen hem voor den geest waren gekomen. Men moet dus dezen arbeid als een waardig vervolg van den Spectator aanmerken, vol rijkdom van wetenschap, vol van Christelijke en menschlievende gevoelens (†). — In de Aanmerkingen bij gelegenheid zijner Cantaten (§), had VAN ALPHEN vroeger reeds zeer het gemis betreurd van Geestelijke gezangen, ten gebruike in de Nederlandsche Gereformeerde kerken. In den aanvang dezer eeuw begon men het wenschelijke van dergelijke liederen meer algemeen te gevoelen, en maatregelen te beramen, ter bereiking van het gewenschte doel. VAN ALPHEN nu meende, dat het van veel nut zoude zijn, vooraf eenigen voorraad te vergaderen

(*) 's Hage, bij THIERRY EN MENSING. 1801, gr. 8°. Twee jaren later herdrukt.

(†) Dat dit werk bij deszelfs verschijning door velen miskend of op zijde gelegd werd, is waarschijnlijk daaraan toe te schrijven, dat VAN ALPHEN hier en daar zijne staatkundige gevoelens wel wat sterk had doen uitkomen, welke te bedekken voor hem altoos zeer moeijelijk was, en waartoe hij om goede redenen mogelijk ook geene geneigdheid gevoelde.

(§) Zie *tweede* deel der volledige uitgave, bl. 297—299.

deren en op te leggen, ten einde door bekwame beoordeelaars, ten tijde als zulks gevoegelijk zoude kunnen geschieden, eene keuze te laten doen van zulke liederen en gezangen, als het meest geschikt bevonden zouden worden voor de onderscheidene gemeenten in het vaderland, «Het is goed, zeide hij, dat DAVID verzamelt, opdat SALOMO de handen des te ruimer hebbe onder het opbouwen. Beide zijn den Heere des tempels welgevallig.» — Het was daarom dat hij, schoon zelf meenende, dat het toen mogelijk het oogenblik nog niet was, om aan de Hervormde kerk in Nederland liederen en gezangen voor de openbare Godsdienst op eene geregelde en voldoende wijze te kunnen bezorgen, in hetzelfde jaar (1801) eene eerste verzameling van *Proeve van liederen en gezangen voor de openbare Godsdienst* (*), in het licht gaf, welken bundel hij het volgende jaar, na zijne herstelling uit eene zware ongesteldheid, welke zijn leven gedreigd had (†), door eene tweede verzameling liet volgen, terwijl hij tevens de hoop uitte, bij vervolg van tijd, zijne geheele taak te zullen voleindigen. Zoo God hem daartoe de krachten geschonken en zijn leven langer gespaard had, zoude men dus deze liederen met eenige gezangen voor het Pinksterfeest vermeerderd gezien hebben, welke hij van plan was, mede daarbij te voegen.

Deze *Liederen en gezangen* waren zijne laatste dichtvruchten, en het werd hem niet vergund de innige vreugde

(*) Te 's Gravenhage, bij THIERRY EN MENSING. gr. 8°.

(†) Zie *Berigt* voor dit tweede gedeelte; in de volledige uitgave, III. bl. 107.

vreugde te smaken der invoering van een uitgebreider kerkgezang dan dat der Psalmen, waartoe hij zooveel had aangewend. Men heeft aan zijne pogingen later, toen het vooroordeel tegen het invoeren van Evangelische gezangen veelal opgehouden had (*), volle regt laten wedervaren en getoond, hoewel nog te weinig, zijnen verdienstelijken arbeid op deszelfs waren prijs te stellen (†).

Ik heb met voordacht eene voor-laatste lettervrucht van VAN ALPHEN, ter plaatse, waar zij, wegens de tijdorde, had behooren vermeld te worden, stilzwijgend voorbij gegaan, dewijl te regt of ten onregte beweerd wordt, dat dezelve in verband zoude staan met de beroerte, waardoor hij, bijna tien maanden vóór zijn overlijden, getroffen is geworden. Het was namelijk gedurende den hagchelijken toestand, in welken, gelijk boven meermalen vermeld is, na de omverwerping der oude staatsinrigting, de Nederlandsche Gereformeerde kerk

(*) Om later weêr krachtig te herleven. *Zie Voorrede* voor het tweede deel der volledige uitgave. bl. IX en volg.

(†) Uit V. A. *Proeve van liederen en gezangen*, enz. zijn in de EVANGELISCHE GEZANGEN, bij de Nederlandsche Hervormde gemeente in gebruik, opgenomen Gezang: 15, 20, 51, 65, 87, 102, 103, 108, 126, 127, 138, 146 en 189: dus slechts *dertien!* Uit de *Stichtelijke mengelpoëzij*, zijn nog in de EVANGELISCHE GEZANGEN opgenomen Gez.: 22, 27, 69, 112, 118 en 159, dus *zes*, te zamen *negentien* in het geheel, waaronder sommigen met veranderingen (!). Deze juiste opgave verschilt van *alle* anderen, welke in de onderscheidene schriften over V. A. voorhanden zijn. Zoo is, onder anderen, Gezang 115 eene vertaling van GELLERT, niet door V. A., maar door BRUINING of VAN DEN BERG; ook wordt Gezang 91, in plaats van aan BRUINING, ten onregte aan V. A. toegeschreven.

kerk verkeerde, dat, te midden van allerlei nieuwe, schoonschijnende, veelal vermetele en onaanwendbare theorien, eenige beoefenaars der zoogenaamde Critische wijsbegeerte het ondernamen, die leer, waarvoor de Hollanders reeds jaren lang tamelijk koud waren gebleven, ook in ons vaderland in te voeren, en op de puinhoopen van zoovele andere stelsels van wijsbegeerte te vestigen (*). Tot bereiking van dit oogmerk werden, vooral door P. VAN HEMERT, heftige pogingen aangewend, zoowel door de uitgave zijner *Grondbeginselen der Kantiaansche wijsbegeerte*, als door de verspreiding zijner denkbeelden en gevoelens in een door hem geschreven tijdschrift, getiteld: *Magazijn voor critische wijsbegeerte.* VAN ALPHEN zag met weêrzin de strekking, welke althans een gedeelte der Kantiaansche leer scheen te hebben, tegen hetgeen hij te regt meende te moeten beschouwen, als het wezen en de grondleer des Christendoms (†). Reeds had hij zich, in het breede, in den *Christelijken spectator* (§), en, in het voorbijgaan, in zijn werk, getiteld: *Predikt het Euangelium*, enz. (**), tegen de nieuwe aangeprezene leer uitgelaten, toen eindelijk een scherpe en zeer onbescheiden aanval van VAN HEMERT (††) die, zonder zich met

(*) *Lofrede*, bl. 66.

(†) Het bestek dezer *Levenschets* gedoogt niet, dat ik omtrent deze zaak in verdere ontwikkelingen trede. Ik verwijs daarom den lezer naar hetgene deswegens duidelijk en bondig vermeld is in de meergenoemde *Lofrede*, bl. 63—75.

(§) N° 6—9; bl. 145—273.

(**) Bl. 113.

(††) In een naschrift namelijk op de *Aanmerkingen tegen zekere*

met de breedere behandeling der vraag in het eerstgemelde werk op te houden, slechts wat door den schrijver in het laatstgenoemde in het kort gezegd was, aangegrepen, en zonder eigenlijke wederlegging, voor onzin en verwarring had uitgekreten (*), VAN ALPHEN drong het stilzwijgen te breken en de pen op te vatten, ten einde den indruk, welken hij vreesde, dat het geschrevene maken mogt, zooveel mogelijk uit te wisschen. Hij kleedde zijne verdediging of wederlegging, welke hem, gelijk uit het stuk zelf blijkbaar is, op het eerste lezen van den aanval warm uit de pen gevloeid was, in den vorm in van een' *Brief aan den uitgever van het Critisch Magazijn voor Wijsbegeerte* (†), en verzocht VAN HEMERT, in een' afzonderlijken en zeer bescheiden geleidbrief, doch met ernstigen aandrang, dit stuk in zijn tijdschrift op te nemen, daar hij niet zonder reden meende, dat het zaak ware, zijne wederlegging aan dezelfde klasse van lezers mede te deelen, als wie met den aanval bekend waren geworden. Deze waardige en bescheidene verdediging in eenen rustigen, hartelijken en gemoedelijken toon geschreven, steekt bijzonder schoon af bij de schampere wijze, waarop men hem had aangetast. VAN HEMERT dorst het plaatsen van den brief niet te weigeren, doch nam denzelven niet dan met tegenzin in zijn tijdschrift op (§). Maar ook hij

prijsverhandeling van S. J. VAN DE WIJNPERSSE. Zie *Crit. Mag.* VI. bl. 80. en v. Dit was op het laatst van het jaar 1800.

(*) *Lofrede*, bl. 67. Hij spotte tevens met VAN ALPHEN's kerkelijke regtzinnigheid en verweet hem, een blind en slaafsch aankleven van, en ijver voor dezelve.

(†) Zie het bedoelde tijdschrift, V, 2, bl. 179 en volg. Dit was in den aanvang van het jaar 1802.

(§) Zie aldaar V, 2, bl. 160—220.

****

hij wilde nu op zijne beurt den indruk uitwisschen, welken deze wederlegging zou kunnen maken, en hij trachtte dus, zoowel door eene *Inleiding*, als door bijtende, vinnige en hoogst ongepaste *Aanmerkingen* op den brief, en door een niet minder laf en stekelachtig, wel overscherp, maar niet geestig *Naschrift*, VAN ALPHEN's verdedigingsgronden te verzwakken en te bezoedelen. VAN HEMERT's tegenspraak, — want meer was zijn geschrijf niet, — bewees slechts, gelijk zijne tegenpartij zelve gezegd had (*), dat het gemakkelijker was stekelachtig te zijn dan vriendelijk en bescheiden, wanneer men bemerkt aan eene gevoelige zijde getroffen te zijn. — Wat nu aangaat de aanleiding, welke deze onaangename twist tot VAN ALPHEN's doodelijke ziekte zoude hebben gegeven, zoo is het ja zeker, dat de aanval van beroerte, waardoor zijne gezondheid en levendige geestvermogens in dit jaar onherstelbaar getroffen werden, bijkans onmiddelijk gevolgd is op het in druk verschijnen en zekerlijk terstond aan hem bekend geworden zoo even gemelde stukje; maar andere en wezenlijk geldige redenen voor dit vermoeden zijn er niet voorgekomen (†): en het blijft dus onzeker, of men de bewuste aanval van beroerte als een onmiddelijk gevolg der gemoedsinspanning, waarin hij verkeerde, beschouwen moet; dan of herhaalde en zware ongesteldheden, treffende verliezen en schokken, alsook vooral de afwezendheid van zijnen eenigen nog levenden zoon (DANIËL FRANCOIS (§)), uit het eerste hu-

(*) V, 2, bl. 172.

(†) Verg. *Lofrede*, bl. 64, in de noot.

(§) Destijds in Batavia. De vergeefsche hoop om van dezen zoon, vóór zijnen dood berigt te krijgen, heeft zijn laatste lijden zeer verbitterd.

huwelijk, gepaard met onheusche bejegeningen, zijne krankte meer van verre en langzamerhand hebben veroorzaakt. —

Ik zie mij door vriendelijke mededeelingen in staat gesteld, de bijzonderheden nopens laatstgemelde ziekte en den hierop, na negen maanden kwijnens, gevolgden dood, eenigzins omstandiger te verhalen dan tot nu toe ergens geschied is; en ik durf mij vleijen, dat zulks aan de lezers dezer schets niet ongevallig zijn zal.

Onder de meest vertrouwde en hartelijkste vrienden van VAN ALPHEN, gedurende de laatste jaren van zijn leven, behoorde JOHANNES MATTHIAS JORISSEN, predikant bij de toenmalige Hoogduitsch-hervormde gemeente te 's Hage (*). Deze edele en hoogst verdienstelijke man was gewoon schier dagelijks bezoeken bij zijnen vriend op *Oostbroek* af te leggen. Zoo bevond hij zich aldaar met zijne vrouw op den 4en Junij 1802. VAN ALPHEN was gedurende den voormiddag zeer opgeruimd geweest en de twee vrienden hadden den tijd met belangrijke gesprekken doorgebragt, onder anderen ook over de ruwe en hevige aanvallen, welke VAN ALPHEN, wegens zijne gevoelens, van VAN HEMERT, te verduren had. Deze had zich daarover echter zeer kalm, en in Gods wil berustend, uitgelaten en zelfs gezegd: «Zijn schelden doet mij geen zeer en ik zwijge Gode, die hem het schelden gebood. Maar leed doet het, wanneer met onze liefde om te behouden gespot wordt, en de verdwaalde nog van zijnen God verwijderd blijft. Maar ik zwijge Gode, die mijne wenschen verijdelt,

(*) Vader der waardige tegenwoordige Utrechtsche en IJsselsteinsche predikanten van dien naam.

ijdelt, daar Hij mij niet van nooden heeft, die hier zoekt, wat verloren is (*).» — Tegen drie ure ging men aan tafel, en kort na het aanzitten werd de gastheer door een' aanval van beroerte getroffen. Ik kan niet beter doen dan hier woordelijk aan te halen, wat door zijn' vriend omtrent deze treurige gebeurtenis, korte dagen later, aan eene vriendin werd medegedeeld. (†) — . . . . . «VAN ALPHEN (zoo schreef JORISSEN uit Haarlem op den 8en Junij) heeft l.l. vrijdag, toen wij buiten waren, eene beroerte (*Schlagfluss*) gekregen, Wij zaten aan tafel. Na het gebed zeide zijne vrouw tot hem: — ROON (§), snijd toch het vleesch voor! — *Hij:* ik kan niet. — *Zij:* waarom niet? — *Hij:* ik kan mijne regterhand niet bewegen. — Kort daarop zag mijne vrouw, die naast hem aan zijne linkerzijde zat, dat zijn mond scheef stond, en men hoorde dadelijk dat zijne spraakorganen belemmerd (*gehemmet*) waren. Hij sprak zeer onverstaanbaar (**), doch behield nog immer het vrije gebruik zijner verstandelijke vermogens. Hij kreeg dit toeval te drie ure. Te half vier ure werd hij adergelaten. Te half vijf ure kwam de geneesheer en werd hij nogmaals adergelaten, en werden hem Spaansche vliegen gelegd. Zoo bleef het nu. — Zaturdag (5 Junij) ging ik weêr daarheen; toen was het des morgens iets beter. Ik bleef

(*) J. M. JORISSEN, *Erinnerungen an H. v. A.* S. 65—70.

(†) Ik heb den brief, uit welken ik deze regels overneem, met eenige anderen, eigenhandig door JORISSEN, in het Hoogduitsch geschreven, voor mij liggen.

(§) Verkorting van HIERONYMUS.

(**) Hij zeide ook nog bedaard, maar met verlamde tong: «Daar is de bode des doods, reeds lang heb ik op hem gehoopt!» Zie JORISSEN's *Erinnerungen*. S. 100.

bleef tot des avonds te negen ure en toen was het nog beter, en zulks beide keeren volgens het oordeel des dokters. Zondag (6 Junij) was ik niet buiten. Maandag 's morgens echter kreeg ik geen gunstiger berigt; ik hield des avonds van vijf tot kwart vóór zeven ure eene bidstond, reed hierop naar buiten en vond hem tot mijne groote vreugde veel beter, zoodat ik mijne voorgenomene reize (naar Haarlem) kon voortzetten;» ..... — Groot was echter in waarheid deze beterschap niet. De lijder bleef voortdurend kwijnen naar ligchaam en geest. — ..... «Zijn verstand (schreef JORISSEN den 27en Junij, (dus bijna drie weken later) is wel is waar niet verbijsterd (*verrükt*), want hij behield van den beginne af aan zijn volle bewustzijn en tegenwoordigheid van geest, maar zijn hoofd is toch zwak. Hij kan over niets afgetrokkens denken, noch over iets, hetwelk zijn inwendig gevoel zoude aandoen. Men had hem des morgens uit den bijbel voorgelezen, maar men moest met een half hoofdstuk ophouden. Dat de lezende man niet lezen; de denkende man niet denken; ja niet eens veel hooren mag; dat hij niets weet uit te voeren, daar hij zijn' regterarm, wel is waar bewegen, doch niet gebruiken kan, is eene beproeving (*Verleuchnung*) welke hem zwaar valt. Ach! hij lijdt verschrikkelijk, niet zoozeer naar het ligchaam, als wel naar de ziel. Zijn lijden is van een' gansch anderen aard, als het lijden van allen, die ik nog gezien heb.» .... — Men heeft omtrent den gemoedstoestand van VAN ALPHEN, gedurende die kommervolle dagen, van vele kanten elkander soms vreemde omstandigheden en bijzonderheden verhaald, welke, zoo zij al niet geheel uit de lucht gegrepen, althans hoogst

overdreven zijn. Ziet hier, wat dezelfde boven vermelde vriend daaromtrent den 11 Augustus (*) schrijft .... «Zijne onrust is pijnelijk (*qualvoll*); hij heeft voor het overige, behalve eenige weinige paroxismen (†), welke echter slechts kort duurden, zijn goed en kelder, scherp denkend verstand, als ook zijn zacht Godsdienstig gevoel terug bekomen. VAN ALPHEN had vroeger een paar malen hevige paroxismen gehad, waardoor alle huisgenooten met angst en schrik vervuld werden. Wat is toch de mensch! zelfs de sterkste, wijste en vroomste!».... — Eenige dagen later verklaarde JORISSEN den toestand des lijders nader dus: .... «Noch iets, waarop ik in uwen brief stuit, betrekkelijk VAN ALPHEN; daar gij schrijft, dat u zulks leed doet, ook wegens het oordeel van anderen. Zijne zenuwtoevallen zijn bekend en opmerkelijk, en zijne zichtbare daaruit voortvloeijende angstvalligheid is zoo geheel buiten den kring der dagelijksche menschen, vromen, wijzen en zotten! — dat hij wel voor duizenden een onoplosbaar raadsel zoude zijn. Hij gelooft bij voorbeeld van Jezus Christus, gelooft zonder zwarigheid, dat hij in Hem vergiffenis heeft van zonden. Maar wat maakt hem dan toch zoo angstig? omdat hem, volgens zijne woorden, het water des levens ontbreekt, hetwelk ligchaam en ziel verkwikt.» ....

Niettegenstaande sommige oogenblikken van beterschap, als wanneer zich de hoop op zijn eindelijk herstel weder eenigzins verlevendigde, bleef echter de in-

(*) Treffend is het vers van JORISSEN op VAN ALPHEN'S laatste geboortedag (8 Augustus 1802). *Erinnerungen*. S. 1—28.

(†) Herhaalde aanvallen.

invloed der beroerte, zoowel tot onderdrukking zijner anders zoo levendige en werkzame geestvermogens, als ligchamelijke gezondheid, op eene ontrustende wijze aanhouden, en werd hij in het najaar weêr naar de stad gevoerd (*), om zijn geliefd *Oosthroek* nimmer meer te aanschouwen. Op den 2den April van het volgende jaar 1803 werd hij, ten gevolge eener koorts, welke acht dagen aanhield, uit zijn lijden verlost, en aan zijne diep bedroefde echtgenoote en kinderen, vrienden en betrekkingen, ja aan geheel het vaderland ontrukt. Hij was nog geene zeven en vijftig jaren oud, en stierf dus op een' leeftijd, waarin zoo vele andere veeltijds nog nuttig werkzaam zijn, en men zich zoo gaarne vleit, nog lang onder de zijnen te zullen vertoeven.

Treffend is de beschrijving, welke JORISSEN van VAN ALPHEN's laatste levensdagen en dood geeft, in een' brief aan hunnen gemeenschappelijken vriend, den Staatsraad HINLOPEN, die destijds mede door krankte was aangetast (†)..... «Wat ik u, (dus schreef hij den 5den Junij, *drie* dagen na het sterfgeval) van zijn' waanzin (*Irrereden*), gedurende en ook buiten de koorts meldde, heeft slechts in de eerste dagen zijner ziekte plaats gehad. *Dingsdag* (29 Maart) heeft mijn waarde Collega KRIEGER hem toegesproken met de woorden des Apostels: «Ik ben het, die uwe overtredingen uitdelg om mijnent-

(*) In zijne woning op het Westeinde, hetzelfde huis waarin thans de Koninklijke Muzijkschool gevestigd is, en door den kapelmeester LUBECK bewoond wordt.

(†) Eene achtenswaardige vriendin van den Heer HINLOPEN was bij dezen gelegeerd, toen JORISSEN's brief dáár ontvangen werd, en heeft denzelven toen dadelijk uitgeschreven.

nentwille (*).» Hij beantwoordde zulks met een rustig, eerbiedig *Amen!* waarop mijn Collega tot hem zeide: «Dit *Amen* hoort Jezus, en Hij houdt dit nu voor afgedaan, hoe gij u ook weder pijnigen moogt, en alles ook weder donker in u moge worden; bij deze getuigenis des Heeren en bij uw Amen, daarbij blijft het.» Na dien tijd schijnt hij rustiger geworden te zijn. Van *Donderdag* af werd de koorts heviger, en sprak hij weinig of in het geheel niets meer; of, zoo als men mij zeide, kende zelfs niemand meer. *Vrijdag* avond sprak hij het laatste woord hier op aarde; tot mijne vreugde was het mijn naam. Ik vroeg hem: «Kent gij mij, VAN ALPHEN?» en hij antwoordde met veel moeite: «Dominé JORISSEN.» Hij heeft alzoo, dacht ik, zijne tegenwoordigheid van geest nog; en ik trachtte deze ten nutte te maken, en hem door deze of gene plaats uit de Heilige Schrift troost in te boezemen, en hij scheen zulks te verstaan. Ik heb u van de zonderlinge verandering zijner gelaatstrekken in dezen nacht geschreven. *Zaturdag* bleef hij in denzelfden toestand. Des voormiddags intusschen was er, zoo als de Chirurgijn DAMEN verzekerde, nog geen merkbaar teeken van sterven aanwezig; maar des avonds vertoonde zich de aannaderende dood in deszelfs eerbiedwekkende (*verehrenden*) magt. De Griffier MOLLERUS, de Burgermeester 'T HOEN, met uwen getrouwen VAN STRALEN, Collega KRIEGER, Jufvrouw HUBRECHT uit Leijden, mijne vrouw en ik, benevens twee dienstboden (†), waren daar tegenwoordig. Wij baden te za-

(*) *Jesaia* XLIII vs. 25. Men herinnere zich, dat deze profeet soms de Evangelist of de Apostel van het Oude Verbond genaamd wordt.

(†) En natuurlijk ook de vrouw des lijders en hare kinderen.

zamen in eene aangrenzende kamer, en wijdden hem daar ter dood. Dit was mij echter niet genoeg. Ik ging tot hem, en het woord onzes Heeren vóór zijn' dood: «Ik moet met eenen doop gedoopt worden, en hoe word ik geperst (*)! deed het denkbeeld bij mij ontstaan, onzen vriend ter dood te wijden, even als hij door den heiligen doop ten leven ingewijd geweest was. «Gij vingt uw leven aan, eindig het dus ook in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes! Kunt gij zulks misschien nu niet, dan beveel ik uwe ziel in de handen uwes Vaders! Heere Jezus, neem zijnen geest op!» — Ongeveer een uur daarna stierf hij, tien minuten voor tien ure. Zaturdag den 2den April ging onze vriend de eeuwigen ruste in. . . . . De lieve weduwe was en is nog zeer bedroefd, maar als eene Christin. Haar Christelijke zin heeft zich zeker nooit zoo duidelijk getoond, als gedurende de ziekte en bij en na den dood van haren echtgenoot. God troost haar. Hij trooste, sterke en heilige haar, tot den dood toe! . . . . . — Morgen *Woensdag* (6 Junij) wordt zijn zaad gezaaid voor den dag der garving en aan den Heer der aarde en des oogstes overgegeven» (†).

De dood van VAN ALPHEN, den geliefkoosden schrijver van een groot gedeelte der natie, den door zoovelen geachten Christenwijsgeer, verwekte schier overal in ons vaderland eene groote droefheid en verslagenheid; en spoedig deden zich eenige tolken dier nationale droefheid op verschillende wijze openlijk kennen. De Goudasche Predikant J. W. BUSSINGH verzamelde een' ge-

(*) *Lucas* XII vs. 50.

(†) Zinspeling op eene plaats uit KLOPSTOCKS *Messiade*, welke mij ontgaan is.

geheelen bundel *Lijkzangen* (*), om, gelijk hij zeide, een Gedenkzuil ter eere van den te vroeg verscheidenen te stichten. Hij werd echter in zijn plan bitter teleurgesteld, daar geene dichters van naam hem door de toezending hunner dichtstukken verblijdden, waarvan dan ook het gevolg was, dat zijn bundel, op weinige uitzonderingen na, waaronder een verdienstelijk vers van BUSSINGH zelven, niets anders opleverde dan eene verzameling van ellendige prullen, welke alleen van eene groote en welgemeende deelneming getuigen, maar tevens een droevig denkbeeld opgeven van de ongelukkige zucht tot verzenmeterij in die dagen (†). Krachtig en hartelijk tevens zijn daarentegen de rijmelooze *Oden*, ter nagedachtenis van hunnen bestendigen vriend, door den vroeger vermelden verdienstelijken dichter J. P. KLEIJN en deszelfs waardige echtgenoote A. OCKERSE uitgegeven, en welke nog met genoegen gelezen worden (§).

De schoone en treffende *Elegie* echter van de braven JORISSEN, een stuk, hetwelk wegens deszelfs Godsdienstigen toon en Christelijken geest bijzondere opmerking verdient, vormde met het vroeger vermelde vers op

VAN

(*) Te Rotterdam, bij CORNEL en VAN BAALEN, 1803, gr. 8°, (met eene soort van lofrede of leerrede, betrekkelijk VAN ALPHEN'S overlijden, enz. achteraan gevoegd, welk laatste stuk mij voorkomt waarschijnlijk uit de pen van BUSSINGH zelf gevloeid te zijn).

(†) *De Troost aan . . . de Weduwe van . . .* H. v. A., door A. R. KROONENBERG, (Wed. SWANENBURG), te 's Hage bij THIERRY en MENSING, in hetzelfde jaar uitgekomen, is van geene betere gehalte.

(§) Beide deze stukken zijn, het eerste, vreemd genoeg, met uitlating van *vijf* coupletten, daarna opgenomen in de *Nagelaten gedichten van wijlen* Mr. J. P. KLEIJN, enz., te Utrecht, bij J. VAN SCHOONHOVEN, 1809, bl. 10—15 en 40—44.

VAN ALPHEN laatste geboortedag, toenmaals (*) zeker de waardigste gedenkzuil voor den onvergetelijken afgestorvenen (†), die naderhand nog zoo dikwijls op verschillende wijzen door zijne talrijke bewonderaars herdacht is, en voorzeker bij het dankbare nageslacht immer de grootste hoogachting zal blijven genieten.

Aan veel verdriet werd VAN ALPHEN door zijn' eenigzins vroegen dood op deze wereld door de Voorzienigheid onttrokken. Hij werd vóór den dag der droefheid weggenomen, gespaard voor de smart van het herhaald gemis eener teedergeliefde echtgenoote, en voor het verlies van het kroost bij haar verwekt (§). De ongelukkige dag van den noodlottigen ramp van Leijden was bestemd om de familie VAN ALPHEN met nieuwe vreeselijke slagen te treffen. Op den onvergetelijken 12 Januarij 1807, en dus bijna vier jaren na het overlijden van HIERONYMUS, had de Oud-burgermeester HUBRECHT een twaalftal goede vrienden en vriendinnen ten zijnen huize, gelegen op de garenmarkt, ter maaltijd genoodigd. Onder dezen bevond zich Mevrouw de Weduwe VAN ALPHEN en hare tienjarige, eenige dochter WILHELMINA. Het vertrek, waarin het gezelschap was aangezeten, stortte in,

(*) In de ten zelven jare uitgegevene *Gemeenzame brieven ter bevordering van Godsdienstige stichting*, (Amst. 8°.), is de achtste (bl. 104—113) geheel aan de nagedachtenis van VAN ALPHEN gewijd. De verdienstelijke schrijver (J. WEPPELMAN?) daarvan is, meen ik, onbekend gebleven.

(†) Te zamen uitgegeven onder den titel van *Erinnerungen an* HIERONYMUS VAN ALPHEN, enz. In 's Hage, 1803, 4°. — Deze gedichten worden in het breede gerecenseerd door Profr. CLARISSE, in de *Bibl. van Theol. Letterk.* 1805. III. 1. bl. 622—632.

(§) *Lofrede*, bl. 39.

in, en de twee laatstgemelden werden, benevens den gastheer en een' huisknecht, door een' balk op eene ellendige wijze verpletterd (*). Nu was er, behalve den steeds afwezenden DANIEL FRANÇOIS, nog slechts één telg uit VAN ALPHENS stam meer over, maar ook deze, MATTHAEUS WILLEM, was niet bestemd zijne moeder en zuster lang te overleven. Den 20en Junij van hetzelfde jaar volbragt hij zijne studien te Leijden (†) en begaf zich spoedig daarop in den huwelijken staat (§). Kort echter was de vreugde der jeugdige echtelingen. Beide zwak van gezondheid, werden zij weldra, terwijl zij in Drenthe gelogeerd waren, in den tijd van drie dagen door hevige koortsen van deze aarde weggerukt. Toen dus de oudste zoon DANIEL FRANÇOIS eenigen tijd daarna, uit de Oost-Indië, in het moederland terugkeerde, vond hij niet een' eenigen zijner naaste betrekkingen meer in leven. Deze omstandigheid, gepaard met den treurigen toestand, waarin Nederland in die dagen van verdrukking verkeerde, deed hem een langdurig verblijf alhier niet aanlokkelijk voorkomen en hij besloot dus weldra zijn vaderland weêr te verlaten. Voor zijn vertrek echter, hetwelk eerst in 1811 plaats had, kwam hij op het gelukkige denkbeeld de papieren

(*) Zie *Leijden's Ramp*, door Mr. W. BILDERDIJK en M. SIEGENBEEK. Amst. 1808, bl. 30 van het *historiesch tafereel.*

(†) Achter zijne dissertatie bevindt zich een heerlijk Latijnsch vers, geteekend R, hetwelk dus begint:

Alphenii manes, magnum et venerabile nomen,
Quod semper grato pectore Belga colet.

Naar alle waarschijnlijkheid is dit gedicht, hetwelk veel tot lof des vaders van den bevorderden bevat, toe te schrijven aan S. F. J. RAU.

(§) De jonge vrouw heette SIMONETTA DE GIJSELAAR.

ren (*) zijns edelen vaders te doorzoeken, ten einde aan deszelfs talrijke overgeblevene vrienden dat gene niet te onthouden, wat hun door den overledenen zelven blijken mogt toegedacht te zijn. Zijne nasporingen waren niet vruchteloos; hij vond het begin of liever ontwerp van een groot werk, hetwelk volgens JORISSEN (†) het verheven bewijs had moeten opleveren, «dat alle kunsten en wetenschappen tot verheerlijking van JEZUS CHRISTUS strekken en zijn rijk dienstbaar moeten wezen.» — Behalve dit *Fragment eener proeve van beschouwing aller wetenschappen uit het oogpunt der zelfvolmaking en betrekking tot Godsdienst en Christendom*, waren er nog twee stukken voorhanden, welke met dit ontwerp van het groote werk, gelijk uit derzelver slot kan worden opgemaakt, in verband stonden en dus als voorbereidende verhandelingen aangemerkt, gezamenlijk als één geheel kunnen beschouwd worden. Alhoewel deze laatste flikkeringen van een' werkzamen en grooten geest blijkbaar het laatste overzigt des schrijvers misten, begreep zijn waardige zoon, dat eene mede-

(*) De nagelaten bibliotheek van VAN ALPHEN was reeds den 8en April 1806 in den Haag, door de boekverkoopers THIERRY en MENSING en SCHEURLEER, verkocht geworden. De Catalogus, groot 102 bladz., bevatte 227 folianten, 528 quartijnen, en 1525 werken in 8°. Dus vele van de eerste en tweede soort in verhouding tot de laatste. Uit dezen Catalogus blijkt ten overvloede, zoo zulks nog een nader bewijs behoefde, dat VAN ALPHEN niet alleen in de Regtsgeleerdheid en Staatkunde, zijne hoofdvakken, zich de belangrijkste werken had aangeschaft, maar dat hij ook in de Godgeleerdheid, Bijbelsche uitlegkunde en Kerkelijke Geschiedenis, de oudere en latere Wijsbegeerte, Algemeene en Nederlandsche Geschiedenis, Buitenlandsche en Vaderlandsche poëzij, Taalkunde, ja ook Grieksche en Latijnsche Letterkunde, de beste schriften bezat.

(†) *Erinnerungen* in de aanteekeningen op S. 20.

dedeeling dier stukken voorzeker hoogst aangenaam zoude zijn, en hij stelde dus, vóór dat gebiedende omstandigheden hem weder van den grond zouden verwijderen, waar het eerbiedwaardige gebeente zijns grooten vaders in vrede rust, den Arnhemschen Predikant H. H. DONKER CURTIUS (*) in staat, dit gedeelte van VAN ALPHEN's laatsten arbeid in druk uit te geven; en zoodoende zagen in het jaar 1813 de drie bovenvermelde Godsdienstig-wijsgeerige stukken te Utrecht (†) het licht, onder den titel van *Nagelatene schriften, gevonden onder de papieren van* Mr HIERONYMUS VAN ALPHEN. Tijdsgebrek alleen verhinderde den op zijn vertrek staanden zoon nog eenige uittreksels uit zijn vaders geheime dagboek daarbij te voegen, en hartelijk stem ik met de hoop in der schrijvers van de *Lofrede*, ja zeker met allen, die al wat uit des overledenen pen gevloeid is als een' waren schat aanmerken, deze fragmenten, welke zeker een waardig vervolg zijn op die uit het dagboek van E. C. W., te gelegener tijd van hem te mogen ontvangen. De talrijke bewonderaars en hoogschatters van des zaligen andere onsterfelijke geestvruchten zouden hem daarvoor zeker den warmsten dank betuigen. (§). Hier

(*) D. F. VAN ALPHEN woonde destijds (11 Junij 1811) des zomers op den huize *Klingelbeek* bij Arnhem.

(†) Bij J. G. VAN TERVEEN, gr. 8°., verrijkt met eene levensschets van H. VAN ALPHEN, door den Hoogleeraar J. W. TE WATER, van welke vroeger reeds melding is gemaakt.

(§) Uit een paar plaatsen, voorkomende in de bovenvermelde *Lijkzangen* verzameld door BUSSINGH, blijkt het, dat VAN ALPHEN op het laatst van zijn leven nog een gedicht vervaardigd moet hebben, getiteld: *Voorzang voor het Zangstuk* DE HEMELVAART, door hem bezongen, om voor het Godsdienstig Zanggenootschap in 's Hage geschikt en dienstbaar gemaakt te worden. Meer is mij echter omtrent het bestaan van dit vers niet bekend geworden.

Hier meen ik eindelijk mijne taak te kunnen, ja te moeten besluiten. Velen zullen misschien nog meerdere bijzonderheden, zoo omtrent het leven en karakter (*), als de geschriften van VAN ALPHEN gewenscht en verwacht hebben. Ik gevoel te zeer het gebrekkige van mijnen arbeid, dan dat ik mij tegen dit welligt gegronde verwijt wil trachten te regtvaardigen. Maar dit verzoek ik echter: men bedenke steeds, hoe moeijelijk het is de daden en bedrijven van iemand, die reeds voor zoo vele jaren van deze aarde weggerukt werd, en van wiens naaste betrekkingen en vrienden slechts zoo weinige meer in leven zijn, naauwkeurig en omstandig mede te deelen, indien men zich voorstelt der waarheid nergens met opzet te kort te doen. Men bedenke tevens, hoe omzigtig men bij eene levensschets zijn moet, door niet in te veel bijzonderheden te treden, omtrent het private karakter eens mans, die nopens de opvoeding zijner kinderen, huisselijke levenswijze (†), betrekking met vrienden (§), manier van

(*) Eene eigenaardige karakterschets van VAN ALPHEN in Maart 1779, door den meergemelden Predikant JORISSEN opgesteld, die, gelijk zijn vriend, de beroemde en brave LAVATER, zich ook inliet met de hoedanigheden van hem onbekende personen uit overgezonden schaduwbeelden op te maken, is in de *Lofrede* te vinden, bl. 41—43.

(†) Eene nog levende vrouw, die tijdens VAN ALPHEN nog te Utrecht was, bij hem als dienstmaagd inwoonde, verhaalde mij, onder anderen, dat hij gewoon was, vooral op zon- en feestdagen, een *Avondhuis-stichting* te houden, waarbij al zijne huisgenooten en dus ook de dienstboden, van welke gezindheid ook, tegenwoordig moesten zijn; dat hij geene dan vrome gezelschappen zocht, en zelden of ooit uitging, tenzij wegens zaken of bezigheden, enz.

(§) Zoo werden b. v. VAN ALPHEN en P. L. VAN DE KASTEELE, weleer hartvrienden, eens gevoelig gescheiden — en nooit weêr vereenigd of verzoend.

van omgang, als anderzins, zijne eigene denkbeelden had; en dat het iemand in mijne omstandigheden, die eene Levensschets, geene Karakter-schildering beloofd heb, weinig zoude passen, over dit alles eenigermate mijn oordeel te vellen. Men bedenke eindelijk, dat eene karakter-schildering, voor zoover ik dezelve aan mij geoorloofd acht, eigenlijk dan eerst mogelijk wordt, wanneer men met de inwendige waarde van al de schriften eens schrijvers naauwkeurig bekend is geworden, en ik durf mij niet vleijen deze gewenschte kennis, althans ten opzigte van VAN ALPHEN'S Proza-werken, nog genoegzaam verkregen te hebben. Wat overigens de *Geschiedenis* van 's mans schriften, met betrekking tot zijn openbaar leven betreft, daaromtrent reken ik mij genoegzaam verantwoord, en het zal nu van het onpartijdige oordeel der inteekenaren op de eerste volledige Verzameling der Dichtwerken afhangen, in hoe verre ik er in geslaagd mag gerekend worden, derzelver groote belangstelling eenigermate bevredigd te hebben, terwijl ik hen ten slotte bidden moet, hunne verdere billijke weetgierigheid te willen opschorten, tot de verschijning der *Verhandeling over de verdiensten van* VAN ALPHEN, *als schrijver en staatsman*, welke door mij, gelijk vroeger gezegd is, bij de eerste volledige verzameling der Proza-werken beloofd is, en als een vervolg of liever als een toevoegsel van deze Levenschets beschouwd zal moeten worden.

INHOUD

VAN

HET DERDE DEEL (*).

Bladz.

PROEVE VAN LIEDEREN EN GEZANGEN VOOR DE OPENBARE GODSDIENST (1801—1802). . . . . 1.

Berigt. . . . . . 3.

I. EEN LIED. . . . . 5.

II. EEN LIED. . . . . 8.

III. EEN LIED DER BEPROEVING. . . . . 9.

IV. GEZANG BIJ DE BEDIENING DES AVONDMAALS.

Eerste Zang. . . . . . 11.

Tweede Zang. . . . . . 12.

Derde Zang. . . . . . 13.

Vierde Zang. . . . . . 13.

Vijfde Zang. . . . . . 14.

V. EEN LIED. . . . . 16.

VI. HET LIED DES LAMS. . . . . 18.

VII. EEN LIED. . . . . 19.

VIII. EEN LIED. . . . . 22.

IX. DE SCHEPPING. — *Een Psalm, een lied op den Sabbathdag.* . . . . . 26.

X. EEN LIED. . . . . 32.

XI. EEN LIED OP DEN SABBATHDAG. . . . . 36.

XII. DE HEMELVAART. *Feestzang.*

Eerste Lied. . . . . . 41.

Tweede Lied. . . . . . 43.

Derde Lied. . . . . . 46.

Vierde Lied. . . . . . 47.

XIII. HET KERSFEEST.

Eerste Lied. . . . . . 49.

Tweede Lied. . . . . . 51.

XIV. EEN LIED. . . . . 55.

(*) De met een * geteekende stukjes zijn uit *proza-werken* genomen.

Bladz.

XV. EEN PSALM, *een lied der Lente*. . . . . 59.
XVI. EEN PSALM, *een lied der Bedruktheid*. . . 61.
XVII. EEN LIED. . . . . 65.
XVIII. NIEUWEJAARSLIED. . . . . 68.
XIX. EEN DORPEL-LIED. . . . . 72.

LIEDEREN DES GEBEDS.

XX. *Eerste Lied*. . . . . 73.
XXI. *Tweede Lied*. . . . . 75.
XXII. *Derde Lied*. . . . . 79.
XXIII. *Vierde Lied*. . . . . 83.
XXIV. *Vijfde Lied*. . . . . 89.
XXV. *Zesde Lied*. . . . . 92.
XXVI. *Zevende Lied*. . . . . 96.
XXVII. LIED DER HULDE. . . . . 99.
XXVIII. HET AMEN. *Slotzang*. . . . . 104.
Berigt. . . . . 107.
XXIX. EEN LIED. . . . . 108.
XXX. EEN LIED. . . . . 112.
XXXI. EEN LIED. . . . . 114.
XXXII. EEN LIED. . . . . 116.
XXXIII. EEN LIED. . . . . 120.
XXXIV. EEN LIED. . . . . 122.
XXXV. EEN LIED. . . . . 124.
XXXVI. EEN LIED. . . . . 128.

LIJDENSGEZANGEN.

XXXVII. EEN DORPEL-LIED. . . . . 130.
XXXVIII. EEN LIED. . . . . 131.
XXXIX. GETHSEMANÉ.
Eerste Lied. . . . . 133.
Tweede Lied. . . . . 137.
Derde Lied. . . . . 139.
Vierde Lied. . . . . 140.
XL. JEZUS VOOR CAJAFAS. . . . . 142.
XLI. JEZUS VOOR PILATUS. . . . . 147.
XLII. JEZUS VOOR BARABBAS. . . . . 148.
XLIII. ECCE HOMO! ZIET DEN MENSCH! . . . . . 152.
XLIV. TRIUMFGEZANG. . . . . 156.
XLV. EN ZIJ LEIDDEN HEM WEG. . . . . 159.
XLVI. GOLGOTHA.
Eerste Zang. . . . . 162.
Tweede Zang. . . . . 164.
Derde Zang. . . . . 167.

Bladz.
Vierde Zang. . . . . . 169.
Vijfde Zang. . . . . . 173.
XLVII. EEN GRAFLIED. . . . . 174.
XLVIII. HET PAASCHFEEST.
Eerste Lied. . . . . . 179.
Tweede Lied. . . . . . 183.
Derde Lied. . . . . . 185.
XLIX. AANSPRAAK AAN DE LEDEN DES OECONOMISCHEN TAKS. DEPARTEMENT UTRECHT. (1781). . . . . 189.
L. ECHTZANG, ENZ (1781). . . . . 197.
LI. AAN DEN STANDVASTIGEN VERDEDIGER VAN DE WILLEMSTAD. (1793). . . . 217.
LII. OP DEN 8en MAART 1793. AAN WILLEM V. 219.
UIT DE KLEINE BIJDRAGEN TOT BEVORDERING VAN WETENSCHAP EN DEUGD (1796). . . . . 221.
LIII. * LIED. . . . . 223.
LIV. * MORGENGEDACHTEN. . . . . 226.
LV. * AAN DEN OVERSTEN DER KONINGEN DER AARDE. 235.
LVI. * DE TOEKOMST. . . . . 238.
LVII. * AFSCHEID. . . . . 239.
UIT DEN CHRISTELIJKEN SPECTATOR (1799). . . 241.
LVIII. * GEZANG. . . . . 243.
LIX. * MORGENLIED. . . . . 245.
LX. * LIED OP DEN DAG DER GEHEILIGDE RUST. . . 247.
LXI. * * * * . . . . . 253.
LXII. * KORT EN EENVOUDIG WOORD TOT STICHTING. 254.
LXIII. * DICHTSTUKJE. . . . . 256.
TER GEDACHTENIS (1800). . . . . 259.
LXIV. AAN MIJNEN OUDSTEN ZOON EN DESZELFS BRUID, OP DEN DAG VAN HUNNE BRUILOFT. . . . 265.
LXV. AAN MIJNEN OUDSTEN ZOON OP ZIJN KRANKBED. 269.
LXVI. MIJNE GEDACHTEN NA HET AFSTERVEN VAN MIJNEN OUDSTEN ZOON. . . . . 271.
LXVII. AAN MIJNE LIEVE SCHOONDOCHTER BIJ GELEGENHEID VAN HAREN GEBOORTEDAG. . . . 277.
LXVIII. BIJ HET GRAF VAN MIJNE LIEVE SCHOONDOCHTER. . . . . 281.
PROEVE VAN STICHTELIJKE MENGELPOEZIJ. — *Eerste Ontwerp.* (1771). . . . . 287.
LXIX. TOEWIJDING, ENZ. . . . . 289.
Voorrede. . . . . . 291.

Bladz.

LXX. OPWEKKING TOT HEILIG ZINGEN. . . . . 295.
LXXI. GOD GEOPENBAARD IN HET VLEESCH. . . . 297.
LXXII. GODS GENADE, DE ZANGSTOF VOOR EEN ZONDAAR. . . . . 300.
LXXIII. INVAL OP DEN TIJD. . . . . 303.
LXXIV. GELOOFSBESCHOUWING VAN DEN TEN HEMEL GEVAREN EN VERHEERLIJKTEN ZALIGMAKER. 305.
LXXV. OPWEKKING TER ACHTERVOLGING VAN HET BIDDAGSWERK. . . . . 309.
LXXVI. DE VLIEGENDE VREUGD. . . . . 310.
LXXVII. AANDACHT OP EXOD. III, 5 EN JOS. V, 15. . 313.
LXXVIII. JEZUS VERKOCHT VOOR DERTIG ZILVERLINGEN. 315.
LXXIX. OPWEKKING TOT BLIJDSCHAP BIJ JEZUS OPSTANDING. . . . . 317.
LXXX. GELOOVIGE DROEFHEID. . . . . 319.
LXXXI. DE VERRASSENDE LENTE. *Avondzang.* . . 321.
LXXXII. BANG VOORUITZIGT. . . . . 323.
LXXXIII. ZONDIGE KEUS VAN EEN WERELDLING. . . . 325.
LXXXIV. EDELMOEDIGE KEUS VAN EEN CHRISTEN. . . 326.
LXXXV. DE ZWAKKE MAAR MOEDIGE KRIJGSMAN. . . 327.
LXXXVI. ZIELSZUCHT. . . . . 333.
LXXXVII. DANKOFFER. . . . . 334.
LXXXVIII. DE DICHTER EN DE NACHTEGAAL. *Eene Fabel.* (1772). . . . . 337.
LXXXIX. SELINDE. (1797). . . . . 339.
XC. IN HET ALBUM VAN MR. J. P. KLEIN. . . . 340[a].
XCI. ONDER DE BEELDTENIS VAN DEN UTRECHTSCHEN HOOGLEERAAR C. SEGAAR. . . . . 340[b].
XCII. * * *. . . . . 340[c].

PROEVE

VAN

LIEDEREN EN GEZANGEN

VOOR

DE OPENBARE GODSDIENST.

1801—1802.

BERIGT.

Schoon het mogelijk thans het oogenblik nog niet zij, om aan de hervormde Kerk in Nederland liederen en gezangen voor de openbare Godsdienst, op eene geregelde en voldoende wijze, te kunnen bezorgen; neemt dit echter niet weg, dat het van veel nut is, vooraf eenigen voorraad te vergaderen en op te leggen; ten einde, uit den overvloed, welke voorhanden zal zijn, ten tijde als zulks gevoegelijker dan nu geschieden kan, door geschikte beoordeelaars eene keuze te laten doen van zulke liederen en gezangen, welke het meest geschikt bevonden worden voor de onderscheidene gemeenten in ons vaderland. Zal toch zulk eene keuze wel uitvallen, daar alles, gelijk men zegt, geen timmerhout is, dan moet er overvloed zijn; opdat zij, die de gaven des onderscheids bezitten, om zulk eene keuze, menschkundig, poëtisch en godsdienstig, wel te doen, door gebrek niet verlegen staan; wanneer zij zulk een gebouw willen oprigten. Het is goed, dat David verzamelt, opdat Salomo de handen des te ruimer, onder het bouwen, hebbe. Beide zijn den Heere des Tempels welgevallig.

Deze gedachte gaf mij aanleiding en lust, om mijne krachten in dit vak te beproeven; en ik ben daarin in zoo verre geslaagd, dat ik mij in staat bevind, om eene kleine proeve aan mijne hervormde mede-Christenen aan te bieden. Mijn voornemen is, zoo God wil, dezelve te vervolgen; vooral, wanneer ik bemerk, dat mijn smaak en wijze van dichterlijke bewerking niet ongevallig zijn. Ook verwacht ik, dat andere dichters mij, in deze proefneming, zullen volgen.

Ik zeg thans van deze dichtstukjes niets meer. Zij zijn, in alle gevalle, tot stichting. Bij eene volgende gelegenheid zal ik mogelijk deze en gene aanmerkingen mededeelen over deze soort van poëzij; gelijk ook over de beste wijze, om, naar mijn inzien, in de beoefening derzelve, den echten toon te treffen, smaak en genie te vereenigen; en zoo, in dien arbeid, ook in ons land, voorspoedig te zijn, ter eere van Hem, die onder de lofzangen Israëls wonen wil.

's Hage, den 18 *November* MDCCCI.

I.

EEN LIED.

Wijze: Ps. XXXVIII. of LXI.

Jezus is mijn Heer en Koning,
Die me een woning
In zijns Vaders huis bereidt.
Wat mij hier ook moge ontbreken,
In die streken
Wacht mij rust en zaligheid.

Hoe verlangen mijne nieren
't Feest te vieren,
Waar geloof wijkt voor genot.
Waar zich velen, na hun strijden,
Reeds verblijden
In hun' Heiland en hun' God.

Zonde, zwakheid, angst en zorgen
Voor den morgen
Van den dag, die nog niet is,

Mogen aan mijn blijdschap knagen;
't Licht zal dagen
Midden uit de duisternis.

Mijn verwachting zal niet wijken,
Niet bezwijken.
'k Sta op eene rots gegrond.
Jezus heeft mijn' naam ten leven
Opgeschreven;
Hij, die nooit beloften schond!

Dit geeft moed en lust en krachten,
Om te wachten,
Tot mijn proeftijd is vervuld;
Vol te houden in het strijden;
En in 't lijden
Hoop te hechten aan geduld.

Zwakheid zal mij niet beletten,
Uit te zetten
Het talent van mijnen Heer.
Door te strijden zal ik leeren
Triomferen,
Mij tot heil, en Hem tot eer.

Jezus zal geringe krachten
Niet verachten.
Is een penning slechts mijn deel;
Rijkdom maakt geen gift verheven;
Weduws geven,
Door geloove, goed en veel.

Als gevaren mij omringen,
Wil ik zingen
Van genade trouw en magt.
Zelfs in onbewoonde streken
Vloeijen beken;
Lichten starren nacht op nacht.

Dat mijn ziel met woord en daden,
Op haar paden,
Zich dan gansch aan Hem gewenn'!
Laat, vooral, mijn laatste dagen
Blijken dragen,
Dat ik Jezus eigen ben.

II.

EEN LIED.

Wijze: Ps. 1.

Mijn ziel verlangt, om wel bij God te staan;
En, als een kind, aan 's Vaders hand te gaan;
Geen' vijand, geen verdriet, geen' smaad te vreezen:
Daar toch het eind van alles wel zal wezen.
God wil, dat kruis ons reinige van 't kwaad:
Maar zorgt, dat zijn genade ons nooit verlaat.

Laat ijdelheid, noch leugen, noch geweld,
Noch iets, waarop de mensch vertrouwen stelt,
Mij aan die wijze en vaste hand ontrukken;
Of, moedeloos, mij voor verdriet doen bukken.
Wees Gij, o Heer! mijn hoog vertrek, mijn schild;
Waarop, wat mij belaagt, zijn pijlen spilt.

'k Ben arm en zwak; Gij Heer zijt rijk en sterk!
Voleindig toch in mij 't begonnen werk,
Tot op den dag van Hem, die op de wolken
Verschijnen zal voor 't oog der aardsche volken.
Uw heerlijkheid vertoon' zich zoo in mij,
Dat ik dan aan zijn kroon een parel zij!

Mijn

Mijn wensch is groot: maar stijgt hij niet tot U?
Mijn bede is stout; maar zij ook nadert U,
Die gaarne hoort, dat wij met moed begeeren,
Waar door wij 't meest als Vader, U, vereeren;
Waar door uw liefde en wijsheid, trouw en magt,
Het meest in ons, als zondaars, wordt volbragt.

III.

EEN LIED DER BEPROEVING.

Wijze: Ps. XXIV.

Hoe durft mijn dorre ziel voor God
Verschijnen, om in 't blij genot
Van zijne vrienden weêr te deelen?
Ik heb geen kleed, dat mij bedekt;
Geen' mantel, die tot sieraad strekt;
Mijn schuld is zwaar; mijn vlekken velen.

Wie leidt mij naar de bruiloftzaal?
Wie plaatst mij dáár aan 't avondmaal?
Misvormd, bezoedeld, vol gebreken,

Durf ik mijn oog niet opwaarts slaan;
Maar zou veroordeeld rugwaarts gaan,
Zoo 'k zelf mijn vonnis uit moest spreken.

Maar, o! dit vergt de Gastheer niet!
Hoe scherp zijn oog mijn schande ziet,
Hij roept mij toch om toe te treden.
Hij houdt in zijne hand het kleed,
Dat Hem behaagt, mij siert, gereed;
En wijst me een plaats aan bij zijn leden.

Hoe snood ik dan mij zelf erken,
'k Wil zóó verschijnen als ik ben;
En niets, ja niets, voor Hem verbloemen:
Maar liggend midden in den dood,
Omhels ik Hem, zoo goed als groot.
'k Zal, op zijn woord, hem Heiland noemen.

Ik neem, wat Hij mij geeft, slechts aan;
En moet ik dan de laatste staan,
't Is eers genoeg, de zijn' te wezen.
Hij geeft zijn brood en wijn om niet.
Wie van zich af, maar op Hem ziet,
Ontvangt geen straf, en wordt genezen.

Ik treê dan arm en blind en naakt
Tot Hem, die rijk en zalig maakt.
Geen eigen wierook kan Hem eeren.
Zijn hand wijst vreemde vlammen af;
Maar varren, die zijn rijkdom gaf,
Zal 't heilige altaar gansch verteren.

IV.

GEZANG

BIJ DE BEDIENING DES AVONDMAALS.

EERSTE ZANG.

Wijze: Ps. LI.

Hef u, mijn ziel! eerbiedig; hemelwaart!
Dáár leeft de Vorst, wiens doodfeest gij zult vieren.
Laat ootmoed, laat geloof uw hart versieren:
Dan wordt uw rouw met stille vreugd gepaard.
Bewonder Hem, die zijn verborgenheid
Aan 's menschenkroost genadig wil ontdekken;
Die zijnen disch niet slechts voor u bereidt;
Maar ze allen wil, door liefde, tot zich trekken

Zeg niet; «Voor mij?... Hoe zwaar heb ik misdaan!»
Wend van U zelf, en naar zijn kruis uwe oogen!
Gij, schuld geheel! Hij, louter mededoogen!
Hij zit aan zijnen disch met zondaars aan.
Laat slechts die schuld uw rusteloos gemoed
Tot meer geloof en sterker liefde dringen;
Dan wordt uw ziel met hemelbrood gevoed;
En reine vreugd zal U met kracht omringen.

TWEEDE ZANG.

Wijze: Ps. CXXXVIII.

Na het voorgebed.

Verhoogde Heiland! trek ons hart
Uit vrees en smart
Tot U naar boven!
Wij willen, door uw' Geest geleid,
In needrigheid
Uw woord gelooven.
De waarheid strale ons helder aan!
Leere ons verstaan,
Wat Gij zult schenken;
En doe ons zaam, bij Godlijk licht.
Naar lust en pligt,
Uw' dood gedenken.

DERDE ZANG.

Wijze: Ps. LI.

Na het lezen des formuliers, terwijl men zich gereed maakt.

Sta op en treed vol moed eerbiedig toe!
De gastheer is uw vriend! zijn milde handen
Zijn vol van spijs! o zie zijn liefde branden!
Hij noodt!... Hij roept! 't ontfermen nimmer moê!...
Dáár ligt in brood het vleesch van mijnen Heer;
Dáár stroomt in wijn het bloed van mijn' Geliefden.
Hier ben ik, mijn Verlosser! wien weleer,
Op Golgotha, mijn schuld en afval griefden.

Ik neem, geloof, en val aanbiddend neêr.
Wat zal uw kind tot zulk een weldaad zeggen?
Het kan zich slechts voor uwe voeten leggen.
Gij kent uw' knecht! Hij heeft geen woorden meer.
Geef gij u zelf aan mij; ik mij aan U!
Volbreng in mij den wensch van uw vermogen!
Zoo sterf ik steeds; en leef alleen, om U,
In leed en vreugde, als Redder te verhoogen.

VIERDE ZANG.

Wijze: Ps. XLII.

De gemeente gedurende het aanzitten van sommigen.

Hier wordt brood met vreugd gegeten;
Drinkt men wijn van goeder hart;

Hier

Hier drupt balsem op 't geweten;
Hier vergeet men angst en smart:
Hier vlecht liefde hart en hand:
Om, vereend, naar 't vaderland,
In de Hoop op 't eeuwig leven,
Onvermoeid en blij te streven.

Jezus wandelt hier in 't midden
Van zijn lieve vriendenschaar.
d'Englen staren, en aanbidden
't Groot geheim van 't zoenaltaar.
't Stil geloof stijgt van beneên,
Door de wolken, troonwaarts heen;
Ziet van ver de stroomen vloeijen,
Die het Paradijs besproeijen.

VIJFDE ZANG.

Wijze: Ps. CIII.

Na de bediening.

Gij hebt, mijn ziel! aan Jezus disch gezeten;
Den wijn gesmaakt; van 't hemelsch brood gegeten;
Gij werdt vervuld met spijs en vrolijkheid.
Nu hart en mond voor God en mensch ontsloten!
Heft dan te zaam, verzaadde dischgenooten!
Een' lofzang aan tot roem der Majesteit.

o God van heil! Gij hebt ons veel vergeven.
In Jezus dood gaf ons uw liefde 't leven.
't Bezoedeld kleed werd zuiver door zijn bloed.
Wij staan voor U met dankbaarheid en vreugde:
En roemen in de hoop, die ons verheugde,
Met nieuwe kracht door wijn en brood gevoed.

Die kracht, uw vrij geschenk, zij U geheiligd!
Om, door 't geloof, in uwe kracht, beveiligd,
Een blijk te zijn, wat Jezus dood vermag.
Dan zullen wij, als broeders, zamen wonen;
Zijn heilig beeld in ons gedrag vertoonen;
En kinderlijk U lieven met ontzag.

Genaakt de tijd, dat onze ziel, ontbonden
Uit hare hut, dien schuilhoek aller zonden,
Geen plaats meer vindt in deze bruiloftzaal:
Ach! geef ons dan, in zaliger landouwen,
Uw aanschijn in geregtigheid te aanschouwen,
Bij 't lied des Lams, aan 't hemelsch Avondmaal.

V.

EEN LIED.

Wijze: Ps. CXVI.

'k Heb Jezus lief! Hij is mijn licht en kracht.
Waar heen ik mij in angst en droefheid wende,
'k Vind nergens blijvend heil voor mijne ellende;
Bij Hem alleen blijft eeuwig licht en kracht.

'k Heb Jezus lief! Hij heeft het al volbragt.
Geen Sinaï kan met zijn' vloek ons treffen.
Wij mogen 't oog vrijmoedig opwaarts heffen;
Op Golgotha werd Horebs eisch volbragt.

'k Heb Jezus lief. Hij heeft mijn schuld geboet.
'k Lees aan zijn kruis den kwijtbrief voor mijn zonden.
Hij sprak mij vrij; Hij heeft mijn' zak ontbonden;
Nu rijst er vreugde in mijn verruimd gemoed.

'k Heb Jezus lief! Met een verwijderd hart
Zal ik zijn' naam ook op mijn voorhoofd dragen.
Zijn doel, zijn wil, is ook mijn welbehagen;
Zijn afkeer mijn verdriet; zijn leed mijn smart.

'k Heb

'k Heb Jezus lief! Hij reinigt mijne ziel,
Door woord en geest, van rimpelen en vlekken,
Die Hem tot smart, en mij tot schande strekken;
Door liefde leeft en groeit en bloeit mijn ziel.

'k Heb Jezus lief! Hij leidt mij langs het pad
Der deugd, en stiert mijn kinderlijke schreden.
Hij ziet vooruit het wanklen mijner treden:
En, eer ik val, heeft Hij mijn hand gevat.

'k Heb Jezus lief! Hij zal mij door zijn' raad
Geleiden tot den laatsten mijner dagen.
Dan wordt mijn ziel in Abrams schoot gedragen;
Verlost van zonde en vrees, verdriet en smaad.

'k Heb Jezus lief! De blijde dag genaakt,
Waarop Hij 't, voor, en in mij, zal volenden.
't Gewormte moge in 't graf mijn ligchaam schenden,
Zijne almagt is 't, die zelfs mijn stof bewaakt.

Hebt Jezus lief! o menschdom! nadert vrij!
Knielt met ontzag en liefde voor dien EENEN!
Laat dankbaarheid aan zijne voeten weenen!
Ach! wie verdient die tranen zoo als Hij?

VI.

HET LIED DES LAMS.

Openb. V. 12, 13.

Wijze: Ps. LXV.

Aanbiddend knielen wij te zamen,
o Jezus! voor u neêr.
Ons hart en mond zegt, juichend, Amen!
't Geslagte Lam zij eer!
Gij hebt ons Gode vrijgelaten;
Een priesterlijke hoed
Versiert uw vorstlijke onderzaten;
Hun zegel is uw bloed.

Wij zullen eeuwig U verhoogen!
U zij de majesteit,
De wijsheid, rijkdom, de eer, 't vermogen,
De dank, in eeuwigheid!
Beneden, boven, paar' zich zamen
Al wat uw grootheid ziet!
Al 't schepsel zegge aanbiddend, Amen!
Op 't nieuw verlossingslied.

VII.

EEN LIED.

Wijze: Ps. C.

Met ootmoed zij mijn ziel bekleed
Voor God en mensch, in vreugde en leed!
Dit sieraad past mij overal,
Waar ik mijn voeten zetten zal.

In voorspoed blijve ik steeds een kind,
Dat zich bevreesd en zwak bevindt;
En diep gevoelt, dat slechts een man
Op gladde banen loopen kan.

In voorspoed houdt mij ootmoed vrij
Van overmoed en hoovaardij;
Beveiligd voor een' valschen tred,
Die, dagen lang, de reis belet.

Die volgen wil, waar Jezus gaat;
Die niet verlangt, wat Jezus haat;
Wie dragen wil, wat God gebiedt;
Die steune op eigen krachten niet!

Die God tot zijnen vriend begeert;
En gaarne hemelwijsheid leert;
Die luistren wil naar Jezus stem;
Verloochne zich, en volge Hem!

In druk maakt ootmoed lasten ligt,
Waarvoor de hoogmoed beeft en zwicht;
Hij kromt eerbiedig onder 't juk
Den stijven nek in langen druk.

Hij mort niet, als zich God verbergt,
Terwijl de vijand hoont en tergt;
En vraagt niet, trotsch op zijn waardij,
Of dit ook Vaderliefde zij.

Hij roept nog, Vader! als in 't leed
Niet slechts een traan, maar bloed of zweet,
Op het verbleekt en bang gelaat,
Met zwarte druppels, gloeijend staat.

De gaven, die ons Jezus biedt,
Neemt ootmoed willig aan om niet.
Hij weet, dat God, op prijs of geld,
Zijn gunst en vriendschap nimmer stelt.

Als

Als ootmoed Gods belofte hoort,
Dan zegt hij, amen! op dat woort
En peinst niet, of men 't waardig is,
Maar hoort, gelooft, en krijgt gewis.

Ons hart, dat meer den hoogmoed kent,
Dan zich aan needrigheid gewent,
Vlugt heen naar Hem, die ootmoed leert,
En door vertrouwen wordt vereerd.

Wij brengen onze schuld voor Hem;
En roepen, met een kinderstem:
Scheld, Vader! onzen hoogmoed kwijt,
Om Jezus ootmoed t' allen tijd.

Ontwortel, Vader! deze plant!
Zij is geen spruite van uw hand.
Maar voeg dan nog die gunst daarbij,
Dat ootmoed in ons bloeijend zij.

VIII.

EEN LIED.

Wijze: Ps. XXV.

Menschen! wilt gij banden slaken,
Die u boeijen aan 't verdriet;
Laat u vrij door Jezus maken,
En verdenkt zijn liefde niet.
Draagt u eeuwig op aan Hem!
Hem gelooven, Hem vertrouwen,
Luistren naar zijn herderstem,
Is, zijn huis op rotsen bouwen.

Ongeloof kan nooit Hem eeren;
't Sloeg Hem voormaals aan het hout.
Wie kan wijsheid van Hem leeren,
Die als leeraar Hem mistrouwt.
Met berustend toeverzigt,
Dankbaar zich aan Hem verbinden,
Doet in donkerheid ons 't licht,
In gevaar een schuilplaats vinden.

On-

Ongeloof bedekt geen zonden;
  Het vertreedt zijn dierbaar bloed.
Ongeloof geneest geen wonden;
  Wekt geen liefde; houdt geen' moed.
  Ongeloof heeft op zijn pad
Angst en zorg tot reisgenooten;
  Beeft op 't vallen van een blad;
Houdt de voorraadschuur gesloten.

Laat ons ruim van Jezus denken;
  Van zijn liefde, trouw en magt.
Groote dingen zal Hij schenken
  Dien, die veel van Hem verwacht.
  Niemand vroeg het eerst naar Hem;
Zijne liefde moet ons dringen;
  Die hem lief heeft, kent zijn stem;
En verzelt zijn lievelingen.

Christen! wilt gij heilig wezen?
  't Is alleen, door zijne kracht,
Dat men leert den Vader vreezen;
  En uit liefde deugd betracht.

't Euangelie leert geheel
Uit, en door, en tot Hem leven.
Nooit vertrouwt men Hem te veel;
Boven denken kan Hij geven.

Wil Hem door vertrouwen eeren!
Sla het ongeloof aan 't kruis!
Laat Hem onbepaald regeeren,
Als de Zoon in 's Vaders huis.
Hoe gij meer zijn' rijkdom ziet,
Des te sterker zij 't verlangen;
Vraag toch veel! maar denk: om niet
Moet ik vragen en ontvangen.

Laat ons ruim van Jezus denken!
Niemand hou' zijn trouw verdacht:
Boven bidden zal Hij schenken
Hem, die alles van Hem wacht.
Die hem lief heeft, vraagt naar Hem;
En verzelt zijn lievelingen.
Die Hem lief heeft, kent zijn stem;
Leert van 's Vaders liefde zingen.

On-

Ongeloof bedekt geen zonden;
  't Wil niet rein zijn door zijn bloed.
Ongeloof geneest geen wonden,
  Kwijnt en sterft bij overvloed.
  't Euangelie leert geheel
Van genade-gaven leven.
  Vraag om niet! al vraagt gij veel,
Meer en beter zal Hij geven.

Christen! wilt gij heilig wezen?
  Sla eerst ongeloof aan 't kruis.
Leer toch blij den Vader vreezen!
  En gij reist voorspoedig t'huis.
  Hoe gij meer zijn liefde ziet,
Hoe gij meer Hem aan zult hangen,
  Alles geeft Hij u om niet.
Ja, gelooven is ontvangen.

IX.

DE SCHEPPING.

EEN PSALM, EEN LIED OP DEN SABBATHDAG.

Wijze: Ps. XXXVI.

Hoe blinkt uw Majesteit alom,
In 't onbegrensde heiligdom
  Der schepping, eeuwig Koning!
Straalt ons bij nacht de hemel aan,
Dan zien wij maan en starren staan,
  Als wachters voor uw woning.
Ontsluit de zon ons oog bij dag;
Zij leert ons vrolijk, met ontzag,
  In haar uw licht aanschouwen.
Zij is de spiegel, die ons 't beeld
Van uwe volheid mededeelt,
  En uitlokt tot vertrouwen.

Bij

Bij 's werelds aanvang sprak uw mond:
Het licht zij daar! en 't was terstond.
De treurigheid kreeg luister.
Zoo zal eens 't heil, ons toegezeid,
Op uw bevel, met majesteit,
Verrijzen uit het duister.
Laat, Heer! uw licht zijn' zachten gloed,
In ons verkleumd en stug gemoed,
Door levenwekking toonen!
Dan zal ons hart, dat u verwacht,
In 't licht uws aanschijns, ook bij nacht,
Getroost en zeker wonen.

In mensch en dier, in bloem en kruid,
Blinkt wijsheid en vermogen uit;
Uit liefde schept gij leven.
Aan 't schepsel reikt gij voedsel toe;
En nimmer ledig, nimmer moê,
Stelt gij uwe eer in geven.
Dit zegt de mond van 't grootsch heelal,
Van zee en woud, van berg en dal.
De stemmen vloeijen zamen.
Zij roepen luide: wordt verlicht!
En zeg, o mensch! met toeverzigt,
Op Gods beloften, Amen!

Ja,

Ja, Amen! Groote Schepper, Gij
Hebt door uw' Zoon de heerschappij
  Der zonde in ons verbroken.
Ja, Amen, trouwe Vader! ja,
We omhelzen plegtig uw genâ;
  Onze offers zullen rooken.
De dauw van een vernieuwde jeugd
Vloeit vruchtbaar in hervatte vreugd;
  En zal u niet mishagen.
Als nieuw geschapen, staan wij daar,
Om ons, voor 't heilig zoenaltaar,
  U eeuwig op te dragen,

Zoo krijgt de schepping nieuwen glans
Voor ons, die nu, aan 's hemels trans,
  De woningen aanschouwen
Van Hem, die schuld om niet vergeeft;
En dáár als onze Vader leeft;
  Aan wien we ons lot betrouwen.
Nu zoekt ons helder oog alom,
Om Jezus in dat heiligdom,
  Maar door 't geloof, te vinden.
Tot Hij ons zelf, in heerlijkheid,
Door 's hemels ruime velden leidt,
  Als zijn verhoogde vrinden.

Ja in de doornen van verdriet
Miskennen wij den Vader niet.
De distel tiert op aarde.
Dit Achor heeft, zoo lang het staat,
Ontluisterd door het zonden-kwaad,
Voor ons geen kinder-waarde.
De hoop alleen, ons toegezegd,
Dat ze als een schat is weggelegd,
Leert ons den tijd verbeiden,
Tot zij, gereinigd door de vlam,
Die aan het kruis haar kracht bekwam,
Zal nieuwen glans verspreiden.

o Rijke, vrolijke natuur!
Doe ons uw schoonheid, uur op uur,
Vollediger bevatten!
Hoe meer gij ons den Schepper toont;
Met wijsheid onze vlijt bekroont;
Hoe hooger wij U schatten.
Een zoon beschouwt zijns vaders magt,
Zijn wijsheid, liefde en stille pracht,
Met oogen nooit verzadigd.
Hoe scherp beluistert hij die stem,
Die van zijn' vader spreekt tot Hem;
Zijn' roem en eer verdadigt.

Als

Als wij in stroom of waterval,
In zee, in stormen, rots of dal,
  Zijn majesteit bewondren.
Dan zwelt een traan in 't kinderoog;
Ja moedig hooren wij omhoog,
  Den God der eere dondren.
Verschijnt Hij zoo, die ons behoedt,
Maar elken vijand vlugten doet,
  Als golven voor de winden:
Dan zien wij Hem, in wien we in nood,
Ja in den strijd met hel en dood,
  Een rots der eeuwen vinden.

Vertoont de worm, de rups, de mier,
De vlieg, de mug, ja 't kleinste dier,
  Zijn wijze en goede wetten;
Dan stremt ons onze kleinheid niet,
Om Hem de zorgen van 't verschiet
  Op rekening te zetten.
Maar, o! in Jezus zijn wij groot.
Hij, erfgenaam en troongenoot,
  Verhoogde ons tot zijn leden.
Zou God, daar Hij zijn' Zoon bemint,
Aan hen, die Hij in Christus vindt,
  Zijn' rijkdom niet besteden?

Al wat de schepping goed en groot
Omvat in haren rijken schoot,
  Al wat men schoon kan noemen,
Kocht Jezus met zijn zweet en bloed;
Wij mogen, in zijn' overvloed,
  Naar 't regt, als broeders, roemen
Hij is ons tot geregtigheid;
Wij zullen, door zijn' Geest geleid,
  Eens nevens Hem regeeren.
Dan zullen wij, in 's Vaders huis,
Ontheven van verdriet en kruis,
  In Hem den Schepper eeren.

Laat dan den glans van zon en maan
Bij 's werelds avond ondergaan;
  Ons zal geen licht ontbreken.
Waar 't Lam de hemelfakkel is,
Dáár zal eerst, zonder hindernis,
  De schepping zigtbaar spreken.
Dan zal natuur op ieder blad,
Dat zij op aard verzegeld had,
  Geheimen ons doen lezen.
Hier is de wijsgeer slechts een kind,
Maar die *hier* Jezus meest bemint,
  Zal *dáár* de wijste wezen.

De

De schepping leidt ons, dag aan dag,
Tot reiner eerbied; meer ontzag;
Meer ootmoed; meer verlangen.
Genade wijst den weg ons aan,
Om in 't vertrouwen vast te staan,
Door Jezus aan te hangen.
o Heer! ontsluit ons hart en oor,
Dan dringen deze stemmen door;
Doen hel en zonde zwijgen.
Dan spoort ons oog Gods gangen na;
Dan leert natuur, van Golgotha
Ons Nebo's kruin bestijgen.

X.

EEN LIED.

Wijze: Ps. CXXXIV. of C.

Mijn geest verheugt zich, dat bij God
't Bestier is van mijn' weg en lot;
Dat Hij mij vreugd of ongeval
Naar mijn behoefte zenden zal.

Hij

Hij, die mijn gansch bestaan doorziet,
Houdt ook de schaal van mijn verdriet.
Zijn wijsheid weet, welk ongeneugt
Mij best bereidt voor hemelvreugd.

Hij, die zijn' eigen weg wil gaan,
Ziet dwaallicht soms voor starren aan;
En gaat hij op dat schijnsel door,
Dan dwaalt hij ligt van 't regte spoor.

God kent alleen het naaste pad,
Dat uitloopt op de hemelstad.
Hij weet, wanneer in ons gemoed
Een roos of doren voordeel doet.

'k Neem dan vertrouwlijk, wat hij geeft;
Daar die verwachting in mij leeft,
Dat elke last, mij opgeleid,
Een bron zal zijn van zaligheid.

Ik wandel gaarne bij het licht
Van zijn vertroostend aangezigt.
'k Gevoel 't met vreugde, als zijne kracht
In mijne zwakheid wordt volbragt.

Maar is mijn ziel van licht beroofd;
Van vreugde ontledigd; afgesloofd;
Dan blijf ik zien, in dat gemis,
Op Hem, die licht en leven is.

Die dragen wil, en redden zal,
Wien nooit de wolf één schaap ontstal,
Heeft zijne liefde en trouw verpand,
Voor onze komst in 't vaderland.

Waar ons geen schepsel helpt, helpt Hij;
Als alles vlugt, staat Hij nabij;
In rust en vreugde, in nood en strijd,
Blijft Hij dezelfde, t' allen tijd.

Als wij de doodsvallei betreên,
Laat ons de beste vriend alleen.
Maar Jezus draagt ons in zijn' schoot,
Tot aan, en over, graf en dood.

Die tijd komt stil, maar zeker, aan,
Als ik mijn grafplaats in zal gaan.
Bereid u voor dien stond, mijn Geest!
Op dat ge dan niet ijdel vreest.

Maar ach! hoe houd ik mij gereed?
'k Heb hals-sieraad noch staatsiekleed!
Hoe ga ik Jezus in 't gemoet,
En val Hem waardiglijk te voet?

In zijnen mantel ingehuld,
Heb ik een deksel voor mijn schuld;
En 't kleed van zijne heiligheid
Is mij tot sieraad toebereid.

Ach! niets van ons! maar 't al van Hem!
Zoo komt men in Jeruzalem!
Zoo treedt men, needrig-onbevreesd,
Gods tempel in, bij 't eeuwig feest.

XI.

EEN LIED OP DEN SABBATHDAG

Wijze: Ps. XXI.

Op dezen dag, u toegewijd,
En ons ter rust beschoren,
Staan we in uw tempelkoren,
Vermoeid van arbeid, leed en strijd,
En knielen, trouwe Heer!
Voor U in ootmoed neêr.

Gij, die 't heelal hebt voortgebragt,
Hebt ons bestaan gegeven,
Om eeuwig U te leven.
Den Seraf draagt uw liefde en magt;
Maar is de worm der aard
Zijn' Schepper minder waard?

Hoe lacht uw Vaderoog ons aan,
In duizend zegeningen,
Die daaglijks ons omringen!
Hoe dikwijls hebt Ge ons welgedaan;
En, op ons stil gebed,
Gedragen of gered!

De

De hemel-Melchizedek staat
  Bij U, voor al zijn leden,
  Met offers en gebeden.
Zijn wierook, die nooit neêrwaarts slaat.
    Maar U geheel behaagt,
    Verschaft ons, wat Hij vraagt.

Ja Hij, die heer des Sabbaths is,
  Wil aan ons hoofd zich stellen,
  Als wij uw lof vertellen.
Zoo vieren we in de wildernis,
    Door Hem geleid, een feest,
    In waarheid en in geest.

Het graf moest in den morgenstond
  Zich op zijn' wenk ontsluiten.
  Geen lijfwacht kon dit stuiten.
En Hij, die hel en dood verslond,
    Leeft eeuwig bij den troon,
    Als Gods erkende Zoon.

In dezen Zoon gevoelt de mensch,
Op een vernederde aarde,
Zich reeds in zijne waarde.
Door dezen Zoon, der volken wensch,
Ziet hij een blij verschiet,
En vreest zijn' Rigter niet.

In Hem toch mag, wat zondaar heet,
U om vergeving vragen,
En naar volmaaktheid jagen.
Hij, die, bedolven onder 't leed,
Dien Zoon aanschouwt en kust,
Vindt lafenis en rust.

Wij geven, Jezus! in uw hand
(Wien kan men 't beter geven?)
Ons goed, onze eer, ons leven.
Wij volgen U naar 't vaderland;
En zien van 't land der rust
De naderende kust.

Een

Een watervloed, een woeste orkaan,
Moge eikenboomen vellen;
Verwoestingen voorspellen;
't Zal nooit den pelgrim kwalijk gaan,
Dien Gij behoedt, geleidt,
En vormt voor de eeuwigheid.

Noch vuur noch water scheurt de rots,
Door Jezus aangewezen
Aan zwakken, die Hem vreezen.
Zij staat, gelijk een heuvel Gods:
En draagt, wat immer viel,
De moedelooste ziel.

Wij vragen U geen' aardschen schat,
Om ons in lust te baden.
Of zou ons kaf verzaden?
Stort Vader! ons, op 't enge pad
Des levens, kinderzin,
Met reinen ijver in.

Doe heden, Vader! in uw woord,
Verarmden, zwakken, blinden,
Den levensbalsem vinden!
Een ieder, die uw klanken hoort,
Laat af, van op de baan
Des levens stil te staan.

Geef, waar uw naamsgedachtenis
Gesticht werdt, rijken zegen:
Verzamel allerwegen,
Wat nog vervreemd van Christus is!
Tot Heiden, Jood en Moor,
Dringe uwe roepstem door!

Zóó kome uw rijk in volle kracht,
Om zich, in Oost en Westen,
Onwankelbaar te vesten!
Zóó worde de eer U toegebragt!
Zóó worde uw troon-genoot,
In Noord en Zuiden, groot!

Laat zorgen dan, die zorgen wil,
Wij rusten in 't vertrouwen,
Dat Gij ons woord zult houen.
Blijft onrust dan de wereldspil,
Aan 't einde der woestijn
Zal 't eeuwig rustdag zijn.

XII.

DE HEMELVAART. FEESTZANG.

EERSTE LIED.

Wijze: Ps. CX.

Hoe vrolijk groent de heuvel der olijven;
Een zachte glans omringt, als dauw, den top.
Neen!... Jezus kan op aard niet lang meer blijven;
Daar treedt Hij al zijn peins- en bidplaats op.

De lieve schaar volgt, onbewust, zijn gangen.
Zijn oog is vreugd; zijn treden majesteit.
Nu rolt geen traan van weemoed langs zijn wangen;
Hij is verhoogd, eer hij van de aarde scheidt.

Met wijsheid, vol gezag, geeft hij bevelen.
Het ademt liefde en trouw, wat Hij gebiedt.
Zelfs Salem zal in zijn verhooging deelen;
Nog treft de vloek de ontaarde bloedstad niet.

Hij leert, vermaant, vertroost, en zegent allen.
Al zeegnend stijgt hij op van lieverleê:
Zijn luister klimt; 't gordijn zal spoedig vallen.
Daar is de wolk!... Zij rijst.... en voert Hem meê.

Hoe zalig is 't, verheerlijkt op te varen,
Als werk en strijd op aarde is afgedaan.
Verlosser, stijg!.. geleidt hem, englen-scharen!
Ons hart is vreugde; al staat in 't oog een traan.

Laat nu 't geloof het vrolijk zien vervangen,
Getrouwe schaar! Uw leidsman blijft nabij.
De hemel moet Hem tot uw heil ontvangen.
De Trooster komt: wees in die hope blij!

Dronk

Dronk Hij op weg uit dikberoerde beken,
Toen Hij gebukt in bloed en tranen lag.
Nu zal Hij 't hoofd volkomen opwaarts steken,
Bekleed met eer, en Goddelijk gezag.

TWEEDE LIED.

Wijze: Ps. XXXVI.

Triumf! Hallélujah! Triumf!
Ja, tot in eeuwigheid Triumf!
o Glorie aller dagen!
Hallélujah! Hallélujah!
Wij staan niet meer op Golgotha,
Maar bij den zegewagen,
Die onzen Vorst, met blij geschal,
Op englen-wieken, dragen zal,
Ver boven duizend zonnen;
Om met zijn bloed voor God te staan;
En zijnen vrienden voor te gaan,
Die loop en strijd begonnen.

Tri-

Triumf! Hallélujah! Triumf!
Ja, tot in eeuwigheid Triumf!
De strijd is afgestreden.
Staan dood en hel verbleekt van spijt,
De gansche hemel is verblijd,
Nu Hij zal binnen treden.
HIJ KOMT!... zoo roept de Seraf uit;
De Cherub slaat de hemel-luit.
De Troonen knielen zamen.
Elias, Enoch, Abraham,
En Mozes, knielen voor het Lam;
En sluiten 't koor met AMEN!

Triumf! Hallélujah! Triumf!
Ja, tot in eeuwigheid Triumf!
Daar scheurt de voorhang open.
De Rigter is geen wreker meer;
Die wil, mag veilig op zijn' Heer,
Als op zijn' Vader, hopen.
Snelt aan! gij allen, wien de schuld
Het bevend hart met vrees vervult.
Uw sterkte zij vertrouwen!
Berust in 't geen Hij heeft volbragt.
Die hier op Gods genade wacht,
Zal eeuwig Hem aanschouwen.

Tri-

Triumf! Hallélujah! Triumf!
Ja, tot in eeuwigheid Triumf!
Is Jezus opgeheven;
Hij is en blijft Immanuël;
En, als bedwinger van de hel;
Geeft Hij ons 't eeuwig leven.
Hij, die gevangenen ontsluit,
Roept thans het jaar der vrijheid uit;
Schenkt nooit-verkregen gaven.
Hij, die ons in den hemel zet,
Heeft zonde en dood gekneusd, verplet,
En in zijn graf begraven.

Nu rust Hij eeuwig, maar zijn rust
Is, heilig-bezig, rust en lust
In hemelwerk te vinden.
Nooit zal zijn altaar ledig staan;
Hij bidt, en steekt steeds wierook aan
Voor zijn verlegen vrinden.
Hij heerscht als hemelvorst alom;
Bestiert het eeuwig heiligdom;
't Past alles op zijn wenken.
Wie God bemint, aanbidt den Zoon;
Ontvangt bevelen van zijn' troon;
En eert Hem met geschenken.

Triumf! Hallélujah! Triumf!
Ja, tot in eeuwigheid Triumf!
Nu is de Zoon gezeten,
Als Godmensch, aan Gods regterhand!
Nu is de hemel vaderland!
Dit mag verlossen heeten!
Nu drupt er olie, die 't gemoed
Van treurigen vertroosten moet,
In duizenden geslachten.
Millioenen zullen, Hem gewijd,
In druk beproefd, voleind in strijd,
Zijn toekomst, zalig, wachten.

DERDE LIED.

Wijze: Ps. CXXIII.

Verloste schaar! die, met een vrolijk lied,
Op den Verhoogden ziet;
Houdt eeuwig moed! berust met stil verlangen!
Het werk is aangevangen.
En wat op aard moog' knellen of verblijden,
Zijn hand bevat uw tijden.
Hij komt, als 't werk in allen is volbragt,
Waarop de hemel wacht.

Houdt

Houdt eeuwig moed! .. vertraagt niet! dient zijn' raad!
En volgt Hem, waar Hij gaat.
Weest heilig, gelijk Hij! gedoogt geen slaafsche banden
Om vrijgemaakte handen!
Laat in uw hart geen wereldliefde blaken,
Maar Jezus woning maken!
Volbrengt uw' loop met vreugd! zijt niet bedroefd,
Als U zijn hand beproeft.

Draagt willig 't kruis! ook Jezus ging van 't kruis
Gekroond naar 's Vaders huis.
Gij zijt het loon, voor 't geen Hij heeft geleden;
Uw strijd worde ook volstreden!
Hij leeft en bidt.. Zijn liefderijk vermogen
Houdt steeds uw heil voor oogen.
Hij kan, en wil, en zal, uit angst en pijn,
Als God, uw redder zijn.

VIERDE LIED.

Wijze: Ps. CXVIII.

Laat ons getroost den strijd beginnen,
In ons verhoogd en zalig hoofd!
Hun, die volhardend overwinnen,
Is zegepraal en eer beloofd.

D.

De tretsche vijand boog vermetel
  Op zijnen invloed, list en kracht.
De Vorst belacht hem van zijn' zetel;
  Zendt blinden licht, en moeden kracht.

De wereld zij op ons verbolgen!
  Die haar aanbidt, bekomt verdriet.
De hooge leidsman, dien wij volgen,
  Verkreeg en zocht haar vriendschap niet.
Wij willen op genade drijven,
  Gerust op Gods getuigenis;
Nabij ons Hoofd en Heiland blijven;
  Ja, wandlen, waar nu Jezus is.

Verhoogde Jezus! ja, wij roemen
  Op U, als onzen God en Heer!
Wilt gij ons, armen, broeders noemen;
  Wij juichen om die gunst en eer.
Gij, trouwe Heiland! zult ons leiden
  Door licht en duister, vuur en vloed.
Wij willen lijdzaam U verbeiden:
  Uw toekomst maakt eens alles goed!

XIII.

XIII.

HET KERSFEEST.

EERSTE LIED.

Wijze: Ps. LXXXIV.

Getrouwe God! Gij hebt uw' Zoon,
Den medeheerscher op uw' troon,
Tot ons op aarde in 't vleesch gezonden.
Onze oogen zien uw eenig kind,
Van englen met ontzag bemind,
In schaamle doeken slechts gewonden.
Geduchte liefde! Ons tranend oog
Heft zich beschaamd tot U omhoog.

o Heer! die 't geen Gij spreekt, vervult;
Gij blijft getrouw! Neen, onze schuld
Kon uw belofte niet vertragen.
Gij dacht en denkt aan uw Genâ;
Wij zeggen: amen! amen! ja,
God schept in menschen welbehagen.
God legt in onzen mond een lied;
Hij, die op zondaars nederziet.

Eerbiedig buigen we onze kniên,
Om in die kribbe neêr te zien;
En dáár uw heerlijkheid te aanschouwen.
Laat ons geloof nu, ongestoord,
In stillen ootmoed, op uw woord,
Dat nimmer feilt, geheel betrouwen.
Welzalig Hij, die al zijn kracht
Daartoe van dezen Zoon verwacht.

o Godlijk kind! wij zondaars staan,
En zien U met ontzetting aan:
Wij willen U als Koning eeren.
Ontvang de hulde van een kroost,
Dat, door uw blijde komst getroost,
Niet bukken zal voor vreemde heeren.
Welzalig hij, die daartoe kracht.
Van u, o Godlijk kind! verwacht.

Groei op, o voorgeteekend lam!
Groei op, o spruit uit Jesse's stam!
Neem toe in wijsheid en vermogen.
Volbreng het werk, U opgelegd!

Ontvang den loon, U toegezegd!
Wisch alle tranen uit onze oogen!
Welzalig, die reeds op U bouwt,
En dag aan dag U meer betrouwt.

TWEEDE LIED.

Wijze: Ps. XLII.

Jezus is op aard gekomen,
Om de volle Godsrivier
Onbedijkt te laten stroomen;
En te planten zijn banier.
Uit een' stal van Bethlehem
Laat zich deze blijde stem
Aan het zuchtend menschdom hooren:
«Uw VERLOSSER IS GEBOREN!»

Uw Verlosser is geboren
Uit eene onbevlekte maagd.
Eer en magt zijn Hem beschoren,
Die een vallende aarde draagt.
Geene ellende, ja geen dood,
Is voor zijne magt te groot.
Hel en graf zal Hij verpletten,
Om de kroon U op te zetten.

Schooner dan de schoonste dagen
  Is de kersnacht voor de ziel,
Die door 't wachten diep verslagen,
  Moedeloos als nederviel.
  Zulk een star schijnt in 't gemoed
  Helder als de middag-gloed;
Doet, bij ware Israëlieten,
Vreugde-tranen dankbaar vlieten.

Wijzen snellen uit het Oosten
  Tot den koninglijken Zoon.
Zulk een kind kan vorsten troosten,
  Als zij knielen voor zijn' troon.
  Eeuwig zal Hij koning zijn;
  En, als priester, brood en wijn,
Boven Aarons priester-scharen,
Met den besten zegen paren.

Laat den vijand Hem belagen;
  Drijven uit zijn moederland;
Waar hij vlugt, zal God Hem dragen,
  En bedekken met zijn hand.

Zelfs Egypte zal, in nood,
Hem verbergen in zijn' schoot,
Tot Hij, onder Jakobs zonen,
Kan in Galiléa wonen.

Eerlang zal er wijsheid vloeijen
Van zijn lippen vol genâ.
Dorre velden zal besproeijen
't Wonderkind van Efrata.
Grijze leeraars staan bedeesd,
Als Hij hun de orakels leest;
Zullen Hem in 's tempels koren
Met verbaasdheid zien en hooren.

Liefde en magt zal Hem verzellen.
Waar Hij reizend henen trekt,
Zal zijn mond ons heil voorspellen,
Dat geloof en liefde wekt.
Duivelen maakt Hij gedweê;
Armen deelt Hij rijkdom meê;
Kreuplen zal Hij voeten geven;
Blinden oogen; dooden 't leven.

Nu zal Jood en Griek en Heiden
  Zamen dienen éénen God.
Één ontfermer zal hen leiden;
  Eén zal wezen beider lot.
  Wie op den verlosser ziet,
  Zingt hetzelfde zegelied;
Zal, met zaamgevoegde handen,
Voor Jehovah wierook branden.

Zalig zij, die Hem verwachten;
  Willig dienen zijnen raad.
Jakobs kroost! wie Hem verachten,
  Eert gij Hem als Davids zaad!
  Maar, helaas! o vergezigt,
  Daar 't gevoelig hart voor zwicht;
Zult gij dezen Zoon versmaden?
's Vaders gramschap op u laden?

Maar wat zou ik angstig vreezen!
  Wát dit wonderkind ook treft,
Zulk een Koning zal Hij wezen,
  Daar zich 't menschdom op verheft.

Een-

Eeuwig zal Hij priester zijn,
Rijk van olie, brood en wijn;
Eeuwig blijft het menschdom hooren:
Uw VERLOSSER IS GEBOREN!

XIV.

EEN LIED.

Wijze: Ps. XLVII.

Neen! ik leef niet meer!
Draag niet, als weleer,
Vruchten aan den dood:
Koester in mijn' schoot
Nu geen' adderslang,
Die mij 't leven bang,
En, als 't graf genaakt,
Mij wanhopend maakt.
'k Juich dan in 't geluk,
Dat mij 't knellend juk,
Met den slaafschen band,
Viel van hals en hand.

Neen! ik leef niet meer!
Jezus is mijn Heer!
Jezus maakt mij vrij!
Jezus leeft in mij!
Eeuwig zij geloofd
Mijn gezegend hoofd!
Eere zij den held,
Die mijn' vijand velt!
Die nu Gode leeft;
Mij het leven geeft;
En, wat mij belaagt,
Mij almagtig draagt.

Langzaam. Zonder Hem; helaas!
Bleef ik, wormenaas,
Walgelijk voor God;
Waardig straf en spot;
Slechts een sterveling;
Wien vernietiging,
Bij 't gevoel der pijn,
Zou een weldaad zijn.
't Vonnis van den dood
Ligt toch in mijn' schoot;
Daar mij schuld en smet
Moed en vreugd belet.

Schielijk. Eer zij dan de held,
Die mij heil voorspelt.
Hij, ja hij alleen,
Wisselt mijn geween,
Zuchten en verdriet,
Met een vrolijk lied.
Duurgekochte ziel!
Loof, aanbid en kniel
Onbekommerd neêr!
Leef ik dan niet meer,
Alles roept in mij:
Jezus! Leef in mij.

Langzaam. Ach! mijn oude mensch,
Dien ik vaak verwensch,
Die Achitofel,
Kweekeling der hel,
Blijft mijn reisgenoot
Tot aan graf en dood.
'k Lees op zijn gelaat
Wrevel met verraad.
't Knagen aan mijn rust
Blijft zijn werk en lust.
Hoe ik hem bestrij,
Dreigt, beloert hij mij.

Schielijk. Juich, mijn ziel! den Heer.
Neen, ik leef niet meer.
Jezus leeft in mij;
Eeuwig blijf ik vrij.
In dien held behaal
Ik de zegepraal.
Moedig op zijn magt,
Vrolijk in zijn kracht,
Reis ik naar mijn graf;
Leg mijn ligchaam af;
En beveel mijn lot
Eeuwig aan mijn' God.

XV.

EEN PSALM, EEN LIED DER LENTE.

Wijze: Ps. CXXI.

De lente roept, door bloem en kruid,
Ons toe: Brengt uwen Heer,
Met blijdschap, dank en eer!
Daar Hij op nieuw den grond ontsluit;
En aan een zondige aarde
Getrouw 't verbond bewaarde.

Zijn

Zijn gunst had Noach toegezegd,
En bragt den regenboog
Ten teeken voor zijn oog,
Dat Hij onze aarde, weggelegd
Gelijk een' schat, voor vloeden
Bestendig zou behoeden.

De troost, dien Vader Noach kreeg,
Rust nog, in dag en nacht;
Op 't blijvend nageslacht.
En maakt de winter schuren leêg,
De lente komt van boven
Een' nieuwen schat beloven.

De zomer koestert met zijn' gloed
En bloem en vrucht en kruid.
De herfst deelt gaven uit.
Steeds blijft er stof voor 't stil gemoed,
Bij 't wisselend aanschouwen,
Tot blijdschap en vertrouwen.

Nu troost gij, welige natuur!
Op nieuw ons door 't gelaat
Van uw' verjongden staat.
De noorderbuijen, barsch en guur,
Verdwijnen voor de stralen,
Die thans hun' gloed herhalen.

Zoodra de stem der Almagt spreekt,
Verzinkt de tegenstand;
Ontluikt en bloeit de plant.
Des Heeren woord, dat rotsen breekt,
Kan mensch en dier uit lijden
Verlossen, en verblijden.

Ach! dat de dorre Christenheid,
Door 't levenwekkend licht
Van Jezus opgerigt,
Eens, met verjongde majesteit,
Tot heil van 't menschdom schijne;
En 't bleek gelaat verdwijne!

Eén woord, o Heiland! «DAAR ZIJ LICHT!»
Bezielt wat kwijnend is
Door koude en duisternis:
Dan groent uw hof voor elks gezigt;
Dan geven zoele luchten,
Na bloeisems, rijpe vruchten!

XVI.

EEN PSALM, EEN LIED DER BEDRUKTHEID (*).

Wijze: Ps. XLIIII.

Als mij geweld en list omringen;
Een woeste vijand mij bespiedt:
Gevaar en angst mijn hoop bespringen;
Moet dan de wanhoop handen wringen?
Mijn ziel verzinken in 't verdriet?
Neen! dit wil Jezus niet.

Als

(*) *In onze vertaling des Bijbels, niet naauwkeurig, genaamd:* EEN GOUDEN KLEINOOD.

Als ik den Satan mij hoor dreigen;
  't Geweten veel en streng verwijt;
En 't ongeloof, mij treurig eigen,
Mijn ziel tot wankelmoed wil neigen;
  Dan wijst mij Jezus op den tijd
    Van zijnen bangsten strijd.

Dan blijf ik op zijn hoogheid staren;
  Zoo rein, zoo gansch geloof, aan 't kruis!
Toen Hij, getergd door lasteraren,
Voor 't nijdig oor dier huichelaren,
  Gerust! den boeteling aan 't kruis
    Een plaats gaf in zijn huis.

Dat heet gelooven, onder 't strijden!
  Vertrouwend staan met reuzenkracht!
Zoo moest Hij Godverzoenend lijden,
En heilig zich ten offer wijden;
  Die, in den bangsten, diepsten nacht,
    Kon roepen: 'T IS VOLBRAGT!

Kwijnt

Kwijnt gij, mijn ziel, door felle slagen;
Ja dringt de pijl nog scherper door,
Wijl 't ongeloof u aan gaat klagen:
Grijp moed! die schuld heeft Hij gedragen.
Grijp moed! Hij leed en stierf er voor.
In Hem houdt gij gehoor.

In Hem volmaakt! zal Hij volenden,
Wat zijn geloof in u begon.
Hij zal zijne Englen tot u zenden;
En voeren u, door 's vijands benden,
Die zijn geloof (niet gij) verwon,
Aan Bethlems levensbron.

Verfoei en ween, maar staak het vreezen.
Zelfs 't grootst geloof is kinderkracht;
Te broos, om ooit een rots te wezen:
Ja, schoon bij Englen hoog geprezen,
In 't heilige oog onrein geacht,
Bij 't geen de Zoon volbragt.

Vest dan 't gebouw op vaste zuilen!
  Gij moet, in strijd, in vreugde, in kwaad,
Met deugd en ondeugd, in Hem schuilen!
Of stormen woeden, zeeën huilen,
  De hooge rots, waarop gij staat,
    Verbrijzelt, wat haar slaat.

Wie Hem door ongeloof onteeren,
  Aan u verdient het Jezus niet.
Leer door geloof zijn' Vader eeren!
Laat ootmoed u vertrouwen leeren!
  Er is geen afgrond van verdriet,
    Waar Hij geene uitkomst ziet.

Als ik den Satan dan hoor dreigen;
  't Geweten veel en streng verwijt;
En 't ongeloof, mij treurig eigen,
Mijn ziel tot wankelmoed zou neigen,
  Dan peins ik! Jezus! op den strijd,
    Dien gij doorworsteld zijt.

Als mij geweld en list omringen;
Een wreede vijand mij bespiedt;
Gevaar en angst mijn hoop bespringen;
Dan moet mij Jezus liefde dringen.
Hem toch verdenken in 't verdriet.
Dat mag, dat wil ik niet.

XVII.

EEN LIED.

Wijze: Ps. XLII.

Niet veel grooten, weinig wijzen,
Kennen Jezus van nabij;
Vinden, in zijn' naam te prijzen,
Wijsheid, adel en waardij.
Wat is alles zonder God?
Klompen gouds! maar geen genot;
Vruchten, aan den wand geschilderd!
Eigenwaan, die 't hart verwildert!

Jezus dankte zijnen Vader,
Dat hij kleinen tot Hem bragt.
Moeden, zwakken, zag Hij nader
Bij zijn rijk, dan trots en pracht.
Jezus sloeg blijmoedig gâ
Dat Gods wijsheid en genâ
Tot verachten zich wou wenden;
En aan armen rijkdom zenden.

Hij is groot, die zijn belangen
Zijnen God in handen stelt.
Veel te vragen, veel te ontvangen,
Teekent ons den Christenheld.
Weetlust in een kinderziel
Was 't, die Jezus meest beviel:
En die 't minst was in zijne oogen,
Zag door Hem zich meest verhoogen.

Wijzen! wilt gij wijsheid vinden;
Legt uw blinkend praalkleed af!
't Waren dwazen, 't blijven blinden,
Dien zijn liefde wijsheid gaf.

Die

Die den weg des hemels vindt,
Komt er op, gelijk een kind:
Zonder moed, om, van zijn krachten,
Wijsheid, deugd of eer te wachten.

Grootheid is 't zich neêr te buigen;
Diep te bukken in het stof;
Zich onwaardig te betuigen,
Godes gunst, of menschen lof.
De erfgenaam van graf en dood
Wordt alleen door kleinheid groot.
Om te stijgen, moet men dalen.
Slechts in mijnen zijn metalen.

Armen! nadert tot de schatten,
Die de rijkste vorst bezit.
Meer, dan de aarde kan bevatten,
Krijgt hij, die om gaven bidt.
Kleinen! die naar grootheid haakt!
Dwazen! die van weetlust blaakt!
't Heilgeheim is voor zijn vrinden,
Met verhoogden rang, te vinden.

't Worden Grooten, 't worden Wijzen,
Die 't geloof aan Jezus hecht.
God te zien, en God te prijzen,
Is hun eeuwig toegezegd.
Englen zweven hun op zij;
Jezus blijft hun steeds nabij;
Die op zulke gunsten roemen,
Mag men wijs en edel noemen.

XVIII.

NIEUWEJAARS-LIED.

Wijze: Ps. CXL.

Op nieuw is ons een jaar vervlogen!
Men telt het nog, maar 't is niet meer,
Zoo staat een schaduw voor onze oogen:
Zij neigt, verdwijnt en komt niet weêr.

Sla op het boek van uw geweten;
Bedek, mijn ziel! geen enkel blad:
En, op den regterstoel gezeten,
Beoordeel streng uw levenspad.

Als

Als mensch, als burger, en als Christen,
  Wege op uw hart die strenge pligt!
Met doen en laten moet gij twisten;
  Of 't heeft geërgerd, dan gesticht.

Wie zou die harde taak niet vreezen,
  Die al zijn zwakke zijden kent?
Wie niet beschaamd en treurig wezen,
  Die 't oog naar duizend plekken wendt?

Zoo klein 't geloof! zoo zwak de liefde!
  Zoo weinig hoop in treurigheid!
Zoo luttel moeds, als 't onheil griefde!
  Zoo zeldzaam tot den dood bereid!

Zoo veel der wereld nog gegeven!
  Een' schat voor 't eigen ik besteed!
Wat al verzuimd? waar niet misdreven?
  Wat zag Hij niet, die alles weet?

Maar beter, schuldig zich belijden
  Voor Hem, die hart en nieren proeft;
Dan trotsch een onderzoek te mijden;
  Dat prangt, vernedert en bedroeft.

Treê toe tot God! wie is u nader,
  Dan Hij, de rigter van 't heelal?
Maar ook een rigter, die, als Vader,
  Hem, die zich vonnist, rigten zal.

Ai, toef niet!... noch zijn oog ontweken!...
  Noch schuld bewimpeld!... noch, alleen,
Tot Hem genaderd!... Zoudt gij spreken?
  Gij, zondaar! zwijg!... God hoort er geen.

Er leeft een voorspraak, die nooit weigert,
  Naast zondaars in 't gerigt te staan;
Schoon zelfs hun schuld ten hemel steigert,
  Hij stierf; stond op; en heeft voldaan.

Geloof in Jezus! uw belangen
  Zijn veilig in zijn' schoot gelegd;
En 't vonnis, dat gij staat te ontvangen,
  Is louter goedheid, enkel regt.

Uw eerste wierook zij dan, *loven!*
  Uw morgen-offer zij, *gebed!*
In Hem vrijmoedig 't oog naar boven:
  't Is God, die op uw danken let.

Heeft

Heeft U zijn liefde zacht gedragen,
  Verzorgd, verschoond, en wijs geleid;
Wat zoudt ge naar de reden vragen:
  't Was Trouw en Goedertierenheid.

Die blonken hel in zegeningen;
  En zacht in rampen en verdriet;
Gedoogden, bij de kronkelingen
  Van 't gladste paadje, 't vallen niet.

Geef Vader lot en weg in handen!
  Vertrouw en dien Hem, als een kind,
Dat nu, verlost uit 's vijands banden,
  Zijn' Redder meer dan ooit bemint.

Blijft U gevaar en zorg omringen,
  Vrees niet te veel; de tijd is kort.
Hoe dikwijls siddren stervelingen
  Voor pijn, die nooit geleden wordt.

Moet ge in dit jaar ten grave dalen;
  De kelk is wrang; maar medicijn.
In Jezus zult gij zegepralen.
  Daar Hij is, zal zijn dienaar zijn!

XIX.

EEN DORPEL-LIED.

Wijze: Ps. CXVII.

Ontvang, verhoogde Middelaar!
De hulde en dank der Christenschaar!
Die, door den Geest met moed bezield,
Voor uwen Vader nederknielt;
Op U, als Hoogepriester, ziet;
En zoo aan God haar offer biedt.

o Jezus! schraag ons, en geleid
Ons tot den troon der Majesteit!
De Vader heeft ons lief in U!
Hem eeren wij geheel in U!
Dat dan, op 't kinderlijk gebed,
Uw bloed, als zegel, zij gezet!

LIEDEREN DES GEBEDS.

XX.

EERSTE LIED

Wijze: Ps. XXXVI.

Monarch der schepping! eenig God!
Wij brengen! op uws Zoons gebod,
U 't reukwerk der gebeden.
Gij geeft, als Vader, in dien Zoon
Ons 't kinderregt, om tot Uw' troon
Vertrouwend toe te treden.
Door U, die 't Niet te voorschijn riep,
Wiens adem ons tot menschen schiep,
Zijn wij op nieuw geboren.
Gij naamt ons op in uw verbond;
En wilt, uit onzen zwakken mond,
Het: ABBA, VADER! hooren.

Wat is de naam van Vader zoet
Voor hem, die, met een stil gemoed
  Wil op uw wenken letten;
Die U, als 't regtgeäarde kind,
Uit liefde vreest, en blijdschap vindt
  In 't houden van uw wetten!
Wat mag men van een' God, zoo rijk,
En zoo mildadig te gelijk,
  Naar ziel en ligchaam vragen!
Gij, Vader! geeft van goeder hart.
Uw liefde leert, in vreugde en smart,
  Ons 't juk des levens dragen.

Waarheen wij ook onze oogen slaan,
Maar straalt uw majesteit ons aan,
  In hemel en op aarde.
Al wat uw wil heeft voortgebragt,
Getuigt, dat wijsheid, liefde en magt
  Zich in de schepping paarden.
Wij loven U, als onzen God;
Den onderhouder van ons lot;
  In wien wij ons bewegen.
Wij zijn uw maaksel; Gij ons deel;
Wij geven ons aan U geheel;
  En wachten Uwen zegen.

De

De hemel is en blijft uw troon.
Uw voetbank werd den mensch ten woon
  Bereid en toegewezen.
Hier wilt Gij, dat we in needrigheid,
Terwijl uw Zoon ons plaats bereidt,
  U met vertrouwen vreezen;
Voor God en mensch in ootmoed staan;
Uw werken biddend gadeslaan;
  En onderwerping leeren:
Maar op eene aarde, die vergaat,
Geen' rijkdom, eer of hoogen staat,
  Verwachten of begeeren.

XXI.

TWEEDE LIED DES GEBEDS.

Wijze: Ps. LXXXIX.

Uw Naam, volzalig God! is 't voorwerp van ons lied.
Die Naam, waarop ons oog verheugd met beving ziet,
Zij heilig bij al 't volk, dat, door uw gunstbewijzen,
En kracht en drang gevoelt, om zulk een' God te prijzen;
Zij heilig in 't heelal, dat, heerlijk en verheven,
Ons van uw' hoogen glans slechts kan een schaduw geven.

Die

Die Naam, aan 't englendom, meer dan hun aanzijn, waard,
Heeft Jezus, uit uw' mond, den mensch geopenbaard.
In Hem verscheen Geduld, Regtvaardigheid, Vermogen,
Met Liefde en Heiligheid, ontfermend, voor onze oogen.
Het kruis was 't groot gezigt, waarop 't heelal bleef staren;
En dáár zag 't uwen Naam zijn' reinsten glans bewaren.

In 't groot verlossingswerk blinkt schittrend uw Genâ
En waar Gods Liefde heerscht, daar slaat men wijsheid gâ:
Waar zijne Wijsheid werkt, doet Magt, met reine stralen,
Bij schoonheid, groei en bloei op dorre streken dalen.
Ja, heilig, heilig Heer! uw Heerlijkheid op aarde
Vertoont slechts in Genade aan zondaars glans en waarde.

Al wat gij doet, is groot! De grondslag is uw Naam!
Men breng' vrij al wat hoog, wat heerlijk is, te zaam;
Dan blijft uw Naam, o God! zoo eenig als verheven;
En al wat luister heet, kan daar geen beeld van geven.
GOD is uw naam alleen. Gij zijt, wat gij zult wezen;
Geen HEILIGE, dan Gij! Gij, gij alleen zijt WEZEN.

Maar

Maar Hij, die, van 't begin, verborgen in uw' schoot,
Uw' Geest den Zijnen noemt, is boven allen groot.
Hij droeg alreeds dien Naam, eer 't mensch en engel zagen.
Hij blijft uw zigtbaar beeld. Dat Woord moet alles dragen.
Neen! wij doorgronden 't niet; maar kennen uw bevelen;
En zien met vreugd den Zoon in 's Vaders luister deelen.

Die dezen Naam zoo kent, kleeft eeuwig vast aan God.
Hij weet wien hij gelooft; en hij gelooft in God.
God heeft dien Kenner lief; maar leidt hem in gevaren;
Om hem de kracht zijns Naams, als Vader, te openbaren.
De Naam zij WONDERLIJK! Geloof is geen aanschouwen;
Maar, als ons 't hart bezwijkt, alleen op HEM betrouwen.

Aan Jabboks beek;... bij nacht;.. alleen;.. in 't heetst gevaar;..
Gedroeg zich vorstelijk de bidder-worstelaar.
Toen Mozes, aan het meir, Egyptes ruiterbenden
Naar 't ingesloten volk het vlammend oog zag wenden,
Toen bleef hem niets, dan God!.. Hij riep.. en, op zijn smeeken,
Moest van dien grooten Naam en vriend en vijand spreken.

Elias vuur en kracht, den God van Israël
Geheiligd, week geen' voet voor 't heir van Jesabel.
Hij durfde 't afgodsbeeld, waarop zij hoopten, tergen;
Maar tevens van zijn' Heer geduchte teekens vergen.
Jehovah heeft zijn' Naam voor aller oog geheiligd;
Den eerlang hemelling voor wraak en smaad beveiligd.

Ach! dat dan 's Vaders Naam om ons geen' hoon ontvang'!
Die vrees maakt ons weleens het leven treurig bang.
Maar, o! die zelfde Naam moet ons in zwakheid schragen;
Die sterkt, als alles zinkt; en schept uit nachten dagen.
Triumf! uw groote Zoon, die eeuwig ons beveiligt,
Heeft, als uw heilig kind, uw Naam volmaakt geheiligd.

Geheiligd van zijn krib tot aan zijn wonderkruis;
Geheiligd onder 't volk; geheiligd in uw Huis;
Geheiligd, toen de hel, door wreede tijgerblikken,
Den adem in zijn borst ontijdig wou verstikken,
Geheiligd, toen ge, o God! Hem, klagend, hebt verlaten;
Geheiligd in zijn' dood; — voor zondaars, die U haatten!

Wij

Wij staan in Hem voor U; uit Hem is onze kracht;
Wij heiligen uw' Naam door Hem, die 't al volbragt.
Ach Vader! heilig ons in waarheid op zijn bede!
Wat ons verheugt of grieft, werk' door zijn invloed mede,
Om die verheven taak, als kindren, ons te leeren;
Tot wij dien Naam, bij U, als hemellingen, eeren.

XXII.

DERDE LIED DES GEBEDS.

Wijze: Ps. CXIII.

Heersch eeuwig in ons hart, o Heer!
Betoon U dáár als Vader meer!
Neem in ons huis uw vaste woning!
Zie op 't gezonken vaderland!
Ai draag en red! 't is in uw hand;
Wij zien op U, als onzen Koning.

Dat de aarde zich in U verblij!
Der volken schaar U heilig zij!
De woestenijen van u galmen!
Ach! dat geen zondaar U veracht';
Maar 't verst vervreemd en 't blindst geslacht
Uw' zetel eer' met blijde psalmen!

Uw Zoon heeft ons een rijk gesticht;
Een zalig rijk van deugd en licht.
Ach! laat het in en om ons bloeijen!
Zijn grenspaal brei' zich spoedig uit!
Doe Gij, wat in dien hof ontspruit,
Door zon en regen welig groeijen!

De vijand, die uwe eer begrimt;
En, waar hij kan, den troon beklimt,
Betoover' nooit ons hart en zinnen!
Deze oorlog weet van geen verdrag;
Met wien men vrede sluiten mag:
Hier geldt het: STERVEN OF VERWINNEN!

Maar

Maar de overwinning is nabij.
Wie sterven mogen, nimmer wij.
Hij, die gezegd heeft: GIJ ZULT LEVEN!
Is aan uw regterhand gezet;
En heeft den draak zijn' kop verplet,
Om ons dat eeuwig rijk te geven.

Hij, die, verhoogd, den troon beklom,
Bedreigt, verstrooit, verslaat alom,
Die 't klimmend rijk verwoed bespringen.
In storm en onweêr groeit het aan;
Ja, aarde en hemel moog' vergaan,
Het tart die stand-verwissellingen.

Wij bidden niet vergeefs: «o Heer!
Uw rijk neem' toe in magt en eer!»
Schoon storm en stroom vernielend bruischen;
Het zal, (nu slechts een handvol graan)
Op eeuwige akkers, goudgeel staan;
En als de ceedren Libans ruischen.

Wat U beleedigt; ons verlaagt;
Aan 't heil der schepping nijdig knaagt;
Slaat eens zijne ijzren vuist in stukken.
Uw Zoon, o Vader! eindigt niet,
Eer Hij, voor uwen zetel, ziet,
Zijn vrienden staan, zijn' vijand bukken.

Dan geeft Hij 't rijk U, Vader! weêr;
Dan blinkt voluit uw magt en eer;
En Satans laatste troon zal vallen.
Dan juicht de schepping ongestoord;
Dan treedt die volle middag voort,
Waarop Gij 't AL zult zijn in allen.

XXIII.

XXIII.

VIERDE LIED DES GEBEDS.

Wijze: DE LOFZANG VAN MARIA.

Wat ook de dwaas bedoel',
Als zijn ontaard gevoel
Vrij, zonder God, wil wezen:
Hij haalt, met EIGENZIN,
Een' trotschen afgod in,
Die kruipen doet en vreezen.

Maar hij, die Gode zwijgt,
Schoon hij zijn' wil niet krijgt,
Eerbiedigt eenen Vader.
Hij komt, al merkt hij 't niet,
Op golven van verdriet
Geschokt, de haven nader.

Gods wil is eeuwig goed.
Laat hem, die kiezen moet,
Alleen, wat God wil, vragen!
Dan blijft zijn tred gewis.
Hem zal, noch duisternis,
Noch ondier, angstig jagen.

Gods wil alleen is wijs!
Zij plaatste in 't Paradijs
Een bron van zaligheden.
Maar, ach! de zwakke mensch
Volbragt zijn' dwazen wensch,
En bande zich uit Eden.

Nu wordt verloochening
Den trotschen sterveling
Eene artzenij voor kwalen.
Gethsemané getuigt,
Hoe God zich nederbuigt,
Om zondaars weêr te halen.

God heeft zijn' wil en wet
Ten rigtsnoer ons gezet,
Om heilig-vrij te leven.
Gehoorzaamheid geeft vreugd;
Maar blijdschap, zonder deugd,
Kan zelfs geen Hemel geven.

God gaat zijn' hoogen weg
Met heilig overleg;
Bestiert der menschen gangen;
En hoedt het groot heelal,
Voor wankeling en val,
Door 't aan zijn' wil te hangen.

De Cherub kent zijn stem;
De Seraf huldigt Hem;
Hem eeren alle troonen!
Ja, 't is hun zaligheid,
Zich vaardig en bereid
Tot zijne dienst te toonen.

De Groote Zoon beklom
Den troon in 't Heiligdom,
Door zich dien wil te wijden.
De kroon werd Hem bereid,
Die eerst gehoorzaamheid
Moest leeren, door te lijden.

Hij volgde, wijs en stil,
In alles, 's Vaders wil;
Den beker, Hem geschonken,
Zag Hij met beving aan;
Maar heeft dien, welberaân,
Eerbiedig, leêg gedronken.

Dit heet gehoorzaamheid
Met stille majesteit! ....
Alwaardig in Gods oogen.
Wij zien met blij ontzag,
Wat zulk een held vermag,
Om slaven te verhoogen.

Wij zien op Hem, die leed;
Die in den hof zijn zweet,
Aan 't kruis zijn bloed, liet stroomen.
In Hem neemt God, voldaan,
Weêrspannelingen aan,
Die om vergeving komen.

Wij zien op Hem die streed;
Maar zijn triumf besteedt,
Om ketens los te maken.
Weg eigen wil en zin!...
Getroost zijn vootspoor in,
Om eeuwig vrij te raken!...

Ja, 't pad is altoos goed,
Dat God betreden doet.
Het zij besproeid met tranen;
Het loopt voor 't kinderhart
In 't eind niet uit op smart;
Dit mogen slaven wanen!

Neen! Gods bestel is wijs!
Getuig het, Paradijs!
Getuigt het, boetelingen!
Uw wil geschiede, o Heer!
Het eigen zal niet meer
Ons hart tot afval dwingen.

Volbreng in ons dat werk,
o Heiland! maak ons sterk,
Om, zoo als Gij, te kiezen!
Dan zal ook onze wil,
Wat de oude mensch bedill',
Zich in Gods wil verliezen.

XXIV.

XXIV.

VIJFDE LIED DES GEBEDS.

Wijze: Ps. XCI.

In armoê rijk, met zorgen blij,
Omzigtig in 't begeeren,
Met ruim vertrouwen, zullen wij
Den Grooten Gastheer eeren.
Den Christen is godzaligheid
Gewin met vergenoegen.
Zij leert, gerust op Gods beleid,
Den akker zingend ploegen.

Geen rijker Vader was er ooit;
De voorraadschuur staat open.
Wij mogen van Hem, hoe berooid,
Veel vragen, alles hopen.
Die veel behoeft, ontvangt ook veel;
Wie weinig, leert zich spenen:
Maar wat men krijgt, is kinderdeel.
Een Vader geeft geen steenen!

Door dankbaarheid wordt niets gering,
  Wat Vader schenkt, gerekend.
Men krijgt het toch als lieveling;
  Dit maakt de gift uitstekend.
Een kleine wolk, in 's Vaders hand,
  Geeft wel eens milden regen;
Of 't overschot in korf en mand
  Getuigt van ruimen zegen.

Gezondheid!... goed!... vermaak!... of eer!
  Wie onzer kan bepalen?
Kies Gij ons deel, weldadig Heer!
  Uw wijsheid zal niet falen.
Wij hebben 't op uw gunst gezet;
  Laat daarvan niets ontbreken;
En neig het oor tot ons gebed!
  Gij hoort uw kinders smeeken.

Wij zijn op reis naar 't vaderland;
  En moeten niet versmachten.
Wie zou ons geven? 't Is uw hand,
  Waaruit wij alles wachten.
Tot aan ons graf is 't een woestijn,
  Waardoor wij ledig trekken.

Gij

Gij moet, zult ge onze leidsman zijn,
Ook voeden en bedekken.

Ach! werd, wat Gij ons schenken wilt,
't Moog' veel of weinig wezen,
Getrouw besteed, en nooit verspild;
Wij zouden minder vreezen.
Ach! dienden wij uw' hoogen raad,
Bevrijd van tegenstreven;
Dan deed ons, wat te wachten staat,
In hope zalig leven.

Maar ach! hoe is 't gewaad bevlekt!
Onze oogen zakken neder.
Maar wijl ons Jezus kleed bedekt,
Ontsluit dit oog zich weder.
Gij schenkt ons, Vader! in dien Zoon.
Het brood van 't eeuwig leven;
Zoudt gij, van uw' genadetroon
Ons 't aardsche dan niet geven?

XXV.

ZESDE LIED DES GEBEDS.

Wijze: Ps. CXXXIII.

Blijft Abels stem, o God! nog wraak begeeren;
Gij zorgt, dat we U, als Vader, kunnen eeren.
Genâ!... Genâ!... roept Jezus bloed.
De Rigter wijst, en keurt den losprijs goed.
Nu zwijgt de Wet. De bliksem schittert niet.
Maar 't Lam verschijnt; men zingt zijn Lied.

De Hemel klinkt van lof en vreugdetoonen.
't Gejuich rolt voort, en daalt tot Adams zonen.
Men roept, met d'euangeliefluit,
Op Gods bevel, hun 't jaar der vrijheid uit.
Wat is de mensch, dat God aan hem gedenkt,
En hem in Jezus alles schenkt?

Wij hoorden U, o Vader! knielden neder;
En keerden, als verdwaalden, weenend weder.
De voorhang scheurde en in den Zoon
Kreeg elk, om niet, een' vrijbrief tot den troon.
Nu stoort geen hel de rust, geen graf de vreugd,
Waar uw Genade ons meê verheugt.

Maar, Vader! ach!... wij kleven aan gebreken;
En hooren steeds 't geweten vonnis spreken.
Verbergt Gij dan uw aangezigt,
Dan is 't ons bang; dan kwijnt het vrolijk licht;
Wij missen lust en krachten tot den strijd,
Ja twijflen, of gij VADER zijt.

Ontfermer, hoor het kirren der gebeden!
Vergeef de schuld, gulhartig U beleden.
Ach! zij is zwarter bij het licht,
Waarin wij zien uw liefde en onzen pligt.
Het troetelkind valt lager door het kwaad,
Dan de arme slaaf, die zich misgaat.

Maar vroeger rijst het op; het kent zijn' Vader:
En staat in 't eerst van ver; doch treedt al nader;
En straks, aan 's Vaders voet geknield,
Verbeidt het dáár, door liefde en hoop bezield.
Zóó liggen wij, en zien op Jezus bloed,
Tot ons uw wenk verrijzen doet.

Ja, Vader! ook dit hart wil schuld vergeven,
Aan hen, wier haat ons dwingt in vrees te leven.
Getuige zij ons stil gemoed,
Dat zegent, wie ons vloekt; geene onrust voedt;
Maar steeds tot U, die in den hemel zit,
Om heil voor vriend en vijand bidt.

Aanschouw ons dan, op nieuw, met vaderoogen.
Dan kan die schok ons door uw trouw verhoogen.
Maar delg het kwaad, dat U mishaagt,
Hoe veel en waar 't ook wrange vruchten draagt,
Zoo heilig uit, dat, in uw gansch gebied,
Geen oog daarvan de sporen ziet.

Za-

* * *

Wijze: Ps. CXLVI.

Zalig hij, die, in dit leven,
Een' vergevend Vader heeft;
Die, door liefde en hoop verheven,
Steeds in dat vertrouwen leeft:
Dat Gods gunst, hem toegezeid,
Blijft en klimt in eeuwigheid.

Zalig hij, die, in zijn sterven,
Een' ontfermer naast zich heeft.
Ja, hij zal den hemel erven,
Wien de Rigter schuld vergeeft.
't Zalig rijk, voor hem bereid,
Staat en groeit in eeuwigheid.

Zalig zij, die Jezus eeren,
En, verhoogd door zijne kracht,
In Hem strijden, triumferen,
Stervend roepen: 'T IS VOLBRAGT!
Hallelujah! juich, o ziel!
Wien dit lot te beurte viel.

XXVI.

ZEVENDE LIED DES GEBEDS.

Wijze: Ps. LXV.

Helaas! een riet zijn onze krachten!
Een stroohalm onze moed!
Wat zou men groots van ons verwachten,
In strijd en tegenspoed.
Wij zouden Vader! U verlaten!
Wij bogen ras den nek
Voor 't juk des vijands, dien wij haten,
En kwijnden van gebrek.

Ons hart, die bron van snoode lusten,
Waaruit steeds modder welt,
Blijft, als verrader, loos ontrusten
Den zwakken met den held.
Wij klagen, zuchten; ja, wij vreezen,
Bij elken valschen tred,
Op 't eind in 's vijands strik te wezen
Een prooi, die niemand redt.

Dit

Dit zal uw Liefde niet gehengen.
Uw trouw houdt eeuwig stand.
Uw sterke hand kan veilig brengen
In 't vrije vaderland.
Hebt Ge, als een arend, ons gedragen,
Door leer en tucht geleid;
Bewaar dan, voor 's verzoekers lagen,
De ziel, die tot U schreit.

Nog staan wij in uw mogenheden,
Schoon hel en zonde grimt.
Geen digter schilden dan gebeden,
Wanneer hun woede klimt.
De strijd werd in uw' Naam begonnen.
Ja, Vader! 't geldt uwe eer.
Voor kindren, schandlijk overwonnen,
Is hulp noch losprijs meer.

Doet Gij ons op verdachte paden,
Of in verzoeking gaan;
En zou ons de oude mensch verraden,
Laat ons niet eenzaam staan.
Schep licht en kracht, door uw genade,
In 't hart, dat Jezus lieft.

Verdrijf den vijand; red van 't kwade,
Dat dreigt, belaagt of grieft.

Gij, die uw' vijand hebt verslagen,
o Leeuw, uit Juda's stam!
Hebt voor die blooheid straf gedragen,
Die ons de kroon ontnam.
Dat ons uw moed van schuld bevrijde!
Uw kracht zij onze muur!
Leer, Jezus! onze hand ten strijde!
Geef moed in 't oorlogsvuur!

Dan zullen we eens U, juichend eeren,
Als aller helden held;
In wien wij eeuwig triumferen,
Daar Gij ons vreê bestelt.
Dan wordt alom uw Naam geprezen;
Der hel haar eisch ontzegd;
Dan wordt de kroon, ons toegewezen,
Voor uwen troon gelegd.

Grijpt moed, o zwakken! NIMMER VLIEDEN!
Zij, strijdend, uwe leus!
Rijst op, o tragen! WEÊRSTAND BIEDEN,

Zij

Zij uw vernieuwde keus!
Wat zou u wanklen doen of tsagen?
't Is God, die krachten geeft!
Haast landt gij, van den strijd ontslagen,
Dáár aan, waar Jezus leeft.

XXVII.

LIED DER HULDE.

Wijze: Ps. CI.

Groote Koning van 't Heelal!
Troonen neigen tot den val;
Maar uw eeuwig koningrijk
Blijft bestendig U gelijk.
Noch beangstigd, noch vermetel,
Eeren wij, gebukt in 't stof,
Gansch aanbidding, louter lof,
Uwen onbegrensden zetel.

Leef, o Koning en regeer!
Alles buig' zich voor U neêr!
Aller blijdschap, aller roem
Zij, dat men U koning noem'.
Nimmer moet de lust ontbranden,
Om uw hooge heerschappij,
Door geweld of muiterij,
Onbezonnen aan te randen.

Ach! dat aarde en hemel kniel'!
Dat uw vijand nederviel!
Zijn vergrijp voor U beleed,
En uw' schepter hulde deed!
Alles moet' U eeren, vreezen!
Liefde brengt vertrouwen voort!
Maar, wat ooit de rust verstoort,
't Rijk zal eeuwig 't Uwe wezen.

* * *

Wijze: Ps. LXXXVII.

Bij U is kracht! Bij U, mijn God! is leven.
Wat was en is, blijft enkel door uw magt.
Vraagt aan 't HEELAL: wie is UW LEVENSKRACHT?
En 't zal U; GOD ALLEEN! ten antwoord geven.

Waar 't wormpje kruipt; daar moet men U verhoogen.
De Seraf zelf, die voor uw' troon mag staan,
Is maar een beek uit uwen Oceaan:
Gij geeft; zij stroomt! Gij neemt; zij moet verdroogen.

Aanbid, mijn ziel! DE STERKE zal u dragen.
Rust bij die bron! ga heen in deze uw kracht!
Uw zijn, en 't heil, dat gij in Jezus wacht,
Staan op de rots van 't MAGTIG WELBEHAGEN.

* * *

Wijze: Ps. LXXI.

In U alleen, mijn God! is luister.
Bij 't ongenaakbaar licht,
Waar Gij Uw woning sticht,

Zijn starren dof; en zonnen duister.
Geen schepsel, hoe verheven,
Kan eigen glanzen geven.

Gij moet alleen die hulde ontvangen.
Uwe is de majesteit.
Uwe is de heerlijkheid.
Beantwoord, Vader! ons verlangen;
En laat uw zachte stralen,
In Jezus, op ons dalen.

Dan zien wij, blinden, reeds op aarde
Uw levenwekkend licht,
In Jezus aangezigt.
Dan krijgt de hemel grooter waarde.
Dan zullen we eeuwigheden
In uwen lof besteden.

Wijze: Ps. CXXXVI.

Eeuwig is, o God! uw rijk.
Wie is onzen God gelijk,
Die, met magt en majesteit,
Heerschen zal in eeuwigheid.

Een-

Eeuwig is, o God! uw Naam.
Looft, verlosten! looft Hem zaam!
Die, met magt en majesteit,
Vader blijft in eeuwigheid.

Looft Hem, die U Jezus gaf;
U eens oproept uit het graf;
En, met magt en majesteit,
't Leven geeft in eeuwigheid.

Looft Hem, zalig geestendom!
Looft Hem eeuwig en alom?
Hem, wiens magt en majesteit
U bestraalt in eeuwigheid.

Looft Hem, onbegrensd Heelal!
Waar Hij eeuwig heerschen zal,
Die, met magt en majesteit,
Schepper blijft in eeuwigheid.

XXVIII.

HET AMEN.

SLOTZANG.

Wijze: DE LOFZANG VAN SIMEON.

Verhoorder van 't gebed!
Wij knielden onverlet
Op uw' gewijden drempel.
Uw nederbuigend oor
Gaf vaderlijk gehoor
Uit uw' verheven tempel.

Gij, die ons bidden ziet!
Verlangt ook, dat wij niet
Slechts vragen, maar verwachten.
Ons bidden is geen wensch,
Die opgaat tot een' mensch,
Dien 't faalt aan wil of krachten.

Gij stelt wel eens uwe eer,
Om spoediger en meer
Te geven, dan wij vragen:
Maar wilt niet, dat gemis,
Als 't ons weldadig is,
Doe twijfelen of klagen.

Gij geeft, wat gij belooft:
Getuige zij ons Hoofd!
Getuige zij ons leven!
Maar ziet onze eigenwaan
Het kaf voor koren aan;
Dat kan geen Vader geven.

Verlangt men eer of goed,
Om slechts dien overvloed
In wellust door te brengen:
Geen Vader kan van 't kind,
Dat Hij getrouw bemint,
Dit bidden ooit gehengen.

Dies volgen we uwen Zoon;
Die, biddend, tot den troon,
Als 't AMEN, ons wil leiden.
Al wat ons hart begeert,
Gelijk zijn voorschrift leert,
Dat mag 't geloof verbeiden.

Geeft hooge Christus-zin
Ons reine wenschen in;
Heeft die ons hart genezen;
Dan moet de gansche ziel,
Die biddend nederviel,
Bij 't opstaan, *Amen!* wezen.

Dit, *Amen!* geeft U eer;
Dit, *Amen!* vraagt niet meer,
Zou God mijn bede schenken?
Dit, *Amen!* stelt gewis,
Dat Hij, die 't AMEN is,
Zijn WAARHEID nooit zal krenken.

BERIGT (*).

Bij de uitgave van dit gedeelte mijner proeve heb ik alleen te berigten, dat ik voornemens was geweest, dezelve nog met eenige liederen, immers met eenige gezangen voor het Pinxterfeest, te vermeerderen; dan dat ik daar in ben verhinderd geworden door eene zware ongesteldheid, welke mijn leven gedreigd heeft.

Bijaldien het Gode, die mij van den dood, genadig heeft terug geroepen, behaagt, mijne krachten te vernieuwen, hoop ik, bij vervolg van tijd, mijn voornemen te volbrengen; gelijk ook mijne geheele taak, opzigtelijk deze liederen en gezangen, te voleindigen.

(*) *Dit berigt bevindt zich voor het* tweede *stukje der* PROEVE VAN LIEDEREN EN GEZANGEN VOOR DE OPENBARE GODSDIENST, *hetwelk met het hierop volgende lied aanvangt.*

XXIX.

EEN LIED.

Wijze: Ps. XLII.

MATTH. V. 3—12.

Armen mag men zalig spreken!
Zij, ontledigd naar den geest,
Diep in schulden, vol gebreken,
Zijn bij God gedacht geweest.
Eigenwaan verlaagt het hart;
Zaait in hoogmoed, oogst in smart;
Maar 't ontfermend Welbehagen
Blijft naar armen minzaam vragen.

Eeuwig zullen zij regeeren,
Met een' hoogen geest bezield.
Trotsaards, die hun val begeeren,
Zien zij zelf in 't stof geknield.
In 't gebied, voor hen bereid,
Triumferend ingeleid,
Zullen zij, als Vorstenzonen,
Bij den rijksten Koning wonen.

Vreug-

Vreugdebronnen zijn de tranen,
  Die men hier om Jezus schreit.
Droefheid zal hun 't voetspoor banen
  Naar 't paleis der vrolijkheid.
  Hangt de harp bij Babels stroom,
  Zonder snaren, aan een' boom,
Eeuwig zullen troostgezangen
't Schorre treurlied blij vervangen.

Die zich liever zien berooven,
  Dan dat wraakzucht in 't gemoed
Menschenliefde zou verdooven,
  Wacht een hoorn van overvloed.
  De aarde, in nieuwen glans gehuld,
  En met schatten opgevuld,
Wordt gewis, door God, na dezen,
Hun ten erfgoed aangewezen.

Zalig zij, die met verlangen
  Hijgen naar geregtigheid.
Hun, wien dorst en honger prangen,
  Wordt verzadiging bereid.
  In de groote Bruiloft-zaal,
  Aan het eeuwig Avondmaal,

Wordt

Wordt hun brood en wijn gegeven,
Om in deugd en vreugd te leven.

Zalig hij, wiens medelijden
Kranken troost, en zwakken schraagt;
Die geen' broeder wil benijden,
Maar hem, met zijn feilen, draagt.
Die, bewust van eigen schuld,
Liefdevol de wet vervult,
Zal, wat andren hem misdreven,
Ras, van harte, gansch vergeven.

Zalig zij, die rust begeeren,
Vrede kweeken, zacht van aard;
't Zwaard doen in zijn schede keeren,
Als het oorlog is verklaard.
O! de God des vredes slaat
Vaderoogen op dat zaad.
Vorsten mogen helden roemen;
God zal hen zijn kinders noemen.

Zalig zij, die, kuisch van wandel,
't Hart behoeden voor het kwaad.
Wien, in doel, in woord, in handel,

Zui-

Zuiverheid ter harte gaat.
God verschijnt aan 't rein gemoed
Met een' zachten liefdegloed;
Geeft den reinen, met vertrouwen,
Van nabij, zijn' glans te aanschouwen.

Zalig zijn ze, die, in 't lijden,
Dat hun deugd hen dragen doet,
Gode zich ten offer wijden,
Met een stil en zacht gemoed.
Zulken is het koningrijk
Van mijn' Vader, eeuwiglijk,
Bij des hemels blijde koren,
Tot hun deel en lot beschoren.

Zalig zijt gij, als u menschen
Smaden; en, met helsche list,
U vervolgen en verwenschen,
Door mijn' vijand aangehitst.
't Is mijn zaak, waarvoor gij strijdt:
't Is mijn naam, waarvoor gij lijdt.
Zalig zijt gij! in gevaren
Zult gij steeds mijn trouw ontwaren.

Weest verblijd; springt op van vreugden,
Dat men u belaagt en hoont.
Eeuwig worden uwe deugden
In het hemelrijk beloond
Ja, mijn Vader ziet uw' strijd;
De Englen zijn om U verblijd;
Eeuwig zal men, bij de helden
Des geloofs, uw' naam vermelden.

XXX.

EEN LIED.

Wijze: Ps. XXXVIII. of LXI.

Neen, gij zult niet eeuwig twisten,
Strijdend Christen!
Met den vijand, die u haat:
Als het vleesch u zal begeven,
Zult ge zweven
Boven aanval en verraad.

Wan-

Wandelt gij langs stille graven,
Denk: die haven
Wacht mij eerlang tot mijn rust.
Zuchten, kermen, weenen, strijden,
Klagen, lijden
Landen niet aan 's hemels kust.

't Leger dier Egyptenaren,
In de baren
Van de zee des doods gesmoord,
Zal u dáár, met helsche blikken
Niet verschrikken,
Waar geen noodkreet wordt gehoord.

Nog maar kort; en 't is geleden;
Doorgestreden,
Wat u pijnigt of bedroeft.
Uw Ontfermer zal u leiden;
Maar verbeiden
Blijft uw pligt, schoon Hij vertoeft.

Zonder haasten steeds gelooven,
Heft naar boven
't Hart, ook als Hij wachten doet.
Komen zal Hij; zeker komen;
's Levens-stroomen
Ruisschen u reeds in 't gemoet.

XXXI.

EEN LIED.

Wijze: Ps. C.

Joh. IV. 20.

Die 't al ontdekt, wat in ons woelt,
Als 't peilloos hart zijn boosheid voelt;
Zelf onbesmet door dat venijn:
Zou deze niet de Christus zijn?

Hij, die ons zegt, al wat ons krenkt;
Maar balsem uitdacht, schiep, en schenkt;
Om niet geneest van zielepijn:
Zou deze niet de Christus zijn?

Die

Die 't pad ons afgeteekend heeft;
En voeten, als der hinden, geeft;
Die beken schept in een woestijn:
Zou deze niet de Christus zijn?

Die zelf de mond der waarheid is;
En, als een zon, in duisternis
Beveiligt voor bedrog en schijn:
Zou deze niet de Christus zijn?

Die ons, in zorg, op Hem verwijst,
Die raven hoort; het muschje spijst;
En lelies tooit in karmozijn:
Zou deze niet de Christus zijn?

Die ons behoedt in elken nood:
Die zorgen zal, dat, in den dood,
Niets dan de leeme hut verdwijn':
Zou deze niet de Christus zijn?

Die streng bestraft, en scherp beproeft,
Maar toch van harte nooit bedroeft;
Hoe hoog het ga, hoe hard het schijn':
Zou deze niet de Christus zijn?

Die niet veroordeelt, maar behoudt
De ziel, die op zijn' dood betrouwt;
En 't zegel gaf in brood en wijn:
Zou deze niet de Christus zijn?

Die ons nu voortreedt in 't gebed;
En eens den hemel openzet,
Bij 't opgaan van de doodsgordijn:
Zou deze niet de Christus zijn?

XXXII.

EEN LIED.

Wijze: Ps. CXIII.

Luc. XVII. 5.

Vermeerder ons 't geloof, o Heer!
Dan groeit ons heil, dan stijgt uwe eer;
't Geloof is de aderslag van 't leven.
Wie niet gelooft, heeft geen genot;
Verlaagt zich zelf; miskent zijn God;
Zijn akker zal slechts distels geven.

Maar

Maar die, door liefde aan God gehecht,
De hand op zijnen Bijbel legt;
Als Jezus, zegt: DAAR STAAT GESCHREVEN!
En zoo naar 't woord zijn gangen rigt,
Dat hij beloften huwt aan pligt;
Zal eeuwig bloem en vruchten geven.

Hij, die 't gezigt aan Hagar gaf,
Rukk' van ons oog de schellen af!
Opdat ons zijn genâ bestrale;
En ons zijn glans en majesteit,
Gehuld in liefde en zacht beleid,
Tot stil vertrouwen overhale.

Hoe meer 't Geloof den oorsprong ziet,
Waaruit de stroom des levens schiet,
Te meer zal 't rein bestemd verlangen
Tot dezen vollen Oceaan,
Met ongevulde vaten, gaan,
Om 't levensnat volop te ontvangen.

Die eenmaal van het water dronk,
't Geen ons de Vorst des levens schonk;
Zal nergens meer door dorst verkwijnen.
Er schuilt in hem een bron, die welt,
Hem onverdroogd getrouw verzelt,
Op berg en klip; in zandwoestijnen.

Uit rotsen perst Geloof een beek;
't Beploegt, bezaait de dorste streek;
En hoeft aan wind noch wolk te denken.
't Geloof daalt zwijgend in den kuil,
Bedwingt der leeuwen klaauw en muil,
En kan in droogte regen schenken.

't Geloof, als 't zwangre mostaardzaad,
Dat rijk in takken opwaarts gaat,
Wordt door beoefning opgeheven.
Het toont, ook waar men 't minst verwacht,
Meer dan de wonderboom, zijn kracht,
Om schaduw, rust, en spijs te geven.

Ja, 't heeft de kracht des vuurs geblusch't;
En schiep uit onrust vreê en rust;
Uit kommer moed, uit zwakheid krachten.
Dan ziet men, hoe het banden slaakt;
Uit trage bloodaards helden maakt,
Die, vol van God, de zege wachten.

't Geloof, daar 't op beloften leeft,
Die slechts de mond der waarheid geeft,
Zal boven 't Woord zich niet verkloeken.
Maar ziet men, blind door lust en waan,
Zijn wenschen voor beloften aan;
Dan zou ons hart den Heer verzoeken.

Bidt vrij om 't geen uw ziel begeert!
Maar als uw hart tot God zich keert,
Geeft dan uw' wensch in Jezus handen.
Zijn goedheid vraagt voor u gewis,
't Geen, naar zijn' raad, u heilzaam is.
Legt uw Geloof aan deze banden.

XXXIII.

EEN LIED.

Wijze: Ps. XVI.

Ps. LXXXVI. 4.

O Heer! VERHEUG DE ZIEL VAN UWEN KNECHT.
Zijn hart bezwijkt; zijn vijand doet hem beven.
Gij hadt uw hulp hem gunstig toegezeid;
En zoudt Gij dan in zwakheid hem begeven.
Hij blijft alleen op uwe liefde hopen;
Op 't pad, voor hem bestemd, met moed te loopen.

Hij heft zijn ziel tot U, die op hem ziet,
Eerbiedig op. Zijne uitgestrekte handen
Verlangen weêr een ruime gift, om niet.
Verbreek in hem het overschot der banden.
Dan leeft hij blij; dan zullen hart en zinnen
U kinderlijk, met stil ontzag, beminnen.

Gij

Gij zijt de God zijns heils, de bron van vreugd.
Als Ge U verbergt, dan mag, dan moet men klagen.
Waar Gij verschijnt, daar ademt alles vreugd;
Daar schept men moed; daar gaat uw welbehagen
Gelukkig voort, door uw' gezalfden Koning;
Dan reist men blij naar Sions hooge woning.

Gij zijt die God, die gaarne schuld vergeeft;
U over 't kroost erbarmen wilt, als Vader.
Ik ben uw kind, dat in uw vreeze leeft.
Ik vlugt tot U, (waar heb ik iemand nader?)
Met nood en schuld; met kommer en ellenden;
Tot U, wiens hand tot kleinen zich wil wenden.

Gij eischt een hart, dat U met blijdschap dient;
Ach! stort dan vreugde in 't hart, door leed verslagen.
Gij eischt een' geest, die U vertrouwt, als vriend.
Schep dien in mij, wien gij verdrukt hoort klagen.
Dan krijgt Ge uw' eisch; dan wordt, door zegezangen,
Mijn bang geklag, tot uwen roem, vervangen.

XXXIV.

EEN LIED.

Wijze: Ps. CXXI.

o Jezus! die de levenskracht
Van 't volk, aan U gewijd,
In druk en voorspoed zijt;
Op uwe ontferming, trouw en magt,
Blijft, naar Gods welbehagen,
Ons wachtend oog geslagen.

Gij hebt ons lief! Tot aan het graf
Zal ons uw heil verzellen.
Wie zich ons tegenstellen,
Verstrooit uw oogwenk, als het kaf.
Ons zal in bange tijden
Dat vlammend oog verblijden.

Wij loopen U, o Heiland aan!
Gij zijt ons, in gevaar,
Rondas en beukelaar.
Tot wien zou de arme zondaar gaan?
De woorden van het leven
Zijn U alleen gegeven.

In armoê zijt Gij ons een schat;
Bij wankelmoed, een rots;
Voor schuld, een priester Gods.
En, hebt Gij onze hand gevat,
Wat zou, die u verbeiden,
Ooit van uw liefde scheiden?

Wij zijn in uwen naam vergaârd;
En knielen, trouwe Heer!
Voor u eenstemmig neêr.
Ons hart stijgt biddend hemelwaart,
Om, met vereende klanken,
Te bidden en te danken.

Versma 't vrijwillig offer niet,
Dat op ons altaar brandt:
Wij geven 't in uw hand.
In U, zal 't Hem, die op ons ziet,
Schoon 't opstijgt van deze aarde,
Een offer zijn van waarde.

Als broeders wonen wij hier zaam.
Één doelwit, één belang,
Stemt ons gebed en zang.
Wij buigen ons, in uwen naam,
Voor Hem, die licht en leven
Beloofd heeft en zal geven.

XXXV.

EEN LIED.

Wijze: Ps. VI.

EPHES. III. 14—21. Verg. met I. 16—23.

Wij buigen ons te gader
Voor U, den God en Vader
Van Jezus, onzen Heer.
Gij hebt uw' naam ten leven
Aan al 't geslacht gegeven;
Het draagt dien tot uwe eer.

ont-

Ontfermend schoot uw luister
Zijn stralen in het duister,
  Dat ons op aarde omringt.
Zoodat we U Vader noemen;
En zoo uw liefde roemen,
  Als die geen Seraf zingt.

o Heer der Legermagten!
Verleen toch heldenkrachten
  Aan onzen nieuwen mensch!
Die, door uw' Geest gedreven,
Den doodsteek zoekt te geven
  Aan onzen ouden mensch.

Dat Jezus in ons wone!
En door 't geloof vertoone
  Den rijkdom zijner magt!
Dat we in zijn liefde gloeijen!
En op dien wortel groeijen,
  Als eiken zijner kracht!

In ons toch, die gelooven,
Gaat uwe magt te boven,
  Wat 's menschen brein bevat.
Ach! open, Heer! onze oogen;
Dan zien we in uw vermogen
  En rijkdom onzen schat.

De hoop op 't hemelleven,
Ten erfdeel ons gegeven,
  Door Hem, die 't graf verliet,
Doe ons op Jezus staren,
Die over de englenscharen
  Thans heerscht in uw gebied.

Wien aard en hemel eeren,
Wien alle tongen zweren,
  Werd, door uw kracht, ons Hoofd.
Gij schonkt Hem zaligheden;
En hebt, daarvan, zijn leden
  Ook 't vol bezit beloofd.

Laat vrij elk paslood feilen,
Dat, onbedacht, durft peilen
  Die liefde, tot den grond.
Wij rusten met vertrouwen,
Op 't geen ons oog niet schouwen,
  Noch melden kan de mond.

Erkennen en belijden:
Ons in 't geloof verblijden;
  Vervull' ons hart geheel
Met U, den God des levens;
Dan wordt uw volheid tevens
  Ons eeuwig zalig deel.

Gij, Heer! die, boven denken
En bidden, ons wilt schenken;
  Volbreng in ons uw doel!
Uw onbegrensd beloven
Gaat nooit de gift te boven,
  Maar wel ons zwak gevoel.

U, Vader der genade!
Zij eere, vroeg en spade,
Tot in het laatst geslacht,
Door vrijgekochte zielen,
Waar ze immer voor U knielen,
In Jezus, toegebragt!

XXXVI.

EEN LIED.

Wijze: Ps. CXXXV.

Bij het eindigen van de Godsdienst.

Rijst nu op, verloste schaar!
Om voor uwen God te staan.
Steekt, op 't brandend hart-altaar,
Milden wierook dankbaar aan!
Brengt eenstemmig uwen Heer
Lof, aanbidding, hulde en eer!

Wacht

Wacht getroost de zaligheid,
Die Hij u, in 's Vaders huis,
Toegezegd heeft en bereidt.
Buigt uw schouders onder 't kruis,
Dat u hier vermoeit en knelt,
Maar een wisse kroon voorspelt.

Reist, als broeders, hand aan hand;
Reist in liefde, reist in vreugd
Naar het eeuwig vaderland;
't Rijk van blijdschap, licht en deugd;
Waar reeds menig strijdeling
Eenen lauwerkrans ontving.

Draagt elkanders lasten! treurt
Met den droeven; weest verblijd
Met het vrolijk hart; en beurt
Moeden op, in bangen strijd.
Op den togt door een woestijn
Moet men allen alles zijn.

Gij, die zegent en behoedt,
Op ons allen schijne uw licht!
Geef ons allen kracht en moed,
Door uw vriendlijk aangezigt!
Uw Genâde, o Heiland! zij
Ons in nood en dood nabij!

LIJDENS-GEZANGEN.

XXXVII.

EEN DORPEL-LIED.

Wijze: Ps. CI.

Wie zal naar 't kruis mij door den Hof geleiden?
Eerbiedig mij tot stil gepeins bereiden?
Wie geeft mijn lied die teederheid en kracht,
Die 'k hoop en wacht?

Geen Abana of Pharphar zijn de stroomen,
Waar langs mijn kiel die haven in kan komen.
Geen Babels vloed, maar Bethlems bron alleen,
Leidt mij daar heen.

Hij,

Hij, die de harp van Israels Zanger snaarde,
Met Mozes lier verheven toonen paarde,
Bereike in mij, door beelden vol gevoel,
Zijne eer, mijn doel;

Wien kan men stem en orgel beter wijden,
Dan Hem, wiens arm kon hel en dood bestrijden?
Hef aan mijn volk! dat U geen vrees bevang',
Bij 't hoog gezang!

Hef aan, mijn volk! Een kool van Gods altaren
Zal 't zingend koor, voor trots en waan, bewaren.
Dan groeit in ons, hoe meer zich 't licht verspreidt,
Ootmoedigheid.

XXXVIII.

EEN LIED.

Wijze: Ps. CXIV.

MATTH. XXVI. 30.

Toen Josaphat den wreevlen Edomiet
Bedwingen moest, werd met bazuin en lied
Een magtig heir besprongen.
En Davids zoon, eer hij ten strijde ging,

Waaraan 't behoud der vallende aarde hing,
Heeft Gode lof gezongen.

Zijn hart, gesterkt door 't zingen, trad met spoed
De bangste stip zijns levens te gemoet
Met moedige gedachten.
Zoo werd zijn ziel, als staal door vuur, gehard;
Om, in den strijd met nooit beproefde smart,
Te staan met reuzen-krachten.

Gezegend lied, dat 's werelds Heiland zong,
Eer hij den Vorst van hel en dood bedwong!
Aanbiddelijke klanken!
Begin, mijn ziel, als angst en smart genaakt,
En 't vijands blik u 't hart bekrompen maakt,
Den strijd met lof en danken.

Zeg dan: mijn God! Gij hebt mijn ziel gered,
In elken stond, waarin mijn bang gebed
Tot U werd opgezonden.
Gij zijt zoo goed, zoo sterk, zoo rijk, zoo groot!
Ik loof uw' naam: Behoed uw' gunstgenoot
Voor doodelijke wonden.

De

De strijd is uw. Ik ben uw zwakke knecht,
Wien hulp en raad, door U, is toegezegd.
Uw vijand is de mijne.
Dat nooit de hel zich in mijn' val verblij!
Maar 't wit gewaad mijn zegeteeken zij,
Als ik voor U verschijne.

XXXIX.

GETHSEMANÉ.

EERSTE LIED.

Wijze: Ps. XXII.

Gethsemané! vol ernst u in te gaan,
Is thans mijn wensch: o lieve, zachte maan!
Al schijnt gij dof, verzel mij op mijn paân,
Om hem te aanschouwen,
Wiens angst, hoe groot, moest wijken voor 't vertrouwen;
Wiens liefdegloed zich, door een zee van tranen,
Met bloed geverwd, het eerste spoor moest banen
Tot zijn triumf.

Wie ben ik, Heer! dat ik mijn' zwakken tred
In 't eenzaam perk des grooten strijders zet!
Ach, dat uw Geest mijn ziel, op haar gebed,
Den weg bereide!
En op dat groot gezigt zijn licht verspreide!
Ach! dat mijn oog eerbiedig op Hem staarde,
In hem op U, die Uwen zoon niet spaarde
Uit menschen-min.

Hoe stil is 't hier, hoe treurig-wonderbaar!
De vrienden-rei, bedwelmd, vreest geen gevaar.
Hij waakt, noch bidt. De groote worstelaar
Moet eenzaam strijden.
Hij scheidt zich af; Hij bidt. Hoe klimt zijn lijden!
De Hel daagt op. Zij voelt zich 't hoofd verpletten;
En wil, verwoed, zijn reine ziel besmetten
Door ongeloof.

't Verraad, de boei, de geesel, 't kruis, het graf,
De schrik der hel; 't komt alles op Hem af.
Hij ziet in God een' Rigter, die, door straf,
Zijne eer zal wreken;

Als Vader wijkt; en, eerlang gansch geweken,
Hem, als de nood ten top stijgt, zal verlaten;
En, als een prooi, aan zondaars, die Hem haten,
In handen geeft.

Een vloek te zijn, en zonder vlek zijn hart!
Voor liefde en deugd, aan 't kruis, met angst en smart!
Bij 't fijnst gevoel van waarde, fel gesard,
Vergeefs te klagen!
Alleen, geheel, der zonden last te dragen!
Als alles zinkt, door 't rein geloof te leven!
Met doodsgevoel, ten slot, aan 't hout te sneven!
Welk vergezigt!

Gekromd in 't stof, grimt Hem die beker aan.
De menschheid roept, dat hij voorbij mogt gaan.
Maar kan het niet; Hij wil, met God voldaan,
Hij zal hem drinken.
Nu rijst hij op, om dieper neêr te zinken.
De strijd neemt toe: Men ziet een' engel dalen;
Die sterkt zijn hart, en doet Hem ademhalen,
Maar strijdt niet meê.

Hoe klopt Hem 't hart! weemoedig slaat hij 't oog
Rondom zich; nederwaarts; of bang om hoog.
Hij voelt den drang, die eenmaal hem bewoog,
Op aard te komen.
Hij zegt: mijn bloed! gij zult voor zondaars stroomen.
Laat vrij dat bloed met zwarte droppels vloeijen!
Het zal den grond met beter vocht besproeijen,
Dan Abels bloed.

Nu rijst hij op, van 't strijden afgemat;
Maar, hoog van geest, betreedt hij, rustig, 't pad
Naar 't stil verblijf, waar 't slapend drietal zat,
Om hen te wekken.
Hij wil, als held, den vijand tegentrekken.
Zijn uur genaakt. Nabij is zijn verrader.
Nabij de Hel. Hij eert en dient zijn' Vader;
Zijn loon is groot!

TWEEDE LIED.

Wijze: Ps. XXXVIII.

Hebt gij Hem voor geld verraden,
U beladen,
Snoode Judas! met die schuld?
Loont gij zoo uw' Heer en hoeder;
Vriend en broeder;
Voor zijn weldoen en geduld?

Kussend gaaft gij, zonder spreken,
't Helsche teeken,
Waar Hij stond, dien gij verkocht.
Was Hij, dien uw valschheid griefde,
Niet de liefde,
Die U 't eerst had opgezocht?

Ach! hoe is uw glans ontluisterd?
Gansch verduisterd
Viel de kroon u van het hoofd.
En de zetel, u voor deezen
Toegewezen,
Werd een' trouwer vriend beloofd.

Beter waart gij nooit geboren,
Dan te hooren,
't Eeuwig wee op 't hoog verraad.
Ach! een vloed ontspringt mijne oogen;
't Mededoogen
Maakt mij week, en dooft mijn haat.

Wie gij zijt van Adams zonen,
In u wonen
Nijd en wraakzucht. Beef en schrik!
Zeg niet: wie tot zulke zonden
Neiging vonden,
Mogen vreezen; nimmer ik!

Niemand kan van eigen krachten
Iets verwachten.
Sta in God, dan staat gij pal.
Als u Jezus in gevaren
Wil bewaren,
Zijt gij veilig voor den val.

DERDE LIED.

Wijze: Ps. LXI.

Laat Cajáfas norsche knechten
Hem bevechten,
Die hen neêrsloeg met een woord.
Ja, zij slaan hun taaije banden
Om die handen,
Waar de schepter in behoort.

Hij, verlaten van zijn vrinden,
Laat zich binden;
Slepen voor den rigterstoel:
Zal, (zijn wil is 't,) boeijen dragen,
Zonder klagen,
Maar met fijn en diep gevoel.

Hij (zijn wil is 't) zal hen volgen,
Niet verbolgen,
Maar als 't rein en zwijgend lam.
En voor allen blijft Hij zorgen,
In 't verborgen,
Die Hij ooit in schutsweer nam.

Ziet! daar gaat de Liefde henen.
Beven, weenen,
Stille wanhoop, merkt men niet.
Hij, door zondaars voortgedreven,
Gaat verheven,
Waar de Liefde 't Hem gebiedt.

VIERDE LIED.

Wijze: Ps. LXV.

TRIUMFZANG.

Triumf! zijn angst is ver geweken.
Hij werd, en is beproefd.
Zijn hooge rust is 't blijvend teeken,
Dat Hij geen hulp behoeft.
Hij zal alleen de wijnpers treden.
Al valt die tred Hem bang,
Hem wacht het druivenbloed in Eden,
Met vreugde- en zege-zang.

Tri-

Triumf! gij, held! zult lasten dragen,
Die niemand torschen kon.
Gij zult noch vlugten, noch versagen,
Al deinst en vlugt de zon.
Het licht van vreugde en troost moog' dalen
In 't felgeprangd gemoed;
't Geloof schiet op zijn ziel zijn stralen,
Zoo rein, als vol van gloed.

Triumf! daar treedt hij rustig henen.
Ja, 't is Immanuël!...
Het eerste *wee* is reeds verdwenen;
Al zucht en knarst de hel.
Hij, voor dien last en strijd berekend,
Heeft smaad en kruis veracht.
Al wordt zijn pad met bloed geteekend;
't Is zege, die Hem wacht.

Wij staan eerbiedig, peinzend, zwijgend,
Van ver, uit diep ontzag:
En wachten, van verlangen hijgend,
Op de uitkomst van den slag.

Be-

Bewondring hield ons opgetogen;
Nu vliegt de hoop vooruit.
Ons hart zal eerlang God verhoogen,
Als Hij den strijd besluit.

XL.

JEZUS VOOR CAJAFAS.

Wijze: Ps. XXXIII.

Uw mond, o Heiland! bleef gesloten,
Schoon Rigter en getuige loog;
Daar 't woest getier van Juda's Grooten
Uw' stillen boezem niet bewoog,
Schoon er stormen loeiden,
Helsche beken vloeiden,
Stondt Gij, als een rots,
Hoog en onbewogen,
Voor der menschen oogen,
En voor de englen Gods.

o Wijs,

o Wijs, verheven, moedig zwijgen!
Bij slag op slag; bij wond op wond.
o Onnavolgbaar Gode zwijgen!
Waar 't heilig oog geen vlek in vond.
Sterker-sprekend zwijgen!
Dan het gillend hijgen
Naar onschuldig bloed.
God-verzoenend zwijgen!
Gij doet adem krijgen,
Aan 't geprangd gemoed.

Maar durft Cajáfas U bezweren,
Op zijnen hoogen priester-toon;
Zou langer zwijgen God onteeren;
Dan roept Gij luid: Ik ben Gods zoon!
En bij 't minzaam staren
Op uw lasteraren,
Durft uw helden-kracht
't Hoofd om hoog te steken,
En voorzeggend spreken
Van uw komst en magt.

Gij zaagt, toen, bij 't gevoel van waarde,
Den grooten eindpaal van uw' loop.
God bleef, wat U ontzonk op aarde,
Alleen het anker van uw hoop.
Vrienden mogten vlugten,
Graf of boeijen duchten;
Gij blijft rein en groot.
Wie U honen; vloeken;
Uw vernieling zoeken;
Gij braveert den dood.

Den naam van Zoon, U eens gegeven,
Droegt Ge, als zijn heilig kind, op aard.
Hij was uw roem, en meer dan 't leven,
Uit liefde tot uw' Vader, waard.
Dragen, dulden, strijden,
En dien naam belijden,
Was uw doel en lust.
't Wit van uwen Vader
Lag aan 't hart U nader,
Dan uwe eer en rust.

Men mogt U lastertaal verwijten;
Met vuist-slag tergen en met spot;
Geveinsd den mantel stukken-rijten;
Gij blijft getroost en stil in God.
Daar de hoogste waarde
Zich verheven paarde
Met verloochening:
Zag men schimp en slagen
Onbezweken dragen
Door Gods lieveling.

Hoe blinkt, met onbevlekten luister,
o Zonne der geregtigheid!
Uw reine glans bij 't somber duister,
Op deze priesterzaal verspreid.
Bergen mogen zinken!
Sterren niet meer blinken,
Aan des hemels trans!
Zon van licht en waarheid!
Bron van deugd en klaarheid!
Eeuwig rijst uw glans.

Uw ijver was, o huichelaren!
Een gruwel in Gods heilig oog.
Uw stem de taal van lasteraren,
Die 't volk, u aanbetrouwd, bedroog.
Laat uw steenen harten
Ongevoelig tarten
't Vonnis, dat u wacht;
Ach! uw bloed zal stroomen,
Als Hij weêr zal komen,
Dien gij thans veracht.

Wij knielen juichend; en aanbidden
U, groote Christus! gij belijdt
Den naam uws Vaders, schoon Ge, in 't midden
Van Bazans stieren, eenzaam zijt.
U, o Heer der Heeren!
Zal ons hart vereeren,
Als Gods troongenoot.
Leer ons willig strijden!
En uw' naam belijden,
Trouw tot in den dood!

XLI.

XLI.

JEZUS VOOR PILATUS.

Wijze: Ps. CXVI.

Verlosser! o, hoe blinkt uwe onschuld uit!
De Rigter zegt: «ik kan geen misdrijf vinden.»
Schoon dan de nijd U vangen deed en binden,
Men merkt geen' grond, waar 't oproer in ontspruit.

Uw zacht gelaat bekommert Rome niet.
Nooit had uw volk met zwaard en spies gestreden.
Uw heerschappij ging over hart en zeden.
Die waarheid kent, eerbiedigde uw gebied.

De Rigter spreekt tot driemaal toe u vrij;
En kon zijn geest uw hoogte niet bestijgen,
't Geweten durft uwe onschuld niet verzwijgen,
Gezalfde Vorst van Juda's maatschappij!

Men eischt uw' dood; Hij vordert uw ontslag;
En wascht, verschrikt, in onschuld zijne handen;
Maar gij bleeft staan in onverdiende banden.
De Rigter deinst en beeft voor zijn gezag.

Maar 't is genoeg: Hij sprak uwe onschuld uit.
Gelooft, aanbidt, en volgt Hem, trouwe vrinden!
Gij zult aan 't kruis in Hem dien Engel vinden,
Die 't Paradijs aan schuldigen ontsluit.

XLII.

JEZUS EN BARABBAS.

EEN KLAAGLIED.

Wijze: Ps. XXV.

Israël! Gij hebt verkoren
Barabbas; en vloekt uw' Heer!
Ach! Gij hebt uw kroon verloren:
Uw geweten spreekt niet meer.
Juda's volk verwijst de Deugd;
En bemint, die vrede haten.
't Heeft den Leidsman zijner jeugd
In de grijzigheid verlaten.

Zucht, o rotsen! klaagt, o dalen!
Hij, die GOED is, wordt veracht.
De Echo zal die klagt herhalen,
Met ontzetting, dag en nacht.
Ach! een schaap erkent zijn' stal;
Os en ezel lieft zijn weiden:

Maar

Maar 't verdwaasde Salem zal
Zijnen Vorst een kruis bereiden.

Schat gij dan Gods WELBEHAGEN
Minder dan een' moordenaar?
Moord en oproer kunt gij dragen,
Onbeschaamde Priesterschaar!
Maar den man, Gods medgezel,
Die u opzocht, slaat ge in banden;
En gij geeft zijn' Israël
Uw verdrukkers blij in handen.

Zucht, o rotsen! klaagt, o dalen!
Hij, die GROOT was, werd veracht.
De Echo zal die klagt herhalen,
Met ontzetting, dag en nacht.
Jezus, waardig liefde en eer,
Wordt, door menschen, fel verstooten.
Menschen, ach! geen menschen meer;
Maar uit addren voortgesproten.

In dien spiegel kunt ge lezen,
Adams nakroost! wie gij zijt:
En wat eens uw lot zal wezen,

Als uw hand den Zoon bestrijdt.
Juda, dat nu schuimt en raast,
Zal het eerst zijn schande dragen;
En het aardrijk zal verbaasd
Van zijn' ondergang gewagen.

Eerlang roept men: valt o bergen!
En bedekt ons voor den gloed,
Die ons op 't halstarrig tergen
Eindelijk verteren moet.
Waar men ook zijn gangen rigt.
Staat haar kruis en dood voor oogen.
Waar het doode ligchaam ligt,
Komt toch de arend aangevlogen.

Keert, verdwaasden! keert nog weder.
Knielt weemoedig voor Hem neêr.
Hij, gelooft het, mint u teeder;
En uw heil blijft nog zijne eer.
Ja, Pilatus staat gedwêe;
Zal met vreugd uw' Vorst ontboeijen.
Hij alleen kan heil en vreê
Doen in Juda's streken bloeijen.

Maar!

Maar! gij weigert: ach! wij keeren
  't Weenend oog van dit gezigt.
Groote Heiland! wij verceren
  U, uit liefde, keus en pligt.
  Dat zich onze liefde-gloed
Nimmer weêr in de asch verlieze
  Van vermaak of tegenspoed;
Maar ons hart u eeuwig kieze!

Wij, onwaardig eer en leven,
  Zien op U, die ons vervangt.
Die, den hoon ten prooi gegeven,
  Voor den zegen vloek ontvangt.
  Gij, verworpen en veracht,
Hebt dien smaad voor ons gedragen;
  Ons in eer tot God gebragt.
ONDOORGRONDLIJK WELBEHAGEN!

XLIII.

ECCE HOMMO! ZIET DEN MENSCH!

Wijze: Ps. XXXII.

Ach! ziet den mensch! veroordeeld en verstooten,
Ten schouwspel staan, voor 't oog van Juda's Grooten.
Het purpren kleed, de rietstaf en een kroon
Van dorens zijn de teeknen van zijn' troon.
Mijn God! Mijn God! Is deze uw eengeboren,
Naar wien het volk, op uw bevel, moest hooren?
Is dit zijn loon voor liefde en heiligheid?
Is deez' de weg, die ter verlossing leidt?

Het bloed druipt af uit striemen en uit wonden.
't Gemarteld hoofd, door dorens wreed geschonden,
Zinkt op de borst; en 't oog, dat kwijnend staat,
Beklaagt het volk, dat zich aan God misgaat.
Ja, 'k zie den mensch. Een traan ontvloeit mijne oogen;
Gij staat ten schimp: en niemand wordt bewogen.
Gij lijdt en zwijgt; en blijft vol rust en moed.
o Liefde-vlam! wie zag ooit reiner gloed.

De

De Priesterschaar volhardt U aan te grimmen.
Zij raast en gilt: «Laat Hem het kruis beklimmen!
Dien lasteraar, die zich Gods Zoon verklaart,
Worde als een vloek verbannen van onze aard!
Wij rusten niet; eer wij zijn bloed zien stroomen.
Het moge op ons en onze kinders komen.»
Het volk dringt aan, verbijsterd en verleid,
En zoekt een' steun in zijne oproerigheid.

Ja, ziet den mensch! maar in den mensch het teeken,
Dat regt en deugd voor nijd en wraak bezweken.
Daar 't heilig land, aan 't onbevlekt gemoed,
Geen plaats meer gunt voor 't hol van zijnen voet.
Treur, Juda! treur! Hier kunt gij 't vonnis lezen;
Dat eerlang 't uwe in Gods gerigt zal wezen.
Wie keert uw' val, nu gij den Zoon miskent,
Dien 't Vaderhart U ter verlossing zendt.

o Abraham! Hoe is uw zaad verbasterd!
Hij, dien gij zaagt, wordt door uw kroost gelasterd.
Dien Mozes eerde en David heeft voorspeld,
Wordt, als een vloek, voor 't volk ten toon gesteld
Rampzalig volk! zoo lang, zoo teêr gedragen!
Ja, zie den mensch, door U verdrukt, geslagen.

De klokken heeft aan U haar zorg verspild.
Zij zocht U op, maar Gij hebt niet gewild.

Aanschouwt den mensch. Jehovahs hooge wegen
Zijn de onze niet Hoe dikwijls vloeit er zegen
Uit deze bron, als onze hoop verdwijnt;
En 't angstig hart in stillen weedom kwijnt.
Ziet op dien mensch! Hoe veel is hier te aanschouwen!
't Geloof zij 't licht, uw sterkte zij 't vertrouwen.
Hij, dien ons oog zoo fel verbrijzeld ziet,
Volbrengt zijn' loop, en God beschaamt Hem niet.

Gij ziet in Hem het pronkstuk van Gods werken;
Den Zoon, dien God, uit liefde zich wou sterken;
In wien de hoop der Vaadren wordt vervuld.
In zijn geloof, gehoorzaamheid, geduld,
Verloochening en eindloos mededoogen,
Ziet gij *den mensch*, voleindigd, voor uwe oogen.
God ziet in Hem 't veroordeeld menschdom aan;
En van zijn kruis zal Hij ten hemel gaan.

Ja, ziet den mensch! veracht, bespot, in banden!
Uw heil en eer rust veilig in zijn handen.
Hoe hoog, hoe schoon is Hij, wien men bespot,

Voor

Voor 't englendom! hoe rein en groot bij God!
Zie dan op Hem, gij zondaar! die, verloren,
Een schuilplaats zoekt voor Gods gedreigden tooren!
Ja, zie den mensch, dien 't boos geslacht verzaakt!
Wie Hem aanbidt, wordt eeuwig vrij gemaakt.

Ja, zie den mensch! u voegt het neêr te knielen
Voor Hem, voor God, in spijt der trotsche zielen.
Met deze kroon, dien rietstaf en dat kleed,
Is hij de held, die 't slangen-hoofd vertreedt.
In boeijen, die zijn liefde-hand moet dragen,
Wordt zonde en dood, voor eeuwig, eens geslagen.
Gelooft: verbeidt: Hoe fel zijn vijand woedt;
Hij blijft uw Heer, uw borg, uw eeuwig goed.

Haast wordt dit hoofd omkranst met zonnestralen,
Als 't Englen-heir Hem juichend in zal halen.
Het spotkleed valt. De Vader reikt den Zoon
Den schepter toe, en plaatst Hem op zijn' troon.
Ja, eeuwig God! Deze is uw Eengeboren!
Naar wien 't Heel-al eens op uw' wenk zal hooren.
Op deze rots staat onze zaligheid.
De weg is diep, die ons ten hemel leidt.

XLIV.

TRIUMFGEZANG.

Wijze: Ps. XXXVI.

Triumf! De Zoon des grooten Gods
Staat, als een diep geveste rots,
  In 't midden van de golven.
Hij wordt in dezen Oceaan,
Hoe hoog haar baren krullend gaan,
  Verbrijzeld noch bedolven.
Triumf! Hij heeft zijn's Vaders naam,
Voor zich en zijne broeders zaam,
  Eerbiedig-hoog, beleden;
Den heeten strijd, voor 't Joodsch gerigt,
En voor Pilatus aangezigt,
  Kloekmoedig doorgestreden.

Hij beefde voor Cajáfas niet,
Noch voor des Romers streng gebied;
  Maar sprak: «Ik ben een koning!
Mijn dienaars strijden voor mijne eer,
Door stille deugd en reine leer;
  Ik wacht eerlang mijn krooning.

Dan

Dan zult gij Hem, dien Gij benijdt,
Onzinnig en vergeefs bestrijdt,
  Zien komen op de wolken.
Dan wordt, door God, mijn twistgeding,
Waaraan 't behoud der wereld hing,
  Beslist voor 't oog der volken. »

Geloovig volk! dat Hem verwacht,
Schoon Jood en Heiden Hem veracht,
  Eert Hem met zegezangen!
Al draagt zijn hoofd een doornen-kroon;
Al wordt een spotkleed, Hem, ten hoon;
  Wraakgierig omgehangen;
Nog staat Hij, als de sterke held,
Die, wat Hem aanvalt, nedervelt;
  Wien dood noch hel doet wijken:
De rust en moed op 't stil gelaat;
't Geloof, dat immer hooger gaat,
  Spelt vallen noch bezwijken.

De vorst, dien gij veroordeeld ziet,
Is boven Joodsch en Roomsch gebied;
  Zij zijn slechts de offeraren.
Zij hebben 't altaar toebereid;

Hij treedt daar heen; zijn majesteit
  Blinkt tusschen moordenaren.
Zing geen triumf, ontaarde Jood!
Dien Gij veracht, blijft goed en groot:
  Zijn liefde nam dien beker.
De vorst der hel, die U gebiedt,
Heeft aan den vorst des levens niet.
  Zijn nederlaag is zeker.

Wij vallen, Jezus! U te voet.
Al stort ons oog een' tranen-vloed,
  Bij 't klimmen van uw smarten;
De hoop vermengt zich in 't geween;
't Geloof ziet door de nevels heen;
  Vervrolijkt onze harten.
Dies zingen wij U, blij te moê,
Een lied der overwinning toe.
  Dit *weê* is ook verdwenen.
Schoon dan het derde *weê* genaakt,
Waarin de smeltkroes 't hevigst blaakt;
  Gij gaat verwinnend henen.

XLV.

XLV.

EN ZIJ LEIDDEN HEM WEG.

Joh. XIX. 16.

KLAAGLIED.

Wijze: Ps. LI.

Sta stil en zie! Gods wijsheid en genâ
Heeft zich dit lam ten offer doen bereiden:
En 't lam laat zich naar 't altaar willig leiden.
De liefde wijst Hem 't spoor naar Golgotha.
Op zijnen weg bewonderd en beklaagd,
Gehoond, verwenscht, omringt Hem vloek en zegen.
Maar 't zwijgend lam, dat 't werelds zonden draagt,
Gaat ongestoord zijn' hoogen eindpaal tegen.

Hoe drukt Hem 't kruis! De weg wordt Hem te veel;
De knie bezwijkt; de schouder weigert krachten.
Men spaart Hem *hier;* om 't geen Hij *ginds* moet wachten;
En Simon krijgt, gedwongen, 't kruis ten deel.
Des menschen Zoon vertoont zachtmoedigheid.
Hem volgt het hout door zijnen vriend gedragen.

Daar

Daar grieft Hem 't volk, dat grimmend Hem geleidt;
En daar 't gekerm van vrienden en van magen.

Hij keert zich om, en spreekt meedoogend aan
De vrouwen-schaar, die weenend Hem beklaagde.
Hij zag den worm, die aan hun welvaart knaagde;
En was met haar, meer dan met zich, begaan.
Deelnemend, zacht, en zondendragend lam!
Uw stille tred, uw lijdzaam, vast, vertrouwen
Doet ons in U den leeuw uit Juda's stam,
Die overwint, van ver, in hoop aanschouwen.

o Christen-schaar! vermeldt dien uittogt vrij!
Het hart in rouw; het hangend hoofd omwonden.
Ween achter 't lam, om uwe schuld gebonden;
Een klagend lied zij thans uw melodij!
Men leidt *Hem weg;* HEM WEG: (hartbrekend woord!)
Wien de englen Gods, als 's Vaders Zoon, vereeren;
HEM WEG, wien eer en sterkte toebehoort;
HEM, die eerlang de wereld zal regeeren.

Een klagend lied zij thans uw melodij!
Zou niet uw hart bij zulk een liefde gloeijen?
Een traan uw oog, een zucht uw borst ontvloeijen?

Waar

Waar zaagt ge een' vriend, zoo rein en groot als Hij?
Waar zaagt ge een smart, gelijk aan zulk een smart?
En bij die smart, een zoo verloochnend volgen?
Daar Hem uw heil zoo teeder lag aan 't hart,
Werd ook zijn wil in 's Vaders wil verzwolgen.

o Christen-schaar! vermeldt dien uittogt vrij!
Het hart in rouw; het hangend hoofd omwonden
Ai! volgt het lam, om uwe schuld gebonden;
Een klagend lied zij thans uw melodij!
Verloste schaar! Dit scherpe en enge pad
Ging Hij voor U! Die grond zij eeuwig heilig!
Bewonder Hem, die dezen weg betrad;
Hij maakt u 't pad door deze wereld veilig.

Daar klimt Hij mat den heuvel hijgend op.
Hij wordt ontboeid; zijn kleedren uitgetogen;
Nu zal aan 't kruis het menschdom Hem verhoogen:
Maar zoo verhoogd beklimt zijn smart den top.
o Wisseling! Uit dat Jeruzalem,
Waar 't volk van Hem, die inreed, niet kon zwijgen;
Waar 't Hem, als vorst, verhief met hart en stem;
Nu, voortgesleept, den kruisberg op te stijgen.

Bereidt U voor 't gezigt, dat nu verschijnt.
De hamer drijft de nagels door zijn handen.
Hij rijst! Men ziet het avondoffer branden,
Dat lichten zal, ook als de zon verdwijnt.
Val neêr, o volk! dat uwen Heer bemint;
Hij heeft voor u dit Golgotha beklommen.
Het groot gerigt des Vaders met zijn kind
Vervulle uw hart met eerbied en verstommen!

XLVI.

GOLGOTHA.

EERSTE ZANG.

Wijze: Ps. CXVI.

Daar hangt gij dan, o Jezus! aan het hout.
Bebloed, gescheurd; een prooi van Jood en Heiden;
Van vrienden ver; van Englen afgescheiden;
Een vloek voor God, die ons in U aanschouwt.

Nu

Nu zwijgt de mond, die uitriep: ach! vergeef,
Mijn Vader! 't hun, die U in mij miskenden.
Zij weten niet, wien zij vermetel schenden.
Ik roep van 't kruis voor hen nog; ach! vergeef!»

Daar ligt zijn kleed. De krijgsman werpt het lot
Onwetend heen, maar zal Gods raad volbrengen.
Geen hand zal toch, vergeefs, één' droppel plengen
Van 't offerbloed, dat kostlijk is voor God.

Daar hangt Hij naakt, dien Tabor onlangs zag,
Op 't wit gewaad, den glans des hemels dragen.
Die dooden wekte, en duivlen kon verjagen,
Schijnt hier een worm, dien elk vertreden mag.

Zijn vijand juicht: de trotsche priester tergt.
Een kruisgenoot durft Hem wanhopig schenden.
De Vorst der hel bespringt, met al zijn benden,
Den stillen held, voor wien zich God verbergt.

't Gemarteld vleesch verhoogt de zielen-smart;
Belet zijn' geest zich vrolijk op te heffen.
En doet den pijl des lasters dieper treffen
In 't schuldeloos maar fijngevoelig hart.

Zoo lijdt geen mensch! zoo torscht geen englen-kracht.
Maar Hij — Hij blijft voor zulk een' last berekend.
De hooge rust, op 't stil gelaat geteekend,
Vertoont den held, die de overwinning wacht.

Het eeuwig doel, waar aan zijn geest zich hecht,
Blijft altoos één: DEN BEKER UIT TE DRINKEN!
Zijn tred blijft vast; hoe diep hij neêr moog' zinken,
Hij heeft den mensch verlossing toegezegd.

Al hangt gij dan, o Jezus! aan het hout;
Gescheurd, bebloed; een schimp van Jood en Heiden;
Van vrienden ver; van de englen afgescheiden;
Gij blijft de rots, waarop ons hart vertrouwt.

TWEEDE ZANG.

o Christen-schaar! treê op naar Golgotha!
Aanschouw den man, verzonken in ellenden!
En blijf het oog naar uwen Heiland wenden;
Van 't kruishout vloeit de balsem der genâ.

Hij

Hij lijdt, onschuldig, rein, gewillig, stil.
Zijn angst, zijn smart, verwekt geen morrend klagen.
Hij wil, als vloek, dien Heiligen behagen,
In wien zijn hart den Rigter lieven wil.

Hij geeft geheel zich in zijn's Vaders hand.
De Rigter doe hem zelfs ten afgrond zinken;
Hij kust de roê, die 's Vaders eer doet blinken.
Hoe meer hij lijdt, hoe meer zijn liefde brandt.

Zoo bluscht zijn vlam de vlam der Gramschap uit.
Zijn liefde zal den God der liefde dwingen;
En Adams kroost aan 's duivels klaauw ontwringen,
Als zijn triumf den kerker hun ontsluit.

Deinst niet terug: Gij hebt Hem vastgehecht.
Zijn last zijt gij! Die nagels zijn uw zonden!
Hij hangt, als slaaf, aan 't kruis voor u gebonden,
Die God uw dienst en liefde had ontzegd.

Zie uw waardij in 't geen zijne onschuld lijdt.
Uw misdrijf maakt dit streng gerigt regtvaardig;
Maar Hem uw' dank, uw' lof, uw tranen waardig;
Daar Hij van 't juk des dwinglands u bevrijdt.

Schrei tranen van gevoel; van wanhoop niet.
Zijn ijver klimt, hoe meer zijn wonden vloeijen.
Laat steeds uw hart van liefde en eerbied gloeijen,
Terwijl uw oog hier niets dan Liefde ziet:

Aanschouw 't geloof van eenen moordenaar,
Die Hem aanbidt, en moedig eert als koning;
Een' *aanblik* vraagt — en *plaats* krijgt in zijn woning.
Ai! volgt hem na, in smarten en gevaar.

Ja, Jezus deelt nog in eens anders smart.
De Moede zorgt, om moeden rust te geven;
Daar Hij zijn' vriend, bij 't einde van zijn leven,
Haar toebetrouwt, die Hem droeg onder 't hart.

Aanbidt! bewondert Hem, die, groot en goed,
Steeds hooger klimt bij 't zinken van zijn krachten.
Wat kan 't geloof van zijn verhooging wachten,
Die reeds aan 't kruis meer dan een schepsel doet.

Boetvaardig volk! vertoef op Golgotha!
Zie op den man, die wegvloeit in ellenden.
Hoe meer gij 't oog blijft naar uw' Redder wenden,
Te sterker vloeit de balsem der genâ.

DERDE ZANG.

Wijze: Ps. LI.

Daar vlugt de zon: Nu wordt de middag nacht:
Een bange nacht! verschrikkend; maar verheven.
Zij wordt het beeld, dat ons een schets moet geven
Van 't vreeslijk uur, dat onzen Redder wacht.
Het sterflijk oog dringt door dien sluijer niet.
God wil zijn' Zoon dien strijd alleen doen strijden.
Bedekt voor 't oog, dat weenend op Hem ziet;
Ver af van hen, die spotten met zijn lijden.

Ach! de afgrond roept alhier den afgrond toe,
Bij 't hol geklots der steile watergoten.
Die duisternis moog' Jezus angst vergrooten,
Zij wordt voor 't volk een scherpe geeselroê.
Het zucht beklemd, en ziet den hemel aan;
Maar beeft terug. De Godheid schijnt te spreken
Ter eer van Hem, wien wraak aan 't kruis deed slaan,
En roekeloos dorst naar de kroon te steken.

De nacht houdt aan: De Godmensch lijdt en zwijgt.
Wij staan bedeesd, verlegen, bang, onzeker.
Men hoort van ver het slorpen uit den beker;
Maar niemand weet, hoe hoog zijn lijden stijgt.
't Geloof ziet slechts den reinsten liefde-gloed
Voor God en mensch, in zwijgen, dulden, lijden.
Om 's Vaders eer, keurt Hij zijn smarten goed.
Om 's menschen heil, volhardt Hij in het strijden.

Daar klinkt zijn stem: De groote zwijger vraagt:
«Hoe ver, mijn God! zijt Gij van mij geweken?»
Zijn liefde blijft tot U, o Schepper spreken,
De mond roept: MIJN! die van verlating klaagt.
Aanschouw in Hem den reinen boeteling.
Hij draagt den vloek, als redder uwer eere:
Opdat de mensch, die, in hem, straf ontving,
In Hem, tot U, als Vader, wederkeere!»

Nu zwijgt Hij weêr: om 't pad ten eind te gaan.
De morgen schijnt allengskens op te dagen.
Maar ach! zijn mond begint op nieuw te klagen.
Hij roept: MIJ DORST! Men biedt Hem edik aan.

Nu

Nu wordt de Schrift aan Hem geheel vervuld.
Haast is zijn baan, de kruisbaan, afgeloopen.
Zijn angst, zijn smart, zijn rein en taai geduld
Doen ons op 't woord, *het is voleindigd!* hopen.

VIERDE ZANG.

TRIUMFLIED.

Wijze: Ps. CXXXVIII.

A.

Ja, 't is voleindigd! 't is volbragt!
De bange nacht
Is gansch verdwenen.
Zoodra de zon brak vrolijk door,
Is 't englenkoor
Bij 't kruis verschenen.
Het is volbragt: Immanuël
Heeft dood en hel
Haar prooi ontnomen.
Het is volbragt! Hallélujah!
Van Golgotha
Komt balsem stroomen.

Wat Jezus doen moest, is volbragt.
Zijn heldenkracht
Heeft uitgeblonken.
't Geen Hij moest lijden, is geleên;
De strijd gestreên;
De vreê geschonken.
Nu zal, daar alles is volbragt,
Geen bange klagt
Ons 't hart doorboren.
Hallélujah! Van Gods genâ
Doet Golgotha
De wereld hooren.

Hij ziet in God zijn' Vader weêr,
Die nu niet meer
Hem zal verlaten.
Maar Hem, die regt tot eischen heeft,
Verlosten geeft
Tot onderzaten.
Het is volbragt! Hallélujah!
Dit Golgotha
Geeft vreugde en leven.
De Heiland zal nu onbevreesd
Zijn' helden-geest
Den Vader geven!

Ver-

Verloste zondaars! ziet op Hem;
En hoort de stem,
Die de aard doet beven.
Hij roept: Hij sterft: Hij overwint.
Zijn geest begint
Het Gode-leven.
Het is volbragt: Immanuël
Heeft dood en hel
Haar prooi ontnomen!
Het is volbragt! Hallélujah!
Van Golgotha
Komt leven stroomen.

B.

Wijze: Ps. LXVI.

Verlosten! knielt voor Jezus zamen!
Met vrolijk uitzigt op uw lot.
Het is volbragt! volbragt; ja, amen!
Het is voor u volbragt bij God.
Het is volbragt, juich hemel! aarde!
Door Hem vereend, in Hem verblijd.
Hij, die de grootste taak aanvaardde,
Gaat zegevierend uit den strijd.

Gij

Gij hebt, o Losser! 't juk gedragen,
Dat zonde en schuld te dragen gaf;
God ziet uw werk met welbehagen;
En wendt van ons zijn gramschap af.
Wij, schuldig, snood, van God verdreven,
Wij bleven ver van Eden staan:
Maar 't kruis wordt ons de boom van 't leven:
Dien wijst uw Vader zelf ons aan.

Wat de oude Godspraak deed verwachten,
Wat immer 't regt gevorderd had;
Hebt Gij, met ziels- en ligchaamskrachten,
Voleindigd op uw lijdenspad.
Geen vlek, geen mistred zagen de oogen
Der vlekkelooze Majesteit;
En 't vonnis, dat U zal verhoogen,
Is de uitspraak der Regtvaardigheid.

Gods Heiligheid, op aard verdonkerd
Door Adams diep ontaard geslacht,
Draagt op met nieuwen glans, en flonker.
In U, die uitriept: 't is volbragt!

Men

Men hoort den Seraf lof betalen
  Aan uw verheven menschen-deugd:
Ja, van uw menschheid schijnen stralen,
  Waarin de Godheid zich verheugt.

Wij willen needrig Gode leven;
  U volgen, waar Gij ons geleidt;
Ons U geheel ten offer geven,
  Met nooit volbragte dankbaarheid.
Getrouwe Leidsman! sla ons gade!
  Voleinder! Laat, door uwe kracht,
Het heerlijk werk van Gods genade
  In ons ook eenmaal zijn volbragt!

VIJFDE ZANG.

Wijze: Ps. CXVI.

Daar neigt de levensvorst het hoofd en sterft.
Hij moet, Hij wil den dood voor allen smaken;
En 't aaklig graf ons tot een rustplaats maken.
  Zie hier den dood, die 't leven ons verwerft.

De

De voorhang scheurt: de rots splijt onverwacht.
Daar 't aardrijk beeft, wordt menig graf ontsloten.
De schaar, bestemd tot zijne reisgenooten,
Gaat eerlang uit, en meldt zijn levenskracht.

De Hoofdman roept: «Die Lijder was Gods Zoon!»
De lucht weêrgalmt van 't bang, 't vertwijfeld klagen.
De spotter zwijgt: de lastraar voelt zich jagen.
Elks kloppend hart zegt: «Deze was Gods Zoon!»

Wij bidden aan; en roemen Hem, die sterft.
Hij wil, Hij zal, den dood voor allen smaken;
En 't pad des doods voor allen veilig maken:
De dood is schoon, die 't leven ons verwerft.

XLVII.

EEN GRAFLIED.

Wijze: Ps. XCL.

Verslagen bij dit graf gezeten,
Kweelt onze mond een somber lied.
Maar, is 't gewaad van een gereten,
Ons hart vertrouwt en wanhoopt niet.

De

De weenende oogen wachten tevens.
  Op Jezus houdt de dood geen regt.
Hij blijft in 't graf de Vorst des levens;
  En heeft den dood in 't stof gelegd.

Zijn geest, ten hemel opgenomen,
  Terwijl zijn ligchaam rust in 't graf,
Zal eerlang weêr op aarde komen,
  En haalt van daar dien vennoot (*) af.

Ons bloedend hart gevoelt de wonden,
  Waar door zijn liefde ons heeft verlost.
Betreurt bij 't stille graf de zonden.
  Zij hebben Hem den dood gekost!

Den dood!... Wie kan het denkbeeld dragen,
  Dat hij dit ligchaam heeft vergruisd?
Wie zou niet weenen, wie niet klagen,
  Dat hij de Liefde heeft gekruist?

Vloeit

(*) VENNOOT: d. i. *zijn ligchaam*. *Vennoot* is een goed nederduitsch woord. Het beteekent eenen medgezel, die met ons in vreugde en droefheid, in voordeel en schade, deelt.

Vloeit tranen! Zoo gij rein kunt vloeijen,
Dan moet het zijn bij Jezus graf.
Maar nimmer kunt gij 't zoo besproeijen,
Als Hij 't verdient, die schuld vergaf.

Gezegend graf! Bij u te weenen
Mengt tranen zaam van smart en vreugd.
Nooit heeft de Zon een plaats beschenen,
Die zoo bedroeft, en zoo verheugt.

Gij, doode! hebt den kelk gedronken.
Hij ging, door U, van ons voorbij.
Al stond hij schuimend ingeschonken,
Gij naamt dien op, en stelt ons vrij.

Op 't eenig pad, ter redding open,
Stond armoê, laster, kruis en graf.
Gij hadt dien weg ten eind geloopen,
Toen zich uw geest den Vader gaf.

Uw zucht voor God, uw mededoogen,
Zag ons geslacht veroordeeld staan.
Maar ach! 't vergruist ons in onze oogen,
Dat U de mensch aan 't kruis kon slaan.

De

De mensch!... Wat moet dan 't menschdom wezen?
Hoe hoog klimt uwe liefde niet?
Die uw verdrukkers wilt genezen;
En uwen moorder vriendschap biedt.

Ach! zouden wij U niet vereeren?
Niet schaamrood weenen om uw' dood?
Niet op uw graf dien ootmoed leeren,
Die ons vernedert, U vergroot?...

Heb dank! Heb eeuwig dank, o Doode!
Dat ons uw trouw heeft opgezocht:
En dat Gij, aan het kruis, ons Gode,
In uwen dood, hebt vrij gekocht.

Dit hart wil ook der zonde sterven,
Door U, die eeuwig Gode leeft;
En, in uw kracht, dat leven erven,
Dat gij den trouwen dulder geeft.

Wij blijven weenen, blijven klagen,
Zoo lang in ons de zonde woelt;
En 't onrein hart nog welbehagen
In iets, dat U mishaagt, gevoelt.

Dat weenen zal U niet onteeren.
  't Zijn tranen, door uw graf verwekt.
Uw liefde alleen kan klagen leeren,
  Dat zuivert en tot heeling strekt.

Hoe sterker dan ons 't gif der zonden
  Ontsiert en kwetst door smet en pijn;
Te meer zal ons, voor vlek en wonden,
  Uw sterven wijn en olie zijn.

Leer ons opregter, reiner, klagen!
  Ons meer verfoeijen bij uw graf!
Dan sterven we eens, aan 't eind der dagen,
  Aan U gelijk, de zonden af.

Dan juicht ons hart, met reine galmen,
  U eeuwig toe, gemarteld lam!
En meldt, in onbevlekte psalmen,
  Uw' dood, en onze liefdevlam.

o Graf! o rustplaats voor vermoeiden!
  Door Hem een heilig oord op aard,
Wees ons, wier tranen u besproeiden,
  Wat ge eens voor onzen Heiland waart!

XLVIII.

XLVIII.

HET PAASCHFEEST.

Wijze: Ps. XLVII.

EERSTE LIED.

Israëls Vorst en Heer,
Jezus, ligt niet meer
In de grafspelonk,
Die Hem Josef schonk.
't Zegel brak; den steen
Wierp een Engel heen;
En de wacht, vol schrik,
Vlugtte voor zijn' blik.
De Engel zingt: triumf!
De aarde roept: triumf!
En dat zegelied
Stoort de priester niet.

Van zijn werk bewust,
Ligt de hooge rust
Op zijn stil gelaat,
Dat nu vrolijk staat.
Aan den grooten Zoon
Staan de wonden schoon,
Die der slaven straf
Hem verachtend gaf.
Mannelijke jeugd
Toont verhoogde deugd
In zijn' helden-geest,
Die geen' smaad meer vreest.

Vol van majesteit,
Groot in minzaamheid,
Treedt hij voort, en ziet
Zijn verlost Gebied.
Bloem en veld en boom,
Waterval en stroom,
Zingen, blij te moê,
Hem een' lofzang toe.
't Vee begroet zijn' dag;
Huppelt met ontzag;
Vindt in onzen Heer
Meer dan Adam weêr.

Zijn

Zijn getrouwe schaar,
Moedloos in gevaar,
Treurend in zijn' nood,
Weenend om zijn' dood,
Zal eerlang, verheugd,
Deelen in zijn vreugd;
Knielen voor zijn' Heer,
Nu geen dooden meer.
Heft dan 't helder oog
Afgewischt omhoog;
En gevoelt het hart
Boven alle smart.

Groote Heiland, leef!
Groote Lijder! zweef,
Als de sterke held,
Boven 't hoogst geweld;
Boven ramp en leed.
De Englen staan gereed
Tot uw dienst en eer;
Als hun' Opperheer.
Alles juicht U aan.
Starren, zon en maan,
Staan, aan 's hemels trans,
Met vernieuwden glans.

Onze woonplaats is
Thans uwe erfenis;
Waar Gij heerscht en werkt,
Moeden troost en sterkt,
En met majesteit
Uw verlosten leidt.
In gevaar en strijd,
Blijven we U gewijd,
Die den zwakken schraagt,
En den moeden draagt;
Die den strijder kroont,
En den dulder loont.

Eeuwig leven wij;
Opgewekt, als Gij.
Englen! roept: triumf!
Aarde! roep: triumf!
Eeuwig leven wij,
Opgewekt, als Hij.
Englen! zingt: triumf!
Aarde! roep: triumf!
Onze woonplaats is
Thans zijne erfenis.
Eeuwig leven wij,
Opgewekt, als Hij.

TWEEDE LIED.

Wijze: Ps. CXXXV.

Ja, de Heer is opgestaan!
Laat ons moedig grafwaarts gaan.
Englen wachten bij dat graf
Zijn bedrukte vrienden af.
Vreest geen' steen; en spilt geen' tijd,
Gij, die zijn beminden zijt.

Josef! toef niet. In uw' hof
Krijgt gij meer dan dankens-stof.
Deedt gij aan dien Dooden eer;
Hij beloont u dubbel weêr,
Nu 't gestorven graan ontspruit,
Dat de rijkste vrucht besluit.

't Groote licht, dat vrolijk bloost,
Geeft aan zwakken moed en troost;
Maar veel meer vermag de Zon,
Die deez' dag zijn loop begon;
En door licht en stillen gloed
Doode zondaars leven doet.

Vrouwen-schaar, die kruiden brengt,
En met tranen bang besprengt,
Zoekt geen' dooden. Hij, die leeft
En geen' balsem noodig heeft,
Gaat u voor. In Galileën
Vindt gij 't eind aan uw geween.

Uit Maria's lievend hart
Vlugten kommer, angst en smart;
Nu zij onverwacht ontmoet
Hem, die haar bij name groet;
Ja, zijn Vader, en zijn God,
Noemt haar Vader en haar God!

't Reizend paar naar Emmaus zag,
Bij het neigen van den dag,
Hunnen Heer aan 't Avondmaal.
Cephas hoort zijns meesters taal.
Thomas ziet zijn wonden staan;
Bloost, gelooft, en bidt Hem aan.

Allen, die den Heer bemint,
In zijn leven blijdschap vindt,
Zoekt Hem, zonder angst of pijn,
Waar Hij wil gevonden zijn.
Hoort zijn stem. Hij wijst u 't spoor,
En zijn liefde gaat u voor.

Ja, de Heer is opgestaan!
Ieder heffe een' lofzang aan!
Niemand treure op zijnen dag,
Dien men zalig noemen mag!
Ieder ga van Jezus graf
Dankbaar en vertrouwend af.

DERDE LIED.

Wijze: Ps. LXXXI.

Eeuwig zij U eer,
Heilig opperwezen!
Davids Zoon en Heer,
Jacobs toeverlaat,
Abrams heilig zaad
Is voor ons verrezen!

Zingend staan wij nu,
Waar men onlangs schreide;
Dankend loven we U,
Dat uw hoog bevel
't Hopend Israël
Dit geschenk bereidde.

Werd om onze schuld
't Reinste bloed vergoten;
Werd uw wil vervuld;
Ach! Gij eischt niet meer;
Maar hebt onzen Heer
Zelf het graf ontsloten.

Gij hebt, door uw kracht,
Hem, die zich verneêrde,
Zoo terug gebragt;
Zoo verhoogd alom;
Dat Hem 't Englendom
Reeds als koning eerde.

Hij

Hij is opgestaan!
Vangt zijn Godeleven,
Als Verlosser, aan;
Om op 't hooge pad,
Dat Hij, bang betrad,
Juichend, voort te streven.

Hij is opgestaan!
Eeuwig zal Hij leven;
Om voor uit gegaan,
't Volk, dat, Hem gewijd,
Aan zijn zijde strijdt,
't Koningrijk te geven.

Davids Zoon en Heer!
Zijt gij ons verrezen;
Vrolijk in uwe eer,
Zal ons dankend hart
U in vreugde en smart
Steeds geheiligd wezen.

AANSPRAAK

AAN

DE LEDEN DES OECONOMISCHEN TAKS,

DEPARTEMENT UTRECHT.

BIJ GELEGENHEID VAN DE UITDEELING DER PRIJZEN
OP HET SPINNEN;

den 5den April MDCCLXXXI.

Eedle Vrouwen! brave burgers! stadgenooten! Zijt gegroet!
Gunt mijn Zangster, dat ze U heden met een klein gezang ontmoet.
Zulk een dag eischt blijde toonen, daar aan de eedle naarstigheid
De belooning wordt geschonken door uw mildheid toegezeid.
Roem vrij, Peru! op uw mijnen: naarstigheid is meer dan goud,
Ze is de moeder aller schatten; Wijsheid heeft haar huis gebouwd.
Hoe aanminnig streelt zij kindren, aan haar borsten opgekweekt;
Kindren, wien het nooit aan voedsel, eer, geluk of vreugde ontbreekt.
Zij verbastert nooit de zeden, daar zij 't woest gedrag beschaaft;
En door melk van zuivre Godsdienst hare zuigelingen laaft.

Vro-

Vrolijk zingt zij blijde psalmen, 't is in 't oord, aan haar gewijd.
Dat men somberheid en luiheid met het grootst geluk bestrijdt..
Op dien akker kwijnt het onkruid, en de bloemen spruiten voort;
Bloemen, die den reuk vergasten, wier gezigt het oog bekoort.
Daar verspreidt de zon haar glansen, die de nevels vlugten doet;
Wijl de trage werkeloosheid ongezonde dampen voedt.
Heersch dan toch in Neêrlands velden, naarstigheid! uw loon is groot.
Nimmer doe u Neêrland klagen, dat men honend u verstoot.
Stoor u aan geen lage zielen, die, in wellust opgekweekt,
Toonen, dat haar edele eerzucht, dat haar menschenliefde ontbreekt.
Sla hun bits verwijt niet gade; hoor de stem, die u verheft;
En het hart, dat uw vermogen blij en vergenoegd beseft;
Onze mond zal steeds u roemen; wierook branden dag en nacht:
't Is uw invloed, daar ons Utrecht heil en zegen van verwacht.

Komt, verheugt u, stadgenooten! naarstigheid ontving van U
Giften, die uw hart vereedlen; en de vruchten ziet ge nu.
Kindren zelfs, wier tong nog stamelt, gaven reeds getuigenis,
Dat geen goud, voorheen geschonken, zonder winst gebleven is.
Klinkt vrij rijders en dukaten; beter zijn ze nooit besteed,
Dan om loon en eer te geven aan het edelmoedig zweet.
Armen, die de krankheid foltert, dien de bevende ouderdom
Handen boeit en voeten kluistert, vragen billijk, weenend, om

Gif-

Giften, die, door 't mededoogen in het heiligdom vergaârd,
Slechts voor kranken, zuigelingen, en bejaarden zijn bespaard.
Nimmer klink' 't fluweelen zakje voor de luiheid, die veel eer
Door gebrek verteerd moet kwijnen, naar 't bevel van Jezus leer.
Als de mond, die zich kon voeden om het brood der luiheid smeekt.
Zucht verzuimde en zwijgende armoê, die het slechts aan kracht ontbreekt;
En die zucht stijgt naar den hemel: God keurt zulke giften af,
Die 't verdwaalde mededoogen, onder schijn van godsdienst, gaf.

Stadgenoot! de beste giften, die de mildheid immer schonk,
Zijn de gaven, die men uitdeelt, waar de vlijt het helderst blonk.
't Mag eene aalmoes billijk heeten, die de werkende armoe krijgt,
Daar de naarstigheid, door mangel van verkwikking, nederzijgt.
Sluit dan nimmer milde handen, Utrechts eedle burgerij!
God aanschouwt in gunst die gaven, die geschenken vordert Hij.
Kleedt, beloont, verkwikt de kinders, die, door naarstigheid en deugd,
Zich voor anderen waardig maken, dat uw rijkdom hen verheugt.
Zoo beklimt hun vlijt, gekoesterd en gekroond, den hoogsten trap.
Ja zoo vlugt de veege luiheid op uw vrolijk handgeklap.
Zoo verheugt ge u, in 't aanschouwen van dat groeijend nageslacht.
Door uw mildheid tot een steunsel van de welvaart opgebragt.
Zoo verblijdt hen eens uw poging, ja zoo zegent u hun mond,
Als zij eens in rijper leeftijd zien, hoe gij behagen vondt,

In hun naarstigheid te kroonen; hun den weg weest naar geluk;
En behoed hebt, eer zij 't wisten, voor verleiding, armoê, druk.

Zucht ons Vaderland om rampen, door het oorlogsvuur verzeld,
Kwijnt de handel, rooft men schepen door bedrog en door geweld;
Klaagt gij, dat men thans de zeden onzer vaderen versmaadt.
Dat ons de ijver is ontweken; dat men 't oog op wellust slaat;
Ach! hervorming ziet men zelden in den grijzaard, in den man,
Neen, het zijn de jonge spruiten, die men veilig buigen kan.
Luiheid, al te diep geworteld, is een vijand, dien de tijd
Veilig in een vesting plaatste, die men vaak vergeefs bestrijdt.
Onze kinderen, waardste burgers! aan het werken vroeg gewend,
Zouden ons in hoop doen leven op verzachting van ellend.
Zij door vlijt voor wellust veilig, en aan spaarzaamheid gewoon,
Zouden Nèerlands roem doen zingen, ons ter eer, op hoogen toon.
Zij, o God! aan U geheiligd, zouden dankbaar en verblijd,
Weten, dat gij, als voorhenen, nog de God van Nèerland zijt.

Werden kunsten en fabrijken, als voorheen, alom geacht,
Hoe veel afgeleide beken zag men weêr terug gebragt.
Ziet men nu verbleekte wangen door gebrek met kommer aan,
Op die treurige aangezigten zouden rozen bloeijend staan.

Lui-

Luiheid baart verdriet en armoë; bang gebrek aan kleed en brood:
Vlijt geeft beide, en koos gezondheid tot haar' disch- en reisgenoot.
Waar de voorspoed harten kluistert aan 't belang van 't vaderland,
Neemt men graag voor huis en akker zwaard en spiesen in de hand.
Men verkoopt zijn eigen have niet, dan met verlies van bloed;
Strijdt voor vrouw en kroost gewillig met voorzigtigheid en moed.
Armoë, dochter van de luiheid, is te vreden, wien zij dient;
Kweekt zelfs slangen in haar' boezem, vreest geen' vijand, kent geen' vriend.
Zij verheft, in alle streken, klagten van het bangst verdriet;
Maar een vaderland, en pligten, daaraan schuldig, kent ze niet.
Zou men helden zien verschijnen, als de welvaart ons verlaat;
Neen, de welgezeten burgers zijn de helden van den staat.
Burgers, die door vlijt en ijver deelen in het ruim genot
Van de gaven, hun geschonken door een vlijtbeminnend God,
Dragen willig pest en honger. Tuig dit, Leidens burgerij!
Uw standvastigheid in 't strijden roemen en vereeren wij.
Naarstigheid kweekt dan ook helden. Hij, die naarstigheid beloont,
Geeft der dapperheid een vesting, waar zij eeuwen veilig woont.

Vaart dan voort, mijn stadgenooten! kweekt door vlijt de welvaart aan!
UTRECHT toone met zijn voorbeeld, hoe men kusten voor moet staan.
Hoe men door beleid en ijver, 't geen vervallen was, herstelt.
't Zie zijn' naam in 's lands geschichten daarom ook met lof gemeld.

't Klage nimmer, dat zijn kouter loope door 't onvruchtbaar strand:
Neen, het zij door kunst en arbeid 't eeuwig steunsel van ons land.
Zoo worde ons, in elke lente, dit vermaak, op nieuw, bereid!
God van vrede, heil, en zegen, woon bij ons in eeuwigheid!

Gij vooral, geliefde kinders! gij verdient den hoogsten lof!
'k Ben om u hier opgeklommen; gij, gij gaaft mij zingensstof.
'k Prijs u thans, uit naam van allen, plegtig hier bij een vergaârd;
Ja, gij zijt ons, kleine burgers! om dat spinnen lief en waard.
Zijn wij rijker dan uwe ouders, ô, dat geeft ons geen waardij;
Wilt gij braaf en vlijtig wezen, dan zijt gij zoo goed als wij.
Wij ook zullen onze kindren op u wijzen, en hun vlijt.
Zal ons, hoop ik, blijken geven, dat gij hun ten voorbeeld zijt.
Hoort! de naarstigheid past allen, rijk en arm; gering en groot:
Vaart gij voort met lust te werken, eet met vreugde uw eigen brood,
't Is niet edel, dat gij bedelt om eene aalmoes, als uw mond
Door die handjes zich kan voeden: foei! 't is laag en ongezond.
Leert ge nu gewillig werken, dan hangt ge ook van niemand af;
Luiheid deed u zeker kwijnen, en veracht zijn tot in 't graf.
Lagchen u verdwaasde kinders om uw naarstigheid eens uit,
Och! beklaagt ze, maar verandert daarom geenszins van besluit.
Is 't geene eer, hier zoo te spinnen voor een groot en edel tal
Onzer brave stadgenooten, wien dat altoos heugen zal.

Als

Als u eens, maar God beware u, ziekte of armoê overviel,
En men hoorde uw' naam maar noemen, dan zou menig eedle ziel
Aan die naarstigheid gedenken, daar gij hier de proef van geeft;
En ge zoudt ook dan gevoelen, wat men voor u over heeft.
't Spinnen is een edele arbeid, 't is de welvaart van ons land,
Die de kroon door blijvend voordeel boven alle kunsten spant.
Schaamt u nimmer; o die wielen zijn bij ons op 't hoogst geëerd.
Twijfelt gij, Ja, deze handen hebben 't spinnen ook geleerd.
Maar ik wil u niet vermoeijen: Vaart mijn lieve kinders wel!
God verleen' zijn' besten zegen aan uw naarstigheid! Vaartwel!
Toont nu eens, dat uwe handen aan 't werken zijn gewoon;
Heft, bij 't draaijen uwer wielen, zamen op een' blijden toon.

DEZE AANSPRAAK GEËINDIGD ZIJNDE, IS GEZONGEN HET VOLGENDE

L I E D J E.

Dankbaar vrolijk en voldaan,
Heffen wij dit liedjen aan.
Voor ons werken, voor ons spinnen,
Kregen wij den eereprijs:
Naarstigheid kan alles winnen,
Deze gaven zijn 't bewijs.

U, o Utrechts burgerij!
U, bestierders! danken wij;
God verleene u heil en vrede!
Ja uw rijkdom en beleid
Deele eens weêr geschenken mede
Aan vernieuwde naarstigheid.

Spot vrij, luijaards, dat men spint,
En zóó eer en voordeel wint;
Ach! wij zullen u beklagen,
En, o dierbaar Vaderland!
U, al spinnend, onderschragen
Met eene onvermoeide hand.

ECHTZANG

VAN

HIERONYMUS VAN ALPHEN,

BIJ ZIJNE VEREENIGING MET

CATHARINA GEERTRUID VAN VALKENBURG,

BINNEN HAARLEM, OP DEN 8sten VAN BLOEIMAAND,

MDCCLXXXI.

Liefde! balsem van het leven!
Bloempjen in de rampwoestijn!
Gij kunt troost en blijdschap geven:
Liefde! balsem van het leven,
Mijn vertrouwde zult ge zijn.

Door met godsvrucht u te paren,
Geeft gij adel aan de vreugd;
Stemt gij Godgewijde snaren.
Door met godsvrucht u te paren,
Wordt ge een voedster van de deugd.

Van uw' invloed blij te zingen,
  Was de roem en 't eêlst vermaak
Uwer trouwste lievelingen;
Van uw' invloed thans te zingen,
  Is eene eer, waar 'k ook naar haak.

Maar hoe hoog mijn toon moog' rijzen,
  Nooit bereikt mijn hart zijn doel.
Leert mij, Englen! hemelwijzen!
Als mijn stem zoo hoog kon rijzen,
  Was ze eerst taal voor mijn gevoel.

Jubelzangen, vreugdetranen,
  Stroomen uit mijn' mond en oog.
't Hart moet zich een' doortogt banen;
Jubelzangen, vreugdetranen!
  Vliegt voor mij tot God omhoog!

Weest de boden mijner vreugde!
  Buigt u voor die majesteit,
Die meêdoogend mij verheugde,
En geen offer voor mijn vreugde
  Eischt, dan liefde en dankbaarheid!

Godsdienst! die mijn hart bewaakte
  Toen het schier van druk verging;
Die in hoop mij zalig maakte;
Ja in voorspoed mij bewaakte;
  Gij vergoodt den sterveling.

Gij herschept onze aardsche gaven
  In geschenken van uw' God.
Gij verzelt ons in de graven;
En verruilt daar de aardsche gaven
  Voor een eeuwig zalig lot.

Maar neen: dit vreugdemaal duldt mijn verrukking niet;
't Verwacht uit mijnen mond een statig bruiloftslied,
Tot lof van haar, die, thans aan mijne zij' gezeten,
Door elk een sieraad van haar stamhuis wordt geheeten.

Maar gij, mijn lieve Bruid! weet, hoe mijn ziel u mint:
Hoe ik in u, mijn' schat, mijn' troost en blijdschap, vind.
Zou ik u dan voor 't oog van uwe magen roemen:
Uw deugd, bevalligheid, en al uw gaven noemen?....
Ach! deze tong veracht zelfs schijn van vleijerij.
Dit hart acht u te hoog, om, slechts in poëzij,

U, als het grootst geschenk der Godheid, af te malen:
Mijn liefde kent geen' dwang, mijn roemzucht echter palen.
't Ontbreekt mij aan geen stof; 'k heb ook geen beter: neen,
Ik zong wel eens van u, maar dan van u alleen.
'k Zag ook geen' morgenstond aan de oosterkimmen rijzen,
Die mij gereeder vond, om, zingend, God te prijzen;
Maar 't zal mijn leven zijn, waar in gij leven zult,
Hoe uwe aanminnigheid mijn gansche ziel vervult.
Dit hart, dat u behoort, zal daaglijks teekens geven,
Hoe 't steeds zijn voedsel vindt in een beminnend leven.
Die taal heeft schooner klank, ja geeft getuigenis,
Dat een erkennend hart de vloeijendste echtzang is.

Wacht ge echter, eedle rei! geliefde feestgenooten!
Dat een eenvoudig lied de blijdschap zal vergrooten;
Eischt gij van hem, die soms wel eens de snaren spant,
Ter eer van zijnen God, of 't lieve vaderland,
Dat hij, in blij gezang, u heden zal ontmoeten,
En zijn beminde bruid al zingend zal begroeten.
'k Behoef geen scherper spoor, dan die de liefde geeft:

Verheft dan, vriendenschaar! uw hart tot God die leeft!

Hoor

Hoort hem, die thans gevoelt, hoe 't zalig Opperwezen
Een bron van blijdschap is voor zulken, die Hem vreezen.
Hoe hij, als 't onweer loeit, de woeste golven temt,
En hun de haven toont, voor hnune rust bestemd.
Mijn tong verzegelt dit; en naast mij ziet ge een teeken,
Dat altijd tot dit hart zal van Gods liefde spreken.
Aan 't feest, voor haar en mij, thans plegtig toebereid,
Gedenkt mijn ziel met vreugde, ook nog in de eeuwigheid.

Wel aan, hoort mijnen zang! geeft weinige oogenblikken!
Laat ons de beste spijs ook aan dit feest verkwikken.
Uw hart, dit tuigt uw oog, is met mijn keus voldaan:
Komt, heft met mij verheugd dan dezen lofzang aan:

Ik zag, in d'uchtend van mijn leven,
Het zaàmgepakte zwerk bezwangerd met verdriet;
't Gekraak des donders deed mijn wankel hutje beven;
En sloeg de bloempjes neêr, die 's levens lente geven;
Maar Hij, die 't al gebiedt,
Mijn God begaf mij niet.

Ik zweefde op vleugelen gedragen,
Van Hem, die Israël, gelijk een arend, droeg;
Zijn weg was mijn vermaak; zijn wil mijn welbehagen;
En 't overstelpt gemoed mogt eens angstvallig klagen,
Hij, die me uit liefde sloeg,
Was mij alleen genoeg.

'k Bleef starend op zijn redding wachten;
Zijn hart was mij bekend, ik had zijn heil aanschouwd.
Geen David, Azaph, Job stortte ooit vergeefsche klagten.
Wie armen ook veracht, God zal hen nooit verachten.
Hij, die op God betrouwt,
Heeft op een rots gebouwd.

Gelijk de zon, pas opgerezen,
Wanneer zij vrolijk schijnt in 't vruchtbaar jaargetij,
De maaijers zingen doet, terwijl zij airen lezen;
Zoo kan Gods aanschijn ook de blijde morgen wezen
In deze woestenij,
Zoo is het thans voor mij!

De

De God, die mijne tranen droogde;
Mijn paden heeft gekend; mij vaderlijk geleidt;
Mijn struikelen vergaf, en nooit mijn' val gedoogde;
Maar voor het oog des volks mij onverwacht verhoogde,
En troost voor druk bereidt,
Eischt nu mijn dankbaarheid.

Ja!.... liever was ik nooit geboren;
'k Verzonk dit oogenblik veel liever in mijn niet;
Eer helsche ondankbaarheid mijn' boezem zou bekoren;
Eer ik dien God vergat, die 't bang gebed wou hooren;
Die thans mijn blijdschap ziet,
En lust heeft aan dit lied.

Verhef u dan, mijn ziel!.... De snaren,
Gespannen tot Gods eer, slaan 't vrolijkste geluid.
— Kom Sions harpenaar! daalt onbevlekte scharen!
Om met mijn kindertaal uw' hoogen toon te paren:
God koos een lieve bruid,
Als Vader, voor mij uit.

On-

Onze eerste moeder werd in Eden,
Aan hares Makers hand, tot Adam heengeleid.
Ik deel in 't zelfde lot; Geds hand stierde ook haar treden,
En boeide hare liefde aan mijn genegenheden;
God had mij vreugd bereid;
En zij heeft *ja* gezeid.

En moet ik al verwonderd vragen,
Waarom toch hebt ge, o God! uw kind zoo lief gehad?
De hemel antwoordt mij: « zijn eeuwig welbehagen
« Deed, hoe gering ge ook zijt, uw heilzon vrolijk dagen;
« Wijl Jezus voor u bad,
« Gaf God u dezen schat. »

Aanschouw dan ook met vaderoogen
Den wierook, die uw kind, verlegen, voor U brandt.
Een offer naar 't geschenk is boven mijn vermogen;
Een hart, dat door uw gunst beschaamd is en bewogen;
Een hart aan uwe dienst verpand
Is 't offer mijner hand.

U daaglijks als mijn vader te eeren;
Te luistren naar uw stem; en 't heil, ons toegezeid;
In elken morgenstond geloovig te begeeren;
Vol moed, in uwe kracht, gebreken te overheeren;
Verheven Majesteit!
Dit zij mijn dankbaarheid!

Het rollend overschot der dagen
Doe ons, die uwe hand zoo naauw vereenigd heeft,
Verblijd zijn in ons lot; van uwe gunst gewagen,
Betoonen, door het beeld van uwen Zoon te dragen;
Dat hem, die heilig leeft,
De Godsvrucht blijdschap geeft.

Zie daar beleefde rei! mijn' blijden huwlijkstoon,
Een' echtzang hoog gestemd en echter ongewoon.
Uw gunst verschoon' mijn hart, dat, blij en ongedwongen,
Meer heeft van Gods genâ dan van mijn bruid gezongen.

Ei, toef een oogenblik, 'k heb ook voor haar een lied,
Waarin mijn zangster zingt, wat haar de min gebiedt.

Bevallig meisje! mogt mijn luit
Uw teeder hart behagen,
Dan koos mijn zangster, lieve bruid!
Voor u haar zachtste toonen uit; . . . .
Maar hoef ik dit te vragen.

Gij hebt mij lief, dit zegt mijn ziel;
Dit heeft uw mond beleden:
Gij, die uit duizend mij beviel,
Om u heeft mijn gejaagde ziel
Met Jakobs God gestreden.

Hij, die aan mijn den zegen gaf,
Zag tranen in mijne oogen:
Mijn lot hing van zijn wenken af;
Hij trok mij van 't geopend graf,
En heeft uw hart gebogen.

Ik zag in u een onderpand
  Van zijne gunst op aarde.
'k Ontving uit zijne liefdehand,
Op reis naar 't hemelsch vaderland,
  Geen gift van grooter waarde.

o Godsgeschenk! gij zijt de kroon,
  Gedrukt op mijnen schedel.
Een koning roeme op zijnen troon;
Dit sieraad staat mij ruim zoo schoon;
  Mijn roem is ruim zoo edel.

Daal, reine liefde! meer en meer
  In harten u geheiligd!
Sla 't oog op ons, o Hemelheer!
Dat onze liefde, uw naam ter eer,
  Door godsvrucht zij beveiligd.

De deugd omheint de reine min
  Met onbeklimbre wallen.
De grootste vorst gebiedt er in:
Daar wordt geen bloeijend huisgezin
  Door roovers overvallen.

Is heiligheid uw vreugd, mijn lust,
  Wij wachten 's hemels zegen.
Wij kiezen, van Gods trouw bewust,
Daar onze hoop op Jezus rust,
  De welgebaande wegen.

Hebt gij mijn drietal niet veracht;
  Schoon zij 't nog niet bevatten,
Dit hart, dat hoog die weldaad acht,
In 't kort hun liefde en eerbied wacht
  Zal u te meerder schatten.

Verlaat ge om mij uw huis en stad,
  Uw vader, magen, vrinden;
Gaf God mijn beê, dan zoudt ge een' schat,
Ja meer dan gij verloren hadt
  In mijne liefde vinden.

Dan zouden Bisschops-stad en Vecht
  En Utrechts lieve dreven,
U 't oord, om mij vaarwel gezegd,
Ja wat uw hart aan 't Sparen hecht
  Verdubbeld wedergeven.

Gods magt is groot; Hij die met slijk
De blinden kon genezen,
Maakt zwakken sterk, en armen rijk;
Mogt uw geluk door mij, een blijk
Van dit vermogen wezen.

Geen hoogmoed voert mij driftig aan,
Om zulk een taal te spreken;
Maar 'k ben met minder niet voldaan,
Schoon 'k weenend op mijn borst moet slaan,
Beladen met gebreken.

Zag ik u treuren om uw lot,
Ik zou van droefheid kwijnen;
Ja mijn rampzalig overschot,
Na zulk een omgekeerd genot
In vliegend stof verdwijnen.

Uw vergenoegen is 't alleen,
Waarop mijn ziel blijft hopen:
En, schoon van nu af lotgemeen,
Zou ik met vreugd mijn bloed besteên,
Om uw geluk te koopen.

Mijn bloed!.... gij siddert als een riet,
  En beeft reeds voor mijn leven.
Schep moed! die mijn verlangen ziet,
Veracht dien prijs, en wil, om niet,
  Zijn kroost geschenken geven.

Maar deelt zijn liefste gunstgenoot
  In rampen en ellenden;
Ja rukt het graf hen in zijn' schoot;
De liefde is sterker dan de dood,
  Die zal in 't graf niet enden.

Was aardsche blijdschap meer dan schijn,
  Dat zou de hoogmoed stijven.
Wie plukt er roosjes zonder pijn?
Maar schoon aan roosjes dorens zijn,
  't Zal toch een roosje blijven.

Ons leven is en blijft een strijd.
  Geef, Jezus! moed en krachten!
Wij willen, aan uw dienst gewijd,
In vreugde en tegenspoed, verblijd,
  Op onzen avond wachten.

Triumf! wanneer het blij geschal,
  Door englen opgeheven,
Ons uit den doodslaap wekken zal,
Dan zien wij, U, o eeuwig Al!
  Om zaam met u te leven.

Triumf! dan komt de vreugde eerst aan;
  Leef eeuwig, groote koning!
Gij zijt reeds juichend opgestaan,
Uw strijdgenooten voorgegaan,
  Gij wacht hen in uw woning.

Gij wacht ook ons; volmaakte min
  Zal dàar ons hart vereenen.
Dàar smaakt het hemelsch huisgezin,
Volmaakte vreugde, eeuw uit, eeuw in,
  Dàar ziet men niemand weenen.

o Liefde zonder wederga!
  Wie zou den dood nog vreezen?
Zijn prikkel ligt op Golgotha.
Triumf genâ! Triumf genâ!
  Zal de eerste lofzang wezen.

Hier rust mijn zangster — Neen — eer zij de rust begint,
Keert zij zich zingend om — Mijn Vader! hoor uw kind.

Mogt ik reeds in uw vriendschap deelen,
Eerwaardig vader mijner bruid!
U wil ik mij op nieuw bevelen,
Eer mijne tong haar zang besluit.
Daar zich de liefde, lang ontsproten,
Thans met ontzag en eerbied paart,
Blijft al het goed, van u genoten,
In dit gevoelig hart bewaard.
Ja 't geen mijne oogen dikwijls zagen;
Ik meen, uw liefde en gunst voor mij,
Doet dikwijls mij verlegen vragen,
Wat daarvan toch de reden zij?
Maar 'k wil 't nieuwsgierig vragen staken
Naar weldaân, daar mijn hart op roemt;
En onvermoeid mij waardig maken,
Dat deze mond U Vader noemt.
Betrouwt ge een uwer liefste panden;
Uw jeugdig en bevallig kind,
Van u verwijderd, in mijn handen,
't Is weêr een blijk, hoe gij mij mint.

God

God doe u lang getuige wezen
  Van onze liefde en onze vreugd:
Ja telkens uit hare oogen lezen,
  Dat zij zich in haar lot verheugt.
Hier wordt mijn hart op nieuw bewogen:
  Neen zulk een beê slaat God niet af.
Ach! dat zijn liefderijk vermogen
  Aan u en mij die blijdschap gaf.
Leef lang en heilig! wees een zegen!
  Laat huis en vaderland en stad
Den voorspoed, door uw zorg verkregen,
  Bezitten als een' hemelschat.
Uw kroost, door God bemind, beveiligd,
  Zij 't sieraad uwer grijzigheid!
De dood, door Jezus dood geheiligd,
  De weg, die u ten hemel leidt!

Dat dan in 't graf, waarheen wij keeren,
  De naam van vader vrij verdwijn';
Daar zullen we éénen Vader eeren,
  En eeuwig eeuwig broeders zijn.

Komt nu, blijde feestgenooten! 'k heb uwe aandacht lang vermoeid;
Maar verschoont mij, dat mijn zangster zich zoo traag ten einde spoeit.
Kon ik rijker stof verkiezen?.... Van de Godsdienst en de min!....
Ja: die scheidt een Christen nimmer; daar is zijn verkwikking in.
God voegt zijne kinderen zamen, om elkander, tot zijne eer,
Deugd en blijdschap aan te sporen: dit is de euangelie-leer.
Jezus schept vermaak in liefde, koos een Christen-huwelijk uit,
Om in menschentaal te schetsen zijne liefde tot zijn bruid.
Bijgeloof moog' 't eenzaam leven heilig roemen; 't helsch gedrogt
Heeft, ten afgrond uitgestegen, daar zijn schuilplaats in gezocht.
Ach! haar kerkers zijn geen tempels. Deugd ligt daar aan ketens vast,
Schoon men somber en angstvallig op verzonnen diensten past.
Hoe veel onverhoorde zuchten slaakt daar 't weenend naberouw,
Dat veel eer, dan God te prijzen, Hem wanhopig vloeken zou.
Vrijheid, liefde, vreugd, genoegen, vriendschap en gezelligheid
Zijn de blijde reisgenooten, aan gehuwden toegezeid.
Baart een echt al duizend zorgen, kommer, angsten, ja verdriet,
God verlaat, hoe 't ook mag stormen, zijne zwakke kinders niet.
Zorgen zelfs zijn 't zout van 't leven. 't Vaderhart blinkt in ellend;
In een zee vol blinde klippen wordt een stuurman best gekend.
't Hart, veredeld door de liefde, krijgt eerst smaak in 't fijnst gevoel:

't Pog-

't Pogchend *ik* moet kwijnend sterven; 't heil van andren wordt ons doel.
Wilde ik al het goed vermelden, al den zegen, aan den echt
Door een' God van trouw en liefde, zoo weldadig vastgehecht;
Aan een' echt, met hem begonnen, die in Jezus hem behaagt,
En van 't vaderlijk genoegen, tot aan 't graf, bewijzen draagt,
'k Telde eer al de bloempjes, blaadjes, knopjes, die in 't lentsaizoen
Ons de wijsheid, magt en liefde van den Schepper eeren doen.
Neen die taak eischt stijver snaren. Ik besluit mijn poëzij.
In uw vriendschap, zorg en liefde, vriendenschaar! beveel ik mij.
Gaven trouwe medgezellen mij wel eens getuigenis,
Dat dit kloppend hart voor vriendschap niet geheel onvatbaar is,
Weigert mij, ik smeek het plegtig, 't eêlste der geschenken niet:
Duldt de feilen, draagt gebreken, die ge in woord of wandel ziet.
God alleen, ik spreek vrijmoedig, weet, hoe die mijn ziel betreurt;
Hoe mijn hart, door schuld getroffen, dikwijls wordt van een gescheurd.
Daar zijn liefde mij, om Jezus, echter zijn gena' betoont,
Ei, verdraagt dan ook gebreken, die een heilig God verschoont.
Leeft gezegend! leeft voorspoedig! daalt eerwaardig in uw graf!
Maar legt nimmer 't aardsche leven, dan met God bevredigd, af!
Hoe zou zich mijn geest verheugen, als de jongste morgenstond
Allen, hier bijeen vergaderd, kort gescheiden, weêr verbond.

Als ons hart, volmaakt geheiligd, zonder zorgen, zonder leed,
Ons aanbiddend neêrgebogen, dezen stond herdenken deed.
't Is een gift alreê verworven: Jezus kocht die met zijn bloed;
Reikt ze u toe, o feestgenooten! ach gelooft, mijn God is goed!

AAN DEN

STANDVASTIGEN, MENSCHLIEVENDEN EN ONVERWONNEN VERDEDIGER

VAN DE

WILLEMSTAD. (*)

(1793.)

Mijn held! kniel als Gustaaf (†) weleer op 't slagveld deed,
En bid 's lands Redder aan, die op uw vesten streed.
o Telg des eedlen stams, waar uit meer helden sproten,
Leef eeuwig in het hart van al uw landgenooten!
Ons volk erkent uw deugd en weent uit dankbaarheid;
't Eerbiedigt uwen moed, uw trouw en stil beleid;
Het staart op u!.... den held, die vleijers kon verachten;
Zich aan geen dreigen stoorde, en 't uiterste af dorst wachten.

Het

(*) Baron VAN BOETZELAAR. (Februarij 1793.)

(†) GUSTAVUS ADOLPHUS, de handhaver der godsdienstige en staatkundige vrijheid in Duitschland, wierp zich, aanstonds na den slag bij Leipzig, in de jare 1631, op zijne knieën, en dankte God openlijk op het slagveld voor de behaalde overwinning.

Het juicht in 't groote heil, dat God, door u, ons gaf;
En bidt van hem, voor U, vernieuwde krachten af,
Om rustig, aan het hoofd van uw beproefde benden,
De trotsche Sanheribs, vol schaamte, weg te zenden.
Ontvang dan 't staal van eer! ga waar 't gevaar u wenkt!
Tot dat ons Neêrlands God volkomen uitkomst schenkt.

VOOR GOD EN 'T VADERLAND.

OP DEN 8en MAART 1793.

AAN WILLEM DEN VIJFDEN (*).

Gij leeft. Schep moed in God! Ten spijt van die u haten,
Heeft Neêrlands Oppervorst, noch u, noch ons verlaten.
Zijt sterk! uw arm, den Staat en Godsdienst toegewijd;
Geev' heil aan 't biddend volk, en zege na den strijd.
Uw loon zij, onder God, 's volks roem en lust te wezen,
Uw doel, Gods ongunst slechts, geen' menschenvloek te vreezen;
De deugd zij, bij 't geloof, uw helm, uw schild en speer!
En, hoe voorspoedig 't ga, leg nooit die wapens neêr.
Dat Neêrland schuld betreure, en Jezus eere geve!
Op nieuw gered, aanbidde, in liefde en vrijheid leve,

Om

(*) Geboren 8en Maart, 1748.

Om Hem, wien 't ongeloof verloochent en bespot,
Te dienen, meer dan ooit, als Redder, Heer en God.
Ga met uw huis ons voor; dan blijft, schoon donders loeijen,
De boom van ons geluk op uwen wortel groeijen;
Zoo zinge 't nageslacht, blij, dankbaar en opregt.
God heeft aan Nassau's huis onze eer, ons heil gehecht.

VOOR GOD EN 'T VADERLAND.

UIT DE

KLEINE BIJDRAGEN,

TOT BEVORDERING VAN

WETENSCHAP EN DEUGD,

TOEGEZONDEN AAN . . . .

1796.

Wie wijsheid zoekt, en deugd betracht,
Betreedt een veilig pad.
Vergeefs beloert geweld of list
Zijn' diepverborgen schat.
Die dezen uchtend zijner vreugd
Reeds vrolijk rijzen zag,
Verwacht, zoo werkzaam als getroost,
Eerlang den vollen dag.
Dan trekt de laatste nevel op;
Dan wordt geloof genot;
Dan is hem alles Hemel; — en
Der heemlen hemel, God!

UIT DE KLEINE BIJDRAGEN,

E N Z.

L I E D.

Die op Gods liefde en trouw gerust,
Zijn slaande hand eerbiedig kust,
En, vrolijk onder zegeningen,
Met dankbaarheid zijn pad betreedt,
Zal, zoo in voorspoed, als in leed,
Van trouw en waarheid zingen.

Maar hem, die morrend zwoegt en slaaft,
Gekromd, in donkre mijnen graaft,
Kan 't geen hij vindt, zelfs niet behagen.
In 't kwijnend oog schiet traan op traan,
Hij vangt den dag met wenschen aan,
Maar eindigt dien met klagen.

Geen wonder, dat deze aard hem is
Een dorre heide, een wildernis,
Waar dorens zonder rozen groeijen;

Waar

Waar zelfs viooltjes vol venijn;
De zachte tortels gieren zijn;
De zuidewindjes loeijen.

Met smart gevoelt het stug gemoed,
Als 't zich met asch van wenschen voedt,
Hoe dankbaarheid en blijdschap vlugten.
Die slechts begeert hetgeen hij mist,
Maar 't zijne klein acht, of verkwist,
Zou zelfs in Eden zuchten.

De wereld-akker teelt verdriet,
Al koestert men dat onkruid niet.
Wie wijs is, zal geen distels zaaijen.
Ai! plukt de bloempjes die er staan;
Geeft acht op 't kleinste plekje graan,
Ligt valt er niets te maaijen.

De bijenzwerm zweeft gonzend rond,
En leeft, zoo vrolijk als gezond,
Op de onbebouwde en dorre heide.
Waar 't riekend bloempje kruipend groeit,
Daar is 't, dat eedler honig vloeit,
Dan op de vetste weide.

De

De disch, dien God den mensch bereidt,
Is 't vrolijk hart, waar dankbaarheid
Steeds nieuwen eetlust kan verwekken.
De spijze zij voor 't oog gering;
't Is ligt genoeg: de sterveling
Behoeft slechts door te trekken.

Zijn vaderland! ach! 't is hier niet.
Een stad, die 't sterflijk oog niet ziet,
Verdient alleen zijn' strijd en zorgen.
Laat rijkaards-schuren 's avonds zijn
Vervuld met olie, graan en wijn:
Een ander heeft ze morgen.

De parel der bestendigheid
Ligt in de schulp der eeuwigheid.
Hier mengelt weenen zich met zingen.
Het paadje kronkelt, hoe men 't gaat.
Ja, reisgenooten! onze staat
Is die van vreemdelingen.

MORGEN-GEDACHTEN.

De morgen roept: het liggend vee rijst op;
En voelt met nieuwe kracht verjongde vreugd.
Het woest gediert, verzadigd door den roof,
Verneemt de stem des daags van ver; verschrikt;
En vlucht, voor 't licht bevreesd, zijn holen in.
't Angstvallig lam, nu moedig, blaat en springt,
Al zoekend, om den stijven uijer heen.
Aanminnig dier! o beeld der onschuld! lesch
Uw' vroegen dorst blijmoedig aan die bron:
De hand is mild, die u het voedsel geeft.
Maar ach! gij kent Hem niet, wiens oog 't heelal
Doorloopt; geen rust behoeft; voor mensch en vee
Weldadig zorgt; en waakt als alles slaapt;
Ja zelfs 't geroep der jonge raven hoort.
Ik, wien een geest, van eedler kracht omgord,
Bezielt en opwaarts heft, ik stijg verrukt,
Bij 't schemerlicht, den groenen heuvel op,
Waar langs de zon hare eerste stralen schiet.
En, wachtend op haar komst, begluurt mijn oog
De morgenstar, den zoon des dageraads.

Ter-

Terwijl mijn hart eerbiedig nederknielt.
't Gordijn gaat langzaam op; de schaduw vliedt;
De toppen van de bergen blinken reeds.
't Gestarnt wordt bleek — en bleeker, en ontvlugt
Het oog van haar, die oprijst als een held.
Zoo deinst het trotsche heir der driften af,
Wanneer de levensvorst zijn stralen schiet
In 't hart, dat hem, als koning, hulde doet.

Rijs op, o zon! begin uw' helden-loop!
Aan u beval mijn God, zoo wijs en goed,
De heerschappij des daags; en dat bevel
Zag 't bezig menschdom nooit van u verzuimd.
Geducht taafreel! Hoe zelden treft ge 't hart;
Hoe menigmaal het oog! ik sidder! ach!
Wat is de mensch, dat Gij, menschlievend God!
Aan hem gedenkt, die telkens zijwaarts wijkt,
Of stil staat in zijn' loop, en u vergeet!
De morgen gloeit van blijdschap: ik van schaamt.

Treê voort, o zon! de luister uwer jeugd
Is niet verwelkt; uw loop is niet vertraagd;
Uw levenwekkende invloed niet verzwakt.
Een eik verdort, en valt in grijsheid neêr.

De volken worden rijp, en buigen 't hoofd,
Gelijk de garst, als zij den maaijer wenkt.
Zij vallen neêr, en 't aardrijk opent zich,
Verbergt ze, sluit zich weder, ja bedekt
Hun treden zelfs voor 't zoekend nageslacht,
Dat garven bindt, waar eertijds Troje stond;
En niet bedenkt, dat zij het kouter drijft
Door voren vetgemaakt met menschenbloed.
Maar gij, o vorst des daags, gij tart het graf;
Schoon achter uwen rug reeds eeuwen zijn.

Wat ziet gij al, o zon, in uwen loop?
Veel droefs; veel blijds; veel jammers; veel gejuichs!
Hoe dikwijls moet een wolk de sluijer zijn,
Waar meê gij uw bedrukt gelaat omwindt,
Om 't weenend oog der onschuld niet te zien!
Terwijl geweld of list zich ongestoord
In wellust baadt, en als een God geëerd
Den trotschen blik op deugd en lijden slaat.
Maar ziet ge in 't eind, hoe God, na taai geduld,
In de eene hand de strenge weegschaal houdt;
In de andre vuist den donder zijner wraak,
En heilig-streng ter hooge vierschaar treedt;
Dan vaagt uw licht de dikste nevels weg,

Dan

Dan blinkt regtvaardigheid op aarde alom:
En 't menschenkroost leert Gods geregtigheid.

Maar, vorst des daags, hoe moedig steekt ge 't hoofd
Ter kimmen uit, als zich eene eedle ziel,
In d' uchtend, bij het rijzen van uw licht,
Op 't eenzaam veld, voor uwen maker buigt;
En gij, getuige van zijn stil gebed,
Hem van de bron des lichts het beeld vertoont!
Terwijl hij, ongestoord, en onbemerkt,
God en zich zelf alleen op aard gevoelt;
Met stille vreugde, en ernst, den wierook brandt
Van dankbaarheid, verloochning en geloof;
Ja zich geheel aan God en Jezus wijdt;
Om aan zijn hand het dorenvolle pad
Met nieuwen lust gewillig op te gaan,
En dus een vriend van God en mensch te zijn.

Ja, godsdienst! gij, gij geeft den moeden kracht;
Gij voert geen' storm, of hagelbuijen aan;
Maar labbert zachtkens, als de zuidewind,
Die roosjes kust, en, zwanger met dien geur,
Den avondbalsem op het menschdom giet,
Eer 't zich, vermoeid, op 't rustbed nederlegt.

Verblijd u, in uw jeugd, o licht des daags!
Deel schatten uit; en, met die schatten, vreugd.
Uw' glans te zien is toch voor 't menschdom zoet.
Wie u ontschuilt, ontvlugt zich zelf, en God.
o Zwarte ziel! die 't licht der zonne ontvliedt,
Waar vlugt ge, daar de wroeging u verlaat?
Uw schaduw kunt ge ontvlugten, maar de nacht
Geeft scheller toon aan uw verwijtend hart.
Ach! vlugt niet meer! ontschuil uw' maker niet.
Erken u zelf en beef! — neen! beef niet meer!
De schepper van de zon, dien gij veracht,
Als vijand hoont, bestrijdt, of bang ontwijkt;
Hij ziet u, roept u, wil u Vader zijn;
Keer weder, kus den zoon! en zing met mij!

o Zon! o schets der algenoegzaamheid!
Gelijk een bron zijt gij, die nooit verdroogt,
Maar steeds gedrenkt door bergen rijk van sneeuw,
Zoo mild als snel, door dal en beemden schiet.
Uw oceaan verliest geen' droppel zelfs,
Ofschoon hij 't licht bij volle stroomen stort,
Zoo ver zich 't oog, hoe sterk gewapend, weidt,
Wanneer 't bij nacht den URANUS bespiedt.

Blijft

Blijf eeuwig staan, gelijk de bergen Gods,
En wees, o zon! voor 't verste nageslacht,
Wat gij voor ons en onze vaders waart.
Genaakt een wandelaar, na menige eeuw,
Dan dezen heuvel, rust hij op dien steen;
Ontschuilt hij uwen gloed, o middagzon?
In 't lommer van deez' eikel, dien mijn voet
Nu zorgloos drukt in de aarde, dan misschien
Zijn grijze kruin verheft, en eeuwen telt,
Dan heffe hij, die eerst aâmegtig zat,
Naar nu verfrischt, door 't lesschen van zijn' dorst
Uit deze bron, zijn treden voorwaarts zet,
Zijn dankend hart, tot u, o zon! omhoog:
En roeme uw jeugd, uw' invloed, uwe kracht;
Zoo blij als ik, die dan reeds eeuwen zweeg,
Ja wiens gebeent, tot vliegend stof vergruisd,
Dan opwaarts stuift, en vallend wederkeert.

Maar ach! 'k verlies mij zelf — onmeetbre bol!
Helaas! hoe vast ge staat, hoe uitgerekt
Uw leeftijd zij, (een schets der eeuwigheid)
De tijd genaakt, de morgenstond spoedt aan,
Waarop gij, voor het laatst die velden groet;
En drupplen van 't bepareld kruidje lekt.

Ik sidder! .. (zou er niets bestendig zijn?)
Aan 't eind der rollende eeuwen ligt uw graf.

Uw graf! — is 't waarheid? kent ge, o twijfelaar!
Jehovahs stemme niet? «de hemel zelf
(Dus sprak hij) zal verouden als een kleed;
Vergaan, gelijk een dekkleed opgerold,
Maar Ik — zal zijn — Ik leef in eeuwigheid.»
Geduchte stem! geloof, aanbid, en zwijg!

o Eeuwig God! voor wien de hemel beeft,
En 't hemelheir gedienstig nederknielt;
Gij spreekt; en zonnestelsels loopen voort.
Gij wenkt — ze zijn niet meer! — o zon!
Een opslag van dat oog — en gij verdwijnt,
Gelijk een droppel, die in damp vervliegt.
Vernietigd? neen! het schepsel telt zijn werk
Te dikwijls angstig op; en 't slot is; NIETS;
De schepper nooit — Hij werkt voor de eeuwigheid;
En wat er ooit verander', niets vergaat.
Verblijd u dan, o zon! schoon ge ons begeeft,
Een ander oord, dat op uw toekomst wacht,
Verheugt zich dan misschien in uwen glans,

't Is

't Is u genoeg, aan God ten dienst te staan;
Gij laat aan Hem, 't HOELANG, 't WANNEER, en 't WAAR.

Maar ach! hoe droevig zal onze aardbol staan?
De maan in 't zwart, de starren!.. ach! ik dwaal:
Die met Jehovah wandelt, leeft in 't licht,
Schoon 't eeuwig nacht aan onzen hemel werd.
En, blij vooruitzigt! 'k zie eene andre zon,
Die vrolijk opgaat aan de kim der eeuwigheid.
Maar ach! wie leeft er dan, als Zij verschijnt?
De reden zwijgt — een dikke duisternis
Bedekt den afgrond van 't beperkt verstand,
Dat, onbestraald, geen godsgeheimen ziet.
Wie ligt dien sluijer op? — Ik hoor de stem,
Die 't godlijk antwoord geeft, en dondrend zegt:
«Al 't menschdom zal, verrezen uit het graf,
Dan staan in 't middaglicht der eeuwigheid.»
Verbazend uur! zoo vreeslijk, als gewis!
Des Christens troost! der boozen schrik!... en mij?
Genade, o Heer! ach treed niet in 't gerigt
Met hem, die U op zijnen Heiland wijst!

Verhoogde schaar! die, daar uw ligchaam rust
In 't zwijgend graf, het zalig geestenoord

Bewoont, waarin de Zon van heiligheid,
Op aard, helaas! te veel door 't vleesch bezwalkt,
Een' heller glans en sterker gloed verspreidt.
Gij gaat van kracht tot kracht, van deugd tot deugd;
En ziet door Hem, wiens werk volkomen is,
Het Hemelsch beeld in u geheel voltooid.
Zoo vloeijen eeuwen heen, alleen bemerkt
Door 't zacht gevoel van stille zaligheid,
En hemeldeugd, die werkzaam zich ontrolt,
Tot dat uw stof, onscheidbaar zaamgevoegd,
Vereenigd met uw' geest, voor God verschijnt.
Met eer bekroond, het Koningrijk beërft,
U toebereid voor 's wereld's morgenstond.

Ach! dat mijn eind gelijk aan 't uwe zij!

Volbreng, o Zon! uw' heldenloop! uw gloed
Ontvonkt mijn hart, maar stoort mijn stil gepeins.
De dag begint. Mijn loopbaan opent zich.
Een loopbaan van geloof, van liefde en hoop.
De strijd zij hard, en de arbeid lang en zwaar;
Getrouwheid tot den dood ontvangt den kroon!

AAN

DEN OVERSTEN

DER

KONINGEN DER AARDE.

Voor U, der vorsten Heer! kniel ik met diep ontzag;
En, daar Ge een' schepter voert, dien tijd noch roest verteerde,
Verheft zich mijne ziel. Wat vrees verwekken mag,
Hij, die uw zijde koos, verbeidt gerust den dag,
Waarop 't eens blijken zal, wie U als Koning eerde.

Gij ziet op 't menschdom neêr. Der volken woest gewoel
Beweegt zich, op uw' wenk, langs, hun verborgen, wegen.
Ons oog verliere zich; uw blik mist nooit zijn doel,
Bezwijkt al eens ons hart door smartelijk gevoel,
Ook dan herschept uw staf dat leed in heil en zegen.

't Is waarheid, wat gij spreekt; 't is trouw, wat gij beveelt;
Dit tuigt de ontbeeide schaar van al uwe onderzaten.
't Is de eedle vrijheidslach, die op hun aanzigt speelt:
In hun heeft reeds uw geest iets van dien smaak geteeld,
Die de ondeugd, hoe vermomd, erkennen leert en haten.

't Ver-

't Verloochnen van zich zelf moge aan het wuft gemoed
Een eerzuchtdoovend juk; uw kruis een keten schijnen;
Uw' wenk te volgen, zij een kluister voor den voet,
Die op zijne eigen baan vermetel henen spoedt,
Waar Gij zegt: DAAR ZIJ LICHT! ziet men dien waan ver-
(dwijnen.

Als 't onbevlekte lam, geheel aan God gewijd,
Hebt gij ons leed getorscht; voor ons de hel bestreden,
Ons door uw stroomend bloed van vloek en dood bevrijd
En daar gij in triumf ten troon gestegen zijt,
Verzellen eer en magt, naar 't regt, uw heldenschreden

Regeer dan onbegrensd! 't is onze zaligheid!
U kan zich 't angstig hart, berustend, toebetrouwen.
Zou 't pad niet veilig zijn, waarop uw hand ons leidt?
Met een gesloten oog dan slechts het uur verbeid,
Waarin gij 't stil geloof bekroont met blij aanschouwen.

Als alles hier ontzinkt, blijft ons uw magt op zij';
Als ons beneveld oog uw treden 't minst kan sporen:
Als elk verlegen vraagt: «Wie ziet zijn heerschappij?
Waar blijft zijn trouw en magt?» dan zijt gij 't meest nabij;
Er gaat ook dan geen stip in 't eeuwig plan verloren.

Be-

Beroerde wereldzee! stuw vrij uw golven voort!
Wring dijk en dammen los! verzwelg de hoogste landen!
Wat zal uw woeden doen? het onbereikbaar oord
Van Jezus heerschappij wordt nooit in u versmoord,
Zijn vuist bedwingt uw' vloed; zijn oog bewaakt uw stran-
(den.

De Hemelvoorraadschuur wordt langzaam aangevuld.
Wie kan, ô Zoon van God! al uwe aanbidders tellen?
Gij leidt, beveiligt, troost, en vormt hen met geduld;
Tot dat gij ze eens, te zaam, volmaakt verlossen zult,
Om ze, als een reine bruid, uw' Vader voor te stellen.

Dan wordt voor 't gansch heelal de twist van hen getwist,
Die u, in vrees en strijd, in nood en druk, aanbaden,
Dan wordt hun eeuwig lot, door uwen mond beslist;
Dan zijn de pijlen stomp van wraak, geweld en list;
In 't zalig rijk des lichts kent men geen kronkelpaden!

DE TOEKOMST.

Waar vind ik eens het eind van 't strijden, zwoegen, zwerven?
Mijn boezem hijgt naar rust, en kan die niet verwerven.
'k Ben naauwlijks op een' berg, of zie een' steiler top;
't Eene onweêr zakt naauw af, of 't ander zet weêr op.
Mijne afgematte ziel voelt zich door angst beknellen,
Daar duisternis en schrik haar op den weg verzellen;
Daar 't licht, dat, nu en dan, haar eens in de oogen straalt,
Pas uit de kimmen rijst, of straks is 't weer gedaald.
De moeite, 't bang verdriet, de mijmerende zorgen
Staan voor mijn legerstêe bij 't krieken van den morgen;
Door haar word ik gewekt; zij volgen me op mijn treên;
En waren, al den dag, als schimmen, om mij heen.
'k Ben jong, maar hijge naar den avond van mijn leven;
Ja, was mijn wensch voldaan, 'k had reeds den geest gegeven.
Reeds was mijn zondig vleesch een prooi van 't vratig graf;
Mijn ziel reeds bij dien God, die haar het aanzijn gaf.

AFSCHEID (*).

Sta pal, mijn vriend! Het hart ontvalle u niet!
't Moog' stormen zoo het wil, de Heer regeert!
De ontroerde zee, der golven hol geklots
Stuwt ons, van lieverlêe, ter haven in.
Verzonk er menig schip in dezen vloed,
Geen nood voor ons; de stuurman, die ons voert,
Heeft nooit een kiel op 't barnend strand gezet.
Zoo wijs als sterk, is hem geen klip te blind,
Geen zee te hoog, geen onweêr te verwoed;
Hij vordert slechts, dat men gerust en stil
Zijn lessen volge, en 't voorts aan Hem betrouw'.
Gelukkig hij, die, als de wijnstok treurt,
De vijgenboom niet bloeit, de olijfboom liegt,
Het veld geen spijs, de stal geen runders geeft,
Zich echter in den God zijns heils verheugt.
En opspringt in Jehovah, blij te moê.
Zijn kronklend pad, hoe scherp, hoe eng, hoe steil,
Loopt veilig op het huis zijn's Vaders uit.

(*) Deze regels bevinden zich aan het slot der *Kleine Bijdragen*, enz.

UIT DEN

CHRISTELIJKEN SPECTATOR.

IN

TWAALF

VERTOOGEN.

1799.

UIT DEN

CHRISTELIJKEN SPECTATOR.

GEZANG. (*).

In wien beroem ik mij? alleen in God!
Al wat ik was, of ben, of wezen zal,
Was, is, en blijft geheel aan Hem gewijd.
Mijn dag loopt af, mijn avondstond genaakt,
En ik verwacht, met eerbied en geduld,
De komst van Hem, die zeker komen zal,
Al blijft de dag en 't uur voor mij bedekt.
Dit is mijn troost: Hij heeft dien stond bestemd.
Zijn wijsheid, trouw en liefde doen die keus.
Maar dit 's gewis: als Hij, dien ik verwacht,
Mij tot zich roept, zal Hij zijn zuchtend kind,
Nu klein, nu zwak, verheffen uit het slijk,
En plaatsen dat vrijmagtig bij zijn' troon.

Daar

(*) Dit stukje is de vrije navolging van een schoon couplet uit de *Gezangen der* (voormalige) *Engelsche gemeente in 's Hage.* Het oorspronkelijke begint dus:

Content, I'll pass my transient days.

Daar blijft zijn stand, zoo heerlijk als gewis;
Daar knaagt geen worm aan zijne vreugd of eer;
En daar belacht hij 't grimmen van den nijd.
Laat al wat hier bekoort, of schittert, vrij
Verbijstren wien het kan, mij treft het niet.
't Verdorde blad, dat speeltuig van den wind,
Verstrooit den geest des stillen denkers niet,
Die 't helder oog op heel de schepping slaat;
En zich, in 't geen bestendig blijft, vermaakt.
Wat is de wereld toch, hare eer, haar goed?
Een speeltuig van den wind! een vallend blad!
Rampzalig hij, die slechts zijn grootheid zoekt
In aardschen glans, en, in de schaal van God
Voor de eeuwigheid te ligt bevonden wordt!

MORGENLIED (*).

Eer zij God in de hoogste!
En vrede op aarde.
In menschen welbehagen!
Wij roemen U!
Wij prijzen U!
Wij aanbidden U!
Wij zeggen u lof!
Wij danken U,
Wegens uwe groote heerlijkheid!
Heere! Koning!
Hemelsche!
ô God, Vader! Almagtige!
ô Heere!

(*) Dit stuk, in het oorspronkelijke *μεγαλη δοξολογια* (*de groote dankzegging*) genaamd, werd in de eerste Grieksche Kerk, des morgens gelezen, maar des Zondags 's morgens gezongen. Het is geen eigenlijk dichtstuk, maar slechts een zamenvoegsel van eenige lofspraken.

ô Heere! Zoon! Eeniggeboren!
ô Jezus Christus!
En gij Heilige Geest!
Heere, die God zijt;
Het Lam Gods,
De zoon des Vaders,
Gij, die de zonde der wereld wegdraagt,
Ontferm u onzer!
Gij die de zonde der wereld wegdraagt,
Neem ons Gebed aan!
Gij, die zit aan de regterhand des Vaders,
Ontferm u onzer!
Gij zijt alleen de Heilige!
Gij zijt alleen de Heere!
Jezus Christus!
Tot heerlijkheid Gods des Vaders! Amen!

LIED
OP DEN DAG DER GEHEILIGDE RUST.

Het blozen van den dageraad
  Heft onzen geest naar boven;
Om Hem, door wien de wereld staat,
  Eerbiedig blij te loven.
Den God, die eenmaal menschen schiep,
Die 't gansch Heel-al te voorschijn riep,
  Behooren alle tongen!
Reeds heeft de reine Cherubs-mond,
In 's werelds blijden morgenstond,
  De schepping toegezongen.

Gij, die uwe reinheid hebt bewaard,
  Aan God getrouw gebleven,
Zaagt twijfelmoedig naar deze aard,
  Toen 't menschdom had misdreven.
Maar vrolijk zaagt ge op uwen Heer,
Toen hij 't verdwaalde menschdom weêr
  Tot zijnen Schepper voerde.
Toen hij, aan God geheel gewijd,
Zich, voor den mensch, begaf in strijd
  Met hem, die de aard beroerde.

Gij zaagt dien strijd, ô Englenschaar!
  Hij deed u heilig beven;
Maar gij ook hebt den Middelaar
  Toen lafenis gegeven,
Toen hij, met zweet en bloed bevlekt,
Zijn's Vaders deugden heeft ontdekt,
  En door 't Heel-al doen blinken;
Op dat de mensch, dien hij verving,
Niet eeuwig als weêrspanneling,
  In jammer weg zou zinken.

Hij is verrezen! Op den dag,
  Dien wij ook heden vieren,
Gaf hem zijn Vader 't hoog gezag,
  Om de aarde te bestieren.
In Hem zijn wij, ontaard geslacht,
In uwen kring terug gebragt;
  Op nieuw voor God geboren.
Hij één met ons, wij één met Hem;
Wij laten thans een blijde stem
  Door heel de schepping hooren.

Waar-

Waarheen wij thans onze oogen slaan,
  Het lacht ons alles tegen.
In hagel, donder en orkaan,
  In vetten malschen regen,
In alles zien wij 's Vaders hand;
Die ons naar 't vrije Vaderland,
  Zal vaderlijk geleiden.
Terwijl de Heilvorst door zijn' Geest
De kwalen onzer ziel geneest,
  Ons leert zijn komst verbeiden.

Wij rusten van het aardsch gewoel,
  Na 't werk van drie paar dagen;
Om weder met verhoogd gevoel
  Naar onzen God te vragen.
In Hem verblijdt zich ons gemoed.
Hij, die ons stervend ligchaam voedt,
  Wil ons dat manna geven,
Waardoor men krachten gâren kan,
Om, eensgezind, naar Canaän
  Met stillen moed te streven.

De heiligheid blijft onze lust;
De zonde baart ons smarten;
Maar zulk een dag geeft kracht, door rust,
Aan afgestreden harten.
Die rust is ons een onderpand
Van 't heilig, vrij en vreedzaam land,
Waarheen wij strijdend trekken.
De voorsmaak, hier ons toebereid,
Moet steeds in ons, naar heiligheid,
Meer dorst en honger wekken.

Wij staren op het Testament,
Door Jezus bloed geteekend.
Dit maakt ons de erfenis bekend,
Voor zijn geslacht berekend.
Op dezen rijkdom tuurt ons oog.
Dit houdt ons zakkend hart omhoog,
Ontketent ons van de aarde.
Wij zien op Hem, die overwon,
En voor ons, boven maan en zon,
Die erfenis aanvaardde.

Hij heeft den dood zijn prooi ontrukt;
  Den schepter aan tijrannen.
Wat Hem verplettren wil, mislukt,
  Hoe kunstig zaamgespannen.
De mensch blijft worm, hoe hoog hij staat;
Maar wie zich trotsch verheft, vergaat
  Voor 't aangezigt des Heeren.
Wat needrig knielt, is Gode waard;
Ja wie op Hem als Redder staart,
  Zal Hem als Redder eeren.

Ach! dat geen zondaar zich onttrekk'!
  De heilrivier blijft stroomen.
Wie wil er kwijnen door gebrek,
  En niet tot Jezus komen?
Geloofd zij God! Hij gaf zijn' Zoon.
De weg staat open tot zijn' troon
  Voor 't kinderlijk vertrouwen.
Wij zullen eens op 't groote feest,
Aan Hem gelijk, met blijden geest,
  Zijn beeld, volmaakt, aanschouwen.

Hij, die ons eens heeft vrijgemaakt,
  Wil ook voor de uitkomst borgen.
De groote dag der rust genaakt;
  't Loopt af met onze zorgen.
Laat vrij der volken Oceaan
Onstuimiger en hooger staan,
  Dan 't onze vaders zagen.
Dat leed is, eer men 't waant, geleên.
Hoe onverwacht werd menigeen
  Door Englen weggedragen!

Keer spoedig weêr, ô dag der rust!
  Beladen met geschenken!
Uw komst ontvlamm' steeds nieuwen lust,
  Om hoog van God te denken.
Schoon duizend duizend, in hun' waan,
De hand aan Heiligdommen slaan;
  (Laat staf en mijter vallen!)
Het onbewegelijk gebied
Van Vorst Messias wankelt niet,
  Maar overwint die allen.

Wie

* * *

Wie 't Christendom verdrukt, bespot,
Belaagt en ondermijnt, voert oorlog tegen God!
Maar zal Zijn' Raad niet breken.
Wat ook de bliksem vell', zij laat dien ceder staan.
Zijn loof hange al eens slap; de kruin blijft opwaarts gaan.
De wortel breidt zich uit; de groei duurt onbezweken.

Ik sta op dit geloof gegrond.
Ik weet, wie Jezus is. Die nooit beloften schond,
Zal ook zijn doel niet missen.
Hij is, Hij blijft de steun van 't menschelijk geslacht;
De rots, waar 't smachtend volk een levens-stroom uit wacht
Die vette beemden schept in zand en wildernissen.

Verblijd u, Christenschaar! Wie keert
Zijn' arm, die heil verschaft, en steeds zijn rijk vermeêrt.
De Koning aller volken
Voert, door zijn' vijand zelf, zijn plan weldadig uit.
Wie wijs is, zie op Hem, eerbiedig' zijn besluit;
En wachte op zijne komst, in donkerheid en wolken!

KORT EN EENVOUDIG WOORD TOT STICHTING.

Gij, die met stillen ernst de lieve bloemen
Der wijsheid plukt, en kunstig zamenhecht;
Laat geene keus uw brein of hart vervoeren,
Die uwen eisch op echten smaak ontzegt.
Werpt uit den ruiker, dien ge u wilt vergâren,
De roos van 't Euangelie nooit ter zij.
Zij draagt een' gloed, die nimmer zal verbleeken,
En zet der schoonste bloem nog luister bij.
Wat zou u toch een handvol bloemen baten,
Die u ontviel bij 't stappen in uw graf?
Of zoudt ge u trotsch op zulk een' krans beroemen,
Die meer vergif dan honig aan u gaf?

Wilt gij met vrucht uw rollende uren slijten,
Vreest God, en eert den Zoon, dien Hij u zendt.
Bij Hem alleen is Raad, bij Hem is Wezen,
Voor elk, die zich, weetgierig, tot Hem wendt.
Het schoon verblijf, aan menschen eens geschonken,
Getuigt van diep verstand, van liefde en magt;
Ja 't gansch Heel-al, zoo kunstig zaamgebonden,
Is een beschreven zuil van wijze kracht.
Dit opschrift steeds en overal te lezen,

Is

Is wijsheid, die der Godheid meest behaagt.
Waarheen ge u keert, al 't schepsel schijnt te letten,
Of gij wel 't eerst naar God, uw' maker, vraagt.

In elken stand, in al uwe oogenblikken,
Zijt gij, ô mensch! een zoon der eeuwigheid.
't Geen dwaasheid is bij God, hoe schoon het flikker',
Is waardig, dat gij 't daarlaat, of beschreit.
Wilt ge in uw huis, met wijsheid, lessen geven,
Uw kroost tot licht, in 's werelds duisternis;
Wie toch kan zich, als vader, regt gedragen,
Die zelf geen kind des wijsten vaders is.
De vorsten, die regt vaderlijk regeeren,
Gaan aan zijn hand, en luistren naar zijn stem.
Zijn tucht kan elk aan 't regte spoor gewennen;
De wijsheid, die ons zaligt, daalt van Hem.

Wie vordert meest? wie kan op waarheid roemen?
Wie dringt toch door de schors heen tot aan 't pit?
Wie zal, in 't eind, zich schaamrood niet verbergen?
Hij, die gedwee aan Jezus voeten zit.
Daar wordt alleen het beste deel verkoren,
Dat eeuwig blijft, als alles ons ontzinkt.
Het vonkje, door dien Leeraar aangeblazen,
Wordt eens een zon, die aan den hemel blinkt.

DICHTSTUKJE.

'k Bewoon dat onbegrensd gebied,
Waar 't regtgestemd verstand Gods hoogen invloed ziet.
Mijn ziel zij gansch gehoor! Hij maakt mij zijn bevelen,
Door 't spreken der natuur, en door zijn woord, bekend;
Op dat ik, aan zijn dienst gewend,
Getrouw en rustig blijv', bij wisslende tooneelen.

Waar heen ik ga; wat mijne hand
Ooit opvat in mijn huis, in Kerk, in Vaderland,
Zij steeds om Hem alleen, als Koning, te behagen.
Mij past het, die van Hem, de kracht van mijne kracht,
Den zegen op mijn pogen wacht,
Niet aan mij zelf, maar Hem: *Wat zal ik doen?* te vragen.

Hij stiert den gang van ieder mensch;
Maar Hij, die trotschheid haat, veroordeelt zelfs den wensch,
Om voor zich zelf, als voor een' afgod, neêr te knielen.
De wierook, dien men dus, op onreine outers, brandt,
Is Hem een Kaïns offerhand,
Een damp van hoogen waan, en 't merk van lage zielen.

Wel-

Welluidend is de levenstoon
Van hem, die, aan de stem van zijnen Heer gewoon,
Aan zijnen stillen geest die rigting weet te geven,
Dat hij, in werk en rust, zijn' God ootmoedig dient,
Als Heer, en in den Heer, als vriend;
Die daarin zich beroemt, van nooit zich zelf te leven.

Mijn ziel zij steeds tot God gekeerd,
Die zwakken sterkt, en dwazen wijsheid leert!
Geopend zij mijn oog, om op zijn' wenk te letten!
Zijn wil zij steeds de mijne, en zijn gebod mijn lust!
Dan vind ik zelfs in onrust rust;
Dan zal ik nooit mijn' voet op valsche paden zetten.

Al grimt de duisternis mij aan,
Hij kiest voor mij het pad, waar 'k veilig op kan gaan.
De vriend van God vindt nooit zich aan het eind bedrogen.
Wat zeker schijnt, zink' weg; wat zigtbaar is, verdwijn';
De bloem des levens zelfs verkwijn';
Ja wat de wereld biedt, zij ijdelheid en logen!

God blijft mijn middenpunt; mijn Al;
Om wien ik mij beweeg; op wien ik wachten zal.
En wat zou dan op aard mij nevens Hem gelusten?
Geef, Jezus! licht en kracht! dan zal ik, U gewijd,
Na 't einde van mijn' loop en strijd,
Eens, als verwinnaar, zacht, op mijne lauwers rusten.

---

* * *

't Leven is een school der wijsheid,
Waar het Godgewijd gemoed,
Aan de hand eens trouwen Vaders,
Teederlijk wordt opgevoed.
Aan die sterke hand zich hechtend,
Dringt men heen door angst en druk;
Wordt bewaard bij rust en vrijheid;
Voorbereid voor waar geluk.
Zalig hij, die deugd bij sterkte
Voegen kan in 's levens perk;
Die geen' lof van menschen bedelt,
Maar, in Jezus wijs en sterk,
Slechts bij Hem wil roem behalen;
En bij God tracht wel te staan.
Zoo beproefd en zoo geprezen,
Stapt men rustig grafwaarts aan.

TER

TER GEDACHTENIS.

1800.

Wij aanmerken niet de dingen, die men ziet, maar de dingen, die men niet ziet: want de dingen, die men ziet, zijn tijdelijk; maar de dingen, die men niet ziet, zijn eeuwig.

PAULUS. *Br. aan die van Korintho.* II. 4. *vs.* 18.

Er zijn nu drie jaren ruim verloopen, sedert mijn oudste zoon zich, tot mijne blijdschap, in het huwelijk begaf. Zijn gelukkige echt werd vervolgens gezegend met eene mannelijke spruit; en hij genoot, met zijne lieve gezellinne, het goede, ten dage van dezen hunnen voorspoed. Dan ras ging de vreugde dezer jeugdige, en met elkander zeer vergenoegde echtelingen in droefheid over. Sedert November 1798 *werd mijn zoon hevig door eene borstziekte aangetast; en men begon al spoedig te vreezen, dat hij voor het geweld dezer krankheid zoude moeten bukken.*

Gedurende zijnen gevaarlijken en verzwakkenden toestand, werd hun lief en eenig kind uit hunne armen, in April 1799, weggerukt; en de vader zelf volgde het, op den 4 Julij, in den ouderdom van ruim zesentwintig jaren. Bij zijne lieve, eenentwintigjarige weduwe, zelve zwak, mitsgaders door zorg en arbeid boven hare krachten, gekrenkt, vertoonde zich, kort na den dood van haren onvergetelijken geliefden, de teekens van dezelfde kwaal. Hare droefheid en hartzeer, zoo geweldig en diepgaande, als onverzettelijk, ondermijnden dagelijks hare krachten; en benamen aan de middelen ter genezing, daarenboven, grootendeels, zoo niet geheel, hunne kracht. Het gevolg was dan ook, dat deze waardige vrouw, na veel strijd en lijden, bezweken is, op den 2 Junij dezes jaars.

Dit tijdperk van mijn leven heeft velerlei gewaarwordingen, en zeer onderscheidene aandoeningen, in mijnen geest voortgebragt. Ik ondervond, gedurende dezen tijd, bij herhaling, dat licht en duisternis, voorspoed en tegenspoed, elkander, hier beneden, vervangen; als ook, hoe onze niet ongegronde en geëorloofde verwachtingen dikwijls te leur gesteld worden; ja, in één woord: hoe het

uit-

uitnemendste óp aarde moeite en verdriet is. Ik werd echter, ook door deze ondervinding, bevestigd in die waarheid; dat de Vader van onzen Heer en Heiland Jezus Christus, een God is van alle vertroosting; en dat er, midden uit de duistere wolken, welke ons omringen, somtijds zulke stralen schitteren, waardoor men de onderwerpen rondom ons zoodanig geplaatst ziet, dat men zich, in zijne droefheid, gerust stellen, ja, in de hoop verblijden kan.

Deze mijne verschillende aandoeningen heb ik, gedurende dien tijd, nu en dan, somtijds ook tot onderrigt en troost voor mijne lijdenden, op het papier gebragt. Men zal er, uit dien hoofde, in zien, zoo wel mijne zorgen en bekommernissen, als die begeerten, vooruitzigten, en gronden van troost, welke mijne ziel vervulden; gelijk ook, van welken aard de denkbeelden en gevoelens waren, welke ik, bij mijne kinderen, in hunnen voorspoed en tegenspoed, zocht te verwekken, aan te kweeken of te bevestigen. En welke anderen zouden deze toch geweest zijn, dan die, waarbij ik zelf mijnen troost zoek in dit leven, en wensch te zoeken in mijn sterven? Het geen men toch

zelf beproefd bevonden heeft, prijst men zoo gaarne anderen aan; vooral als het gevaar klimt: want hoe fijn en diep men gevoelt, als men zijne kinderen langdurig lijden, en langzamerhand den dood te gemoet ziet gaan, weten zij, dien dit kruis immer werd opgelegd. Groot, boven alle aardsche bevatting groot is , dan hen te mogen beschouwen, als zulken, die niet slechts aan ons het leven verschuldigd zijn, maar welken men ook, door het Euangelium, voor Christus geteeld heeft. Die deze hoop heeft, behoeft niet slechts te zwijgen; *hij kan zelfs* aanbidden.

Ik heb de Stukjes, deze mijne gewaarwordingen bevattende, nu laten drukken. De aanleiding daartoe was, dat mijne vrienden en bekenden zoo veel deel namen in mijne omstandigheden, dat zij, naar het geen ik van tijd tot tijd, opzigtelijk deze mijne lotgevallen, had opgesteld, begeerig waren. Ik vond ook geene reden, om hun deze kleine stukjes te onthouden; maar ik wilde tevens niet langer oorzaak zijn, dat, door het menigvuldig afschrijven, de schrijffeilen, welke dikwijls zakelijke of zinstorende fouten worden, zich vermenigvuldigden.

Men

Men ziet hieruit, dat deze voortbrengsels niet zoo zeer voor het publiek geschikt en gedrukt zijn, als wel voor mijne deelnemende vrienden en bekenden. Daar ik echter vreesde, dat dezelve, eens gedrukt zijnde, mogelijk door dezen of genen, behalve mijne bekenden, zouden begeerd worden; en dat dezen begeerte aanleiding zoude kunnen geven tot eenen nadruk, heb ik de Boekverkoopers J. THIERRIJ *en* C. MENSING *verzocht, om er eenige te doen overdrukken; ten einde in staat te zijn, om aan zulken, welke verlangen mogten, deze Stukjes te koopen, die te kunnen afleveren.*

Ik schaam mij toch mijne gewaarwordingen en gevoelens niet. Ik wensch zelfs, dat het aan alle Ouders, vooral in de dagen der tegenwoordige ligtzinnigheid en ongodsdienstigheid, ter harte mogen gaan om hunne kinderen, ten alle tijde, onvermoeid, te wijzen, op dien Jezus, die in dagen van gezondheid en voorspoed, zoo wel als in die van lijden en dood, een volkomen Zaligmaker is; onder wiens opzigt, geleide en bescherming men, in alle gevallen, veilig is. Wien toch zult gij, Vaders en Moeders! uwe kinderen, ook in dezen bedriegelijken tijd, beter, en met zulk eene gerustheid, toewijden en heiligen,

dan aan Hem, die, gelijk Hij op onzen eerbied, onze gehoorzaamheid en onze onderwerping aanspraak heeft, ook onze teederste liefde en ons uitgebreidst vertrouwen, zonder uitzondering, waardig is. Mogt het lezen van deze kleine opstellen daaraan dienstbaar gemaakt worden, ik zoude mij verblijden, dat ik niet alleen voor mij zelf niet vergeefs geleden had; maar dat mijne bevindingen ook voor anderen niet geheel zonder vrucht waren.

HIERONYMUS VAN ALPHEN.

's Hage, den 28 *Julij*, 1800.

AAN

MIJNEN OUDSTEN ZOON

EN

DESZELFS BRUID,

OP DEN DAG VAN HUNNE BRUILOFT.

Zou niet mijn hart zich dankend opwaarts heffen,
Op dezen dag, die u en ons verblijdt?
Zou ik dien liefdeband geen' zegen noemen,
Waardoor gij vast aaneengestrengeld zijt?
'k Ontvang als vader, thans, op mijn gebeden
Het antwoord; 'k zie, als vriend, mijn' wensch voldaan.
Ai! vraagt dan niet: van waar die stille tranen?
't Is zacht gevoel van vreugd, waaruit ze ontstaan.
'k Verloor een' zoon in zijne lentedagen.
Dat bloempje boog het hoofd, en was niet meer!
Ik treurde en zweeg. God geeft nu, op die tranen,
ô Lieve Bruid! me in U een dochter weêr.

'k Wil dan, in 't midden zelfs van donkre stonden,
Die ons, helaas! veel treurigheid gebiên,
De rimpels van mijn zorgend voorhoofd jagen,
En met een' heldren lach ten hemel zien.
Ook zij, mijn zoon! die in mijn zorgen deelde
Voor uw belang, met moederlijke deugd,
Heeft niet vergeefs U op haar hart gedragen;
Maar deelt, met mij verblijd, in uwe vreugd!
Maar 't oudrenhart moet meer dan vrolijk wezen.
't Gevoelt te veel. Daar moet een zegen bij.
Ik geef U dien! Zeg daarop, knielend, Amen!
Ach dat uw lot daarvan de naklank zij!
'k Zal jeugd, noch leest, geslacht noch gaven prijzen.
Wie zich gevoelt, buigt zich beschaamd in 't stof.
Waarop toch zou de worm der aarde roemen?
Die zich beroemen wil, geev' Gode lof!
Verwacht uit deze bron alleen den zegen,
Als een geschenk, dat zijn genade zendt.
Zij ligt bij 't Kruis, en wordt slechts, door een leven
Aan God gewijd, in 't regt genot gekend.
Eert Hem, die, vol genade, uw jeugd bestierde;
U zamenvoegt door een gewenschte min;
En treedt met Hem, den besten, trouwsten vader,
Eerbiedig blij, uw nieuwe loopbaan in.

Dat

Dat zegen zoo op uwe schedels dale,
  Als 't Hem behaagt, die uw behoefte weet;
Die, rijk en mild, zelf zalig, zijne gaven
  Aan hen, die 't Hem betrouwen, 't meest besteedt.
Plukt bloemen op den weg, dien gij bewandelt!
  Maar pluk ze toch met kieschheid; met beleid;
En werpt ze weg, als zij de plaats betwisten
  Aan bloemen tot den krans voor de eeuwigheid.
Vergeet, wat u ontmoet, die lessen nimmer,
  Die u de godsvrucht gaf met liefde en vlijt.
Uw kindschheid en uw jeugd staan als getuigen,
  Dat gij aan God, geheel, waart toegewijd.
Bemint elkander teêr! laat nooit u storen
  In dat geluk, dat door de liefde leeft.
Bidt voor en met elkaâr, dan zal de liefde
  U leiden op een rots, die nooit begeeft.
Leert zoo te zaam des levens lasten dragen;
  Vier schouders torschen ligter 't juk dan twee.
Waar eendragt heerscht, brengt zoet zoo wel als bitter
  Een fijn gevoel voor reine liefde meê.
Draagt met geduld, toegevend, die gebreken,
  Die gij ook in elkaâr ontdekken meugt;
De liefde moet ze dekken, kan ze heelen,
  Ja scheppen uit dat leed vernieuwde vreugd.

Dat

Dat dag op dag uw liefde zie vermeerdren!
  Meer zorgen kweek' voor 't onderling geluk!
Eenstemmig zij uw vreugde! en 't stil genoegen
  Maak' zelfs de dorens stomp van aardschen druk!
Verrijkt u God met eenen huwlijks-zegen;
  Ach! kweekt uw kroost ook voor den hemel op.
Waar dit ontschiet, daar knaagt verborgen kommer;
  Wordt dit bereikt, dan rijst de vreugd ten top!
Zoude ik nog meer bij mijne wenschen voegen?
  Ontbreekt er iets, de Hemel vull' het aan!
Die kent het best uw heil, en mijn verlangen;
  Die leere u, aan zijn hand, vereenigd gaan.
Leeft lang!... voor God!... gelukkig in elkander!...
  Volbrengt uw' loop met vreugd, geduld en moed!...
Vindt eens, in 't hemelsch rijk, elkander weder,
  En baadt u dáár in liefde en overvloed!

13 JUNIJ MDCCXCVII.

AAN

MIJNEN OUDSTEN ZOON,

OP ZIJN KRANKBED.

Ontvang, mijn zoon! een troostwoord van uw' vader.
Hij lijdt in u, en draagt iets van uw smart.
Maar hulp in nood, in zwakheid kracht gebieden,
Is veel te hoog voor 't medelijdenst hart.
Wij ouders staan bij 't krankbed onzer kindren....
Het tranend oog ziet wel verlegen rond;
Maar God alleen kan troost en uitkomst geven;
Bij Hem is raad voor de allerdiepste wond.
Op dezen arts heb ik u vaak gewezen:
Op Jezus, dien mijn ziel als heiland eert;
Hij kent uw smart tot in zijn fijnste trekken;
En wacht, dat ge u ootmoedig tot Hem keert.
Hoe schoon, hoe luid, klinkt zijne stem u tegen:
«Verlegen ziel! toef niet: Ai! vlugt tot mij!
«Waarheen uw lot u immer moog' geleiden,
«Hem die gelooft, wordt alles artsenij.

«Hem

«Hem die gelooft, wordt schuld om niet vergeven:
«Dien wascht mijn bloed van elke vuile smet.
«Hij, die gelooft, kan zelfs in zwakheid roemen;
«Om dat mijn kracht hem op een hoogte zet.
«Ik stierf aan 't kruis; en lei door doodsvaleijen
«Zoo veilig heen, als langs de ruimste baan.
«Hem, die gelooft, bekroon ik als verwinnaar;
«Hij komt, als kind, in 't huis mijns vaders aan.
«Geef dan u zelf; geef al uw angst en zorgen
«Geheel aan mij; aan mij... aan mij alleen!
«Verlaat u op mijn trouw; die wankelt nimmer;
«En ga dan in uw lot gemoedigd heen!»

Zie daar, mijn zoon! een' troost, dien ik niet geve;
(Dit was gering) maar Jezus geeft u dien.
Hij is mijn Heer; en wil ook op mijn kindren!
Die 'k daaglijks aan Hem opdraag, nederzien.
Geloof in God! in Hem, dien God wou zenden!
Uw vader is u niets bij zulk een' vrind.
Hoe hijgt hij *niets* te zijn, als zijne liefde
U slechts bij 't kruis van zijn' Verlosser vindt.

19 JUNIJ, MDCCXCIX.

MIJ—

MIJNE GEDACHTEN

NA HET AFSTERVEN

VAN

MIJNEN OUDSTEN ZOON.

Met een bewogen ziel sta ik voor U, ô God!
Mijn Vader! moest uw kind ook dezen last nog dragen,
Dat hij, in 't hart gewond, bij 't dierbaar overschot
Van zijnen oudsten telg, na korte vreugd, moet klagen.
Mijn zoon, waaraan natuur, bij sterkte, schoonheid gaf;
Met gaven rijk voorzien, die geest en hart versieren;
Zonk, als een lentebloem verwelkt, in 't zwijgend graf;
En dringt ons, bij zijne asch een somber feest te vieren.
Een plant, waarvan men reeds gebloemte en vruchten las,
Moest voor een knagend gif, na langen weêrstand, bukken.
Een steen, die glans verspreidde, en 't slijpen waardig was,
Zag ik aan mijne kroon, helaas! zoo vroeg ontrukken.

Wat

Wat wordt ons door de zonde op aarde al niet ontroofd!
Wat is er schoons en goeds door haar vertrapt, bedorven!
Zij is 't, die sterkte en glans ontzenuwt en verdooft;
Al 't menschdom kwijnt door haar, of is alreê gestorven,

Maar, mijn getrouwe Heer! 'k bedil uw gangen niet.
Hij, die u lieft en eert, wil ook ootmoedig zwijgen.
Gij, altoos wijs en goed, als men op 't einde ziet;
Doet, maar in uwen weg, den zegen ons verkrijgen.
Al trekt uw hoog bevel ons dan het rouwkleed aan;
Gij zorgt, dat op ons hoofd geene olie zal ontbreken.
Gij, hoorders des gebeds! hebt alles welgedaan.
Wij keeren weêr tot rust, schoon onze tranen leeken.

En gij, aan wie mijn kind zoo innig was verkleefd;
Gij waart zijn lust en vreugd; Hij was uw welbehagen.
Heb dank voor al uw' zorg, gij hebt voor hem geleefd;
Ja, boven uwe kracht, zijn smarten meê gedragen.
Nu zucht ge in diepen rouw; en vindt slechts ledigheid.
Gij kunt nog naar de stem, die troosten wil, niet hooren.
Geef vrij uw' boezem lucht; 't is edel, dat ge schreit.
Schrei uit! maar treur toch niet, als ware 't al verloren.

Hebt gij, mijn eersteling! dan uwen loop volbragt;
Een lijf van zonde en dood den wormen afgegeven;
Hij, op wiens liefde en trouw gij stervend hebt gewacht,
Is, hel en dood tot spijt, de Vorst van 't Godeleven.
Gij zijt het stil gewest der Geesten ingegaan;
Gij ziet terug naar 't oord, waar ge, in uw bangste dagen,
Den doodstrijd dapper streedt. Nu vangt uw jeugd weêr aan;
Dáár zal geen zonde en dood aan kracht en schoonheid knagen.
Daar zult ge er velen zien, op aard bij mij bemind;
Ook die uw kindschheid reeds moest lieven en waarderen.
Een moeder, naauw gekend, omhelst in u haar kind,
En gij ziet, door uw spruit, u zelf, als vader eeren.
Al druipt dan 't oog tot God, dat ge ons zoo ras verliet;
Al treuren wij u na, in stille en eenzame uren;
De hoop op uw geluk ontwortelt ons verdriet;
En doet, eerbiedig stil, ons op uw' uitgang turen.

Wat kleefde uw ziel aan mij, in uwen jongsten nood,
Mijn raad, mijn onderwijs, mijn troost kon u behagen.
Ik was, in Jezus hand, uw leidsman tot den dood,
En 'k bleef bij Hem voor u steeds om genade vragen.
Bewondrend peins ik soms op uwen laatsten tijd,
Toen vaderlijke liefde u hulp en moed mogt geven;

'k Was bij uw krankbed zelfs wel eens in God verblijd;
Als ik uw' heldren geest tot Hem zag opgeheven.
Viel u het scheiden bang, wanneer ge aan scheiden dacht;
En 't ongetemd gemoed zich niet naar God wou voegen;
Genade boog uw hart; zij gaf in zwakheid kracht;
Een zachte en stille vreê verving uw angstig zwoegen.
Toen zaagt gij, hoe het leed ons dient tot artsenij.
Hoe lijden 't paadjen is, om hooger op te streven.
Hoe diep Gods wegen zijn; hoe onverstandig wij;
Hoe veilig 't is, zijn lot in 's Hemels hand te geven.
De zorg voor uwe gade ontweek u echter niet.
De teêrste liefde bleef 't gebogen hart bewonen.
Gij bleeft weemoedig zien op haar, die gij verliet;
En wees haar op dien God, die hare min zou loonen.
Hoe dankbaar was uw hart toen voor 't genoten goed.
Dit deed u 't langzaam kruis, eerbiedig lijdzaam, dragen.
Zoude ik (dus sprak uw mond) na zulk een' overvloed,
Om 't lijden, dat mij drukt, mij over God beklagen?
Gij dacht aan 't bloedig zweet, toen, in uw laatsten stond,
Het doodzweet uw gelaat deed kwijnen en verbleeken.
Een droppel lieflijk vocht, gebragt aan uwen mond,
Deed u van Hem, wien gal en edik laafde, spreken.
Wij zagen zaam op God, die zich met ons belaadt;
En spraken in den strijd reeds van triumfgezangen.

Uw

Uw oog zag toen op 't rijk, dat eeuwig zeker staat;
En waar geen snarentuig zal aan de wilgen hangen.
Wat klonk uw *Amen* schoon, te midden van den strijd;
Toen mijn geloof en liefde u gaf den laatsten zegen;
Toen 'k u aan Vader, Zoon en Geest heb toegewijd;
En u, van 't altaar zelfs, verhoogd heb weêrgekregen.
'k Heb zelf uw veege hand gelegd in Jezus hand;
Toen gij het eenzaam dal des doods stondt in te treden;
Ik wees u op dien gids, door 't onbetreden land;
En volgde u, in den geest, al worstlend, met gebeden.
Toen 'k, na uw' laatsten snik, uw' mond en oogen sloot,
Zei k weenend: Rust mijn kind! uw baan is afgeloopen.
De landman ploegt niet meer. Hij draagt reeds in zijn' schoot
De garf, waarop de Heer des oogstes hem deed hoopen.

Heb ik u ooit te veel van Jezus aangezegd?
Hem immer, te onbepaald, als Heiland aangeprezen?
Te sterk mijn liefde en trouw, mijne eer, te pand gelegd?
Dat hij alleen de rots van rust en hoop moest wezen.
Nu dringt uw schrander oog in die geheimenis;
Hoe eigen deugd en werk geen zondaar komt te stade:
Hoe Jezus, door 't geloof, bij God, hun alles is;
En wat zijn bloed vermag, op 't altaar der genade.

Nu handen aan de harp! kniel zingend voor het Lam.
De kroon, u toegereikt, geworpen aan de voeten
Van Hem, die overwon, den Leeuw uit Juda's stam;
Van Hem, bij wien ik eens u zal als broeder groeten.
Nu staart ge in Hem 't model van ware schoonheid aan;
Waarvoor het fijnst gevoel, met de oogen neêrgeslagen,
Bewondrend knielt, en hijgt, om zoo voor God te staan,
En, onbevlekt, het beeld des grooten zoons te dragen.

JULIJ, MDCCXCIX.

AAN

MIJNE LIEVE SCHOONDOCHTER,

BIJ GELEGENHEID

VAN HAREN GEBOORTEDAG.

Geen tijd van vreugde; een tijd van lijden,
Geen uur van rust! een uur van strijden
Is heden uw geboortedag.
Ze is u een spiegel van die rampen,
Waarmede uw bloedend hart moest kampen,
Sinds gij hem laatst verrijzen zag.

Ja 'k weet, hoe gij thans zijt te moede;
Waar vindt gij rust, zoo niet Gods hoede
U zachtkens draagt, vertroost en leidt.
Maar ach! voor Hem zijn uwe zorgen;
Uw angst en kommer niet verborgen;
Hij ziet het oog, dat tot Hem schreit.

Wil Hem geheel uw lot vertrouwen;
Door Jezus op zijn goedheid bouwen,
  Als op een rots, die nooit begeeft.
Al is zijn pad met u in 't duister,
Zijn licht geeft vrede, moed, en luister,
  Aan 't hart, dat op genade leeft.

Ach leer, mijn kind! gespeend van de aarde,
In die genade een' schat van waarde,
  Die u geen wereld geven kan,
Geloovig zien, begeeren, vinden!
Zijn troost kan druk en vrees verslinden.
  Wees gij er ook getuige van!

Dan zal u zwakheid, leed en tranen,
Slechts meer en ruimer toegang banen,
  Om nabij God, uw' God te zijn.
De meest bewolkte van uw dagen,
Zal dan zelfs van zijn trouw gewagen;
  Dan wordt vergif u medicijn.

Ontbreekt het u aan licht, aan krachten;
Gij moogt die vragen, en verwachten,
  Van Hem, die boven bidden geeft.
Ach! dat het blijk', zelfs in uw lijden,
In uw geduldig, hopend strijden,
  Dat Jezus heerlijk in u leeft:

Zijn zachte hand bestiere uw treden!
De wierookgeur van zijn gebeden
  Maakt zwakken moedig, droeven blij.
Ach! dat op zijn beloftenissen,
Die, hoe volledig, nimmer missen,
  Uw blijvend antwoord, AMEN! zij!

Gij, groote JEZUS! hebt geleden,
Gij hebt gebeden en gestreden,
  En onbevlekt uw' loop volbragt.
Sla Gij op haar uw liefdrijke oogen,
Die, weenend, voor u neêrgebogen,
  Op uwe ontferming biddend wach

Ik kan slechts wenschen: Gij kunt geven!
Aan U, de bron van heil en leven,
  Beveelt mijn vaderhart haar aan.
Geef, dat zij u eens REDDER noeme;
En eeuwig, vrolijkjuichend, roeme:
  MIJN GOD HEEFT ALLES WELGEDAAN!

3 MAART, MDCCC.

BIJ

HET GRAF VAN MIJNE

LIEVE SCHOONDOCHTER.

Uw diepe kelk is dan ook uitgeledigd!
Doorworsteld is het strijdperk van verdriet.
Gij hebt ook zelf dit hongrig graf bevredigd;
Daar 't u, bij uw beweenden, rusten ziet.
Ik zong, verheugd, drie jaren pas geleden,
Op uwen echt een lied van dankbaarheid:
De hoop dies daags ligt voor mijn voet vertreden,
En op mijn tent is nu een floers gespreid.
Gij zaagt uw kind, het eerste, in 't graf besloten;
Uw gade, toen reeds tot zijn prooi bestemd,
Werd, naast u, door den pijl des Doods doorschoten!
Daar stondt ge alleen — rondom in smart geklemd.
Uw leven, enkel rouw, werd enkel kwijnen.
Uw geest, geheel in 't weduwkleed gehuisd!
Doorwandelde, in 't vooruitzigt, slechts woestijnen,
Waarin geen musje tjilpt, geen beekje ruischt.

Mijn Aagje lief! hoe schielijk moest gij lijden,
  Na 't morgenrood van opgerezen vreugd.
U kwam een storm, die eiken velt, bestrijden,
  En sloeg al 't loof van uwe ontloken jeugd.
'k Zag soms op u.... met naauw bedwongen tranen:
  En dacht: «ô God! waarom die drank zoo wrang!
«Zal dan haar zon nooit moede zijn van tanen;
  «Of volgt voor haar het *banger* slechts op *bang?*
«Zij heeft met hem, die wij nu zaam beweenen,
  «Zoo veel getorscht, om hem zoo bang getreurd;
«Ach werd haar tent door uwe zon beschenen!
  «En 't hart, door druk bezweken, opgebeurd!
«Toon haar en mij, bij 't zien der hooge wegen,
  «Waar langs gij haar, een bange weduw, leidt:
«Dat blijvend heil wordt in dat spoor verkregen;
  «En dat het eind eens zijn zal: *zaligheid!*
«Gij toch alleen zijt wijs! wij? enkel dwazen!
  «Gij goed, ook dáár, waar 't oog slechts strengheid ziet.
«'t Is schijn, waarop wij, steeds kortzigtig, azen:
  «En op de schelp zien wij de parel niet.»

Ja, Aagje lief! de kelk is uitgeledigd!
  Verbroken ligt de smeltkroes van verdriet,

Uw lieve gade is door uw komst bevredigd,
  Daar hij zijn' wensch voldaan, u bij zich, ziet.
Gij hebt dan 't kruis toch niet vergeefs gedragen,
  De hand, die u op dorens heeft geleid,
Heeft niet vergeefs u afgemat door plagen,
  Gods doen was liefde; en niet slechts majesteit.
Dien God in weinig stonden veel wil leeren,
  Die rijpen moet in d' uchtend zijner jeugd,
Moet rozenpaân verwachten noch begeeren.
  Een scherpe klip leidt naar geloof en deugd.
Uw leidsman scheurde u los van al wat de aarde
  Bevallig kent; van al wat schepsel heet.
Hij riep: «Verbrijzeld hart, gevoel uw waarde!
  «Verdenk mij niet, bij 't klimmen van uw leed.
«Voor u is ook bij mij verkwikking, vrede;
  «Voor u is kracht; en licht in duisternis:
«Wie mij verwacht, schoon hij op adders trede,
  «Bevindt in 't eind, wie God, wie Jezus is.»
Die stem drong soms ook u, met kracht, in de ooren,
  Een zachte lach was dan de stille taal
Van 't hart, waar in 't geloof uit God geboren,
  In 't lijden zag de kiem der zegepraal.
Zoo hebt ge u, als eene *eenzame*, opgedragen
  Aan 't heerlijk hoofd, dat voor zijn huisgezin

Ver-

Verlaatnen zoekt, hen plaatst naar welbehagen,
  En staat voor 't eind zoo wel als voor 't begin.
Al moest gij, in verscheurende oogenblikken,
  Bedwelmd van rouw, ontzenuwd door verdriet;
Van angst doorknaagd, voor dood en leven schrikken;
  't Ontwrong u toch aan uwen Heiland niet.
Hebt gij den strijd, aâmegtig soms, gestreden,
  Gij streedt hem toch. Hij, die uw krachten woog,
Zag uw geloof: Hij heeft voor u gebeden:
  Een kleine vonk is kostlijk in zijn oog.
Hij kende uw smart, waarop alle artsenijen
  Vergeefs haar kracht beproefden — maar zijn bloed
Had krachts genoeg: dit kon u gansch bevrijen;
  En scheppen, door den dood, uit bitter, zoet.

Zong ik dan blij, drie jaren slechts geleden,
  Op uwen echt een lied van dankbaarheid;
Nog ligt mijn hoop niet gansch in 't stof vertreden;
  Op 't grove floers ligt fijner glans verspreid.
't Zegt veel, een zondig lijf zoo kort te dragen;
  Zoo ras bevrijd van 't gif des doods te zijn;
Van 't weduwkleed, reeds voor den tijd, ontslagen,
  Slechts achter zich te laten een woestijn.

Wat

Wat hebt ge nu, mijn treurster! meer verloren?
  Al uwen schat vindt gij bij Jezus weêr.
Nu zijt ge op nieuw, en voor elkaâr geboren;
  En zaam bekroond met reine vreugde en eer.
Moet ik uw huis zien voor mijn oog verzinken;
  Treur, mijne ziel, gelijk een vader treurt;
Ik zie een star door al die nevels blinken;
  En mijn geloof wordt hoog om hoog gebeurd.
Rust, heilig drietal! in dit graf geborgen!
  Smaak zaligheid, in uwen Heer verheugd!
Mijn taak liep af. Daar God voor u wou zorgen,
  Ben ik voldaan. Uw vader gunt u vreugd.
Ik zwijg, aanbid — ik wil mijn' God verbeiden;
  Schoon Hij voor mij zich met een kleed bedekt;
Hij zal ook mij, op 't eind, naar 't graf geleiden;
  Dan rust ik ook, tot mij een Engel wekt.

DEN 17 JULIJ, MDCCC.

PROEVE

VAN

STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ.

EERSTE ONTWERP.

1771.

Ach! hoe wensch ik om een nederiger hart en stouter gezang! Gij, o voorwerp, 't geen ik door mijn' zang zoo zeer verongelijk, zie neder met dat vriendelijk oog, 't geen over het veroordeeld Jerusalem tranen stortte; bewijs mededoogen aan de koelheid van mijn hart, en vergiffenis aan de koude van mijn lied.

E. Young, Nachtgedachten. IV. bl. 200.

TOEWIJDING

AAN

ALLEN, DIE JEZUS CHRISTUS IN ONVERDERFELIJKHEID LIEFHEBBEN.

Beminde schaar van Jezus lievelingen,
Op eenen weg met ons, in eenen strijd!
Was Gods genâ het voorwerp van ons zingen,
Dit bundeltje zij dan aan U gewijd.
Aan U; gij zult het best die klanken vatten,
Daar gij de taal van Kanaän verstaat,
Gij zult de zaak niet naar de citer schatten,
Waarop geen kunst, maar 't hart de toonen slaat.
Dan, Jezus liefde en Gods genâ te prijzen,
Schoon 't ook op aard de beste zangstof zij,
Is Englen werk, geschikt voor hemel-wijzen;
En eischt een ziel van zonden-kluisters vrij.
Verschoont, verschoont dan deze schorre toonen,
Daar Jezus bloed ook onze onreinheid dekt:
Die Heiligen, die in den Hemel wonen,
Gaan juichend voor, maar zingen onbevlekt.

En zouden wij, schoon staamlaars, altoos zwijgen?
Neen; beter slecht, dan 't zingen gansch gestaakt.
Die hijgend kweelt, zal somtijds adem krijgen,
En 't steenen hart wordt zingend week gemaakt.
Laat lage zang u dan tot zingen sporen!
Een klagend lied verwakkere uwe vaart!
Laat ongeloof geen' zanglust in u smoren!
Een kruipend hart stijgt zingend hemelwaart.
Dat ook uw gunst en liefde aan ons gebleken
Bij Jezus troon voor ons gebeden stort'!
Opdat het hart, gereinigd van gebreken,
En wat we zijn aan Hem geheiligd word'!
Wij traag van aard, wij moeten veeltijds klagen,
Dat zonde en vleesch hardnekkig leeft en woelt;
En 't jeugdig hart, in onze lentedagen,
Dien gloed van min tot Jezus schaars gevoelt,
Immanuël! ach! deed uw Geest ons branden!
Dat ootmoed, dat geloof ons krachten gav'!
Sla naauwer toch om ons uw liefde-banden!
Dan reizen wij al zingend naar het graf.

S. M.

VOORREDE.

Zie hier, GODVRUCHTIGE LEZER! *een bundeltje van dichtstukjes, hetwelk tot vermaak en stichting u wordt aangeboden! Wij zouden u de voetstappen der aanbiddelijke Voorzienigheid, die den weg tot het opstellen en drukken derzelve gebaand heeft, kunnen aanwijzen; doch achten dit beter, en zonder uwe schade, gezwegen. Deze onze eerstelingen den Drieëenigen God te heiligen is ons oogmerk geweest: en hoewel wij noch met onze namen, noch in het openbaar dit te voorschijn deden komen, het geschiedde niet, om daardoor niet openlijk voor den naam en de zaak van God uit te komen, hetwelk voor ellendige zondaars eene onbeschrijfelijke eer en verbeurde vergunning is; maar door deze verzwijging wenschten wij onbekend te blijven, om zóó het oordeel van kundigen over onze uitspanningen te vernemen, en met vrijer berispingen ons voordeel te doen: ook hebben wij dezelve in het begin alleen aan eenige weinige bijzondere gemeenzame en godvreezende vrienden medegedeeld; dan de gunstige goedkeuring dier weinigen heeft onze versjes onder het oog van*

velen gebragt, en wij, die in het eerst voor allen bijna onbekend waren, kunnen ons nu niet langer vleijen verborgen te zijn.

Schoon wij veel gebrek in deze onze mengelingen bespeuren, en voelen en smaken, dat onze pogingen verre af zijn van die grootsche eenvoudigheid, die schilderende natuurlijkheid, treffende zeggenskracht, geestige vindingen, welke het onderscheidende kenmerk der ware dichtkunde zijn, was het ons echter tot geen gering blijk van Gods genadige goedkeuring, te vernemen, dat deze en gene van zijne kinderen door onze dichtoefeningen gesticht en vermaakt waren: daardoor werden wij onder het gevoel onzer onwaardigheid verblijd, en bemoedigd om voort te gaan, schoon onze onkunde in de Poëzij, onze blindheid in het geestelijke, onze telkens wederkeerende harteloosheid in de levendige Godsdienst onze gezangen niet alleen berooft van de wezenlijke eigenschappen van het Lierdicht, maar ook van dat, hetwelk de uitspanningen van den godzaligen LODENSTEIN *voor een godvruchtig gemoed zoo dierbaar maakt. Dan, hoe het ook zij, de lust, dien wij met aanbidding der Goddelijke genade toekennen, heeft onze zwakheid overwonnen en de ijver heeft voltooid, wat aan de kunst ontbrak.*

Dies hopen wij, dat de in het oog loopende gebreken dezer mengelingen verschooning zullen vinden bij zulken, die beseffen, dat men van kinderen slechts stamelen hoort.

Maar

Maar noch ons gebrekkig zingen, noch het kleine getal dergenen, die in den uitmuntenden rei van Neêrlands Dichterdom hunne lier aan Jezus hebben gewijd, en daarin hunne eer stellen, dat zij in de schaduw van Gods vleugelen vrolijk zingen, moeten iemand doen denken, dat de Geestelijke Dichtkunde binnen naauwe palen beperkt is! Neen, gelijk een heilig dichtvuur zooveel hooger te schatten is, dan een ijdele zanglust, als God waardiger voorwerp om te zoeken en te dienen is, dan aardsche vermaken, zoo geeft ook de leer der Genade en der zaligheid, welke in het goddelijke woord voorgesteld, en door ware Godvruchtigen betracht wordt, aan dichtminnaars een ruimer veld en overvloediger stof, om hier hunne gezangen te beginnen, en zij maakt die besteediger, daar zij met de Eeuwigheid zullen voortrollen; terwijl zij ze niet ontbloot laat van het schoone der dichtkundige sieraden: hiervan kunnen onze waarborgen zijn (Ach! waren zij meerder in getal!) de groote namen, om geene andere te noemen, van VOLLENHOVE, BODDAERT, VOET, SCHUTTE; *welker dicht- en zang stukken, zoowel wegens kunst en geest te roemen, als wegens Godsvrucht hoog te schatten zijn.*

Voor het overige hebben wij u niets verder te berigten, dan dat wij eene kleine proeve van navolging hebben trachten te geven in de vliegende vreugd *en* het vrolijk leven; *den voortreffelijken* ROOT *nastamelende. Hoeverre wij daarin geslaagd zijn, laten wij aan het oordeel van*

kundigen over; maar dit vertrouwen wij, dat, hadden wij de dichtader van onzen voorganger, dezelfde verzen niet minder fraai en levendig zouden zijn dan de zijne. De laatste regel in de zondige keuze van een' wereldling *is overgenomen uit het klinkend minnedicht:* moeijelijke voorwaarde, *in de* PROEVE VAN DICHTOEFENING *te vinden.*

Allen te behagen kunnen wij niet verwachten — Gods volk te stichten is ons genoeg — andere dichters van hooger geest door onze laagheid tot het zingen van de verhevenste waarheden van het Euangelie aan te sporen zoude ons aangenaam zijn — en zelf door grooter gaven der genade en eene meerdere kennis van Jezus Christus bekwaam gemaakt te worden, om eens vrolijker, treffender en meer tot Gods eer te zingen, is de wensch van

M. S.

PROEVE

VAN

STICHTELIJKE MENGELPOËZIJ.

OPWEKKING

TOT

HEILIG ZINGEN.

Gij, Jezus! lust van 't leven!
Mijn vreugde en zaligheid!
Hebt U aan mij gegeven;
Uw gunst mij toegezeid:
Ei! stier mijn dichtvermogen,
Hoe dof en zwak het zij!
'k Wil in gezang verhoogen
Uw liefdes heerschappij.

Ik heb te lang gezwegen;
Te dwaas mijn vreugd gesmoord;
Maar nu, tot zang genegen,
Heeft mij uw min bekoord.
'k Hoor Bethlehems valleijen
Weêrgalmen van uwe eer;
Daar 'k van de hemel-reijen
Mijn' pligt tot zingen leer.

Heb ik geene Englen-lippen,
Geen drift van hemel-gloed;
De toontjes, die me ontglippen,
Keurt uwe liefde goed.
Laat mij u dan beminnen;
En zingen om mijn lot!
'k Zal van uw krib beginnen,
Mijn Broeder en mijn God!

M.

GOD GEOPENBAARD IN HET VLEESCH.

Welk wonder! God met vleesch bekleed
Laat zich in doeken winden!
Hij, die de wereld worden deed,
Zich in een kribbe vinden;
Komt in een' lagen beestenstal
Zijn' hoogsten luister toonen!
Wie noemt die plaats een tranendal,
Waar de ELOHIM wil wonen?

Zou Jakob, waar zijn ladder staat,
De poort der Hemels roemen,
En, waar de hemel opengaat,
Een' stal geen BETHEL noemen?
Nu, nu is aarde en hemel één:
De Godheid woont in beide,
En de Englen dalen naar beneên
Op Jezus vrijgeleide.

Dit is geen droomend nacht-gezigt.
  Neen — Hoor de Serafijnen!
Al wordt hier God een teeder wicht;
  Ginds moet zijn luister schijnen.
Al ziet men nergens aan dit kind
  Iets, dat zijn Godheid teekent;
Hetgeen ge in Bethlems velden vindt,
  Maakt zijn geboorte uitstekend.

Wie zoude U, eeuwige Opperheer!
  Bij 't zondig menschdom wachten?
Gij zocht, mijn God! vergeefs uwe eer
  Bij hen, die U verachten.
De wereld, door den mensch verpest,
  Doet niets dan boosheid stralen.
Wat noopt U in dit gruwel-nest,
  In deze hel te dalen?

Uw liefde, uw menschen-liefde alleen
  Verkiest die slechte woning:
En spreidt door al die nevels heen
  Uw' glans, o Hemelkoning!

Gij

Gij wilt geene aardsche majesteit
  Op Davids troon beërven,
Maar eeuwige geregtigheid
  Voor Adams kroost verwerven.

Gij wacht van ons, uw haters, niet,
  Dat we eerst U zullen eeren.
Gij komt ons dienen en gebiedt,
  Dat wij slechts wederkeeren.
Gij zult hier zelfs den snoodsten mond
  Doen lofgezangen zingen;
En maakt reeds in uw' morgenstond
  Van Herders Hemellingen.

M.

GODS GENADE,

DE

ZANGSTOF VAN EEN' ZONDAAR.

VOORZANG.

Kan een Hellewicht nog zingen?
Kan hij juichen om zijn lot?
Hij, verstooten van zijn' God?
Tanden knarsen, handen wringen,
Angstig kermen, zonder troost,
Voegt alleen aan Adams kroost.

't Wraakvuur ziet men gloeijend blaken;
Vlugten komt hier niet te stà;
't Regters oog spelt geen genà.
Hoor de schorre donders kraken,
Jaagt die felle bliksemgloed
Niet de wanhoop in 't gemoed?

Dof-

Doffe zuchten, bittre tranen,
  Knagend wee en helsche pijn
  Zal het loon der zonde zijn:
En die gloed zal nimmer tanen;
  Klimmend leed van bang verdriet
  Vliedt met vlugtende eeuwen niet.

Laat geen hellewicht dan zingen,
  Laat hem treuren om zijn lot!
  Laat hem siddren voor dien God!
Tanden knarsen, handen wringen,
  Angstig kermen, zonder troost,
  Voegt alleen aan Adams kroost.

TEGENZANG.

Ja, een hellewicht kan zingen!
  Hij kan juichen in zijn lot!
  Hij kan roemen in zijn' God!
Jezus wil verdoemelingen
Met genade en heil omringen,
  Jezus trad op 't moordschavot!

Zie Gods liefde aanminnig blaken
  In den gloed der Schechina!
  Zie het kruis op Golgotha!
Jezus dood doet vrede smaken!
Gramschap doet geen donders kraken,
  Neen, de Liefde roept genâ!

Hal-

Halleluja's vreugde-tranen,
  Hemel-blijdschap, vrij van pijn,
  Zal zijn erflot eeuwig zijn!
En die zon zal nimmer tanen
Liefde 't spoor tot vreugde banen,
  Elk is dáár een Cherubijn!

Laat een hellewicht dan zingen!
  Laat hem juichen om zijn lot!
  Laat hem roemen in dien God!
Jezus zal verdoemelingen
Met Genade en heil omringen!
  Dit 's de vrucht van 't moordschavot!

SLOTZANG.

Laten vrij de Serafijnen,
't Vlugge koor der Cherubijnen,
  Staren op 't genâ-verbond!
God door zondaarsmin bewogen,
Jezus, schreijend van meêdoogen,
  Is een diepte zonder grond!

S.

INVAL

OP

DEN TIJD.

Wat blijft ons van den vluggen tijd?
Wat blijft ons van zijn wenken?
Dan, daar hij 's levens draad verslijt
Aan ons verlies te denken.
Die klokslag heeft de laatste snaar
Van 't oude jaar bewogen,
Maar de eerste stip van 't nieuwe jaar
Is met de laatste stip van 't oude reeds vervlogen.

En zouden wij bestendig goed
In zulk een' tijdkring wachten?
Ja, Jezus! uw verzoenend bloed
Toont overal zijn krachten!
Hij, die dat op zijn voorhoofd draagt
Bezit hier zulke schatten,
Waaraan geen roofzucht vratig knaagt,
De tijd geen wieken weeft, geen roode roest kan vatten.

't Ge-

't Geloof, daar hij die nergens tast,
Houdt ze in zijn hand gestrengeld;
In 't zoet, waar God hem op vergast,
Is de eeuwigheid gemengeld!
Hij is van 't eeuwig hoofd een lid;
Zijn ziel des Geestes tempel!
En, daar hij 't eeuwig AL bezit,
Wordt 's werelds woestenij voor hem des hemels drempel.

M.

GELOOFSBESCHOUWING

VAN DEN

TEN HEMEL GEVAREN

EN

VERHEERLIJKTEN ZALIGMAKER.

Immanuël! uw wolken-wagen,
Het juichend heir, het galmend zwerk,
Kan uwe liefde ons niet ontjagen,
Verdooft geen zuchten van uw kerk.
Triumf! Triumf! moge U omringen,
Mijn Jezus! hoor! die kindertaal
Dringt door 't gejuich der hemellingen.
Geen wonder! — 't is uw zegepraal!

Dat zondaars om uw bijzijn smeeken,
En treuren om dat heil-gemis;

Dit is het heerlijk zege-teeken,
  Dat slang en dood vermorzeld is.
Dit is 't, daar de Englen U om prijzen;
  Daar U uw Vader om bemint,
En toont door duizend eer-bewijzen,
  Dat Hij in U voldoening vindt.

Dus laat zijn liefde-stem zich hooren:
  Zit aan mijn regterhand, mijn Zoon!
Straks juichen al de hemel-koren,
  En gij beklimt uw' glorie-troon.
Zoo moete, o Vorst! uw luister blinken!
  Maar gij vergeet uw vrienden niet.
Al moest het aardrijk U ontzinken;
  Gij zijt het, die naar zondaars ziet.

Gij wilt zelfs aan uw volgers denken,
  Terwijl uw Vader U begroet;
En hun uw hemel-lessen schenken,
  Als 't Englendom U hulde doet.
En zoudt ge mij niet Uwaarts trekken,
  Wanneer mijn ziel om redding schreit?
Is, zondaars uit den dood te wekken,
  Is nu dit niet uw bezigheid?

Hebt

Hebt Gij die gunst mij niet bewezen?
  Ben ik niet uit het zondengraf
Door uw genadekracht verrezen,
  Wanneer uw stem mij 't leven gaf?
En zal mijn sluimerzucht dan maken,
  Dat Gij dit werk zoo vroeg verlaat?
o Neen! daar zal uw trouw voor waken
  Ik maak op uw beloften staat.

O! laat mijn ziel dan nimmer kleven
  Aan 't stuivend zand der rampwoestijn!
Maar op 't geloof naar boven zweven,
  Om steeds bij U, mijn' schat, te zijn!
Ei! leer mij meer uw schoonheid kennen!
  In U den glans der Godheid zien!
Mij aan uw liefde-dienst gewennen,
  En telkens naar uw kruisbloed vliên!

Een dikke nevel dekt mijne oogen:
  Ik zwijmel door onachtzaamheid;
En war mij, door mijn drift bedrogen,
  In garens, die de Satan spreidt.
De zonde volgt mij op de hielen;
  En, wijl haar list mij telkens vat,

Zou zij me zeker gansch vernielen
  Zoo 'k U niet in den hemel had.

Maar, 'k zie U, Godslam! staan in 't midden
  Van 's Vaders troon. — Gij toont uw bloed,
En bidt. — Dat heet voor zondaars bidden!
  Mij treft geen straf. — Mij faalt geen goed!
De Regter zegt reeds met zijn wenken,
  Dat Hem uw eisch voor mij behaagt.
't Is goed, al wat Hij mij zal schenken,
  Wijl uwe liefde 't voor mij vraagt.

M.

OPWEKKING TER ACHTERVOLGING

VAN HET

BIDDAGSWERK.

't Was biddag Neêrland! waak! wilt gij dat werk zien kroo-
Verschup de wereld dan, en buk voor uwen God, (nen,
Die, als een lippen-dienst zijn alziend oog bespot,
Het veinzend vasten zal met eeuwig vasten loonen.

Genade zoekt u nog naar Jezus kruis te troonen
En biedt U in zijn bloed het zaligst heilgenot;
Uw sterven is haar smart, uw leven haar gebod,
Haar wellust is, bij ons haar wonderen te toonen.

Versmaadt gij 't Godslam? ach! het is geslagt, maar leeft,
En wordt een leeuw voor U. Hij brult. Beeft zondaars, beeft,
Kiest gij den oorlog met uw' Regter; ik den vrede.

Geef, God! dat door 't geloof, mijn liefde en ijver gloeij';
Het oog in tranen en het hart in psalmen vloeij';
Elk uur een biduur zij, elke ademtogt een bede!

M.

DE

VLIEGENDE

V R E U G D.

VROLIJKHART! uw vreugd bedriegt:
Hoe kon ze ooit bestendig wezen?
Blijdschap, die u nooit ontvliegt,
Vindt ge alleen in God te vreezen:
Maar, gelijk uw leven slijt,
Raakt ge uw wuft genoegen kwijt;
Eer gij 't denken kunt of merken,
VROLIJKHART! uw vreugd heeft vlerken!

Hoor naar Jezus liefde-stem,
Die u raadt aan God te denken!
Heeft zijn vriendlijk woord geen klem,
't Geen u duurzaam heil zou schenken?
Daar aan wieken van den wind
De ijdelheid uw blijdschap bindt,
Ras verwaaid in wisselperken.
VROLIJKHART! uw vreugd heeft vlerken!

Jezus liefde trekt de ziel
Wel met snellen vlugt naar boven;
Maar, dien eens haar smaak beviel,
Zoekt geene andre wellust-hoven;
Daar bij 't blikken van uw oog
Steeds uw lust weêr elders vloog,
Kent begeerte in u geen teugels;
VROLIJKHART! uw vreugd heeft vleugels!

Jezus hemelsche magneet
Doet aan zich onscheidbaar kleven;
Wijl geen plaats zijn kracht ooit sleet,
Zal men nergens die ontzweven,
Daar uw vreugd verandring wacht,
Ken ik nog geene aantrek-kracht
Voor haar wassen vederbeugels!
VROLIJKHART! uw vreugd heeft vleugels!

Jezus kan, als 't onweêr loeit,
Of u de ouderdom doet beven,
Of de ziekte uw leden boeit,
't Zaligst vergenoegen geven.
Maar de wereld lacht u uit,
Als ze uw blijheid ziet gestuit,

Die zich wegpakt van de zieken.
VROLIJKHART uw vreugd heeft wieken!

Jezus roept u nu nog toe:
Zoek de schatten mijner liefde!
Maar hij wordt het roepen moê,
Zoo zijn woord u nimmer griefde:
Al u hoop wordt weggevaagd,
Als de dood uw vreugd verjaagt;
Eer gij 't wanen zult, of rieken.
VROLIJKHART! uw vreugd heeft wieken!

Zie, ei! zie toch de ijdelheid
Van uw lagchen, spelen, zingen
't Geen de toegang is ontzeid
Tot de blijde hemelkringen,
Eer de wanhoop siddrend brult,
En gij trillend wenschen zult
In het jongste morgenkrieken:
Hadden nu de smarten wieken!

M.

AANDACHT

OP

EXOD. III: 5. *en* JOS. V: 15.

Trek uwe schoenen uit van uwe voeten, want de plaats daar gij op staat, is heilig land.

Vorst der Englen! Hemelkoning!
Daalt gij in de lage woning
Van de stervelingen neêr;
Dan is 't land, waar Gij uw treden
Zetten wilt, vol zaligheden;
Ja dat land is heilig, Heer!

Ziet men 't braam-bosch blakend gloeijen,
Dan moet Mozes zich ontschoeijen;
Kanaäns vervloekten grond
Mag men billijk heilig noemen,
En die velden zalig roemen,
Daar de Vorst des hemels stond.

Kunnen dan de dorre hagen,
't Veld, den naam van heilig dragen,
Daar de Godheid glansen spreidt;
Wie verlangt dan hart en drempel
Niet te wijden tot een' tempel,
Aan de Hemelmajesteit?

Daal dan, Jezus! daal beneden
In mijn huis, en hart en leden;
Vestig dáár uw' zetel, Heer!
Dan zal lijf en ziel en woning
Heilig zijn, o Hemelkoning!
Blakend gloeijen U ter eer!

Zou de onreinheid van uw kindren?
Uw verblijf bij hen verhindren?
Neen; dan werd uw bloed gehoond!
Kan de zonde hen besmetten,
Door uw' geest kunt Gij hen netten:
't Is een hemel, waar Gij woont.

S.

JEZUS VERKOCHT

VOOR DERTIG ZILVERLINGEN.

Rampzalig loon! vervloekte zilverlingen!
Waart gij de prijs, waarvoor men Jezus kocht?
Den Hemelheer, den Schepper aller dingen,
Die 't zilver door zijn wenkende almagt wrocht.

Nu schat men Hem gelijk de slechtste slaven,
Een slavenrot koopt hier der Englen Vorst.
Die alles gaf, verraadt men hier om gaven;
Hier boeit men Hem, die kroon en schepter torscht.

Nu beeft het vast gebergt', nu siddert de aarde,
Daar Jezus wordt zoo laag, zoo snood geschat.
Een droppel van zijn bloed heeft grooter waarde,
Dan 't zilver, 't goud, ja 't al, wat de aarde vat.

Het zilver sloeg van schaamte zelf aan 't blozen,
Toen 't van den Raad aan Judas werd geteld.
Zijn glans verdween; — geen wonder! 't was verkozen
Ten prijs, waarop zijn Schepper was gesteld.

O Ju-

O Judas! kan u 't zilver zoo behagen?
Verkoopt ge uw' Vorst, verdiende Hij dien hoon?
Gij dient de Hel, maar zult ook eeuwig dragen
Haar ketens; beef! zij geeft u wee ten loon.

Maar, Jezus! ik, ik snoode zie mij schuldig
Aan 't misdrijf, dat Iskarioth bedreef;
Maar droegt ge als borg dien smaad, hoe fel, geduldig,
Koop mij voor U, bij wien 'k in vrijheid leef.

Geef, geef me uw bloed, die losprijs kan mij vrijên
Verkochte God! Gij biedt dien aan om niet
't Verraders-hart zal zich aan U dan wijën
En willig doen, 't geen mij uw wet gebiedt.

Kom zondaar! kom! zoudt gij 't rantzoen versmaden,
Dat Jezus kocht voor 't zilver van zijn bloed?
Hebt gij om aardsch gewin Hem vaak verraden,
Zoo gij gelooft, heeft Hij uw schuld geboet.

Geen wanhoop knelle uw ziel in 's Duivels boeijen;
Zoo gij hem hoort, sluit ge u het Paradijs;
In Jezus smaad, ziet ge ook zijn liefde gloeijen:
Uwe eeuwige eer staat op zoo hoog een' prijs.

Genade staat gevest op 't grootste wonder;
Nog roept ze u toe, zweer zonde en duivel af!
Geef Jezus de eer; Hem treft geen helsche donder,
Wien Davids zoon zijn bloed ten losprijs gaf.

S.

OP-

OPWEKKING TOT BLIJDSCHAP
BIJ
JEZUS OPSTANDING.

Hoe! neêrgeslagene oogen!
Waarom toch 't hoofd gebogen,
Nu onze Jezus leeft?
Zou dat een' Christen voegen,
Daar 't Goddelijk genoegen
Ons stof tot juichen geeft?

Laat zich de dood verbazen;
De Duivel laster blazen!
Zij zien hun woên gestuit.
Maar roemt, Gij, kruisgenooten!
God heeft het graf ontsloten,
En Jezus stapt er uit.

Welaan! verheugd geloopen,
Naar 't ledig graf! 't is open.
Daar schuilt men veilig in.
Geen bliksems doen er schade;
Zij gloeijen van genade!
Zoo schittert Jezus min

Daar geeft ons God te lezen:
«Staak, zondaar! staak uw vreezen!

«Zie

«Zie hier de schuld betaald!
«Ik heb mijn' zoon ontslagen,
«En schep in hem behagen,
«Die hier een' losbrief haalt.»

En zouden wij nog treuren?
Neen 't aardrijk beeft: laat scheuren
De steenklip van ons hart!
Dat we uit de vrees verrijzen!
Geen engel zal die prijzen:
Ze is Jezus maar tot smart.

O! leefden we als gestorven,
Dien 't leven is verworven,
Die reeds zijn opgestaan,
Die 't zondengraf verlieten,
Die God hun' Vader hieten,
En naar den hemel gaan!

Weest blij! men moet met zingen
Het woelend vleesch bedwingen!
Ja — Jezus leeft! weest blij!
In 't graf zal 't kwaad verstikken,
De Hel ons niet verschrikken;
Er waken Englen bij.

M.

GELOOVIGE DROEFHEID.

Deez' tranen in mijne oogen,
Deez' zuchten mij ontvlogen,
Uit een benepen hart;
Zijn in dit woest gewemel
Mijn boden naar den hemel,
Om redding uit mijn smart.

In een geloovig klagen
Schept Jezus zijn behagen;
Dat wil hij gadeslaan.
Hij kent zijne eigen zuchten,
Hij ziet die, als de vruchten
Van zijn verdiensten, aan.

Het treuren om de zonden,
Is treuren om zijn wonden:
Is smeeken om genâ.
Een traanbron, zoo ontsprongen,
Toont meer, dan duizend tongen
De vrucht van Golgotha.

Het treuren in dit leven
Zal eeuwig blijdschap geven;

Die

Die droefheid hijgt naar God,
En zal de vreugd niet hindren:
Neen: 't weenen van Gods kindren
Is roemen in hun lot.

Gelijk de kracht der stroomen
Een' fellen brand kan toomen;
Zoo wordt de helsche gloed
Van ongeloof, van zonden,
Getemd, gestuit, verslonden,
Door zulk een' tranenvloed.

Die natbekretene oogen
Zijn zoo veel regenbogen,
Zijn teekens van 't verbond.
Men hoort, hoe Jezus liefde
Den boezem fel doorgriefde,
Door 't klagen van den mond.

Bekorelijke tranen!
Daar gij de zegevanen
Van Jezus liefde zijt;
Rolt vrij dan van mijn wangen!
Daar zijn de zuchten zangen,
Waar 't weenen zelfs verblijdt.

S.

DE VERRASSENDE LENTE.

AVONDZANG.

'k Verlies, o Goedheid! mij alom
In 't zien van zooveel zegeningen:
'k Wil telkens juichen; maar verstom
Door zulk een rijke stof tot zingen.

Hier groent het gras, en dáár het kruid,
Ginds dekt een bloesemkleed de boomen,
Elk knopje, dat zijn' schoot ontsluit,
Doet nieuwen glans te voorschijn komen.

Hoe lagchen ons die bloemen aan,
Met duizend kleuren rijk doorweven!
Maar 't groen doet alles vrolijk staan
Geeft veld en bloemen zwier en leven.

Zoude ik in zulk een' ruimen kring
Van wondren niet Gods almagt lezen;
En deze rijke mengeling
Geen schets van zijne volheid wezen?

Zou 't minste blaadje, dat er groeit,
In mij geen' lust tot groeijen wekken?
En ieder bloempje, dat er bloeit,
Geen zegel van Gods goedheid strekken.

Zie, dorre ziel! als 't aardrijk treurt,
En, barstend, schijnt om vocht te smeeken;
De donder, die de wolken scheurt,
Doet stroomen uit die bronnen breken.

Dat niemand ongeloovig zij!
Wat zal, 't geen God beloofd heeft, weren?
Laat ons 't verandrend jaargetij,
Dat nooit zijn trouw verandert, leeren!

Al scheen de koude, in 't luchtgestel
Verstijfd, op geen saizoen te letten;
De zon brak door op Gods bevel,
Om 't al in geur en fleur te zetten.

Is in mijn koude ziel geen blijk,
Dat mij, o God! de zomer nadert?
Genade zij natuur gelijk,
Nu onvoorzien 't geboomte bladert!

't Rust alles, groote God! Gij niet:
Gij doet ook 's nachts de blaadjes groeijen.
Die 's avonds zwangre knopjes ziet,
Vindt 's uchtends de open bloesems bloeijen.

Wel, daar 't voor mij ook avond was;
Houd in den nacht niet op met werken!
Dat mij de dageraad verrass',
En 't groeijen der genâ doe merken!

M.

BANG VOORUITZIGT.

Waar vind ik eens het eind van 't strijden, zwoegen, zwerven?
Mijn boezem hijgt naar rust, en moet die telkens derven:
'k Ben naauwlijks op een' berg, of zie er steiler top:
't Eene onweêr zakt naauw af, of 't ander zet weêr op.
Mijne afgematte ziel voelt zich door angst beknellen,
Daar duisternis en schrik haar op den weg verzellen;
Daar 't licht, dat nu en dan haar eens in de oogen straalt,
Pas uit de kimmen rijst, of straks is 't weêr gedaald.
De moeite, 't bang verdriet, de mijmerende zorgen
Staan aan mijn legersteê bij 't krieken van den morgen;
Door haar word ik gewekt; zij volgen me op mijn schreên,
En waren overal als schimmen om mij heên.
'k Ben jong, maar hijge naar den avond van mijn leven,
Ja, was mijn wensch voldaan, 'k had reeds den geest gegeven;
Reeds was mijn zondig vleesch een prooi van 't vratig graf.
Mijn ziel reeds bij dien God, die haar het aanzijn gaf.
Maar 'k buig mij onder Hem, wiens Goddelijke wijsheid
Mij mooglijk in haar' raad beschoren heeft de grijsheid.
Hij, die mijn paden kent, heeft al mijn zuur en zoet
Bestemd, en wat Hij wil is heilig, wijs en goed.

Maar keurt zijn wijsheid best mijn wankle jeugd te stieren
Langs onbetreden paân, waar dolle tijgers zwieren;
Het vreezen baat me niet, mijn paadje loopt er door.
Ik hoor, mijn Leidsman roept: kom! volg me; ik ga u voor.
't Staat mij niet in mijn keus, wat weg ik zal bewandlen,
Mijn Schepper! 't staat u vrij, hoe gij met mij wilt handlen,
Gebiedt gij, dat ik blijf, ik buig mij voor uw' wil,
Is 't bitter, dat gij schenkt; ik zwijg ootmoedig stil:
'k Heb niets verdiend, maar 't al verbeurd; Gij zijt regtvaardig,
Ik ben op aarde uw straf, uw wraak voor eeuwig waardig.
Dies, hoe mijn pad ook loope in 't duister, 't is gewis,
Dat de allerkleinste gunst een groote zegen is.
'k Getroost mij dan de smart; geen ramp zal mij doen vreezen;
Zoo 'k op de roede mag den naam van Vader lezen;
God toont, als hij ons slaat, dat hij ons teeder mint.
Dien Hij 't getrouwst kastijdt, is 't allerliefste kind (*).

S.

(*) De *zestien* eerste regels van dit stukje zijn later door den autheur overgenomen in de *Kleine Bijdragen*, enz., en komen dus in dit deel, met geringe verandering, nogmaals voor op bl. 238.

ZONDIGE KEUS

VAN EEN

WERELDLING.

Twee Heeren roepen mij, maar, welk een vreemde *smart!*
'k Moet eeren, dien ik haat; en dien ik volg, *ontvlugte.*
Het harde voorschrift van den eenen doet mij *zuchten;*
Des andren zachte wet houdt me in zijn gunst *verward.*

Mijn jongheid mint de vreugd; maar wordt door angst *benard.*
Ik zoek den eenen, om zijn straffen niet te *vrichten;*
Den andren, om 't genot van 't kittlen der *genugten;*
Aan beide te gelijk geef ik mijn jeugdig *hart.*

'k Zal aan mijn Scheppers dienst uit vrees mijn leven *wijen;*
Doch ongedwongen mij naar 's Mammoms wetten *vlijen*
Zoo smaak ik 's werelds zoet, en wacht een zalig *lot.*

Maar Jezus zegt me: gij moet één van beide *kiezen.*
Mijn God! zoude ik mijn vreugd, zoude ik mijn hoop *verliezen?*
Geef mij twee harten; of verander uw *gebed.*

M.

EDELMOEDIGE KEUS

VAN EEN'

CHRISTEN.

De wereld lacht mij aan, maar kluistert mij in *smart*,
Zij wil, dat ik haar eer', mijn' Schepper zal *ontvlugten*,
Haar ketens knellen mij, haar wetten doen mij *zuchten*,
Maar Goëls liefdestem houdt me in zijn min *verward*.

De blijheid past mijn jeugd, maar 'k ben door angst *benard*,
Als ik den wellust volg, moet ik Gods straffen *duchten*;
Mijn Heiland streelt mijn ziel met hemelsche *genugten*;
Hij eischt voor zich alleen mijn vrijheidlievend *hart*.

'k Zal aan mijn' Makers dienst dan geest en ligchaam *wijen*,
En zal mij naar uw' wil, o zonde! nimmer *vlijen*:
De voorsmaak, dien 'k geniet, voorspelt me een zalig *lot*,

Lang neigde mijn gemoed om beide te *verkiezen*,
Maar 'k moest het schijngoed, of mijn zaligheid *verliezen*;
Toen boog mij Jezus 't hart; mijn keus werd zijn *gebod*.

S.

DE

ZWAKKE MAAR MOEDIGE KRIJGSMAN.

Nu dapper aan 't strijden!
Mijn vorst zal niet lijden,
Dat iemand me velt.
Foei! zoude ik bezwijken,
En moedeloos wijken
Voor 's vijands geweld?

'k Zie woedende scharen
Van boosheên vergâren:
De hel, die me tart,
Heeft drommen van zonden,
Verleidende vonden,
Verraders in 't hart.

Maar zoude ik verschrikken
Voor gloeijende blikken?
Dat 's als hun geweer.
Zij zijn toch verslagen;
Ja, schoon ze mij plagen,
Zij kunnen niets meer.

En, ben ik onmagtig;
Mijn Jezus is krachtig.
  God heeft me beloofd
Een leger te zenden
Van hemelsche benden;
  Zijn Zoon aan het hoofd.

Ik moge al eens bloeden;
De kroon zal 't vergoeden:
  Bezweek ik maar nooit!
Daar, strijdend te waken,
't Geloof niet te staken,
  De zege voltooit.

Maar moet ik door 't zwerven
Mijn legerhoofd derven;
  Dan word ik belaagd:
En vlagen van schichten
Doen deinzend mij zwichten,
  Door wanhoop gejaagd.

'k Vind nergens iets open:
Zij scharen met hoopen
  Zich dwars voor mij heen.
Dan heb ik te duchten;
Wijl 't legerwaarts vlugten
  Mij af wordt gesneên.

Daar

Daar krijg ik mijn wonden;
En 'k wierde verslonden
  Door 't grimmend gespuis,
Hadt Gij voor mijn leden,
Mijn Vorst! niet gestreden.
  'k Verwin door het kruis.

De pijl, die mij griefde,
Treft Jezus tot liefde:
  Zijn trouw komt me voor,
Hij breekt met zijne oogen
Hun dreigende bogen;
  Dan barst ik er door.

Zijn stem geeft me krachten,
En doet me verachten
  't Geknars van de hel.
De vijand moet wijken,
En bevend bezwijken
  Op Jezus bevel.

Ja; scheen me mijn leven,
En kracht te begeven;
  Dat hindert me niet.
Hij stevigt mijn lenden,
Die over de benden
  Zijns vijands gebiedt.

't Geloof doet me drijven,
Om stadig te blijven
  Op zij van mijn' Held;
Wijl hen, die als knechten,
't Afhankelijkst vechten,
  De zege verzelt.

De trotschheid moet buiten,
Die 't bidden zou stuiten!
  't Geroep van een kind
Doet razende drommen
Van duivels verstommen:
  De zwakste verwint.

Ach! sluimerde ik nimmer!
De slaapzucht is slimmer,
  Dan t heetst van den strijd,
Zij knelt mij met banden,
Ze ontwapent mijn handen,
  Maakt alles me kwijt.

Ei! schenk me uit uw woning
Uw wapens, mijn Koning
  En geef, dat ik leer'
Aan 't waken mij wennen,
Uw vijanden kennen,
  En vellen, o Heer!

Leer

Leer, leer dan mijn vingren
Regt treffende slingren
  Het zwaard van uw woord!
Zoo hebt ge in uw leven
Den vijand verdreven,
  Zijn' aanslag gesmoord.

Nooit worde ik bewogen
Door twijfling of logen!
  Mijn lenden, geschort,
Zijn nooit te verwrikken.
Hij weet van geen zwikken,
  Wien waarheid omgordt.

Des vijands gedonder
Treff' nimmer mij, zonder
  Geregtigheid, aan!
Mijn borst moet ze dekken,
Ten harnas me strekken,
  Om veilig te staan.

Maar kan ik de speren,
En pijlen niet weren,
  Dan door het geloof?
Zij snorren mij tegen;
Leer 't schild mij bewegen,
  Waarmeê 'k ze verdoof!

Niets moet me beletten
Mijn voeten te zetten
Naar 't vrede-bevel!
Geen vrees moet ze boeijen;
Maar de ijver ze schoeijen,
In spijt van de hel!

De hoop op den hemel
Zij, onder 't gewemel,
In 't stormen mijn hoed!
Dan zie ik mijn zinnen
Betoovren noch winnen
Door 't wereldsche goed.

Zoo sta ik manmoedig!
Zoo strijd ik voorspoedig!
Ja; 'k zie van uw' troon
Me eens zeegnend begroeten;
En werp aan uw voeten
Voor eeuwig mijn kroon!

M.

ZIELSZUCHT.

Mijn vijand heeft de vloekbazuin
Aan zijnen mond gezet;
Ik hoor van Ebals steilen kruin
De donders van de wet.
Maar, schoon mijn ziel zich schuldig ziet,
Bezoedeld en bemorst,
Omhelst mijn hart den borreg niet,
Die schuld en zonden torscht.
Geen zilte tranen geven lucht
Aan 't afgefolterd hart.
Daar slechts een afgebroken zucht
Tuigt van mijn bange smart.
o Jezus! 't is uw nadering,
Die steenen harten breekt;
En ware verootmoediging
In dorre zielen kweekt.
Bedwing het woedend ongeloof,
Dat ziel en zinnen stiert.
Ei! geef uw tortel niet ten roof
Aan 't scheurziek ongediert.
Dan zal ik, nu met angst belaân,
Vrijmoedig en verblijd,
Weêr juichend op mijn citer slaan,
Dat gij mijn Redder zijt.

S.

DANKOFFER.

U Jezus, die uw lievelingen
Leert schreijen en verblijdt;
U zij dit offer van ons zingen
En klagen toegewijd!
Zoo ooit onze onbespraakte tongen
Een toontjen U ter eer
En nuttig voor uw Sion zongen,
U zij de lof, o Heer!
Wij moeten voor dien Geest u danken
Die 't hart ten hemel joeg;
En voor het vormen van die klanken,
Die 't zangvermogen sloeg.
Onrein, bevlekt zijn onze lippen:
Er kon geen zuiver lied
Door haar ons zondig hart ontglippen;
Maar o! dat wacht ge ook niet.
Het daalde laagst, waar 't hoogst moet rijzen;
Gij zongt ons beter voor.
Hoe stuiten we, als we uw liefde prijzen!
Hoe klonk er 't eigen door!
Uw liefde moet de feilen dekken
Van onzen lagen toon,
En wasschen van de zondenvlekken
Ons walglijk zingen schoon!

Kunt

Kunt gij met slijk het oog genezen;
Gij kunt in kindertaal
Ook hemel-klanken laten lezen,
Zoo haar uw geest bestraal'
Wel laat uw waarheid in deez' blaadren
Dan 't Godgezind gemoed,
Of 't wereldsch hart tot u vergaadren!
Gebruik uw eigen goed!
Leer, Jezus! ons ootmoedig leven,
En zingen in den strijd!
Laat ons geloof steeds klanken geven,
Die 't aan uw liefde wijdt!

M. S.

DE

DICHTER EN DE NACHTEGAAL.

EENE FABEL. (*).

Een dichter, die schier dag en nacht
Versleet met likken en beschaven,
Maar met zijne ingebeelde gaven,
Nog nooit iets schoons had voortgebragt,
Hoorde eens bij maneschijn den slaanden nachtegaal.
Wat is het toch, dus sprak hij, dat de taal
Van dezen zanger doet behagen;
Hij kent de regels niet van harmonie en maat;
Al 't fraai van zijn gezang bestaat
In kunstelooze slagen.
En ik, die op mijn nagels bijt,
En alles doe, om meer dan schoon te wezen,

Ik

(*) Zie *Tweede proeve van oudheid-, taal- en dichtkunde door het genootschap* DULCES ANTE OMNIA MUSAE. *Utrecht* 1772 *bl.* 330—331.

W

Ik word van niemand schier gelezen! . . . .
Hier voelde mijn poëet een vonkje van den nijd;
Ja, hij begon, om zich te wreken,
Met dezen nachtegaal luidkeels den gek te steken.
Bedaar toch, heer poëet! zei toen de nachtegaal.
Dat ik u thans zoo gul op mijn gezang onthaal,
Geschiedt tot uw vermaak: wees daarom niet boosaardig!
De vogel is den scheut niet waardig.
Wij gaan geen' éénen weg; gij pocht op uwe kunst,
En zoekt door angst en zweet de gunst
Te koopen, ja te dwingen.
Ik zie, mijn goede man! het zingen valt u zuur.
Ik folter nooit mij zelf om door de kunst te zingen,
Maar al mijn toonen zijn natuur.

De eenvoudige natuur heeft dikwijls 't hart geraakt,
Terwijl de kunst alleen een' slechten dichter maakt.

SELINDE (*).

Selinde, een vrome vrouw, een kweekling van den druk,
Die alle aanwezend leed en dreigend ongeluk
Als in haars Vaders hand beschouwde,
En op zijn magt en goedheid steeds vertrouwde;
Die dan ook, als de hoop het stoutste hart begeeft,
Te zeggen plagt: «God leeft!»
Die kruisheldin zoo onbewogen,
Zat eens door droefheid neêrgebogen,
En liet, in bijzijn van haar kindren, steeds gewoon
Het heuglijk woord *God leeft!* te hooren, hare lippen
Op eenen kommervollen toon
Een moedloos woord ontglippen.

Justine, 't jongste kind,
Een kleine snapster, door Selinde teêr bemind,
Die zich een ieders gunst door praten had verworven
Keek op dien oogenblik haar moeder aan, en sprak
«Hoe, Moeder! is dan God gestorven?»
Wie

(*) Zie de Voorrede van dit deel.

Wie voelen kan, die voelt, hoe dit het hart doorstak
Der vrome vrouw, die, als uit eenen droom ontwaakte,
Haar wee aan God betrouwde en hare zorgen staakte.

Dit woord zij ook tot mij gezegd,
Die vaak een' steen heb opgeregt,
Waarop mijn eigen hand dit opschrift heeft gehouwen:

«*De God van Jakob leeft*
En wat Hij mij beschoren heeft
Beveel ik zijn beleid.
Hij is de mijne en leeft in eeuwigheid.»

Zoo lang dit opschrift staat, ontvonke 't mijn betrouwen,
En vraag' me in kommer, leed, verdriet,
Of Jakobs God nog leve of niet!

1797.

IN HET ALBUM

VAN

MR. J. P. KLEIJN, (*).

Wat zal ik schrijven? — duizend gedachten
Zweven me aanlokkend voor de verbeelding:
Ja ik bemin U! zal ik het schrijven?
Neen! dit gelooft gij!

Liever beleden, dat ik, met blijdschap
Aan uw' vermogens dankbaar gedenkend,
Vuriglijk bidde: « *Laat zijn talenten*
Gode gewijd zijn! »

Utrecht, 2 October 1782.

(*) Zie over dit en het volgende stukje, de Voorrede van dit deel bl. x en verder het Levensberigt.

ONDER DE BEELDTENIS

VAN DEN UTRECHTSCHEN HOOGLEERAAR

C. SEGAAR, (*).

(GEB. 1724; GEST. 1803.)

Vol eerbied staart mijn oog op uwe beeldtenis,
Lieftallige SEGAAR! wien 't leven Christus is.
Geleerdheid is uw lust; de Hemel uw verlangen;
Uw roem, in needrigheid van Jezus af te hangen;
Uw poging, menschenvriend! door voorbeeld en door leer
Te waken voor 't belang van zondaars en Gods eer.
Laat dan het fijnst penseel ons uw gedaante toonen,
('t Is slechts het aardsch gebouw, waarin gij hopend zucht.)
Om, na voleindigd werk, met Serafijnen-vlugt,
Te stijgen van deze aard — bij Jezus in te wonen.

(*) De gravure was van L. BRASSER.

❄ ❄ ❄ (*).

Zong ik van U, in vroeger dagen,
Mijn Heer en God! een stichtend lied;
Uw nederbuigend welbehagen
Versmaadde dezen wierook niet!
Uw liefde aan andren aan te prijzen,
Was de adem mijner poëzij.
En zondaars op uw kruis te wijzen,
Gaf sterkte en moed aan hen en mij.

Een rijper leeftijd zij tot zingen
Zoo vaardig niet; gij blijft altijd,
De stof der peinzende oefeningen
Van 't brein en 't hart aan U gewijd.

Wie

(*) Deze regels staan tegen over bl. 3 der *Nagelatene schriften*, als zoogenaamd motto voor het stuk, getiteld: *Iets over Jezus Christus, Christendom en wijsbegeerte.*

Wie wijsheid zoekt, moet op U staren;
Uw beeld te zien wekt op tot deugd.
Gij zijt voor jeugd en grijze hairen
De bron van licht en kracht en vreugd.

Wie zou U van den zetel dringen?
Waar gij verschijnt, behoudt gij 't veld,
Als vriend en Heer kunt ge allen dwingen
Door wijze liefde en zacht geweld.
Wat men bedoel', bejaag', begeere,
Gij moet het eind zijn en 't begin;
In welk een' kring men ooit verkeere,
Men diene er U, als Koning, in!

DEN WELEDELEN HEERE

G. ALEWIJN,

TOT MEESTER DER BEIDE REGTEN BEVORDERD WORDENDE (*).

De vriendschap noopt mijn Zangster aan,
Dat zij uw krans van lauwerblaân
Met letterloovren wil behangen;
Niets! Niets verschaft ontschuldiging;
Zij moet, o eedle jongeling!
Naar 't blinkend koor van Eer u volgen met haar zangen.

Dan ach! de tuiltjes, die zij vlecht,
En schroomend aan uw' schedel hecht,
Voldoen niet aan de vriendschapspligten:
Mijn laag geschoeide poëzij,
Schiet ver te kort om uw waardij,
Uw kundigheid, uw vlijt te malen in mijn dichten.

Neen, ALEWIJN, mijn Zangeres
Tracht nooit haar' waarden Pylades
In dichttaafreelen af te schetsen.
O neen!

(*) Achter het *Spec. Ac. Inaug.* 16 Mei 1766.

O neen! zij deelt wel in uw vreugd,
Zij is om uw geluk verheugd,
Doch 't melden van uw lof zou zedigheid maar kwetsen.

Gij, die uw levens lentetijd
Astrea's dienst hebt toegewijd,
Klimt nu langs hooger glorietrappen;
Gij streeft in 't prilste van uw jeugd,
Op 't spoor der hagelblanke deugd,
Naar nooit verwelkende eer door eedle wetenschappen.

Nu rolt de galm van 't maatgeluid
De Bisschops-stad ten wallen uit:
Wie kan de gulle vreugd betoomen?
O vechtstroom! sier met lis en mos,
Uw dobberende schulpkaros,
En voer het blij geschal naar Amstels zilvren stroomen.

Dan ach! wat valt het scheiden zwaar,
Als vrienden scheiden van elkaâr. . . . .
Doch vriendschap bindt zich aan geen steden.
Welaan — zij strekke ons dan een baak,
Haar koestring zij ons grootst vermaak,
Ons tijdverdrijf, vermoeid van letterbezigheden.

VIRO NOBILISSIMO

J. B. BICKERO. H. F.

A. L. M. ET PHILOS. DOCT.

JCTIS RITU SOLEMNI ADSCRIPTO (*).

Tangere fert animus citharam, discedite curae,
Neve animum turbent tristia verba meum.
Ast adsis adamata mihi divina poësis,
Et faciles reddas in tua sacra manus.
Ite igitur durum procul hinc genus ite labores,
Deliciis nostris invidiosa cohors.
Jam choreae, cantusque vigent, jamque omnia laeta,
Hic spargit violas, spargit et ille rosas.
Omnia nunc laeto resonantque cacumina plausu,
Atque arae flammis nunc crepitant rutulis.
Scilicet ad meritos surgit BICKERUS honores,
Dum Themidis castae, templa verenda subit.
Templa subit, venerata Diis, veneranda Batavis,
Tectaque coelipetae rite dicata Deae,

Qua-

(*) Achter de dissertatie, 14 Julij 1766.

Qualis Olympiaco constat certamine victor,
Cui cingunt nitidas serta decora comas;
Tales et ipsa Themis circumdat tempora lauru,
Ille facit sancta dum pia sacra manu.
Flos juvenum! teneris Musis sacratus ab annis,
Spes patriae, Amstelii gloria rara soli.
Cui licuit sacros sophiae penetrare recessus,
Molis et immensae semina prima sequi.
Et tibi coelesteis studium cognoscere sedes,
Quaeque nitent coelo sidera cura fuit.
Quid valeant flammae, valeat quid fervidus ignis (*),
Monstrasti scriptis, candide JANE, tuis.
Nec minus Astraeae placuit tibi cura severae,
Continua adsueto volvere scripta manu.
Noscere cui studium numerosa volumina legum,
Quasve tulit Latium quasve Lycurgus habet.
Priscaque de flammis, nuper quid sanxerit aetas,
Quid leges patriae, pagina docta docet.
Paginaque ingenii pariter suavisque leporis
Dat specimen, sero nec peritura die est,
Perge, precor, Themidi doctas sociare sorores,
Multaque turicremis addere dona focis.

Sic

(*) De dissertatie namelijk was *de Ingu* (Ic quatenus est objectum juris.)

Sic eris Astraeae pariter, Phoebique sacerdos,
Proemiaque impensi larga laboris erunt.
Sic tandem meritis digni tibi dentur honores,
Sic tandem Tyrio murice tinctus eris.
Omnia sicque tuum resonabunt compita nomen,
Civibus et fies delicium Amsteliis.
Ast amor Idalios quum te deducet in hortos,
Ipsa Venus nectat myrtea serta tibi.
Deliaque et Nemesis quales placuere Tibullo,
Quales et Ausonio Cynthia Callimacho.
Sic placeat tua vita tibi, sic dulcia amoris
Vincula, sic gratum servitium dominae.
Interea duram cum det lenire puellam,
Et tibi conjugii vincula jungit hymen.
Ipsa tuis faveat votis quoque pronuba Juno,
Mellaque de thalamo, lacque merumque fluant.
Bickeri sic gentis honos, sic gloria crescat,
Et stupeat serus nomina tanta nepos.

DEN WELEDELEN HEERE
PIETER NICOLAAS ARNTZENIUS.

TOEN ZIJN ED. TOT MEESTER DER BEIDE REGTEN BEVORDERD WERD (*).

Zal mijn Zangster nu ook zwijgen, nu mijn vriend den prijs erlangt,
En voor 't nijver letterploegen eenen lauwerhoed ontvangt;
Neen; schoon 't vriendenhart een' afkeer heeft van laffe vleijerij,
Strooi ik nogtans voor uw voeten bloempjes van mijn poëzij:
En moet ik een' vriend verliezen, 'k treur wel billijk om 't gemis,
Maar de laauwren, die u sieren, geven mij verligtenis:
'k Zal dan in uw blijdschap deelen, deelen zal ik in uw vreugd,
En door schorre toontjes uiten, hoe mij uw geluk verheugt.
Maar wij moeten nu weêr scheiden: dit is doch het werelds lot,
Komen, gaan, vertrekken, sterven, zoet en zuur, is 't aardsch genot.
Laat het tranendal vrij roemen op geluk en wuften schat
Tranen moeten 't al besproeijen, dat het tranendal bevat;
Zijn er in de wereld rozen, ach er groeijen dorens aan!
En men ziet de bloempjes vallen, die men even op zag gaan.
Al die wisselvalligheden toonen ons, o waardste vriend!
Dat een edeler genoegen plaats in onze ziel verdient;
Nimmer stelt de draf der wereld den benaauwden geest gerust,
Maar in 't Zalig Opperwezen vindt zij leven, rust en lust.

Mogt

(*) Achter de dissertatie, 1 October 1768.

Mogt die God ons dan geleiden op het pad der ware deugd,
En de woesten driften temmen van onze onbezonnen jeugd.
Ach! zijn goedertierenheden, dag op dag aan ons besteed,
Moesten zijn fluweelen boeijen door erkentenis gesmeed ....
Nu, mijn vriend, reeds hier op aarde zij uw deel de gunst van God,
En de zoete hemelvreugde namaals uw volzalig lot!
Daar de blijde hemellingen God ter eer ten reije gaan,
En de vlugge Serafijntjes onbevlekte toontjes slaan.

❄ ❄ ❄ (*).

Laat vrij eene ijdle vreugd, laat hartverdervend schoon,
Ons trachten het geloof in onzen God te ontwringen!
Een ziel, die toegang heeft door Christus tot den troon,
Tart den Sirenen-zang van dartle wereldlingen.
Ja, laat het helsche rot, met zaamgespannen moed,
Op hem, dien God bemint, zijn gifte pijlen schieten!
Hij heeft een' helm, een schild; — de held, die hem behoedt,
Zal in zijn wonden zelfs en wijn en olie gieten.

IN HET ALBUM VAN . . . . (†).

Och! mogt ons hart aan God gewijd,
In kommer, zwakheid, nood en strijd,
Bij Jezus moed en sterkte vinden!
Dan zal ons, na voleindigd werk
Aan stad en vaderland en kerk,
De Hemel eeuwig zaam verbinden.

(*) Uit een' brief van V. A. (20 Octob. 1767), tijdens hij student was te Leijden, geschreven aan zijne vrienden BOTH HENDRIKSEN en VAN DE KASTEELE.

(†) Uit een album gecopiëerd door D. JONGENEEL, Emeritus-predikant te Nijmegen, thans te Leijden woonachtig.

BERIGT.

In het opmaken der Inteekeninglijst heeft men eene dubbele alphabetische orde gevolgd, eerst na de verschillende woonplaatsen, daarna, bij elke woonplaats, naar de namen der Inteekenaren. Zijn er ambten, betrekkingen of titels soms uitvoeriger, elders spaarzamer of in het geheel niet vermeld, dan behoort zulks alleen toegeschreven te worden aan de meer of min volledige opgave op de verschillende lijsten gevonden. Schoon er geene moeite gespaard is om de lijst zoo naauwkeurig mogelijk te maken, zal het echter niet aan fouten en verkeerd gespelde namen ontbreken; maar men wijte den uitgever niet, waarvan enkel onduidelijke of gebrekkige opgave de oorzaak is. De ambten, betrekkingen en titels zijn allen opgegeven, gelijk zij tijdens het sluiten der inteekening waren, als wanneer deze lijst is opgemaakt. Eene naauwkeurige verandering zou later, zonder een onnoodig en nutteloos onderzoek, slechts gedeeltelijk en onvolledig hebben kunnen plaats hebben. Voorts heeft men ter besparing van ruimte eenige verkortingen gebezigd; zoo beteekent b. v. *Boekh.* boekhandelaar; *Burgem.* burgemeester; *Hoogl.* hoogleeraar; *Koopm.* koopman; *Leesgez.* leesgezelschap; *Not.* notaris; *Ontv.* ontvanger; *Pred.* predikant; *Onderw.* onderwijzer; *Stud.* student; *Mej.* mejufvrouw; *Jonkv.* jonkvrouwe; *Mevr.*

mevrouw; *Wed.* weduwe; *Geb.* geboren; *Wink.* winkelier; *Gebr.* gebroeders; *Mak.* makelaar; *Adv.* advokaat; *Ambt.* ambtenaar; *Pres.* president; *Proc.* procureur, enz. enz. Vervolgens heeft men het woord *Mevrouw* of *Mejufvrouw* vóór *Weduwe* weggelaten, terwijl het bij de zeer ongelijkvormige opgaven onmogelijk was, den verschillenden maatschappelijken stand overal behoorlijk aan te duiden. Even moeijelijk was het naauwkeurig te onderzoeken, welke namen met een *y*, welke met een *ij* gespeld worden. Wegens de voor deze uitgave aangenomene spelling is over het algemeen de *ij* gebezigd, doch zijn de met dezen letter beginnende namen voor de *z* in de alphabetische orde gebragt. Eindelijk, ten einde aan het verzoek van vele Boekhandelaars te voldoen, is bij elk van dezelve het getal vermeld der bij hen ingeteekende Exemplaren, met dien verstande echter, dat dit getal, voor zoover de namen der Inteekenaren daarbij tevens zijn opgegeven, tusschen ( ) geplaatst staan, zoodat het laatste cijfer bij eene telling niet mede gerekend moet worden. De met een * geteekende namen der Inteekenaren duiden aan, dat aan dezen de Exemplaren op velijn papier geleverd zijn.

NAAM-

NAAMLIJST

DER

INTEEKENAREN.

AAR. (TER)

Born, (C. G.) Burgem.
Langhout. (H.)

ABCOUDE.

Voorthuijsen, (N. van) Burgem.

ADUARD.

Haagsma. (G.)

AKKRUM.

Blaaupot, (S.) Pred.

ALPHEN.

Werkhoven, (F. G. A. J. van) Boekh. (6.)

AMERONGEN.

Immink, (J. W. A.) Burgem.

AMERSFOORT.

* Assenraad. (W. van)
Beuzekom, (W. W. van) Pred.
Blankenberg en Zoon, (B.) Boekh. 3 (1).
Bonnet. (A. A. C.) 2.
* Crommelin, (P. A. C. van Wickevoort) 1e Lt. Rijd. Art.
* Falter, (P. R.) Lt. Kol. Rijd. Art.
* Gossiaux, geb. Ullenberg. (Wed.)
Hubers. (Mej. A. H.)
Karsten, (S.) Rector.
Kruijff, Gz. (H.)
Laan, (P. J.) Rustend Pred.
* Lijnden. (W. H. Baron van)
Nolet, (J. D.) Boekh. 4 (9).
* Ras, (Mr. W. J.) Regter.

AMMERS. (GROOT)

Ott, (J. P.) Pred.

AMMERSTOL.

Bouter. (P. de Leeuw de)

AMSTELVEEN.

Romar, Pz. (D.) Pred.

AMSTERDAM.

Alma. (A.)
Alma. (L.)
Arum. (Hanou van)
Baak, (E.) Not.
Baak. (Mej. E.)
* Baak, Jr. (J.)
Bakker, (Jonkh. Mr. W. J.) Secr.
Belinfante en de Vita, Boekh.
Beus, (J. F de) Koopm.
Beijerinck, (G. J. A.) Boekh. 1 (2).
Blikman, (H.) Boekh.
Boer, (J. de) Boekh. 2 (3).
Bolten. (W. A.)
* Bonga, (J. van) Courantier.
* Bonga, Jr. (J. van)
Boon, (A.) Th. Cand.
Brandts. (Mej. F. H. C.)
Brave, Jr., (W.) Boekh. 20.
Brink en de Vries, (J. ten) Boekh. 1 (1).
Broeke, (R. ten) Wink.
Broen. (Jonkv. ...)
* Broms, (C. A.) Koopm.
Bull. (A. J. de)
* Burlage, (Mr. J. H.) Mak.
Buijs, (Mr. G.) Adv.
Bijl, (C.) Boekh. (1).
Cate, Wz. (J. W. ten)
Cleef, (Gebr. van) Boekh. 6 (2).
Corstius, (J.) Pred.
Craandijk, (A.) Mak.
Croese, (R.) Boekh. 1 (1).
* Crommelin. (Wed. C.)
* Crommelin, (Mr. R.) Adv.
Danckerts. (J.)
Diederichs, (Gebr.) Boekh. 2.
Dijk, Jz. (G. van)
Donk, (Wed. P.) Boekh. (5).
Driest, (P. E. van) Th. Cand.
Driest. (Wed. P. J. van)
Dronrijp. (P. A.)
Dwars. (W. A.)
Elias. (Jonkv. A. M. E.)
Greving. (Wed.)
Groebe, (Wed. F. B.) Boekh. (3).
Hattink. (J. W.)
Harlingen. (M. E. van)
Heemskerk. (J.)
Heemskerk. (J. Bijsterus)
* Hemert. (Mr. J. Junius van) 2.
Heteren, (J. H. G. van) Boekh. 2 (2).
* Hoefhamer. (Mej. A. M.)
* Hodshon, geb. Dedel. (Mevr.)
Hoogstraten. (Mej. M. R. van Bijnkershoek van)
Horst, (D. G. van der) Th. Dr.
Hötte. (....)
Houven, (H. C. v. d.) Pres. van de Ned. Hand. Maatsch. 2.
* Huisman. (H. H.)
Hulk, Jr. (H.)
Hulst en Zoon, (Wed. L. van) Boekh. (4).
Jagt. (J. van der)
Joode. (A. de)
Kemp. (D. C. van der)
Kesteren, (J. C. van) Boekh. 2.
Koenen, (Mr. H. J.) Adv.
Kok. (R. J.)
Koopman, (G. L.) Boekh.
* Kooij, (J.) Direct. der Ned. Hand. Maatsch.

* Kors.

* Kors. (J. C.)
Kraaij. (P.)
Leesgezelschap: *Voor verstand en hart.*
Leesgezelschap: *Onderzoek alle dingen en behoud het goede.*
* Liedermooij. (J. H.)
M..... (F. P.)
Meeuwissen, (J.) Boekh. (1).
Meijer, (J. M. E.) Boekh. (3).
Moerman. (K.)
Monnik. (Wed.)
* Mortier Covens en Zoon, Boekh. 1 (1).
Munk. (Mej. J. L.)
Naamen, (Mr. J. S. van) voor het Lees-Museum.
* Nachenius, Jr., (B.) Th. Stud.
* Nijhoff. (H.)
Pet. (P.)
Peursem, (G. van) Boekh. (1).
Plaat. (Mej. C. M. C. G.)
Poelders, (H. J.) Boekh. (4).
Portielje, (G.) Boekh. 2 (11).
Prins, (S. J.) Boekh. 3 (10).
Ridder, (J. H. de) Th. Stud.
Rijnbende. (W. E.)
Saakes, (A. B.) Boekh. (7).
Sax. (H.)
Sax. (Mej. J. M.)
Santbergen, (H. D.) Boekh. 4.
Scalongne, (J.) Apoth.
Schalekamp, Van de Grampel en Bakker, Boekh.
Schelte, (J.)
Schermacher, (F.) Hoofdcommies.
Scholten, (B. L.) Mak.
Schonekat, (M. H.) Boekh. 4 (3).
Schuurman, (J. G.) Boekh. (2).
Smissaert. (W. J. E.)
Stemler, (C. F.) Boekh. 1 (1).
Stemvers, (R.) Boekh. 5 (10).
Sterling, (Mr. J. J. Uitwerff) Regter.
Theesingh. (H. J.) Ambt.
Tubergen, (J. E. van) Apoth.
Voordt Pieck, (H. A. J. E. van der) Ambt.
Warnars, (P. Meijer) Boekh. (4).
Weddepohl, (C.) Boekh.
Wendelaar. (F. E.)
Wesseling Wz., (J.)
Westerman en Zoon, (M.) Boekh. 1 (1).
Weijland. (H. J.)
Willems, (W.) Boekh.
Willet, (A.) Med. Doct.
Winkel. (J. te)
Wijchers, (J. J.) Boekh. 1 (12).
Wijs, (J.) Koopm.
Wijsmuller, (de Erven) Boekh. (1).
Wijsmuller, (J. A.) Boekh. (2).
IJsendijk, (C. L. W. van) Koopm.

ARNHEM.

* Aa, (Mr. C. P. E. Robidé van der) Adv.
Doijer, (J. Az.) Boekh. 2 (5).
Kock, (P.) Kapitein.
Kruijt, (W. J.) Boekh. 3.
Nijhoff, (J. A.) Boekh. 4.
Poppe. (P. van Eck)

ASSEN.

Ewijck, (D. J. van) Gouverneur der Prov. Drenthe.
Gorcum, (van) Boekh. (1).
Thuessink, (E. J. Thom.) Adv.

BAAMBRUGGE.

Legron, (F. F.) Instituteur.

BAARN.

Laan. (C. D.)
Knip. (Mej.)

BALK.

Bruine, (J. R. de) Pred.
Poppes. (S.)
Tietema. (W.)

BARNEVELD.

Baumgarten. (P.)
Hoog. (J. M. J.) Pred.

BEERTA. (NIEUW)

Zijlher. (J. F.)

BEESTERZWAAG.

Beekhuis. (C. H.)

BENSCHOP.

Derfelden van Hinderstein, geb. Lijcklama à Nijeholt. (A. M. Baronnes van)

BERG-AMBACHT.

Goes. (J. Smits van der)
IJzendoorn, (C. F. van) Heel- en Vroedm.

BIRDAARD.

Notten. (D. T.) Ontv.

BLOEMENDAAL.

Rouwens, (N.) Burgem.

BLOKKER.

* Hulst, (D.) Burgem.

BOLSWARD.

Hessing, (Wed.) Boekh. (2).
Hulst, (W. van) Pred.

BOMMEL. (ZALT)

Noman en Zoon, (J.) Boekh. 2.

BOSKOOP.

* Wilgen, Jz., (C. van) Boomkweeker.

BREEDE.

Havinga (F. S.) Onderw.

BREDA.

Broek, (C. J. M. van den) Pred.
Broese en Co., Boekh. (7).
Clementz, (P. H.) Instituteur.
Eijsinga, (P. P. Roorda van) Hoogl.
Felders, (J. H.) Aud. Milit.
Krieger, (Vermeulen) Gep. Lt. Kol.
Roij, (J. F. C. P. de) Burgem.

BRUMMEN.

Basel, (W. Senn van)
Berns, geb. Heinsius. (Wed. G. F.)
Sandérus, (M. W. C. Cloppenburgh) Med. Doct.

CORTGEEN.

Heuvel, (J. S. van den) Pred.

DALFSEN.

* Verloren, (R.) Pred.

DEINUM.

Jongsma, (C.) Pred.

DELFSHAVEN.

Bloemendaal, (D.) Kostschoolh.

Lands-

Landsman Tz., (L.) Onderw.

DELFT.

Alphen, (A. van) Boekh. (2).
Groot, (J. de) Boekh. 1 (1).
Heijkamp. (H.)
Janssen. (Mej. K. H.)
Kesman, (J. H.) Gener. Maj.
Leesgez. *Oefening kweekt beschaving.*
Velden. (C. W. van der)
* Winter. (H. J. van)

DEVENTER.

Brouwer, (G.) Boekh. (2).
Lange, (J. de) Boekh.
Langen, (H. A. van) Boekh. 1 (1).

DOESBURG.

Haarsma, (Mr. H. A.) Adv.
* Hoffman. (Mr. F. G.)
Kets en Lambrechts, Boekh. (2).

DOETINCHEM.

Meurs, (P. A. van) Rector.

DOMBURG.

Kesteloo, (G. A.) Hulp-Onderw.

DOORN.

Verbeek, (R. P.) Pred.
Suerhoff, (D. Hartogh) Heel- en Vroedm.

DORDRECHT.

Blussé en Van Braam, Boekh. 2 (3).
Lagerweij, (H.) Boekh. (4).
Voekestaert, (Mr. H. M.) Subst. Off.
Vos en C°., (J. de) Boekh. (3).
* Veth. (G. H.)

DRIEBERGEN.

* Boer. (R.)

DRIEWEGEN.

Schiefbaan, (J. F. X.) Ontv.

EDAM.

Brugman, (C. H. Zoutmaat) Not.
Bommel, (C. van) Burgem.
Costerus, (H.) Koopm.
Rolff, (J. L.) Boekh. (4).

EEMNES.

Bell, (M.) Heelm.

EEPE.

Visch, (A.) Pred.

ELLEWOUTSDIJK.

Haccou, (W. M.) Opzigter.
Prumers, (J.) Burgem.

ENKHUIZEN.

Overdelinden, (J.) Boekh.

ERM.

Zwarts, (H. E.) Onderw.

EST.

Nagelvoort, (G.) Onderw.

EXMORRHA.

Tiddens, (L.) Pred.

GEERTRUIDENBERG.

Lagerweij, Gz., (J.) Instituteur.

GEESTEREN.

Schoot. (G. L. van der)

GELDERMALSEM.

Lammerée, (W.) Pred.

GOEDEREEDE.

Röell, (A. C.) Pred.

GOES.

Blaauboen, (Mr. M. P.) Adv.
Bussche, (H. K. J. van den) Not.
Everts, (G. E. J.) Rector.
Fouw, (J. van Rentergem de) Ontv.
Hochart, (P. A.) Apoth.
Hordijk, (W.) Direct. der Post.
Kakebeeke, (G. H.) Apoth.
Kakebeeke. (J. P.)
Kerkwijk, (J. Walraven van) Apoth.
Kleeuwens en Zoon, (F.) Boekh. (3).
* Schraver, (K.) Ingenieur.
Steendijk, (A.) Wijnkooper.
Swalue, (E. B.) Th. Doct. en Pred.
Vader, (Mr. Saaijmans) Griff. bij de Regtb.
Verbrugge, (Mr. M.) Regter.
Verschoor van Nisse, (J. H.) Distr. Komm.
Verschoor, (N. J. F.) Med. Doct.
IJsselstein, geb. Lankhorst. (Mevr. M. J. van)

GORINCHEM.

Diemont, (Mr. W. L.) Dijkgraaf.
Noordwijn, (J.) Boekh. (2).
Ouwerkerk, (P. van) Dijkgraaf.

GOUDA.

Bentum, (J. van) Boekh. (8).
Brummeler, (G. J. ten) Not.
* Hoffman. (M. F.)
* Knox. (Mej. G. P. J.)
Lau, (J. la) Pred.
Swiete, (van) Gep. Kol.
Vogelensank, (R.) Boekh. 2 (7).
Vorstman, (M. A. G.) Pred.
* Vosch van Avesaet. (Douair)
Zubli, (D.) Kap^{t}. 14^{e} Afd.

's GRAVENHAGE.

Andel, (P. S. van) Commies.
Bakhuijzen, (A. H.) Boekh. (2).
Bergh. (S. J. van den)
Boreel van Hogelanden. (Douair)
Bosboom. (N.)
Bult, (Wed. J. den) Boekh. (2).
Buuren. (Mej. van)
* Burg van Spieringshoek (Jh^{r} H. van der)
Cleef, (Gebr. van) Boekh. 2 (2).
Dall. (P. F. ten)
Dill, (P. C.) Boekh. 3 (1).
Escurij van Heinenoord. (H. Baron Collot d')
Fuhri, (K.) Boekh.
* Groen van Prinsterer, (Mr. G.) Staatsraad.
Haanenbeek. (F. H.)
Hartman. (Mej. H. G.)
Hartman. (Mej. W. E.)
Holling. (C. H. de Lorraine)
Hoogstraten, J^{r}., (A. van) Boekh. 3.
Idsinga. (J. van)
Jordens, (L. F.) Verific.
Kemp. (Mr. C. M. van der)
Kraijenbrink, (D. W.) Med. Doct.
Leeuwen. (Mej. M. van)

Mar-

Margadant. (P. C. L. J.)
Margadant. (W. F. C.)
Mensing, Cz. (J.)
Muler. (J. W.)
Noordink, (J. B.) Pred.
Scharp. (J.)
Schermer. (J. A.)
Schick. (J. A.)
Scholten. (Mevr. Fannius)
Schovel. (D. J. Sautijn)
Stockum, (W. P. van) Boekh. 3 (10).
Thierrij en Mensing, (de Erven) Boekh. 2 (17).
Veegens. (D.)
Visser en Zoon, (S. de) Boekh. (5).
Wachter, (...) Chirgur. van Z. K. H. den Prins van Oranje.
Weelden, (A. J. van) Boekh. 2.
IJzendijk. (Mej.)
Zuijlen van Nijevelt, (H. Baron van) Minister van Staat.

's GRAVELAND.

Baudet, (F.) Boekh.
* Bruins, (D.) Pred.
Varik, (J. van) Onderw.

's GRAVEZANDE.

Burgersdijk. (Mej. C. D.)

GROEDE.

Hammacher, (H. G.) Not.

GROENLOO.

Dissel, Jz., (J. van) Med. Doct.

GRONINGEN.

Bakkenes, (H. C. van) Stud.
Bergen, (Mr. F. J. Ten) Proc.
Bisdom, (Mr. D. R. Wijckerheld) Adv.
Boekeren, (W. van) Boekh. (2).
Boer, (F. de) Th. Stud.
Borgh, (F. J. Ter) Chirurgijn.
Brink, (Mr. J. ten) Hoogl.
Doesburg, (J. J.) Boekh.
Drabbe, (Mr. J. Vriemoet) Inspect.
Duinen. (S. J. van)
Dijk, Bz. (S.)
Eckhoff, Hz., (H.) Boekh. 2 (1).
Eerde, (Mr. E. van) Not.
Faure, (Mr. W. J. van Boneval) Verific.
Feith, (Mr. H. O.) Archivarius.
Feith, Jr., (H. O.) Jur. Cand.
Geertsema, (Mr. J. G.) Adv.
Giffen, (E. E. en J. van) Koopl.
Giffen, (Mr. H. van) Proc.
Groot, (P. Hofstede de) Hoogl.
Herwerden, C. Hzn., (C. H. van)
Jappé, (J. H.) Ing. Verific.
Lohman, (Mr. R.) Secret.
Mees. (F.)
Numan, (Mr. C. Star) Hoogl.
Oomkens, Jz., (J) Boekh. 3 (23).
Oordt, J. Wz., (J. F. van) Hoogl.
Pareau, (L. G.) Hoogl.
Pot, (J. A. W.) Phil. Stud.
Ramaer. (Mej. J. J.)
* Ramaer, (P. A.) Lt. Kol. Pl. Komm.
Reinders. (H.)
Reinders, (U.) Pres. der R. v. Kooph.
Riedel, (H.) Præceptor.
Römelingh, (J.) Boekh. (3).
Römelingh, (Th.) Th. Cand.
Rutgers, (S. J.) Th. Doct.

Schier-

Schierbeek, Jr., (R. J.) Boekh. 2 (14).
Schilthuis, (U. G.) Lid der R. v. Kooph.
Seemerink, (J. H.) Th. Stud.
Smit, (M.) Boekh. 3 (4).
Steghers, (J. H.) Katechiseerm.
Swinderen van Rensuma, (Jhr. Mr. O. van) Dir. v. 's Rijks Bel.
Tiddens, (H.) Stud.
Verschuir, (W.) Med. Doct.
Wilhelmij, Jr., (G.) Litt. Cand.
Wintgens, (J. P. A.) Pred.
Wolters, (J. B.) Boekh. (3).
Wolthers, (H.) Med. Doct.
Wouters, (G.) Boekh. 1 (1).
Wijbelingh, (R. M. J.) Th. Stud.
Zweede, (P. van) Boekh. (4).

GRIJPSKERK

Gesseler, (T. van) Ontv.

HAARLEM.

Bannier. (G. W.)
Beets, (J. J.) Boekh. (3).
Berkhout. (J. L. Tien)
Bruijn. (Mevr. Kops de)
Busé, Jr. (H.)
Dobben, (J. F. van) Boekh. (5).
Ek, (H. van) Onderw.
Enschedé (J).
Erkelens, (H. van) Onderw.
Geerlings. (G. H).
Haselaar, geb. Metz. (Wed.)
Hazeu. (Mej. E.)
Huet. (C. D.)
* Hull. (W. van den)
Jahnes. (Mej. E. M.)
Joekes. (G. C.)
Kops. (C. J. de Bruijn).
Kuijper, Ez. (T).
Leesgezelschap: *Tot Leerring en Uitspanning.*
Leeuwen, (A. van) Bloemist.
Loghem, (J. B. van) Boekh. (16).
Loghem, Jr. (J. B. van)
Loghem, geb. Ruijfrok. (Mej. H. van)
Loosjes, (Wed. A.) Boekh. (2).
* Manger, (H.) Pred.
Manger, (H.) Pred.
Plaatzer, (J.) Binnenv. Burg. Weesh.
Ritsema. (E.)
Ritsema, (J.) Boekh. 6 (7).
Scholten. (Mej. A. E.)
Scholten. (J. G.)
* Tholl, (J. J. van den) Heel- en Vroedm.
Tuijnman, (...) Kapt. 17e Afd.
Valkenburg, (Mr. C. C. van) Weth.
Velde. (P. A. van Asperen v. d.)
Vinnis, (J. Goteling) Boekh. (2).
Vries, (A. de) Pred.
Weijerman, (J. W.) Onderw.

HARLINGEN.

Fontein, Jz. geb. Hannema. (Wed. F.)
Hannema. (Wed. S.)
Plaats. (M. van der) (1).

HATTEM.

Tanner, (H.) Pred.

HEERENVEEN.

Hessel, (F.) Boekh. (2).

HEINKENSZAND.

Buteux, (P. J.) Vrederegter.

HEI-

HEINO.

Steenbergen, (L.) Onderw.

HELDER. (DE)

Kotting, (J. L.) Pred.
Leesgezelschap: *Tot Nut en Uitspanning.*

HENDRIK-IDO-AMBACHT.

Horst, (D. H.) Pred.

HILLEGONDSBERG.

* Struik, (M. J.) Prop.

HILVERSUM.

Leesgezelschap: *Nut en genoegen.*

HONTENISSE.

* Noël, (E. F.) Burgem.

HOOGEVEEN.

Vermande. (Wed. J. Pet)

HOOGWOUD.

Levert, (P. E.) Not.

HOORN.

Bolding, (R. Brons) Not.
Broek, geb. Merens. (Wed. van)
Bronkhorst. (W.)
Fabritius. (P.)
Halm, (S. van) Apoth.
Jongh, Jz. (P. de)
Kerckhoven van Groenendijck, (M. C. J. van den) Med. Doct.
Kroon, (F.) Onderm.
Merens. (A.)
Pet. (J.)
Snock, (J.) Theol. Cand.
Vermande. (J.)
Vermande, (Gebr.) Boekh. 8 (18).
Verwijs. (S.)

ILPENDAM.

Toussaint, (J. G.) Pred.

KAMPEN.

Bijsterbos, Jr. (N. van Berkum)
Hulst, (K. van) Boekh. 2 (5).
Sluijter (...) Controleur.

KOEVORDEN.

Cock, (B.) Weth.
Pelinck, (C. H.) Pred.
Rikkers, (L.) Raad.
Scheer, (D. H. van der) Boekh. (7).
Scholten, (H.) Molenaar.
Slingenberg, (B.) Burgem.
Wispelweij, (B.) Koopm.

KOOG (AAN DE ZAAN.)

* Koopman, (L.) Wink.

KORTENHOEF.

Gimberg, (G. J.) Pred.

KNIJPE.

Dunné, (L. J. van) Ontv.

LANDSMEER.

Heins. (D).

LANGERAK. (WILLIGE)

Rijneveld, (H.) Onderw.

LEEUWARDEN.

Adama, (H. J.) Goudsmid.

Ada-

Adama, (P.) Goudsmid.
Adema, (J. Hora) Seer.
* Albarda, (Mr. W.) Raad.
Asman, (W. A.) Apoth.
Beugelaar, (L.) Logementhouder.
Beijma thoe Kingma, (Mr. S. W. H. A. van) Adv.
Brouwer, (Mr. B.) Adv.
Brouwer, (J.) Rust. Pred.
Brouwer, (J. W.) Boekh. 2.
Burggraaf, Jr., (P.) Boekh. 1 (1.)
Crommelin, (S.) Pred.
Dam, (J. van) Chirurgijn.
Feddes, (C. J.) Koopm.
Gunning, (J. H.) Pred.
Lojenga, (R. F.) Koopm.
Noé, (L.) Apoth.
Posthumus, (S.) Koopm.
Proes, (L.) Th. Doct. en Pred.
Proost, (J.) Boekh. (3).
Rengers, (R. H. S. G. J. van Burmania Baron) Agent van den Rijkskassier.
Ruitenschild, (J. R.) Koopm.
Schetsberg, (H. C.) Boekh. 5 (3).
Schik, (Mr. J.) Griffier der St.
Singels, (N. J.) Kostschoolh.
Smeding. (R. D.)
Suringar, (G. T. N.) Boekh. 1 (26).
* Tromp, (Mr. J. W.) Adv.
Tulp, (S.) Koopm.
Weelderen, geb. van Andringa de Kempenaer. (Douair. van)
Wester, (C.) Schild.
Wobma, (Mr. H. M. Speelman) Vice-Pres. v. d. Regtb.
Zijlstra, Jr., (A.) Koopm.
Zuijlen van Nijevelt, (J. A. Baron van) Staatsr.-Gouverneur.

LEER.

Harders. (Elziena F.)

LEIDEN.

Akademie-Bibliotheek. (De)
Bergman, (J. F.) Th. Doct. en Bibliothecaris.
Berkhout, (A. M.) Th. Cand.
Bredius, (A. C.) Th. Cand.
Breuk, (H. R. de) Litt. Cand.
Broers, (J. C.) Hoogl.
Brouwer, (W.) Boekh. 2.
Bruin, (S. A. J. de) Litt. Stud.
Cool, (A.) Med. Cand.
Doeveren, (H. F. van) Med. Doct.
Donckermann, (F. H. L.) Litt. Doct.
Eigeman, (B.) Commissionair.
* Gunning. (J. H.)
Hazenberg en Co., (H. W.) Boekh. 1 (5).
Hazenberg, (J. H.) Litt. Cand.
Herdingh en Zoon, (L.) Boekh. (2).
Heuvell, (P. H. van den) Boekh. (4).
Heijningen, (G. P. Kits van) Th. Stud.
Hoek, (C. C. van den) Boekh. (19.)
Hofstede, (H. J.) Not.
Hoorn, (P. G. van) Wethouder.
Kneppelhout. (J.)
Linse, (H. W.) Th. Stud.
Luchtmans, (S. J.) Boekh. 1 (1).
Luzac, (L. C.) Lid der 2e Kamer van de St. Gener.
Machielse. (A. A.)

Mat-

Matthes, (H. J.) Pred.
Meerburg, (H. J.) Verwer.
Meester, (G. A. de) Jur. Stud.
Menzel, (C. G.) Boekh. 3.
Moens. (Mevr.)
Munting, (D. K.) Med. Stud.
Nijenhuis. (Mr. J. T. Bodel)
Poppe, (Q. H.) Theol. Stud.
Raadt. (P. de) op den huize Noortheij.
Saar, (Wed. D. du) Boekh. 9.
Scheltus. (J. G.)
Stirum, (A. O. E. Graaf van Limburg) Rentm. v. Rijnland.
Swaving, (H. J.) Jur. Stud.
* Teerlink, (N. J.) Apoth.
Temminck, geb. Smissaert. (Mevr. A. A.)
Tijdeman, (H. W.) Hoogl.
Verweij, Bz., (A.) Pred.
Veuger. (H.)
* Waardenburg, geb. Staroscky. (Wed.)
Wins. (J. C.)
Zitman, (J. H.) Boekh. 1 (5).
Zuurdeeg, (J.) Fabrikant.

LEIMUIDEN.

Beusekom, (J. van) Burgem.

LEKKERKERK.

Willes, (B. van) Th. Doct. en Pred.

LEKKERLAND. (NIEUW)

Boele van Schagen, (G.) Pred.

LIMMEN.

Koning, (R. J.) Pred.

LOCHEM.

Groothuis, (J. H. van IJssel) Pred.
Peerlkamp, (J.) Rector.
Reerink, (G. J.) Looijer.
Wansleven, Jr., (W. C.) Pred.

LOENEN.

Alphen. (Mr. H. van)
* Reenen, (J. W. van) Lid der Pr. Staten.

LONGERHOUW.

Meurs, (W. H. van) Pred.

LOOSDRECHT. (NIEUW)

Elias, geb. van der Poll. (Wed. S. M.)

LOPIK.

* Nooten, (W. H. J. Cambier van) Burgem. van Honkoop.

MAARSEN.

* Reede. (J. F. Baron van)
Turk, (G. S.) voor het Leesgez.

MAASSLUIS.

Das, Lz., (H.) Kaarsenm.
Kaptijn. (A. E.)
Patijn, Jz., (C.) Schoolonderw.
Slotemaker, Cz., (H.) Pred.
Tiffelen, geb. Matthijsen (M. F. van)
Weijden, (G. van der) Boekh. 1 (4).

MAARTENSDIJK.

Calkoen, (A.) Ontv.

MAURIK.

Joosting, (P.) Pred.

MEDEMBLIK.

Vermande, (L. C.) Boekh. 6.

MEERN. (DE)

* Pauw. (F. H.)

MEPPEL.

Vijf Eken, Pz., (A.) Boekh. 2 (1).
Heijningen, (H. van) Pred.

MEIJDRECHT.

Doorn, (H. J. van) Genees-, Heel- en Vroedm.
Westveen, (H.) Turfschipper.
Wieringen, (H. van) Turfschipper.
Wieringen, (K. van) Turfschipper.
Zwart, (A.) Turfschipper.

MIDDELBURG.

Abrahams, (Gebr.) Boekh. 1 (1).
Altorffer, (W.) Boekh. 1.
Appel, (W.) Kantoorbediende.
Benthem en Jutting, (van) Boekh. 7 (19).
Boogaert. (C. J.)
Borking, Gz., (D.) Kostschoolh.
Borsius, (J.) Th. Doct. en Pred.
Broecke, (A. van den) Koopm.
* Brouwenaar, (A.) Koopm.
Cramer, (A. M.) Pred.
* Dekker, (P.) Koopm.
Dronkers, (P. P.) Koopm.
Graft, (E. van de) Koopm.
* Hinlopen, (J. G.) Lid van de 2e K. St. Gen.
* Lambrechtsen, (W. N.) Regter.
Moolenaar, (A.) Pred.
Nederveen, (G. van) Loodgieter.
* Nobel, Jz., (C. Le) Koopm.
Reijers, (J. C.) Onderw.
Sande, (Wed. J. J. van de) Boekh. (1).
* Schuurbeque Boeije, (S.) Regter.
* Sonsbeeck, (W. L. van) Surnumerair.
* Waller, (G.) Pred.

MIDDELIE.

Koo, (A. de) Pred.

MONSTER.

Weijgerden, Mz., (P. J. van) Onderw.

MONTFOORT.

* Vuuren, Gz., (A. van) Wethouder.

NAALDWIJK.

Berg, (H. van den) Onderw.

NAARDEN.

Ham, (. .) Postdirect. 2.

NEDERLANGBROEK.

Lijnden van Groenestein. (Freule van)

NIEUWE-DIEP.

Bakker, Bz., (C.) Boekh. 2.

NIEUWLAND.

Jentinck, (F.) Pred.

NIEUWPOORT.

Slijpe, (N. F. L. van) Lid van het Gem.-best.
Stok, (P. van der) Burgem.

NIS-

NISSE.

Buijt, (D. A.) Pred.

NOORDWIJK-BINNEN.

Hoorn. (J. A.)

NIJMEGEN.

Hoet, (A. ten) Boekh. 2.
Lijnden. (Baron W. van)
Pesters, (Jhr. W. J.) 1e Luit. der Artil.
Thieme, (J. F.) Boekh. (1).

OCHTEN.

Binsbergen, (J. van) Pred.

ODIJK.

Ven, (J. van der) Pred.

OLDEMARKT.

Leesgezelschap: *Tot Verlichting en Beschaving.*

ONNA.

Vierkant, (H. K.) Onderw.

OOSTWOLD.

Bosch, (E. H.) Onderw.
Tonkens, (A.) Pred.

OPHEMERT.

Hugenholtz, (H. J. de Haan) Theol. Doct. en Pred.

OUDELANDE.

Bresser, (A. de Ronde) Pred.

OUDEWATER.

* Leesgezelschap: *Nut en Vermaak.*

Nielsen, (E. L.) Koopm.

OUDSHOORN.

Piek. (M. C.) 3.

PEKELA. (NIEUW)

Eilers, (J. R.) Stud.

PIETERZIJL.

Cate, (H. IJ. Ten) Pred.

POELDIJK.

Winter, (J. Verweij de) Onderw.

POLSBROEK.

Bakker, (A.) Onderw.

PRINSENHAGEN.

Simon, (J. A. C.) Secretaris.

PURMERENDE.

Gallis. (Mevr.)

ROTTERDAM.

Abkoude. (J. van)
Baalen, (J. van) Boekh. 15 (5).
Bakker. (J. A.)
Brem. (C. J.)
* Charante, (G. van) Med. Doct.
Cuperus, (C. D.) Boekh. (4).
Criellaert. (S. B.)
Dresscher, (J. K. H.) Onderw.
Eck. (G.)
Gogh, (H. V. van) Boekh. 1 (2).
Harderwijk, (H. W. van) Boekh. 1 (4).
Haseboom. (C.)
* Helderman, (W.) Apoth.

Hendriksen, (T. J. Wijnhoven) Boekh. 1 (2).
Hoop. (J. van der)
Horst van Lil. (W. H. van der)
Jager, (A. de) Onderw.
Kempenaer, (G. N. de) Adv.
Krap, geb. Arbon. (Wed.)
Lange, (A. de) Onderw.
* Ledeboer, Bz., (L. V.) Koopm.
* Linden, (J. H. van der) Ouderw.
Lochem, (G. van) Katechizeerm.
Mackay. (B. J. C. Baron) 2.
Meer en Verbruggen, (van der) Boekh. 6 (7).
Mensing en Van Westrenen, Boekh. 3.
Messchert, (W.) Boekh. 2.
Nijgh, (H.) Boekh.
Opzoomer. (C. W.) 2.
* Os, (W. van) Koopm.
Oudshoff. (W.)
Pesch, (A. J. van) Pred.
* Roosten, (J.) Droogist.
Scheij. (Wed.)
Sluiter, (J. W.) Praeceptor.
Telperlaan, (J. P.) Onderw.
Thomee. (Mej.)
Thomson. (P. J. K.)
Thuinzing en Zoon, (Wed. Ph.) Boekh. 3 (16).
Verbaan. (A. van der Wiel).
Verboon, (G.) Boekh.
Vermeulen, (A. G.) Mak.
Vlierboom. (D.)
Vliet, Cz., (J. van der) Boekh. (4).
Vogel. (Mej. de)
Voorhoeve, H. Cz., (J.) Koopm.
Voortman, (A. L.) Apoth.
* Walle van Vollenhoven. (Mej. van der)
* Wijnands, (A.) Boekh. 2.
Wijt en Zonen, (M.) Boekh. 3 (5).

RIJSOORT.

Dagevos, (D.) Pred.

RIJSSEN.

Hattink, (H. J.) Pred.

SCHAGERBRUG.

Hönigh, (Wed. S. J.) Boekh. (3).

SCHERPENZEEL.

Hilten, Jr., (J. van) Not.

SCHIEDAM.

* Brillenburg, (C. G.) Rector.
Goude. (A).
Goude, (M.) Boekh. 1 (15).
* Herwerden. (Wed. C. van) 2.
* Heijligers. (Th.)
Kempen. (W. van)
* Knappert, Jr., (L.) Med. Doct.
Maas, (A.) Med. Doct.
Mak. (C.)
Roelants. (N. A. M.)
Schoorn. (C. G.)
Vaders, (A. H.) Med. Doct.
Verboom. (J.)
Vernede, (Mr. A.) Secr. der Stad.

SCHOONHOVEN.

Collewijn, (J.) Instituteur.
* Kooiman, A. Gz. (J.)
* Kop. (H. J. E. Groeneveld van der)

Leeu-

Leeuwen van Duivenbode, (D. C. van) Pred.
Limbeek, (J. C. van) Weth.
Littel, Jr. (W.)
Nooten, (S. E. van) Boekh. 2 (24).
Roldanus, (W. N.) Pred.
Roosenburg, (J. G.) Med. Doct.
Scherpenzeel. (G. van)
Slingeland. (G. L. van Oosten)
Slingeland, (Mr. L.) Adv.
Swalue, (B. J.) Pred.
Wilschut, Senr., (W.) Koopm.

SCHORE EN VLAKE.

Binsbergen, (J. P. van) Pred.

SLIEDRECHT.

Neuman, (J. J.) Pred.

SNEEK.

Cate van Gonggrijp. (J. ten)
Griethuijzen, (J. G. van) Pred. 2.
* Hanswouda, Clz., (...) Koopm.
Holtkamp, (F.) Boekh. 1 (15).
Witteveen, (W. E.) Koopm.
Zeilmaker, Wz., (H.) Onderw.

STADSPOLDER.

Muller. (G. Busschet)

STEENBERGEN.

Spies, (A. W. F. van der Hegge) Ontv.

STEENWIJK.

Dekker, (A. R.) Onderw.
Giffen, (J. van) Apoth.
Groskamp, (H. H.) Rijks Ontv.
Kiers, (M. J.) Rijks Ontv.
Klaasesz, (J.) Apoth.
Leeuw, (L. de) Stadshoofdschoolh.
* Meesters, geb. Tromp. (Wed. J.)
Parson, (P.) Pred.
Spanjaard, (O.) Boekh. 3 (17).
Uiterdijk, (J.) Controleur.
* Wilbrink, (J.) Pred.
Zomer, geb. Heggers. (Mevr.)

STEENWIJKERWOLD.

Veurman, (J.) Taxateur.

STIENS.

Schaaff, (J.) Not.

STOLWIJK.

* Teeuw, (J.) Metselaar.

STRIJEN.

Boudewijn, (K.) Landmeter.
Diepenhorst. (J).
* Jacobs, (P. L.) Pred.

TIEL.

Campagne, Jr., (C.) Boekh. (1).
Wermeskerken, (D. R. van) Boekh. 7 (6).
Willigen, (P. van der) Pred.

TJERKGAAST.

Beekhuis, Wz., (A.) Pred.

UTRECHT.

Alter, (S.) Boekh. 2 (7).
Andriessen, (J. G.) Boekh. (1).
* Asch van Wijck, (Jhr. Mr. A. M. C. van) Adv.

Bakker. (C.)
Ballot, (C. H. D. Buijs) Jur. Stud.
* Beaufort, geb. Van Westrenen. (Douair. de)
Bielevelt, (C.) Boekh. 1 (2).
Blanche en Zoon, (A. F.) Boekh. (2).
Boellaard. (Jonkvr. M. C.)
Bolk, (F.) Koopm.
Bosch. (Wed. Brouwer)
* Bouman, (H.) Hoogl.
Breijl, H. (Huslij) Th. Stud.
Bueren, (J. D. Lammerts van) Kantoorbed.
Burger. (J. P.)
Calkoen, geb. Van Westrenen. (Mevr.)
Camphuijsen, (...) Kapit.
Cazius, (Mr. J. H.) Oud Raad.
Dam. (Mej. A. van)
Deckers, Jz. (M.)
Deerns. (A.)
* Delbeek. (J. C.) op Oog-in al.
Dop. (J. A.)
Dorsen. (A. van)
* Dijk, (C. M. van) Apoth.
* Eelde, (A. J. van) Koopm.
Fluck, (J. C.) Boekh. (1).
Gelderman, (...) 2e Lt. bij het Regem. Lanc.
* Ghesel. (Jonkvr. E. J. J. van)
* Gillot. (H.)
* Gobius, (H. A. F.) Stads Ontv.
Goes. (Jonkvr. Meerman van der)
Goltstein, geb. Van der Cappellen. (Douair. Baronnes van)
Grothe, (J. A.) Litt. Cand.
Haaften, (F. van) Commies.
Harting. (F.)
* Heeckeren van Brandsenburg, (W. R. Baron van) Lid der Ged. St.
Hees, (P. van) Griffier.
* Hengst, (Douair. van)
Hengst. (Mr. J. H. C. van)
Heringa, Ez. (J.) Hoogl. 3.
* Heusde, (Ph. W. van) Hoogl.
Heuvel, (J. J. van der Hagen van den) Raad.
* Hinlopen, (Mr. J.) Raad.
Hinlopen. (Mr. J. A. E.)
Holsteijn, (J. D.) Th. Stud.
Houtman, (J. P.) Boekh. 1 (4).
Ittersum, (Mr. J. G. J. Baron van) Adv.
Jennes, (J.) Vee-arts.
* Joncheere, (J. L. de) Ontv.
* Jonge van Ellemeet, (W. C. E. de) Jur. Stud.
Kasteel, (J. van) Boekh. (3).
Kemink en Z., (H. H.) Boekh. 4 (10).
Kieft, (J.) Adv.
* Koentz. (L. M.)
Kock. (Wed. van Irhoven Leemaan)
Kruijff, (J. de) Boekh. 2 (5).
Kuile, (J. ter) Th. Stud.
Lebbe. (G. H. Bongarts)
Leeuw. (Wed. C. van der)
Lindquist, (L.) Hoogd. Taalmeest.
Loran. (W. C.)
* Lotz, (J. Richter) Koopm.
Lunteren, (S. A. van) Architekt.
*Lijnden van Lunenburg. (Jonkvr. van)
Lijnden van Lunenburg, (J. H. van) Staatsraad. 2.
* Lijnden van Sandenburg, (G. S. S. J. van) Lid der Ged. St.

Lijn-

Lijnden tot Sandenburg, (Mr. F. A. A. C. Baron van) Sub. Off. bij de Regtb.
* Mansvelt, (G. van) Dir. der St. Belast.
* Marle, (Mr. C. van) Inspect.
* Martens van Sevenhoven, (Jhr. Mr. J. C.) Regter ter Instr.
Meelboom, (Jr. J. A.)
Melder, (M.) Boekh. 2 (1).
Mees, (H. W.) Jur. Stud.
Mentz, (R. Rodenburgh) Pred.
Merens, (L) Pred.
* Metelerkamp, (J. J.) Th. Doct. en Rust. Pred.
* Metelerkamp, (Mr. A. H.) Adv. 2.
Moens, (Mej. P.)
Molière, geb. Tabuteau. (Wed.)
Molster, (J. A. D.) Pred.
Montijn, (C. G.) Pred.
* Mossel, (F.) Kapit.
Muelen van Maarssenbroek, (C. J. van der) Raad.
Nieuwenhuis, (F. J. Domela) Th. Doct. en Pred.
* Nooten, (N. T. van) Jur. Stud.
* Oortman, (C.) Koopm.
Paddenburg en Co., Boekh. 4 (2).
Pembroek, (A. A. van) Wijnhand.
Pesters, geb. Van Hengst. (Mevr.)
Pfaffenrath, (J. C. W. von) 1e Luit.
Poelman. (C.)
Post, Jr., (C. van der) Boekh. (1).
Raadt, (G. A. de) Jur. Stud.
Ram, (Mr. P. J. J.) Regter.
* Ras, (Mr. P.) Adv. Fiscaal.
Rose, (Wed.)
Rose, (H. J.)
Rutgers, (A.) Koopm.
Ruijssenaers, (J.) Med. Stud.
Sanderson, (J.) Koopm.
Schermbeek, (J. C. van) Zilversm.
Schermbeek. (E. W. van)
Schilfgaarde. (D. A. van)
Schroeder van der Kolk, (J. L. C.) Hoogl.
Schroeff, Gz., (Wed. J. van der) Boekh. (3).
Schroeff, (H. T. van der) Med. Stud.
* Schusler, (H. C.) Kostschoolh.
* Selle, (F. W.) Contr. der Post.
Sigal, (D. J. E.) Koopm.
Stienstra, (B. S.) Jur. Stud.
* Stirum. (F. G. Graaf van Limburg)
Suerman, (B. F.) Hoogl.
Sweigholt, geb. Vosmaer (Wed. A. C.) 2.
Tendall. (Mej. A.)
Titsingh, (A.) Controleur.
Tombe, geb. Verheije van Citters. (Wed. des)
Toorenenbergen, (J. J. van) Institut.
Toulon, (Mr. L. van) Staatsraad en Gouverneur der Prov. Utrecht.
Tuijll van Serooskerken. (R. K. van)
Velden, (J. van den) Vice-Admir. en Lid van het H. M. Ger.
Verloren, (G. J.) Adv.
Vernede, (Mr. J. S.) Griff. bij het H. M. Ger.
Verzijl. (Wed.)
Vinke, (H. E.) Hoogl.
Voogd, (J. C.) Droogist.
Voorst, (Mr. G. B. van den Velde van) Oud-Rentm. der Dom.
Vree. (J. A. P. de)

Waal

Waal, Jz., (J. de) Koopm.
Weevers, (T.) Onderw.
Werff. (Mej. van der)
Woestenberg, (J. A. van) Boekh.
Woldring, (W. C.) Jur. Stud.

VEENENDAAL.

Gann Dun, (H.) Pred.

VELP.

Enklaar. (K. A.)
Raadt, (A. de) Inspecteur.
Vichman, (J.) Kostschoolh.

VELSEN.

Hofman, (A.) Pred.

VIANEN.

Bullot, (J. A.) Kostschoolhouderesse.
Cambier. (W. J.)
Ec, (C. N. van) Rust. Pred.

VLAARDINGEN.

Groeneveld. (M.)
Hazeu, (A.) Pred.

VLEDDER.

Mulders, (H.) Onderw.
Roijen. (M. A. van)

VLISSINGEN.

Mestdagh, (N. J.) Boekh. 6.

VOORBURG.

* Wesel. (Mr. F. van)
Rijk. (Mej. van der)

VOORHOUT.

Coster van Voorhout. (C. L.)

VOORSCHOTEN.

Happel. (R. A.)

VORDEN.

Gallé, (J. H.) Burgem.
* Greving, (H. Kampheuve) Pred.
* Schipper. (L.)

VREESWIJK. (DE VAART)

Wetter, (J. L.) Pred.

VUURSCHE.

Wilde, (A. de) op Pijnenburg. 2.

WADDINGSVEEN.

Bloemendaal, (G.) Onderw.

WAGENINGEN.

Beek, geb. Van Ommeren. (Mej. W. E.)
* Griethuijsen. (Mej. A. J. H. van)
Griethuijsen, (O. J. van) Pred.
Harencarspel, (J. P. van) Pred.
Haspels, (E. J.) Boekh. 1 (9).
Leesgezelschap: *Tot Nut en Vermaak.*
Lenting. (E.)
Scholten. (Mej. W. J. J.)
* Vellinga. (D. M.)

WARFFUM.

Cramer, (P. N.) Pred.

WARGA.

Cardinaal, (. .) Pred.

WATEREN.

Wolde, (J. H. van) Adj. Direct.

WERK-

WERKHOVEN.

Voogt, (W. J. de) Ontv.

WESTMAAS.

* Pesant, (A.) Genees-, Heel- en Vroedm.

WIERINGERWAARD.

Blaauboer, Az., (J.) Rijks Ontv.

WILDERVANK.

Koch, (R. Edlers) Pred.

WILLEMSOORD. (KOLONIE)

Koogh, (P. van der) Onderw.

WILNIS.

Verdam, (K.) Secr.

WIRDUM.

Beekhuis, (H.) .... Cand.
Beekhuis, (Th.) Med. Doct.

WINSCHOTEN.

Huisingh, (H. V.) Boekh. (3).

WINTERSWIJK.

Bruijn, (J. van Troostenburg de) Pred.

WOERDEN.

Knijff, Az., (H.) Steen- en Pann. Fabr.

WOLPHAARSDIJK.

Dresselhuis, (J. Ab Utrecht) Pred.
Lenshoek, (E. P.) Not.
Linde, (D. van de) Onderw.

WOMMELS.

Eijsinga, (Jhr. J. F. van) Lid der St.

WOUDSEND.

Oppedijk, (L. P.) Zeilmaker.
Tromp, (L. A.) Koopm.
Tromp, (J. S.) Koopm.
Wezel, (E. J.) Pred.

WIJK BIJ DUURSTEDE.

* Ittersum, (Mr. E. H. van) Vrederegt.
* Strijen, (C. E. van) Not.

IJERSEKE.

Deinse, (H. C. van) Ontv.

IJLST.

Pel, (H. K.) Rijks Ontv.
Schuil, (A.) Onderw.

IJSSELSTEIN.

* Abresch, (F. L.) Pred.
* Heuvel, (B. L. C. van den) Ontv.
* Ittersum, (F. van) Controleur.
Jorissen, (M.) Pred.
Klinkert. (P.)
Lapidoth, (W. F. L.) Secr. Not.
Marx, (W. G. F.) Koopm.
* Momma, (W. C.) Raad.
* Meulen. (J. van der)
Provilij, (J.) Kostschoolh.
* Roest, Cz., (J. van de) Raad.
* Schröter. (W. J.)
Schultze. (Mej. J. G.)
* Snellen, (J. B.) Med. Chir. en Doct.
* Spanje. (Mej. C. H. van)
* Storij van Blokland, (W. G.) Weth.

Strick

Strick van Linschoten. (Jonkvr.)
Swaan. (P. W.)
Talma. (E. A.)
* Waller. (H.)

IJZENDOORN.

Weijland, (C. Pred.)

ZAANDAM.

Farret, (C.) Koopman.
Groot en Co., (J.) Boekh. (5).
Heijman, (W.) Onderm.
* Latenstein. (P.)
Smit, (Mr. H. J.) Adv.
Tenckinck, (J. W. C.) Pred.

ZEIST.

Brouwer, (P. H.) Fabrijkant.
* Hengst. (Mr. C. M. van)
Kellerman. (Jonkvr. C. M.)
Kist, (J. E.) Pred.
Pronckert, geb. Thierrij de Bije. (Wed.)
Snellen, (F.) Doct.
* Staphorst. (Mej. M. E. van)
Vries. (Van Ouwerkerk de)

ZIERIKZEE.

Velde Olivier, (J. van de) Boekh. 3.

ZOETERMEER.

Sittert. (A. G. van)

ZUIDBROEK.

* Lewe van Nijenstein. (Jhr. S. L.)

ZUTPHEN.

Bronckhorst, geb. Mierens. (Wed. van)
Gusdorf. (J. M.)
Huijdecoper, (F. R. Th). Doct. en Pred.
* Nederburgh. (Mej. M. E.)
Rodenberg. (H.)
Sittert. (J. A. van)
Thieme (W. J.) Boekh. (1).
Wansleven, (J. H. A.) Boekh. (2).
Wansleven, (W. C.) Boekh. 7 (13).

ZWARTSLUIS.

Coster, (H.) Raad.
Smit, (E.) Onderw.
Viersen, (A.) Onderw.

ZWOLLE.

Boelens, Jr., (R.) Boekh. 1 (1).
Meijer, (H.) Boekh.
Stegeren, (D. van) Boekh. 1 (1).
Stemberg. (Mej. M.)
Tijl, (J. J.) Boekh.

ZIJPE. (NOORD)

Schomaker, (T. G.) Pred.

ERRATA IN HET TWEEDE DEEL.

Bl. 129,	regel	6	van	o.,	staat	*in het rond;*	lees	*in 't rond.*
» 156,	»	6	»	b.,	»	*ik walg van het;*	»	*ik walg van 't.*
» 177,	»	5	»	o.,	»	*eens zaagt bellen;*	»	*eens aan zaagt bellen.*
» 182,	»	13	»	b.,	»	*Doet mij dan bitter schreijen;*	»	*Doet mij dan bitter schreijen, Omdat ik haar moet missen.*
» 191,	»	9	»	b.,	»	*Waar wat hielp;*	lees	*Maar wat hielp.*
» 263,	»	6	»	o.,	»	*Dan zal het Heelal;*	»	*Dan zal't Heelal.*
» 269,	»	2	»	o.,	»	*Elk die slechts;*	»	*Elk die haar slechts.*
» 351,	»	4	»	b.,	»	*het minst gevonden;*	»	*het minst gebrek gevonden.*

ER-

ERRATA IN HET DERDE DEEL.

Bl.	14,	regel	2	van	o.,	staat	*verzaadde;*	lees	*verzade.*
»	24,	»	7	»	b.,	»	*regeeren;*	»	*regeren.*
»	31,	»	9	»	b.,	»	—	»	—
»	40,	»	8	»	b.,	»	*werdt;*	»	*wordt.*
»	52,	»	10	»	b.,	»	*koninglijken;*	»	*koninklijken.*
»	57,	»	1	»	b.,	»	*de held;*	»	*den held.*
»	74,	»	8	»	b.,	»	*milddadig;*	»	*milddadig.*
»	—	»	—	»	o.,	»	*Maar;*	»	*Daar.*
»	84,	»	4	»	o.,	»	*artzenij;*	»	*artsenij.*
»	108,	»	8	»	o.,	»	*regeeren;*	»	*regeren.*
»	—	»	6	»	o.,	»	*trotsaards;*	»	*trotschaards.*
»	114,	»	6	»	b.,	»	*ruisschen;*	»	*ruischen.*
»	132,	»	8	»	o.,	»	*'t vijands;*	»	*'s vijands.*
»	159,	»	8	»	o.,	»	*'t werelds;*	»	*'s werelds.*
»	183,	»	3	»	o.,	»	*zijn loop;*	»	*haar' loop.*
»	192,	»	10	»	o.,	»	*kinderen;*	»	*kindren.*
»	193,	»	3	»	o.,	»	*kusten;*	»	*kunsten.*
»	206,	»	5	»	o.,	»	*mijn;*	»	*mij.*
»	214,	»	7	»	b.,	»	*Christen-huwelijk;*	»	*Christen-huwlijk.*
»	226,	»	5	»	b.,	»	*vlucht;*	»	*vlugt.*
»	231,	»	11	»	b.,	»	*Naar;*	»	*Maar.*
»	234,	»	1	»	o.,	»	*den kroon;*	»	*de kroon.*
»	235,	»	2	»	o.,	»	*in hun;*	»	*in hen.*
»	255,	»	12	»	o.,	»	*regeeren;*	»	*regeren.*
»	272,	»	10	»	o.,	»	*hoorders;*	»	*hoorder.*
»	275,	»	9	»	o.,	»	*hoopen;*	»	*hopen.*
»	279,	»	1	»	o.,	»	*wach;*	»	*wacht.*
»	281,	»	1	»	o.,	»	*musje;*	»	*muschje.*